Guy de Maupassant

Mai tare ca moartea

roman

Editura Eminescu

Cuprins

PARTEA ÎNTÂI

II
III
IV

PARTEA A DOUA

I
II
III
IV
V
VI

GUY DE MAUPASSANT

Mai tare ca moartea

Traducere de Iosif Petran

Guy de Maupassant
Fort comme la mort
Albin Michel, Le livre de Poche,
Paris, 1964

PARTEA ÎNTÂI

ZIUA NĂVĂLEA ÎN ATELIERUL spațios prin luminatorul deschis din plafon. Era un pătrat mare de lumină strălucitoare și albastră, un fragment limpede din acel infinit de azur îndepărtat pe unde treceau, cu repeziciune, păsări în zbor.

Dar de îndată ce pătrundea în încăperea înaltă, severă, îmbrăcată în draperii, lumina veselă a cerului se atenua, devenea mai dulce, adormea pe stofe, se stingea încet pe uși, pătrundea cu greu în colțurile întunecate în care numai ramele aurite se aprindeau ca niște minuscule incendii. Pacea și somnolența păreau întemnițate acolo, pacea acelor cămine de artiști unde a trudit sufletul unui om. Între asemenea pereți, unde gîndirea sălășluiește și se frămîntă, se epuizează în eforturi violente, totul pare ostenit, copleșit, de îndată ce ea s-a liniștit. Totul pare mort, după aceste crize de viață; și totul se odihnește, mobilele, tapiseriile, personajele marcante, încă neterminate, de pe pînze, ca și cum întreaga locuință ar resimți oboseala maestrului, ca și cum ar fi muncit din greu împreună cu el, luînd parte zi de zi la lupta sa mereu reîncepută. Captat de covoare și fotolii, un vag miros apăsător de ulei, terebentină și tutun plutea prin încăpere; și afară de țipetele scurte și ascuțite ale rîndunelelor ce tăiau văzduhul pe deasupra luminatorului deschis și de freamătul confuz, abia perceptibil al Parisului lunecînd peste acoperișuri, nici un alt zgomot nu tulbura tăcerea grea. Nimic nu mișca, în afară de ascensiunea intermitentă a unui norișor de fum albastru, înălțîndu-se spre plafon dintre buzele lui Olivier Bertin de cîte ori acesta, lungit pe divan, trăgea încet din țigară.

Cu privirea pierdută în adîncul cerului, el căuta subiectul unui nou tablou. De ce avea să se apuce? Încă nu știa. De altfel, nu era nicidecum un artist hotărît și sigur de sine, ci un neliniștit a cărui inspirație confuză șovăia necontenit între toate manifestările artei. Bogat, celebru, după ce dobîndise toate onorurile posibile, el rămînea acum, către sfîrșitul vieții, omul care nu știe încă exact spre ce ideal a năzuit. Fusese distins pe vremuri cu premiul Romei, ca apărător al tradițiilor și evocator, după atîția alții, ai marilor scene istorice; mai tîrziu, modernizîndu-și orientarea, pictase oameni vii într-o manieră clasică. Inteligent, entuziast, muncind stăruitor, dar cu visuri mereu schimbătoare, îndrăgostit de arta sa pe care o cunoștea de minune, el dobîndise, grație fineții sale de spirit, calități de execuție remarcabile și o mare suplețe a talentului, izvorîtă în parte din ezitările și tentativele întreprinse în toate genurile. Poate că și admirația exagerată, bruscă, a lumii bune pentru operele sale elegante, distinse și corecte, îi influențase natura, împiedicîndu-l să fie ceea ce ar fi

devenit în mod normal, începînd cu triumful debutului, dorința de a place întotdeauna îl tulbura, fără ca măcar să-și dea seama de asta, îi modifica pe nesimțite drumul, îi atenua convingerile. De altfel, această dorință de a place apărea la el sub toate formele și contribuise din plin la gloria sa.

Manierele prevenitoare, tabieturile, grija acordată persoanei sale, vechea reputație de forță fizică și îndemînare, de spadasin și călăreț, făuriseră un cortegiu de mici notorietăți celebrității sale crescînde. După *Cleopatra,* prima pînză ce-i adusese glorie, pe vremuri, Parisul se-ndrăgostise brusc de el, îl adoptase, îl sărbătorise, astfel încît devenise deodată unul din acei străluciți artiști mondeni pe care-i întîlnești prin Bois de Boulogne, pe care saloanele și-i dispută, pe care Academia îi acceptă, încă de tineri, în rîndurile sale. Intrase acolo în chip de cuceritor, cu aprobarea întregului oraș.

Norocul îl însoțise astfel pînă în pragul bătrîneții, mîngîindu-l și alintîndu-l.

Deci, sub influența frumoasei zile pe care o simțea înflorind afară, căuta un subiect poetic. Oarecum toropit încă de țigară și dejun, visa cu ochii deschiși, pierduți, schițînd în azur figuri fugare, femei grațioase pe-o alee din Bois sau pe-un trotuar oarecare, îndrăgostiți pe malul vreunei ape, toate fanteziile galante în care i se complăcea mintea. Imaginile mereu schimbătoare se desenau pe cer, vagi și mobile în halucinația multicoloră ce-i bîntuia privirea; iar rîndunelele care brăzdau spațiul cu zborul lor neistovit de săgeți zvîrlite din arc, parcă încercau să le șteargă, aidoma liniilor trase de o peniță.

Nu găsea nimic. Toate chipurile întrevăzute semănau cu ceva ce mai făcuse cîndva, toate femeile ce-i apăreau erau fiicele sau surorile acelor născute odată din capriciile sale de creator; și teama încă nelămurită, ce-l obseda de un an de zile, că e secătuit, că și-a epuizat subiectele, că și-a istovit inspirația, se preciza acum în fața acestei treceri în revistă a operei sale, în fața acestei incapacități de a imagina vreun lucru nou, de a descoperi ceva încă neștiut.

Se ridică fără vlagă, pentru a căuta prin cartoane, printre proiectele neglijate, în speranța de a găsi ceva în stare să-i suscite vreo idee.

Continuînd să tragă din țigară, se apucă să răsfoiască schițele, crochiurile, desenele pe care le păstra închise în dulapul mare și vechi; repede dezgustat de aceste căutări zadarnice și chinuit de-o durere de șale, stinse țigara, fluieră o arie la modă prin oraș și se aplecă pentru a culege de sub fotoliu o halteră grea ce zăcea acolo.

Cu mîna rămasă liberă, îndepărtă draperia de pe oglinda care-i slujea să-și controleze poziția, să verifice perspectiva, să descopere adevărul; se instală exact în fața ei și începu să jongleze cu haltera, privindu-se.

Fusese celebru prin atelierele pictorilor pentru forța sa, iar în lumea

mare pentru frumusețe. Acum, vîrsta îl apăsa, începuse să se îngrașe. Înalt, lat în umeri, cu pieptul plin, făcuse burtă ca un fost luptător, în ciuda faptului că nu încetase să facă zilnic mișcare și să călărească neobosit. Capul îi rămăsese remarcabil; deși schimbat, era la fel de frumos ca pe vremuri. Părul alb, scurt și zburlit, îi însuflețea ochii negri adăpostiți sub niște sprîncene stufoase, cenușii. Mustața groasă, o mustață de soldat bătrîn, rămăsese aproape neagră și dădea chipului său un aer deosebit, de energie și mîndrie.

Instalat în fața oglinzii, cu călcîiele lipite și corpul drept, el silea cele două bile de fontă să execute toate mișcările dorite, urmărind cu satisfacție efortul liniștit și puternic al brațului musculos, ferm încleștat pe halteră.

În adîncul oglinzii ce reflecta întregul atelier, văzu deodată mișcîndu-se o draperie, apoi apăru un cap de femeie, atît, un chip care-l privea.

— Ești aici? întrebă o voce, în spate.

Răspunse: „Prezent!" și se întoarse. Apoi, aruncînd haltera pe covor, alergă spre ușă cu o suplețe puțin silită.

Femeia care intră purta o rochie de culoare deschisă. Își strînseră mîinile.

— Te antrenezi, constată ea.

— Da, spuse el, m-am lăsat surprins tocmai cînd făceam pe păunul. Ea izbucni în rîs.

— Loja portăresei era pustie și, cum te știu întotdeauna singur, la ora asta, am intrat neanunțată.

Pictorul o privi.

— Drace! Ce frumoasă ești. Cîtă eleganță!

— Da, am o rochie nouă. Cum ți se pare?

— Fermecătoare, extrem de armonioasă. Ah, iată în sfîrșit un perfect simț al nuanțelor!

Se învîrtea în jurul ei, mîngîia stofa, schimba cu vîrful degetelor ordinea cutelor, în chip de expert care se pricepe la îmbrăcăminte ca un croitor și care și-a folosit toată viața sensibilitatea de artist și mușchii de atlet pentru a reda, cu pensulele sale subțiri, modele schimbătoare și delicate, pentru a dezvălui grația feminină ascunsă și captivă în armurile de catifea și mătase sau sub neaua dantelelor.

Sfîrși prin a declara:

— Este foarte reușită. Îți stă de minune.

Femeia se lăsă admirată, mulțumită că e frumoasă și că-i place.

Nu prea tînără, dar încă atrăgătoare, nu prea înaltă, puțin cam plină, dar proaspătă, cu acea strălucire pe care-o dă unui trup de patruzeci de ani savoarea maturității, era ca acei trandafiri care înfloresc fără măsură pînă ce, copleșiți, se ofilesc într-o oră.

Sub părul blond, ea păstra grația sprintenă, de adolescentă, a acelor

parizience care nu îmbătrînesc, care poartă-n ele o surprinzătoare poftă de viață, o provizie inepuizabilă de rezistență și care, vreme de douăzeci de ani, rămîn neschimbate, indestructibile și biruitoare, grijulii față de trupul lor mai presus de orice și cruțîndu-și sănătatea.

Își ridică voalul, murmurînd:

— Nu mă săruți?

— Am fumat, spuse pictorul.

— Pfiu, cu atît mai rău, șopti ea întinzînd buzele.

Se sărutară, îndelung.

Cu mișcări iuți și sigure, deprinse cu această manevră familiară, el îi luă umbrela de soare și-i scoase jacheta primăvăratecă. Apoi, în timp ce ea se așeza pe divan, o întrebă cu interes:

— Ce mai face soțul tău?

— Foarte bine, cred că chiar acum ține un discurs la cameră.

— Aha. Și despre ce anume?

— Sigur că despre sfeclă, sau despre uleiul de rapiță, ca-ntotdeauna.

Soțul ei, contele de Guilleroy, deputat de Eure, își făcuse o specialitate din toate problemele agriculturii.

Observînd într-un colț o schiță pe care nu o cunoștea, ea traversă atelierul, curioasă.

— Ce-i asta?

— Un pastel pe care-l încep, portretul prințesei de Ponteve.

— Ascultă-mă, spuse ea cu gravitate, dacă te-apuci iar să pictezi portrete de doamne, o să-ți închid atelierul! Știu prea bine unde duce ocupația asta.

— Vai! oftă el, nu poți face de două ori în viață un portret ca cel al lui Any.

— Sper și eu.

Examina pastelul abia început cu un aer de cunoscătoare în materie de artă. Se îndepărtă, se apropie, își puse palma streașină la ochi, căută unghiul din care schița era cel mai bine luminată, apoi se declară mulțumită.

— E cît se poate de bun. Izbutești foarte bine în pastel.

— Găsești? murmură el măgulit.

— Da, e un gen delicat, care cere multă distincție. Nu-i făcut pentru zugravii ce se cred pictori.

De doisprezece ani, ea îi accentua înclinația către arta distinsă, îi combătea revenirile la realitatea simplă și, prin considerații de eleganță mondenă, îl împingea cu tandrețe spre un ideal de grație oarecum manieristă și artificială.

— Cum ți se pare prințesa? reluă ea.

Trebui să-i dea mii de detalii de tot felul, acele detalii minuțioase în care se complace curiozitatea geloasă și subtilă a femeilor, trecînd de la observațiile privitoare la toaletă la considerații asupra spiritului. Pe

neașteptate, se pomeni întrebat:

— Cochetează cu tine?

El izbucni în rîs și jură că nu.

Atunci, punîndu-și mîinile pe umerii pictorului, ea îl privi drept în ochi. Ardoarea întrebării făcea să freamăte pupila rotundă din mijlocul irisului albastru, pătat de imperceptibile punctișoare negre, ca niște stropi de cerneală.

— Spui adevărul, chiar nu cochetează? murmură femeia din nou.

— Adevărul absolut.

— De altfel, sînt liniștită, adăugă ea. De-acum încolo, nu vei mai iubi pe altcineva, în afară de mine. Cu altele, s-a isprăvit. E prea tîrziu, bietul meu prieten.

El se simți atins de-acel frison vag, neplăcut, care înfioară inima bărbaților maturi cînd li se pomenește de vîrstă și murmură:

— Astăzi, mîine, ca și ieri, n-a fost și nu va exista în viața mea vreo altă femeie în afară de tine, Any.

Ea îl apucă de mînă și-l trase alături, pe divan.

— La ce te gîndeai?

— Caut un subiect de tablou.

— Ce anume?

— Dac-aș ști, n-aș mai căuta.

— Ce-ai mai făcut zilele astea?

Fu obligat să-i relateze toate vizitele primite, dineurile și seratele, conversațiile și bîrfelile. De altfel, și unul și celălalt se interesau de toate aceste evenimente superficiale și familiare ale existenței mondene. Micile rivalități, legăturile cunoscute sau bănuite, părerile demult stabilite, de-o mie de ori spuse sau auzite, asupra acelorași persoane, acelorași evenimente și opinii, le purtau și le înecau gîndurile în acel fluviu tulbure și agitat numit viață pariziană. Cunoscînd pe toată lumea, în toate mediile posibile, el ca artist dinaintea căruia se deschiseseră mereu toate ușile, ea ca soție elegantă a unui deputat conservator, amîndoi erau bine antrenați în acest sport al rafinatei *causerie* franțuzești, banală, de-o amabilitate malițioasă, în mod inutil spirituală, vulgar distinsă, care asigură o reputație deosebită și foarte invidiată celor a căror limbă s-a adaptat clevetirilor.

— Cînd mai vii să cinezi cu noi? întrebă ea deodată.

— Oricînd dorești. Spune-mi tu.

— Vineri. Vor mai fi ducesa de Mortemain, Musadieu și soții Corbelle; sărbătorim întoarcerea fiicei mele, care sosește încă astă-seară. Dar nu spune nimănui, e secret.

— Aha! Bineînțeles, primesc. Sînt încîntat s-o revăd pe Anette. N-am mai întîlnit-o de trei ani.

— Adevărat, au trecut trei ani!

Crescută mai întîi la Paris, în casa părinților, Annette devenise dragostea ultimă și pasionată a bunicii sale, doamna Paradin, care, aproape oarbă, locuia tot anul în castelul Roncieres, din Eure, proprietatea ginerelui său. Încet-încet, bătrîna reținuse tot mai mult copila alături de ea și cum soții Guilleroy își petreceau aproape jumătate din viață pe acest domeniu unde-i solicitau mereu interese de tot felul, agricole sau electorale, sfîrșiseră prin a nu mai aduce decît arareori la Paris fetița, care prefera, de altfel, viața liberă și plină de mișcare de la țară aceleia închise de la oraș.

De trei ani încoace, ea nu mai venise la Paris nici măcar o singură dată, contesa preferînd s-o țină cît mai departe de capitală din dorința de a nu-i deștepta vreo înclinare prematură înainte de sosirea momentului potrivit pentru intrarea ei în lume. Doamna de Guilleroy îi angajase acolo două profesoare excelente și se ducea cît mai des să-și vadă mama și fiica. Faptul că bunica sa locuia acolo, făcea, de altfel, aproape obligatorie și șederea Annettei.

Pe vremuri, Olivier Bertin petrecea în fiecare an, la Roncieres, șase pînă la opt săptămîni; dar în ultimii trei ani, reumatismul îl silise să meargă în stațiuni balneare îndepărtate, care-i redeșteptaseră într-atîta dragostea veche pentru Paris încît, o dată întors aici, nu se mai simțea în stare să-l părăsească.

În principiu, tînăra n-ar fi trebuit să revină decît la toamnă, dar tatăl ei, care concepuse pe neașteptate un proiect de căsătorie, o rechemase pentru a-l cunoaște imediat pe cel destinat să-i fie logodnic, marchizul de Farandal. De altfel, această combinație era ținută în cel mai strict secret și numai Olivier Bertin o aflase, din confidențele doamnei Guilleroy.

— Va să zică alegerea soțului tău e de acum făcută? întrebă el.

— Da, eu o consider foarte fericită.

Apoi trecură la alte subiecte. Ea reveni la pictură, încercînd să-l convingă să facă un Crist. Pictorul se opuse, socotind că și așa erau destui prin lume; contesa însă nu voia să renunțe, încăpățînîndu-se, cuprinsă de enervare.

— Of, de-aș ști să desenez, ți-aș arăta ideea mea; ar ieși ceva foarte nou, foarte îndrăzneț. Îl coboară de pe cruce, iar omul care i-a desprins mîinile din cuie lasă să-i scape toată partea de sus a trupului. Isus cade și se prăvălește peste mulțime, care ridică brațele pentru a-l primi și susține. Înțelegi ce vreau să spun?

Da, înțelegea; găsea chiar concepția originală, dar el dorea să rămînă într-un cadru de modernitate; privind-o pe femeia întinsă pe divan, cu un picior atîrnînd leneș, încălțat într-un pantof delicat și dînd ochiului senzația materialității carnale prin ciorapul aproape transparent, el izbucni:

— Iată ce-ar trebui să pictez, iată viața: un picior de femeie, ieșind

de sub tivul unei rochii! În așa ceva se poate pune totul, adevăr, dorință, poezie. Nimic nu-i mai grațios, mai frumos, decît un picior de femeie, și-apoi cît mister: pulpa ascunsă, pierdută și abia ghicită sub stofă!

Așezîndu-se turcește pe jos, apucă pantoful și i-l scoase; eliberat din teaca de piele, piciorul se agită ca un mic animal vioi, surprins de libertatea ce i se oferea.

— E-atît de fin, distins și material, mai material decît palma, repetă Bertin. Arată-mi palma, Any.

Ea purta mănuși lungi, pînă la cot. Pentru a scoate una, o apucă de marginea de sus și-o făcu să alunece repede, întorcînd-o și smulgînd-o ca pe o piele de șarpe. Brațul se ivi, palid, plinuț, rotund, dezvelit atît de repede încît iscă gîndul unei nudități complete și îndrăznețe.

Apoi îi întinse palma, lăsînd-o să spînzure din încheietură. Inelele luceau pe degetele albe; iar unghiile roze, foarte subțiri, păreau niște gheare gata să alinte, adăugate la capătul acelei fragile, lăbuțe de femeie.

Olivier o manevra încetișor, admirînd-o. Îi mișca degetele ca pe niște jucării însuflețite, șoptind:

— Caraghioase mai sînteți! Uimitoare! Ce vietate drăguță, îndemînatică și inteligentă, care poate face orice-i ceri, cărți, dantele, case, piramide, locomotive, prăjituri; care poate să ofere dezmierdări, — de fapt cea mai plăcută activitate.

Îi scotea inelele, unul după altul; iar cînd verigheta, ca un șnur de aur, căzu la rîndu-i, murmură surîzînd:

— Iată Legea. Să-i dăm onorul.

— Proastă glumă, spuse ea cam ofensată.

El manifestase totdeauna o anumită înclinație către zeflemea, acea pornire specific franțuzească ce amestecă un grăunte de ironie în sentimentele cele mai serioase; adesea, o întrista fără să vrea, fără să știe să sesizeze distincțiile subtile pe care le fac femeile și să discearnă limitele zonelor intangibile, cum recunoștea el însuși. Ea se supăra mai ales cînd îl auzea vorbind, cu o nuanță de glumă familiară, despre legătura lor atît de îndelungată, pe care-o socotea de altfel cel mai frumos exemplu de dragoste din secolul al XIX-lea. După un moment de tăcere, îl întrebă:

— Ne duci, pe mine și pe Annette, la vernisaj?

— Cu multă plăcere.

Mulțumită, ea se interesă care sînt cele mai reușite tablouri din viitorul Salon, ce trebuia să se deschidă peste cincisprezece zile.

Apoi, își aminti deodată că mai avea un drum de făcut.

— Hai, dă-mi pantoful. Trebuie să plec.

Visător, el se juca cu obiectul acela ușor, sucindu-l și răsucindu-l distrat în mîini.

Se aplecă, sărută piciorul care părea că plutește între rochie și covor și care nu se mai mișca, amorțit parcă de contactul direct cu aerul, apoi îl încălță; doamna de Guilleroy se ridică, îndreptîndu-se spre masă unde zăceau fel de fel de hîrtii, scrisori deschise, vechi sau recente, alături de-o călimară de pictor în care cerneala, de mult turnată, se uscase. Curioasă, contemplă acea dezordine, pipăind foile împrăștiate sau ridicîndu-le pentru a vedea ce-i dedesubt.

Olivier se apropie.

— Ai grijă să nu-mi deranjezi dezordinea.

Trecînd la alt subiect, ea îl întrebă:

— Cine-i domnul care dorește să-ți cumpere *Femeile la scăldat?*

— Un american pe care nu-l cunosc.

— Ai acceptat propunerea privitoare la *Cîntăreața ambulantă?*

— Da. Zece mii...

— Bine-ai făcut. E un tablou drăguț, dar nu excepțional. La revedere, scumpule.

Îi întinse obrazul pe care el depuse un sărut liniștit; apoi dispăru îndărătul ușii, după ce-i reamintise cu voce scăzută:

— Vineri la opt, da? Nu țin să mă conduci. Știi doar... La revedere.

Rămas singur, el își aprinse mai întîi o țigară, după care reîncepu să străbată atelierul cu pași înceți. Tot trecutul acestei legături se desfășură înaintea ochilor săi. Îi reveniră în minte amănunte de odinioară, de mult uitate; le căuta și le înlănțuia unul de altul, pasionat, în singurătatea camerei sale, de această vînătoare după amintiri.

Totul începuse tocmai în perioada cînd pornise să urce, ca un astru, pe firmamentul Parisului artistic, cînd pictorii începuseră să acapareze favoarea publicului și populau un cartier de locuințe magnifice, dobîndite prin cîteva trăsături de penel.

În 1864, după întoarcerea de la Roma, Bertin fusese lipsit de succes și de renume, vreme de cîțiva ani; apoi, deodată, în 1868, expusese *Cleopatra* și-n cîteva zile fu ridicat în slăvi de către critică și public.

În 1872, după război și după ce moartea lui Henri Regnault înălțase tuturor confraților săi un soi de piedestal glorios, o *Jocastă,* subiect îndrăzneț, îl clasă pe Bertin printre temerari, deși execuția — de-o originalitate cuminte — îngădui ca tabloul să fie apreciat chiar și de către pictorii academici. În 1873, o primă medalie primită pentru tabloul *Evreică din Alger,* pe care-l prezentase la înapoierea dintr-o călătorie în Africa, îl ridică deasupra celorlalți; pe urmă, un portret al prințesei de Salia, realizat în 1874, făcu să fie considerat, în lumea bună, drept cel mai de seamă portretist al epocii. Din acel moment, deveni pictorul preferat al modei pariziene și al pariziencelor, interpretul cel mai priceput și mai ingenios al grației lor, al înfățișării lor, al naturii lor deosebite. În cîteva luni, toate femeile din

protipendada Parisului îi solicitară favoarea de a-i poza. El se arătă pretențios și obținu prețuri foarte ridicate.

Fiind la modă, făcea numeroase vizite, ca orice om de lume; într-o zi, zări la ducesa de Mortemain o tînără femeie, în doliu mare, care pleca tocmai cînd el se pregătea să intre; întîlnind-o, sub arcada porții, fu uluit de grația și eleganța acelei apariții fermecătoare.

Interesîndu-se de ea, află că se numește contesa de Guilleroy și că este soția unui nobil normand de provincie, agronom și deputat, că poartă doliu după socrul ei, că e spirituală, foarte admirată și căutată.

Încă emoționat de această făptură ce-i sedusese ochiul de artist, el exclamase precipitat:

— Iată o femeie căreia i-aș face cu plăcere portretul!

Chiar a doua zi, cuvintele acestea au fost repetate tinerei femei, așa încît el primi, în aceeași seară, un bilețel pe hîrtie albastră, ce emana un parfum aproape imperceptibil, acoperit cu un scris regulat și fin, urcînd ușor de la stînga la dreapta, în care se spunea:

„Domnule,

Ducesa de Mortemain, chiar acum în trecere pe la mine, mă asigură că ați fi dispus să realizați, din figura mea atît de banală, una din capodoperele dumneavoastră. V-aș încredința-o cu dragă inimă, dac-aș fi sigură că n-ați aruncat întîmplător acele cuvinte și că vedeți, realmente în mine ceva ce-ar merita reprodus într-o formă ideală de către dumneavoastră.

Vă rog să primiți, stimate domn, asigurarea sentimentelor mele cele mai distinse.

Anne de Guilleroy”

Răspunse imediat, întrebînd cînd s-ar putea prezenta la doamna contesă și, foarte simplu, fu invitat la dejun în lunea următoare.

Ea locuia pe bulevardul Malesherbes, la etajul întîi al unei mari și luxoase clădiri moderne. După ce traversă un salon vast, tapisat cu mătase albastră, încadrată în rame de lemn alb-aurit, pictorul fu poftit într-un fel de budoar împodobit cu tapiserii din secolul trecut, luminoase și cochete, lucrate în maniera lui Watteau, în nuanțe deschise, cu subiecte grațioase, ce par făcute, desenate și executate de niște artizani dornici de iubire.

Abia se așezase, cînd apăru contesa. Păși atît de ușor încît n-o auzise traversînd salonul de alături și fu surprins zărind-o. Ea îi întinse mîna, cu un gest familiar.

— Deci e adevărat că binevoiți să-mi faceți portretul.

— Aș fi foarte fericit să-mi permiteți, doamnă.

Rochia neagră, strîmtă, o făcea foarte subțire și-i dădea un aer extrem de tînăr, un aer grav totuși, dezmințit de chipul surîzător, luminat de coroana de păr blond. Contele o urma, ținînd de mînă o fetiță de vreo șase anișori.

Doamna de Guilleroy făcu prezentările:

— Soțul meu.

Era un bărbat scund, fără mustăți, cu obrajii scofîlciți și întunecați de perii proaspăt rași.

Cu părul lung, dat pe spate, manierele politicoase și cele două mari cute circulare din jurul gurii, coborînd de la pomeți pînă la bărbie și despre care ai fi zis că-s scobite de obișnuința de a vorbi în public, avea oarecum aerul unui preot sau al unui actor.

Îi mulțumi pictorului cu o abundență de fraze ce revela oratorul. De foarte multă vreme dorea să comande cuiva portretul soției sale și desigur că tocmai pe domnul Olivier Bertin l-ar fi solicitat, dacă nu s-ar fi temut de un refuz, căci știa cît de copleșit este de atîtea cereri.

După un schimb de amabilități, de ambele părți, se înțeleseră ca în ziua următoare chiar contele să-și aducă soția la atelier. Aceasta se întrebă, totuși, dacă n-ar fi mai potrivit să mai aștepte, avînd în vedere doliul pe care ea îl respecta, dar pictorul declară că dorea să transpună pe pînză tocmai emoția resimțită în primul moment cînd o văzuse și contrastul izbitor dintre capul atît de viu, atît de fin, luminos sub coama de păr auriu și negrul auster al îmbrăcăminții.

A doua zi, contesa veni deci împreună cu soțul ei, iar în zilele următoare cu fiica, pe care-o instalau dinaintea unei măsuțe încărcate cu cărți ilustrate.

Conform unui vechi obicei, Olivier Bertin se arătă foarte rezervat. Femeile din înalta societate îl cam nelinișteau, căci nu le cunoștea deloc. Și le închipuia viclene și totodată neghioabe, ipocrite și periculoase, frivole și plicticoase. Cu femeile ușoare, avusese aventuri trecătoare, datorită renumelui de care se bucura, faptului că era spiritual, taliei sale de atlet elegant, tenului închis și trăsăturilor energice. De aceea le prefera și-i plăcea să-și permită cu ele libertăți și vorbe rostite pe șleau, deprins fiind cu moravurile ușuratice, vesele și plăcute ale atelierelor și culiselor pe care le frecventa. Se avîntase în lumea bună de dragul gloriei și nu al inimii, se simțea bine acolo din vanitate, primea felicitări și comenzi, dădea tîrcoale frumoaselor doamne ce-l complimentau fără a le curta realmente vreodată. Socotindu-le ipocrite, nu-și permitea cu ele nici un fel de glume prea îndrăznețe și spirite ușoare, astfel încît trecea drept foarte binecrescut. De cîte ori vreo asemenea doamnă venise să-i pozeze, el simțise, în ciuda avansurilor ei cochete, acea nepotrivire de rasă care împiedică apropierea artiștilor de cei din mediile mondene, deși viața-i aduce mereu laolaltă. În spatele zîmbetelor și admirației arătate, care la femei este totdeauna puțin artificială, ghicea obscura rezervă mintală a ființei ce se consideră de esență superioară. Acest fapt provoca în el o mică tresărire de orgoliu, maniere și mai respectuoase, aproape distante și, alături de o vanitate disimulată, de parvenit tratat drept

egal de către prinți și prințese, o mîndrie specifică omului care datorește inteligenței sale o situație asemănătoare cu cea conferită altora de originea lor nobilă. Se spunea despre el, cu o ușoară mirare: „Este extrem ele bine crescut!" Această mirare care-l măgulea, îl și jignea totodată, căci ea indica existența anumitor frontiere.

Gravitatea silită și ceremonioasă a pictorului o stingherea oarecum pe doamna de Guilleroy, care nu găsea nimic de spus acestui bărbat atît de rece, reputat ca fiind spiritual.

După ce-și instala undeva fetița, ea lua loc într-un fotoliu, alături de schița începută și se silea, conform recomandărilor artistului, să-și compună o fizionomie cît mai expresivă.

Pe la mijlocul celei de a patra ședințe, el încetă deodată să picteze și întrebă:

— Ce vă place cel mai mult în viață?

Întrebarea o puse în încurcătură.

— Nu știu nici eu. De ce vă interesează?

— Aș avea nevoie de o expresie de fericire în ochii dumneavoastră, și încă n-am văzut-o.

— Ei bine, încercați să mă provocați la o discuție, îmi place grozav de mult să stau de vorbă.

— Sînteți o fire veselă?

— Foarte veselă.

— Atunci să stăm de vorbă, doamnă.

Spusese „să stăm de vorbă" pe un ton foarte grav; apoi, reîncepînd să picteze, abordă cîteva subiecte la rînd, căutînd un punct în care gîndurile lor să se întîlnească. Începură printr-un schimb de păreri despre oamenii pe care-i cunoșteau amîndoi, pe urmă trecură la ei înșiși, ceea ce constituie întotdeauna cea mai agreabilă și mai captivantă conversație cu putință.

Reîntîlnindu-se în ziua următoare, se simțiră mai degajați, iar Bertin văzînd că vorbele lui plac și amuză, se apucă să relateze întîmplări din viața sa de artist, dete frîu liber amintirilor, cu acea întorsătură de spirit plină de fantezie ce-i era caracteristică.

Obișnuită cu inteligența artificială a literaților de salon, ea fu surprinsă de această vervă cam nebunatică, ce spunea lucrurilor pe nume, luminîndu-le cu o ironie autentică, și curînd îi replică pe același ton, cu o eleganță aleasă și îndrăzneață.

În opt zile, ea îl cucerise și-l sedusese prin permanenta sa bună dispoziție, prin franchețe și simplitate. Olivier își uitase complet prejudecățile privitoare la femeile din societatea înaltă și ar fi fost gata să jure, de bunăvoie, că numai ele au farmec și vioiciune. În timp ce picta, în picioare, apropiindu-se sau depărtîndu-se de șevalet cu mișcări scurte de luptător, el lăsa să-i scape gînduri intime, ca și cum ar fi cunoscut-o de cînd lumea pe această frumoasă femeie blondă,

îmbrăcată în negru, plămădită parcă din soare și doliu, așezată în fața lui, care rîdea ascultîndu-l și-i răspundea cu veselie și cu atîta însuflețire și spontaneitate încît își modifica expresia în fiece clipă.

Cînd se îndepărta, închidea un ochi și se apleca pentru a studia imaginea de ansamblu a modelului, cînd se apropia foarte mult pentru a surprinde cele mai mici nuanțe ale chipului ei, cele mai fugare expresii, pentru a fixa și reda ceea ce se găsește într-un chip de femeie, dincolo de aparența vizibilă, acea emanație de frumusețe ireală, acel reflex a ceva neștiut, intima și primejdioasa grație proprie fiecăreia și care face ca o anumită femeie să fie iubită, pînă la uitare de sine, de un bărbat și nu de altul.

Într-o după-amiază, fetița se pironi dinaintea pînzei, o examină cu seriozitatea proprie copiilor și întrebă:

— Asta-i mama, nu-i așa?

El o ridică în brațe și o sărută, măgulit de acest omagiu naiv adus operei sale, atît de asemănătoare cu modelul.

Altă dată, tocmai cînd părea foarte liniștită, o auziră declarînd cu o voce slabă și tristă:

— Mamă, mă plictisesc.

Pictorul fu atît de impresionat de această primă plingere încît îi pregăti în atelier, pentru a doua zi, un întreg magazin de jucării.

Uimită și mulțumită, dar chibzuită ca de obicei, micuța Annette le puse în ordine cu multă grijă, pentru a le lua apoi în brațe una după alta, conform capriciilor de moment. Din ziua aceea, ea începu să-l iubească pe pictor așa cum iubesc copiii, cu acel atașament mîngîietor, de mic animal, care-i face atît de drăguți și de captivanți.

Ședințele îi plăceau tot mai mult doamnei de Guilleroy. Din cauza doliului, era foarte descumpănită în această iarnă; lipsindu-i deci lumea și serbările, atelierul pictorului reprezenta acum unicul ei divertisment.

Fiică a unui comerciant parizian foarte bogat și ospitalier, mort în urmă cu cîțiva ani, și a unei femei veșnic bolnave, pe care grija de sănătate o ținea la pat șase luni din douăsprezece, ea devenise încă de tînără o perfectă gospodină, stăpînă a casei; știa să primească, să zîmbească, să discute, să selecteze oamenii și să simtă ce trebuie spus fiecăruia; clarvăzătoare și abilă, se adaptase imediat și foarte bine acestui fel de viață. Cînd contele de Guilleroy îi fu prezentat drept logodnic, ea înțelese pe loc avantajele pe care i le va aduce un asemenea mariaj și acceptă fără nici o constrîngere, ca orice fată chibzuită, care știe prea bine că nu poți avea totul și că trebuie să cîntărești ce-i bun și ce-i rău în fiecare situație.

Lansată în lume, căutată mai ales pentru frumusețea și spiritul ei ales, fu curtată de mulți bărbați, dar nici unul nu-i tulbură vreodată inima, tot atît de chibzuită ca și mintea.

Era totuși cochetă, de-o cochetărie agresivă și totodată prudentă, care nu mergea niciodată prea departe. Complimentele îi făceau plăcere, dorințele trezite o mîngîiau, deși știa să dea impresia că le ignoră; după ce, în cine știe care salon, admiratorii o tămîiaseră toată seara cu omagiile lor, ea dormea la fel de bine, ca orice femeie care și-a îndeplinit misiunea pe pămînt. Această existență ce ținea de șapte ani, fără a o obosi, fără a-i părea monotonă, căci adora neistovita agitație a lumii, o făcea totuși uneori să dorească altceva. Bărbații din anturajul ei, avocați, politicieni, financiari sau oameni fără vreo ocupație precisă, o amuzau întrucîtva, ca niște actori, dar nu-i prea lua în serios, deși le prețuia funcțiile, pozițiile și titlurile.

Pictorul îi plăcu mai întîi prin noutatea felului său de a fi. Se distra foarte bine în atelierul lui, rîdea din toată inima, se simțea ea însăși spirituală, și-i era recunoscătoare pentru ședințele atît de agreabile. Îi mai plăcea pentru că era frumos, voinic și celebru; nici o femeie nu este indiferentă la frumusețea fizică și la glorie, deși toate pretind contrariul. Măgulită la început de faptul că a fost remarcată de un om cu o asemenea experiență, dornică la rîndu-i să-l judece cu multă simpatie, descoperise la el o minte ageră și cultivată, delicatețe, fantezie, o inteligență autentică, fermecătoare și o conversație plină de culoare, ce părea să dea o strălucire ideilor exprimate.

O intimitate subită se născu între ei, iar strîngerea de mînă pe care-o schimbau la sosire părea să le apropie, cu fiecare zi mai mult, inimile.

Atunci, fără vreun calcul, fără să-și fi premeditat hotărîrea, ea simți cum îi crește în suflet dorința firească de a-l seduce și cedă acestei porniri. Nu prevăzuse și nu combinase nimic; fu numai cochetă, cu puțin mai multă grație, așa cum ești din instinct față de un bărbat care-ți place mai mult decît ceilalți; și în toate gesturile, privirile și zîmbetele ei, ea strecura acum acea putere de seducție pe care o emană femeia, cînd în sufletul ei s-a trezit dorința de a fi iubită.

Îi spunea lucruri măgulitoare, care însemnau: „Vă găsesc extrem de atrăgător, domnule”, și-l făcea să vorbească îndelung, pentru a-i arăta apoi, ascultîndu-l cu atenție, ce mare interes îi inspiră. Olivier se oprea din pictat, se așeza lîngă ea cuprins de acea surescitare interioară pe care-o provoacă beția de a ști că placi unei femei și, după capriciile momentului, avea accese fie de poezie, fie de veselie strengărească, fie de filozofie.

Ea se amuza cînd el era vesel; cînd începea să filozofeze, se străduia să-i urmărească evoluția gîndurilor, fără a reuși întotdeauna; chiar cînd se gîndea la altceva, femeia îl asculta cu aerul că a priceput atît de bine și că se bucură atît de mult de această inițiere, încît privind-o și ascultînd-o, pictorul era cuprins de exaltare; îl emoționa ideea că a descoperit un suflet ales, sincer și maleabil, în care gîndirea sa

profundă încolțea ca sămînța într-un pămînt rodnic.

Portretul înainta și se anunța foarte reușit, căci Olivier atinsese gradul de emoție necesar pentru a descoperi toate însușirile modelului și a le exprima, cu acea ardoare plină de convingere care constituie atributul artiștilor adevărați.

Plecat asupra ei, pîndindu-i cele mai mici schimbări de fizionomie, culorile, nuanțele și umbrele pielii, toate expresiile și transparența ochilor, toate secretele chipului, era pătruns de ființa ei ca un burete mustind de apă; transpunînd pe pînză această emanație de farmec tulburător pe care-o primeau privirile sale și care curgea, aidoma unui val, din mintea sa în penel, pictorul rămînea după aceea amețit, ca și cum ar fi absorbit din îmbătătoarea grație feminină.

Contesa îl simțea îndrăgostindu-se, se amuza de acest joc, de această izbîndă din ce în ce mai sigură, și încetul cu încetul, simțea cum și ea e cuprinsă de o oarecare însuflețire.

Un lucru încă neîntîlnit dădea o savoare nouă existenței sale, îi trezeau în suflet o tainică bucurie. Cînd auzea vorbindu-se de el, inima-i bătea mai iute și simțea dorința — una din acele dorințe care nu ajung niciodată pînă la buze — să zică: „Este îndrăgostit de mine”. Era mulțumită cînd i se lăuda talentul și mai mult, poate, cînd cineva îl găsea frumos. De cîte ori se gîndea la el, în singurătatea camerei sale, fără indiscreți care s-o tulbure, își imagina că are realmente în el un bun prieten, care se va mulțumi totdeauna cu o strîngere de mînă cordială.

Iar el se oprea adesea în mijlocul lucrului, punea brusc paleta pe taburet, o lua în brațe pe micuța Anette și-o săruta cu tandrețe pe ochi sau pe păr, privind-o pe mamă ca pentru a-i spune: „Nu pe copil îl sărut, ci pe tine”.

De altfel, uneori doamna de Guilleroy nu-și mai aducea fiica, ci venea singură. În acele zile nu se mai lucra deloc, dar vorbeau tot mai mult.

Într-o după-amiază, ea întîrzie. Era o zi friguroasă, de sfîrșit de februarie. Olivier se întorsese devreme, așa cum făcea acum ori de cîte ori o aștepta, sperînd totdeauna că ea va sosi mai repede. Străbătea nerăbdător atelierul, în lung și-n lat, fumînd și întrebîndu-se — surprins el însuși de această întrebare pusă pentru a suta oară în ultimele zile: „Sînt oare îndrăgostit?” Nu putea să-și dea seama, căci i se intîmpla pentru prima dată. Da, trăise cîteva aventuri foarte aprinse, uneori chiar destul de îndelungate, fără a le lua vreodată drept dragoste adevărată. Astăzi, se minuna de ceea ce simțea.

Oare o iubea? Desigur, o dorea, într-un chip destul de confuz, căci încă nu se gîndise la posibilitatea de a o poseda. Pînă acum, cînd îi plăcea vreo femeie, dorința îl copleșea imediat, făcîndu-l să întindă brațele, ca pentru a culege un fruct, fără ca simțirea sa intimă să fi fost

vreodată profund tulburată de absența sau prezența femeii respective.

În cazul doamnei de Guilleroy, dorința îl atinsese în treacăt, părea ghemuită, ascunsă înapoia altui sentiment, mai puternic, încă obscur și de curînd trezit. Olivier crezuse întotdeauna că dragostea începe prin reverii și exaltări poetice. Dimpotrivă, sentimentul pe care-l încerca acum părea că izvorăște dintr-o emoție greu de definit, mai mult fizică decît morală. Era nervos, sensibilizat, neliniștit, ca atunci cînd mocnește în cineva o boală latentă. Totuși, nu se amesteca încă nimic dureros în această fierbere a sîngelui, ce-i tulbura totodată, prin contagiune, și gîndirea. Nu ignora faptul că această tulburare se datora doamnei de Guilleroy, amintirii pe care i-o lăsa plecînd și care-l făcea să-i aștepte cu înfrigurare întoarcerea. Nu se simțea împins către ea de un avînt al întregii sale ființe, dar ea era mereu prezentă în el, ca și cînd nici nu l-ar fi părăsit; plecînd, îi lăsa ceva din ea, ceva subtil și inexprimabil. Ce anume? Asta să fie dragostea? Olivier porni acum să coboare în propriul său suflet, dornic să vadă și să înțeleagă. O găsea fermecătoare, dar nu corespundea tipului femeii ideale, pe care sperase cîndva s-o întîlnească. Oricine cheamă dragostea, prevede cu anticipație darurile fizice și calitățile morale ale celei ce-l va seduce; iar doamna de Guilleroy, deși îi plăcea nespus, nu părea a fi femeia aceea.

Dar atunci de ce-l obseda astfel, mai mult decît altele, ziua și noaptea și evident într-un mod diferit?

Oare căzuse pur și simplu în capcana cochetăriei ei, pe care-o intuise și înțelesese de mult, se lăsase îmbrobodit, suferea oare influența acelei fascinații ieșite din comun a femeilor ce doresc să placă?

Mergea, se așeza, se scula, aprindea țigări și le azvîrlea imediat; din cinci în cinci secunde, privea acele pendulei, care se îndreptau spre ora obișnuită în ritmul lor lent, neschimbat.

De cîteva ori fusese cît pe-aci să ridice cu unghia sticla bombată de deasupra celor două săgeți aurite ce se învîrteau acolo și s-o împingă pe cea mai mare, cu vîrful degetului, pînă la cifra către care se mișca atît de leneș.

I se părea că asta ar fi suficient pentru ca ușa să se deschidă și femeia așteptată să apară în prag, înșelată și chemată prin acest vicleșug. Apoi rîdea singur de pornirea evident copilărească, încăpățînată și absurdă, ce-l cuprindea.

Brusc, se întrebă dacă ar putea să-i devină amant. Această idee i se păru ciudată, greu de realizat, chiar nerecomandabilă avînd în vedere complicațiile pe care le-ar aduce în viața lui.

Totuși această femeie îi plăcea foarte mult, astfel încît conchise: „Hotărît lucru, mă aflu într-o situație încurcată”.

Pendula sună, iar zgomotul ei îl făcu să tresară, înfiorîndu-i mai

mult nervii decît sufletul. Cu fiece clipă de întîrziere o aștepta cu o nerăbdare crescîndă. Era totdeauna punctuală; deci, în mai puțin de zece minute, se simți apăsat ca de prevestirea unei suferințe, apoi iritat de faptul că ea îl făcea să-și piardă timpul; deodată, pricepu că dacă nu va veni, va suferi foarte mult. Ce-ar face, în acest caz? Ar aștepta-o! — Nu, ar ieși, pentru ca, dacă, din întîmplare, ea ar sosi totuși, cu mare întîrziere, să găsească atelierul pustiu.

Să plece deci, de acasă, dar cînd? Cît de îngăduitor să se arate? N-ar fi mai bine să rămînă și să-i dea de înțeles, prin cîteva cuvinte reci și politicoase, că el nu-i unul din aceia de care să-ți bați joc? Dar dacă nu vine de loc? Va primi măcar din partea ei, printr-un servitor sau comisionar, un bilețel, o scrisoare? Și, dacă nu vine, ce-o să facă el azi? Era o zi pierdută; n-ar mai putea lucra altceva. Și atunci? ...Atunci, ar merge să se intereseze ce-i cu ea, căci avea nevoie s-o vadă.

Ăsta era adevărul, avea nevoie s-o vadă, o nevoie profundă, apăsătoare și dureroasă. Ce era asta? Dragoste? Dar nu simțea nici vreo exaltare spirituală, nici o dorință fizică deosebită, nici o rătăcire sufletească, constatînd totuși că absența ei, azi, l-ar face să sufere.

Clopoțelul de la ușa din stradă răsună pe scară, umplînd cu zgomotul său clădirea nu prea mare; Olivier simți deodată că i se taie răsuflarea, apoi, de bucurie, făcu o piruetă și aruncă țigara cît colo.

Ea intră, singură.

În acel moment, pictorul își permise o îndrăzneală nemaipomenită.

— Știți ce mă întrebam, așteptîndu-vă?

— Nu, nu știu.

— Mă întrebam dacă nu-s îndrăgostit de dumneavoastră.

— Îndrăgostit de mine? Ce nebunie!

Dar spunînd asta zîmbea, iar zîmbetul ei însemna: „Ești tare drăguț, sînt foarte mulțumită”. — Vedeți, nu sînteți serios, reluă ea; de ce faceți asemenea glume?

— Dimpotrivă, sînt foarte serios, răspunse el. Nu afirm că aș fi îndrăgostit de dumneavoastră, dar mă întreb dacă nu-s pe cale să devin.

— Ce vă face să credeți așa ceva?

— Tulburarea mea cînd nu sînteți aici, fericirea ce mă cuprinde cînd sosiți.

Ea se așeză.

— Oh, nu vă neliniștiți pentru atît de puțin. Cîtă vreme dormiți bine și mîncați cu poftă, nu-i nici un pericol.

Olivier izbucni în rîs.

— Dar dacă o să-mi pierd somnul și pofta de mîncare?

— Preveniți-mă.

— Ce ați face?

— V-aș lăsa să vă vindecați.

— Foarte mulțumesc!

Discutară toată după-amiaza, cu subtilitate și rafinament, pe tema acestei iubiri. La fel și-n zilele următoare.

Acceptînd situația ca pe un joc spiritual și lipsit de importanță, ea îl întreba, bine dispusă, încă de la intrare:

— Cum stăm azi cu dragostea?

Iar el îi relata, pe un ton serios, dar lipsit de gravitate, toate progresele bolii sale, întreaga acțiune intimă, continuă, profundă, a tandreței ce se naște și crește. Se analiza minuțios în fața ei, ceas cu ceas, de la despărțirea din ajun, imitînd în glumă maniera unui profesor ce ține un curs; iar ea îl asculta, interesată, puțin emoționată, tulburată la rîndu-i de această poveste care părea scoasă dintr-o carte a cărei eroină ar fi chiar ea. Cînd pictorul îi înșira, cu un aer galant și degajat, toate neliniștile ce-l frămîntau, uneori vocea începea să-i tremure, exprimînd printr-un cuvînt, sau doar printr-o anumită intonație, suferința din inima sa.

Ea îi punea mereu alte întrebări, vibrînd de curiozitate, cu ochii fixați asupră-i, cu urechile avide de aceste lucruri desigur îngrijorătoare, dar atît de plăcute cînd le asculți.

Uneori, venind să-i corecteze poziția, el îi lua mîna și încerca să i-o sărute. Cu o mișcare rapidă, ea își smulgea degetele de pe buzele lui încruntîndu-se.

— Vă rog să continuați lucrul, îi spunea.

El reîncepea să picteze, dar nu treceau nici cinci minute și ea îi punea o întrebare prin care-l readucea, cu abilitate, la singurul subiect ce-l preocupa realmente.

Acum, contesa simțea că i se furișează în suflet unele temeri. Dorea să fie iubită, dar nu peste măsură. Convinsă că nu se va lăsa antrenată, se temea să-i îngăduie să se aventureze prea departe și astfel să-l piardă, în clipa cînd ar fi silită să-l ducă la disperare, după ce ar fi părut că-l încurajează. Știa că dacă ar fi necesar să renunțe la această tandră și subtilă prietenie, la această conversație fluentă, ce rostogolea fărîme de dragoste ca un rîu al cărui nisip este plin de aur, ea însăși ar trăi o mare decepție, o durere sfîșietoare.

Cînd pleca de acasă pentru a se duce la atelierul pictorului, o cuprindea o imensă bucurie, vie și caldă, ce-o făcea să se simtă veselă și ușoară. Cînd punea mîna pe clopoțelul de la ușă, inima-i bătea plină de nerăbdare, iar covorul de pe scară i se părea cel mai moale pe care a călcat vreodată.

Acum, în ceea ce-l privea, Bertin devenise întunecat, neobișnuit de nervos, adesea iritabil. Avea izbucniri de nerăbdare, imediat înfrînate, dar frecvente.

Într-o zi, imediat după ce contesa sosi, în loc să se apuce să picteze,

se așeză alături de ea.

— Doamnă, spuse el, acum nu mai puteți ignora faptul că nu-i vorba de o glumă și că vă iubesc ca un nebun.

Tulburată de acest început și văzînd sosită clipa de care se temuse, încercă să-l oprească, dar el n-o mai asculta. Emoția izbucnea din inima lui și ea trebui să-l asculte, palidă, tremurîndă, înfricoșată. Pictorul vorbi îndelung, fără să ceară nimic, cu duioșie, cu tristețe, cu o resemnare dezolată; și ea îl lăsă să-i apuce mîinile și să le păstreze într-ale sale. Îngenunchease, fără ca ea să-l poată opri și o implora, cu o privire de halucinat, să nu-i facă rău! Ce rău? Nu pricepea și nici nu încerca să priceapă, paralizată de durerea crudă de a-l vedea suferind, și această durere semăna cu o fericire. Deodată văzu lacrimi în ochii lui și fu atît de înduioșată încît suspină, gata să-l sărute, ca pe un copil care plînge. El repeta, cu o voce abia auzită: „Crede-mă, crede-mă, sufăr îngrozitor"; cucerită deodată de durerea lui, de plînsul acela contagios, izbucni la rîndu-i în lacrimi, cu nervii încordați nebunește, cu brațele fremătînde, gata să-l cuprindă.

Cînd se simți înlănțuită în brațele puternice ale bărbatului și sărutată cu pasiune pe buze, voi să strige, să lupte, să-l respingă, dar se știu pierdută, în aceeași clipă, căci chiar rezistîndu-i consimțea, zbătîndu-se i se dăruia și strigînd: „Nu, nu, nu vreau!" îl strîngea la rîndu-i în brațe.

După aceea rămase răvășită, cu fața ascunsă în palme, apoi se ridică brusc, își luă pălăria căzută pe covor, și-o puse pe cap și fugi, în ciuda implorărilor lui Olivier, care-o ținea de rochie.

De-ndată ce ajunse în stradă, o cuprinse dorința de a se așeza pe bordura trotuarului, într-atît se simțea de strivită și de golită de vlagă. Chemă o trăsură care tocmai trecea și-i spuse birjarului: „Mergi încet, plimbă-mă pe unde vrei dumneata". Se trînti pe pernele moi, închise portiera, se ghemui în fundul trăsurii, ascunzîndu-se, singură, în dosul geamurilor ridicate, pentru a reflecta la cele întîmplate.

Timp de cîteva minute, nu avu în minte decît huruitul roților și zguduiturile provocate de gropi. Privea casele, trecătorii ce se plimbau, oamenii din alte trăsuri, omnibuzele, cu ochi goliți, care nu vedeau nimic; încetase complet să gîndească, ca și cum și-ar fi acordat un răstimp, un scurt răgaz înainte de a îndrăzni să abordeze cele întîmplate.

Pe urmă, cum avea o fire promptă și lipsită de lașitate, își spuse: „Iată, am ajuns o femeie pierdută". Și cîteva minute rămase copleșită de durere, sfîșiată de certitudinea unei nenorociri ireparabile, îngrozită ca un om căzut de pe un acoperiș și care ezită să se miște, ghicind că are picioarele fracturate și nedorind cu nici un chip s-o constate.

Dar în loc să-și piardă firea sub durerea la care se aștepta și de a

cărei lovitură se temea, inima ei abia ieșită din acea catastrofă rămînea calmă și împăcată; bătea încet, abia simțit, după prăbușirea ce-i copleșise sufletul și nu părea deloc să ia parte la spaima ce-i cuprinsese mintea.

Repetă, cu voce tare, ca pentru a auzi mai bine și a se convinge pe ea însăși: „Iată, am ajuns o femeie pierdută". Nici un ecou de suferință nu răspunse în trupul ei acestei lamentări a conștiinței.

Se lăsă cîtva timp legănată de mișcarea cupeului, amînînd pentru mai tîrziu raționamentele pe care le avea de făcut cu privire la situația ei atît de crudă. Nu, nu suferea. Îi era frică să gîndească, atîta tot, frică să știe, să înțeleagă și să analizeze; ba dimpotrivă, în ființa ei obscură și impenetrabilă — născută în noi de lupta necontenită dintre pornirile și voința noastră — părea să simtă o liniște de necrezut.

După vreo jumătate de oră de asemenea odihnă, pricepînd în sfîrșit că disperarea chemată nu va veni, se scutură din toropeală și murmură: „Ciudat, nu simt aproape nici o părere de rău".

Atunci, începu să-și facă reproșuri. Creștea în ea un fel de mînie împotriva propriei sale orbiri și slăbiciuni. Cum de nu prevăzuse asta? Cum de nu înțelegea că ceasul confruntării trebuia să vină, o dată și-o dată? Că acest bărbat îi plăcea destul pentru a o face să devină lașă? Și că pînă și-n inimile cele mai cinstite dorința bîntuie uneori ca o rafală de vînt ce frînge voința?

Dar după ce se mustră și se disprețui o vreme, se întrebă cu groază ce-o să se întîmple de acum încolo.

Primul ei gînd fu să rupă orice legătură cu pictorul și să nu-l mai revadă niciodată.

Dar abia luase această hotărîre și mii de argumente veniră, imediat s-o combată. Cum ar putea explica altora conflictul? Ce să-i spună soțului? Adevărul întrezărit nu va fi întîi șușotit și apoi răspîndit peste tot?

Nu era mai bine, pentru a salva aparențele, să joace chiar și față de Olivier Bertin comedia ipocrită a indiferenței și uitării, și să-i arate că a șters acel minut din memoria și din viața ei?

Dar va fi oare în stare s-o facă? Va avea curajul să pară că nu-și mai reamintește de nimic, să-l privească cu o mirare plină de indignare și să-l întrebe: „Ce doriți de la mine?" pe bărbatul a cărui rapidă și brutală dezlănțuire sentimentală o împărtășise?

Analiză îndelung situația, și pînă la urmă se hotărî pentru această atitudine, orice altă soluție părîndu-i-se imposibilă.

Mîine își va lua inima-n dinți, va merge la el și-l va face să priceapă într-o clipă ce dorește, ce pretinde din partea lui. Va trebui ca niciodată vreun cuvînt, vreo aluzie, vreo privire, să nu-i mai amintească în vreun fel de rușinea întîmplată.

După ce va suferi o vreme, căci desigur și el va suferi, ca bărbat

loial și binecrescut ce este, pictorul își va impune o atitudine corectă și va rămîne și pe viior, pentru ea, ceea ce fusese pînă atunci.

De îndată ce se fixă la această hotărîre, îi dădu vizitiului adresa și se întoarse acasă, pradă unei profunde prăbușiri interioare, unei dorințe de a se trînti în pat, de a nu mai vedea pe nimeni, de a dormi și de a uita. După ce se închise în camera sa, rămase pînă la cină întinsă pe canapea, amorțită, dornică să-și elibereze cugetul de apăsarea acelui gînd atît de primejdios.

Coborî exact la timp, surprinsă că se simte atît de liniștită și că își așteaptă soțul cu chipul ei dintotdeauna. El apăru, cu fetița în brațe; îl salută și-și îmbrățișă copilul, fără a simți vreo tulburare.

Domnul de Guilleroy se interesă cum și-a petrecut după-amiaza. Îi răspunse, pe un ton indiferent, că pozase, ca-n fiecare zi.

— Portretul e frumos? întrebă el.

— Iese foarte bine.

La rîndu-i, el îi vorbi despre treburile sale, despre care-i plăcea să discute în timpul mesei, despre ședința Camerei și despre dezbaterile asupra proiectului de lege privitor la falsificarea alimentelor.

Această pălăvrăgeală, pe care în general o suporta, acum o irită, făcînd-o să-l privească cu mai multă atenție pe omul vulgar și demagog ce se putea interesa de astfel de lucruri; dar ascultîndu-l, surîdea și răspundea cu amabilitate, chiar cu mai multă grație decît de obicei, arătîndu-se mai înțelegătoare față de asemenea banalități. Privindu-l, gîndea: „L-am înșelat. E soțul meu si l-am înșelat. Este ceva neobișnuit în asta? Nimic nu mai poate împiedica faptul și nimic nu-l mai poate anula. Am închis ochii. Am consimțit cîteva secunde, numai cîteva clipe, la îmbrățișarea altui bărbat, și acum nu mai sînt o femeie cinstită. Cîteva secunde din viața mea, cîteva clipe pe care nu le pot suprima, mi-au adus acel mic eveniment ireparabil, atît de grav, atît de scurt, o crimă, cea mai rușinoasă pentru o femeie... și nu mă încearcă nici un fel de disperare. Dacă mi s-ar fi spus asta ieri, n-aș fi crezut-o. Dacă mi s-ar fi afirmat așa ceva, m-aș fi gîndit imediat la îngrozitoarele remușcări ce mă vor sfîșia azi. Și iată că nu simt aproape nici o remușcare.”

După cină, domnul de Guilleroy plecă în oraș, ca în fiecare zi. Atunci, ea își luă fetița pe genunchi și o îmbrățișa, plîngînd; plînse cu lacrimi sincere, lacrimi izvorîte din conștiință, dar nu și din inimă.

Nu reuși cu nici un chip să adoarmă. Se frămîntă îndelung în întunericul camerei, din cauza eventualelor primejdii ce-ar putea rezulta din viitoarea atitudine a pictorului; la gîndul întrevederii de a doua zi și al cuvintelor pe care va trebui să i le spună, privindu-l în față, fu cuprinsă de teamă.

Se trezi devreme și rămase întinsă pe canapea toată dimineața, silindu-se să prevadă situațiile pe care trebuia să le evite și cum ar

putea răspunde, pentru a fi gata să înfrunte orice surpriză.

Plecă de acasă înainte de ora obișnuită, pentru a mai reflecta pe drum.

Pictorul nu se aștepta s-o revadă atît de curînd și se întreba, încă din ajun, cum să se poarte acum cu ea.

După plecarea ei, după fuga aceea la care nu îndrăznise să se opună, el rămăsese singur, ascultînd încă, deși o știa de acum departe, zgomotul pașilor ei, al rochiei și al ușii ce se închidea, trîntită de o mînă descumpănită.

Încremenise, în picioare, plin de o bucurie arzătoare, profundă, clocotitoare. Izbutise s-o cucerească! Minunea se întîmplase. Era cu putință? Încă surprins de victoria obținută, începu s-o savureze și, pentru a o degusta mai bine, se așeză, se culcă aproape, pe divanul pe care-o posedase.

Rămase acolo mult timp, plin de gîndul că ea era acum amanta lui și că între ei, între această femeie pe care o dorise cu atîta patimă și el, se înnodase în cîteva clipe legătura misterioasă ce unește pe nevăzute două ființe. Păstra în tot trupul său, încă fremătînd, amintirea ascuțită a clipei fulgerătoare în care buzele li se întîlniseră și trupurile li se uniseră și li se amestecaseră, spre a tresări împreună sub marele fior al vieții.

Nu ieși din casă toată seara, dornic să se desfete cu acest gînd; se culcă devreme, vibrînd de fericire.

În dimineața următoare, de îndată ce se trezi își puse întrebarea: „Cum să procedez?” Unei cocote, sau unei actrițe, i-ar fi trimis flori, eventual chiar o bijuterie; dar situația absolut nouă în care se afla acum îl lăsa perplex.

De bună seamă, se cuvenea să-i scrie... Dar ce? Mîzgăli, șterse, rupse, reîncepu douăzeci de scrisori, care-i părură toate jignitoare, odioase, ridicole.

În termeni delicați și mîngîietori, ar fi vrut să exprime recunoștința ce-l copleșise, elanul de tandrețe nebună, asigurările de nesfîrșit devotament; dar pentru a transmite aceste gînduri pasionate și pline de atîtea și atîtea nuanțe, nu găsea decît fraze răsuflate, expresii banale, grosolane și puerile.

Renunță deci la ideea de a-i scrie și se hotărî să meargă s-o vadă, îndată după trecerea orei fixate pentru pozat, căci era convins că ea nu va veni.

Închizîndu-se în atelier, se opri cuprins de exaltare dinaintea portretului, simțind o dorință imperioasă de a-și lipi buzele de pînza pe care fixase ceva din ea; din cînd în cînd, se uita pe fereastră, în stradă. Orice rochie ce se ivea, în depărtare, îi accelera bătăile inimii. De douăzeci de ori avu impresia c-o recunoaște, apoi, cînd femeia zărită trecea, se trîntea o clipă pe scaun, ca un om copleșit de o mare

decepție.

Deodată o văzu, crezu că i s-a părut, luă binoclul, o recunoscu și, răscolit de o emoție violentă, se așeză, așteptînd-o.

Cînd intră, se precipită în genunchi și încercă să-i apuce mîinile; dar ea și le retrase brusc și, deoarece el rămăsese la picioarele sale, cuprins de teamă, cu privirile ridicate, îi spuse cu un aer trufaș:

— Ce vi s-a întîmplat, domnule? Mă surprinde atitudinea dumneavoastră!

— Oh, doamnă, vă implor, bîigui el.

Ea îl întrerupse cu asprime.

— Ridicați-vă, sînteți ridicol.

Pictorul se sculă, speriat, murmurînd:

— Ce s-a întîmplat? Nu mă tratați astfel, doar vă iubesc...!

Atunci, în cîteva cuvinte seci și precipitate, ea îi împărtăși hotărîrea luată și puse lucrurile la punct.

Nu înțeleg ce vreți să spuneți! Să nu-mi mai pomeniți de dragoste, căci altfel voi părăsi acest atelier și nu voi mai reveni niciodată. Dacă veți uita, fie și-o singură dată, de această condiție a prezenței mele aici, nu mă veți mai vedea.

Înnebunit de această duritate la care nu se așteptase, el o privi, apoi înțelese.

— Mă voi supune, doamnă, murmură Olivier.

— Foarte bine, răspunse ea, asta aștept din partea dumitale! Acum, apucați-vă de lucru, căci și așa portretul a durat prea mult.

El apucă docil paleta și începu să picteze; dar mîna-i tremura, iar ochii tulburați priveau fără să vadă; îi venea să plîngă, atît de grea îi era inima.

Încercă să-i vorbească; primi numai răspunsuri scurte. Cînd își permise un elogiu cu privire la tenul ei, femeia îl opri pe un ton atît de ostil, încît el fu cuprins deodată de una din acele furii de îndrăgostit ce preschimbă tandrețea în ură. În trupul și sufletul său se produse o mare zguduire nervoasă și brusc, fără tranziție, simți c-o detestă. Da, da, așa-i femeia! Nici asta nu se deosebea de celelalte! Și de ce nu? Era falsă, nestatornică și slabă, ca toată spița lor. Îl atrăsese, îl sedusese prin obișnuitele viclenii de femeiușcă, străduindu-se să-l înnebunească fără a-i da nimic, provocîndu-l spre a i se refuza, folosind în relațiile cu el toate manevrele acelor cochete lașe ce par oricînd gata să se dezbrace, atîta vreme cît bărbatul pe care-l aduc în starea cîinilor de pe stradă nu se sufocă de dorință.

La urma urmei, cu atît mai rău pentru ea; fusese a lui, o avusese. Oricît și-ar spăla trupul și i-ar răspunde cu insolență, nu va putea șterge nimic; cît despre el, o va uita, desigur. Într-adevăr, ar comite o teribilă nebunie încurcîndu-se cu o astfel de amantă care i-ar mînca viața cu dinții ei capricioși de femeie frumoasă.

Îi veni să fluiere, așa cum făcea de obicei în prezența modelelor sale; dar cum simțea că enervarea îi sporește și se temea să nu facă vreo prostie, scurtă ședința, pretextînd o întîlnire. Cînd se despărțiră salutîndu-se, ambii se crezură mult mai străini unul de altul decît în ziua cînd se văzuseră pentru întîia oară, la ducesa de Mortemain.

Imediat după plecarea ei, Olivier își luă pălăria și pardesiul și ieși. De pe cerul albastru, vătuit de ceață, un soare rece împrăștia deasupra orașului o lumină pală, parcă falsă și tristă.

După ce merse cîtva timp, cu pași iuți și nervoși, ciocnindu-se de trecători în străduința sa de a nu devia de la linia dreaptă, furia teribilă împotriva ei se fărîmiță în dezolare și păreri de rău. După ce recapitula tot ce avea să-i reproșeze, își aminti, uitîndu-se la femeile ce treceau pe stradă, cît de frumoasă și de seducătoare era ea. Ca atîția alții care n-o mărturisesc, așteptase totdeauna imposibila întîlnire, iubirea rară, unică, plină de poezie și pasiune, a cărei imagine de vis planează asupra inimilor noastre. Fusese oare pe punctul de a o găsi! Nu cumva tocmai ea ar fi putut fi femeia care să-i dăruiască acea fericire aproape imposibilă? De ce oare nu se realizează niciodată nimic? De ce nu putem apuca nimic din ceea ce ne propunem, de ce ne alegem doar cu fărîme, care fac și mai dureroasă această vînătoare, încheiată prin decepții?

Nu mai era supărat pe femeia aceea tînără, ci pe viață în sine. Acum cînd raționa, de ce-ar mai fi fost supărat pe ea? La urma urmei, ce putea să-i reproșeze? Că a fost amabilă, bună și grațioasă cu el? Mai curînd ea ar avea dreptul să-i reproșeze lui că s-a purtat ca un răufăcător!

Se întoarse acasă, copleșit de tristețe. Ar fi vrut să-i ceară iertare, să i se devoteze, s-o facă să uite; încercă să găsească o soluție prin care să-i dea de înțeles că de acum înainte, se va supune pînă la moarte tuturor dorințelor ei.

Însă a doua zi cînd sosi, însoțită de fetiță, ea arboră un zîmbet atît de întunecat, un aer atît de necăjit, încît pictorul avu impresia că vede în acești sărmani ochi albaștri, pînă mai ieri atît de veseli, toată suferința, toate remușcările, toată dezolarea unei inimi de femeie. Sufletul i se umplu de milă și, pentru a o face să uite, luă față de ea, cu o rezervă plină de gingășie, atitudini cît mai delicate și mai prevenitoare. Ea îi răspunse cu blîndețe, cu bunătate, cu atitudinea obosită și frîntă a femeii care suferă.

Iar el, privind-o, cuprins din nou de gîndul nebun de a o iubi și de a fi iubit, se întreba cum de nu mai e supărată, cum de mai putuse reveni acolo, să-l asculte și să-i răspundă, în ciuda acelei amintiri ce dăinuia între ei.

De vreme ce putea să-l revadă, să-i audă glasul și să suporte, în prezența lui, gîndul acela unic ce n-o părăsea probabil nici o clipă,

însemna că gîndul în sine nu-i devenise insuportabil. Cînd o femeie urăște un bărbat care a violat-o, ea nu se mai poate afla în prezența lui fără ca această ură să nu izbucnească. Și nu se poate nici ca bărbatul acela să-i rămînă indiferent. Ea trebuie să-l urască, sau să-l ierte. Iar cînd îi iartă așa ceva, nu-i departe de a-l iubi.

Pictînd alene, fără grabă, Olivier raționa cu mici argumente precise, clare și sigure; se simțea lucid, puternic, stăpîn acum pe situație.

N-avea decît să fie prudent, răbdător, devotat, și într-o zi o va recîștiga.

Știu să aștepte. Pentru a o liniști și a o recuceri, acționa la rîndu-i cu șiretenie, recurgînd la gesturi tandre, disimulate sub aparente remușcări, la atenții șovăitoare și la atitudini ce păreau indiferente. Liniștit de certitudinea fericirii viitoare, ce mai conta dacă ea va veni mai devreme ori mai tîrziu! Încerca chiar o plăcere bizară și rafinată neforțînd lucrurile, pîndind-o, studiindu-i teama, și zicîndu-și în sinea lui: „Îi este frică”, ori de cîte ori o vedea venind împreună cu fetița.

Simțea împlinindu-se între ei o lentă acțiune de apropiere; în privirile contesei începuse să apară ceva straniu, ca o constrîngere dureros de plăcută, acea chemare a unui suflet în luptă cu sine însuși, a unei voințe care slăbește și care pare că spune: „Dar silește-mă o dată, ce mai aștepți!”

După cîtva timp, liniștită de atitudinea lui rezervată, ea reveni singură. Atunci Olivier o tratâ ca pe o prietenă, ca pe o camaradă, îi vorbi despre viața lui, despre proiectele și arta sa, ca unui frate.

Sedusă de această încredere, ea acceptă cu bucurie rolul de confidentă și îndrumătoare, măgulită de faptul că el o deosebește astfel de celelalte femei și convinsă că talentul artistului va cîștiga în delicatețe datorită acestei intimități intelectuale. Dar tot consultînd-o și arătîndu-i prețuirea sa, pictorul o făcu să treacă, în chip firesc, de la rolul de sfătuitoare la cel de inspiratoare. Ea găsi încîntătoare posibilitatea de a-și extinde astfel influența asupra acestui om mare și consimți aproape la adorația lui de artist, de vreme ce ea îi inspira operele.

Așa se face că într-o seară, după o discuție îndelungată despre măiestria pictorilor iluștri, ea se lăsă să alunece în brațele lui. De data asta rămase acolo fără a încerca să scape și-i răspunse la sărutări.

După aceea nu mai avu remușcări, ci doar un vag sentiment de decădere și pentru a lupta împotriva reproșurilor rațiunii sale începu să creadă că fusese victima unei fatalități. Atrasă către pictor de inima ei încă virgină și de sufletul ei încă liber, cu trupul cucerit de lenta dominație a mîngîierilor acestuia, ca se atașă încet-încet de el, ca orice femeie sensibilă care iubește pentru prima oară.

La el, această iubire luă forma unei crize violente de senzualitate îmbinată cu poezie. I se părea uneori că se înalță în zbor, cu brațele

întinse și că poate strînge în ele visul înaripat și magnific care plutește veșnic peste speranțele oricărui om.

Terminase portretul contesei, desigur cel mai bun realizat vreodată, căci știuse să vadă și să fixeze acel nu-știu-ce inefabil pe care aproape nicicînd un pictor nu-l poate dezvălui, acel reflex, acel mister, acea fizionomie a sufletului care se așterne, insesizabilă, pe chipul cuiva.

Trecură luni și apoi ani, care slăbiră foarte puțin legătura dintre contesa de Guilleroy și pictorul Olivier Bertin. În sufletul lui, exaltarea primelor clipe se transformase într-o afecțiune calmă, profundă, într-un amestec de dragoste și prietenie cu care se obișnuise.

La ea, dimpotrivă, se dezvoltă un atașament pasionat, atașamentul încăpățînat al acelor femei care se dăruiesc cu totul și pentru totdeauna unui bărbat. Cinstite și demne în adulter, așa cum ar fi putut fi în căsnicie, ele se dedică unei iubiri unice de la care nimic nu le va abate. Nu numai că-și iubesc amantul, dar vor să-l iubească și, neavînd ochi decît pentru el, inima lor este atît de plină de imaginea lui încît nimic altceva nu mai poate pătrunde în ea. Ele își leagă viața cu hotărîre, ca cineva care și-ar lega mîinile înainte de a sări de pe un pod, deoarece știe să înoate și vrea să moară.

Dar din momentul cînd se dăruise astfel, contesa se simți asaltată de temeri privind statornicia lui Olivier Bertin. Nimic nu-l reținea lîngă ea, decît voința sa bărbătească, decît capriciul, adică înclinarea sa trecătoare către o femeie întîlnită într-o zi, așa cum mai întîlnise atîtea altele. Îl simțea atît de degajat și de ușor de ademenit... Doar trăia fără nici un fel de obligații, fără deprinderi precise, fără scrupule, ca toți bărbații! Era frumos, celebru, căutat, și avea la îndemîna poftelor sale repede trezite pe toate femeile din înalta societate, a căror pudoare e atît de fragilă, ca și pe toate femeile ce frecventează localurile sau teatrele, gata să-și dăruiască oricînd favorurile unor bărbați ca el. În orice seară, după supeu, vreuna din ele putea să-l urmeze și să-i placă, să-l cucerească și să-l păstreze.

Trăi deci terorizată de teama de a-l pierde, pîndindu-i comportarea, atitudinile, îngrijorată uneori chiar de un singur cuvînt, cuprinsă de neliniște de îndată ce el își manifesta admirația față de vreo altă femeie, lăuda farmecul unui chip, ori grația unei ținute. Tot ce ignora din viața lui o făcea să tremure și tot ce știa despre aceasta o îngrozea. Profitînd de fiecare întîlnire, ea îl interoga cu ingeniozitate, fără ca el să-și dea seama, pentru a-i stoarce părerile asupra oamenilor văzuți, asupra caselor în care cinase, asupra celor mai neînsemnate impresii trezite în sufletul lui. Cum credea c-a ghicit vreun început de influență străină, o combătea cu o abilitate uimitoare, dovedind resurse inepuizabile în acest domeniu. Adesea presimțea pînă și aventurile scurte, fără rădăcini profunde, ce țin opt pînă la cincisprezece zile, care se produc din cînd în cînd și sînt inevitabile în viața oricărui

artist de valoare recunoscută.

S-ar putea spune că avea intuiția pericolului chiar înainte de a fi prevenită de trezirea unei dorințe noi în inima lui Olivier, prin acea bucurie ce se citește în ochii și pe fața unui bărbat surescitat de o fantezie amoroasă.

Atunci începea să sufere; somnul îi era tulburat de chinurile îndoielii. Pentru a-1 lua prin surprindere, trecea pe la el pe neașteptate, îi arunca întrebări aparent naive, îi sonda inima, îi asculta gîndurile ca un medic care palpează și ascultă pentru a identifica maladia ascunsă într-o făptură omenească.

Și de îndată ce rămînea singură, plîngea, convinsă că de data asta o să-i fie luată, furată, dragostea la care ținea atît de mult, în care pusese nu numai voința, ci și întreaga sa putere de a iubi, toate speranțele și visurile sale.

Iar cînd îl simțea revenind la ea, după aceste înstrăinări trecătoare, îl lua din nou în stăpînire ca pe un lucru pierdut și regăsit, cuprinsă de o fericire mută și profundă care uneori, cînd trecea pe dinaintea vreunei biserici, o împingea înăuntru, spre a-i mulțumi Celui de Sus.

Preocupată permanent de dorința de a-i place mai mult decît oricare altă femeie și de a-l păstra împotriva tuturor, își transformase întreaga viață într-o neîntreruptă străduință de a fi cochetă. Luptase pentru el, sub ochii lui, neobosită, prin grația, frumusețea și eleganța ei. Voia ca oriunde ar auzi vorbindu-se despre ea, să i se laude farmecul, bunul gust, spiritul și toaletele. De dragul lui voia să placă altora și să-i seducă, pentru ca el să fie mîndru și gelos de succesele ei. Și de fiecare dată cînd îl simțea gelos, după ce-l făcea să sufere un pic, îi oferea un triumf care-i reînvia iubirea stimulată prin vanitate.

Înțelegînd apoi că un bărbat poate întîlni oricînd, cine știe unde, o femeie cu o putere de seducție fizică mai mare, prin noutatea ei, ea recurse la alte mijloace: îl măguli și-l răsfăța.

Cu multă discreție și fără încetare, revărsă asupra lui un torent de elogii; îl legănă în manifestări admirative și-l învălui în complimente, pentru ca, oriunde în altă parte, el să găsească destul de rece și incompletă prietenia sau chiar dragostea ce i s-ar arăta; pentru ca, dacă și altele l-ar iubi, el să sfîrșească prin a-și da seama că nici una nu-l înțelege ca ea.

Contesa își transformă casa, mai ales cele două saloane în care el intra atît de des, într-un loc unde orgoliul său de artist era tot atît de atras ca și inima sa de bărbat; devenise pentru el locul cel mai plăcut din Paris, căci aici toate dorințele îi erau simultan satisfăcute.

Ea învăță nu numai să-i descopere toate preferințele, pentru ca, satisfăcîndu-i-le la ea acasă, să-i dea o senzație de bine pe care nimic nu i-ar fi putut-o înlocui, dar se pricepu să-i mai provoace și altele, să-i sugereze gusturi de tot soiul, materiale sau sentimentale, obișnuința

cu atențiile, cu afecțiunea, cu adorația, cu laudele! Se străduí să-i seducă ochii prin eleganță, mirosul prin parfumuri fine, urechea prin complimente și gura prin specialități gastronomice.

Dar după ce-i strecurase în suflet și-n trupul de celibatar egoist și adulat o multitudine de mici tabieturi tiranice, cînd fu absolut sigură că nici o amantă n-ar avea, ca ea, grija de a le supraveghea și cultiva pentru a-l încătușa prin toate măruntele bucurii ale vieții, contesa începu deodată să se teamă, văzîndu-l dezgustat de propria sa casă, plîngîndu-se neîncetat de traiul de holtei, de singurătate. Neputînd veni la ea decît cu rezervele impuse de societate, pictorul frecventa acum adesea Clubul, căutînd pe toate căile să-și îndulcească izolarea, astfel încît contesa începu să aibă temeri ca nu cumva să-i dea prin gînd să se însoare.

În anumite zile, toate aceste neliniști o chinuiau într-atîta încît ajunsese să dorească bătrînețea pentru a termina o dată cu incertitudinile și a se refugia într-o afecțiune odihnitoare, atenuată și calmă.

Totuși, anii trecură fără a-i despărți. Lanțul imaginat de ea era solid, mai ales că avea grijă să-i înlocuiască inelele, pe măsură ce se uzau. Veșnic grijulie, contesa supraveghea inima pictorului ca pe un copil ce traversează o stradă plină de trăsuri și-n fiece ai resimțea teama unui eveniment neașteptat, a cărui amenințare părea să plutească asupra ei.

Lipsit de bănuieli și de gelozie, contele găsea naturală intimitatea dintre soția sa și un artist renumit, care era primit peste tot cu multe onoruri. Întîlnindu-se atît de des, cei doi bărbați, obișnuiți acum unul cu altul, ajunseseră să se iubească.

II

VINERI SEARA, CÎND INTRĂ ÎN casa prietenilor săi unde urma să participe la dineul oferit cu ocazia întoarcerii la Paris a Antoinettei de Guilleroy, Bertin nu-l găsi în micul salon Ludovic al XV-lea decît pe domnul de Musadieu, care tocmai sosise.

Era un domn bătrîn și plin de spirit, ce-ar fi putut ajunge poate un om de valoare și care nu se consola că n-o făcuse.

Fost custode al muzeelor imperiale, el găsise mijlocul de a se face numit inspector al Artelor și sub Republică, ceea ce nu-l împiedica să fie, în primul rînd, prietenul prinților, al tuturor prinților, prințeselor și duceselor aristocrației europene, și totodată protectorul declarat al artiștilor de orice fel. Dotat cu o inteligență vie, capabilă să întrezărească totul, cu o mare ușurință în vorbire ce-i permitea să exprime într-un mod plăcut lucrurile cele mai banale, cu o gîndire suplă grație căreia se simțea în largul său în orice mediu, cu un fler subtil de diplomat, ce-i îngăduia să judece oamenii dintr-o privire, el își plimba activitatea luminată, inutilă și vorbăreață din salon în salon, cît era ziua de lungă.

Pregătit în orice domeniu, cum părea, aborda orice subiect cu un aer impresionant, de competență, și cu o limpezime accesibilă tuturor, ceea ce-i asigura prețuirea doamnelor din lumea bună, cărora le slujea drept bazar ambulant de erudiție. Într-adevăr, știa multe lucruri, fără să fi citit vreodată altceva în afara cărților absolut indispensabile; dar era în foarte bune relații cu cele cinci Academii, cu toți savanții, scriitorii, erudiții și specialiștii, pe care-i asculta cu discernămînt. Se pricepea să uite imediat explicațiile prea tehnice sau inutile relațiilor sale, le reținea foarte bine pe celelalte și împrumuta cunoștințelor astfel culese o turnură accesibilă, clară și atrăgătoare, ce le făcea lesne de înțeles, transformîndu-le în niște mici povestiri cu iz științific. Dădea impresia unui depozit de idei, a unuia din acele magazine uriașe în care nu găsești niciodată obiecte rare, dar unde toate celelalte ți se oferă din abundență, la prețuri scăzute, mărfuri de tot soiul, de proveniențe diferite, de la ustensile destinate menajului pînă la vulgarele instrumente de fizică distractivă sau de chirurgie domestică.

Pictorii, cu care funcția sa îl ținea permanent în relații, glumeau pe

socoteala lui, dar se și temeau de el. De altfel, Musadieu le făcea servicii, îi ajuta să-și vîndă tablourile, îi punea în legătură cu înalta societate; îi plăcea să-i prezinte, să-i protejeze, să-i lanseze, părea să se fi dedicat unei misterioase opere de apropiere între artiști și lumea mondenă, își făcea un titlu de glorie din a-i cunoaște pe unii, în intimitate, de a intra ca un obișnuit al casei la ceilalți, de a dejuna cu prințul de Galles, în trecere prin Paris, și de a cina, în aceeași seară, cu Paul Adelmans, Olivier Bertin și Amaury Maldant.

Bertin, care-l simpatiza foarte mult, găsindu-l amuzant, spunea despre el: „Este enciclopedia lui Jules Verne, legată în piele de măgar”.

Cei doi invitați își strînseră mîinile și începură să discute despre situația politică, despre zvonurile privitoare la război, pe care Musadieu le considera alarmante, din motive evidente expuse de el foarte bine, întrucît Germania avea tot interesul să zdrobească Franța și să grăbească acest moment așteptat de optsprezece ani de către domnul Bismarck; în acest timp Olivier Bertin dovedea, prin argumente irefutabile, că temerile interlocutorului sînt himerice, Germania neputînd fi atît de necugetată încît să-și compromită realizările într-o aventură totdeauna îndoielnică, iar Cancelarul atît de imprudent încît să-și riște, în ultimele zile de viață, opera și gloria, dintr-o dată.

Dar domnul de Musadieu părea să știe anumite lucruri pe care nu voia sa le divulge. De altfel, în cursul zilei se văzuse cu un ministru și-l întîlnise pe marele-duce Vladimir, reîntors de la Cannes în seara precedentă.

Pictorul opunea rezistență și contesta, cu o ironie liniștită, competența oamenilor celor mai informați. În spatele tuturor acestor zvonuri, se pregăteau desigur lovituri de bursă! Numai domnul Bismarck o fi avînd, poate, o opinie precisă asupra acestei probleme.

Intrînd în salon, domnul de Guilleroy le strînse mîinile, curtenitor, scuzîndu-se, în fraze onctuoase, pentru faptul că i-a lăsat singuri.

— Dar dumneata, dragul meu deputat, ce crezi despre zvonurile privitoare la război? întrebă Olivier.

Domnul de Guilleroy se lansă într-un veritabil discurs. Ca membru al Camerei știa mai multe decît oricine despre această problemă și nu era de acord cu părerea majorității colegilor săi. Nu, nu credea în probabilitatea unui conflict iminent, afară de cazul cînd el ar fi provocat de turbulența franțuzească și de lăudăroșeniile așa-zișilor „patrioți” din ligă. Și trasă, în linii mari, un portret al domnului Bismarck, portret realizat în maniera lui Saint-Simon. Ceilalți oameni nu vor să înțeleagă personajul, pentru că ei atribuie întotdeauna altora propriul lor mod de a gîndi și-i cred gata să acționeze așa cum ar fi acționat în locul lor. Domnul von Bismarck nu este un diplomat

prefăcut și mincinos, ci un ins franc, un brutal care răcnește totdeauna adevărul și-și anunță totdeauna intențiile. „Eu vreau pacea”, spune el. Este adevărat, vrea pacea, numai pacea și totul o dovedește într-un mod convingător, de optsprezece ani încoace, totul, pînă și armamentul său, aliațele sale, acel mănunchi de popoare unite împotriva impetuozității noastre. Domnul de Guilleroy conchise pe un ton profund, plin de convingere: „E un om mare, un om foarte mare, care dorește liniștea, dar care are încredere numai în amenințări și-n mijloace violente pentru a o obține. Adică, domnilor, e un mare bărbat.”

— Cine urmărește un țel, recurge la orice mijloace, interveni domnul de Musadieu. Sînt gata să zic ca dumneavoastră, că Bismarck adoră pacea, dacă veți recunoaște că are tot timpul poftă să facă război pentru a o obține. De altfel, în asta rezidă un adevăr indiscutabil, uluitor: în lumea noastră, toate războaiele se fac numai pentru a dobîndi pacea!

— Doamna ducesă de Mortemain, anunță un servitor.

În cadrul ușii deschise se ivi o femeie plină și înaltă, care păși înăuntru cu un mers autoritar.

Guilleroy se precipită și-i sărută mîna.

— Ce mai faceți, ducesă? întrebă el.

Ceilalți doi musafiri o salutară cu fraze alese, dar și cu oarecare familiaritate, căci ducesa însăși era adepta unor relații însuflețite și cordiale.

Văduvă a generalului duce de Mortemain, mamă a unui singur copil, o fată căsătorită cu prințul de Salia, fiică a marchizului de Farandal, de origine înaltă și de o bogăție regească, ducesa primea în palatul din strada Varenne toate notorietățile de faimă mondială, care se întîlneau la ea spre a se complimenta. Nici o alteță nu trecea prin Paris fără a fi invitat la masa ei și orice om despre care lumea începea să vorbească îi trezea ducesei o dorință imediată de a-l cunoaște. Simțea nevoia să-l vadă, să-l provoace la discuții, să-l judece. Asta o amuza nespus, îi anima viața, îi alimenta flacăra de curiozitate binevoitoare, dar plină de superioritate, ce ardea în ea.

Abia se așezase, cînd același servitor anunță: „Domnul baron și doamna baroană de Corbelle”.

Erau tineri, baronul gras și chel, iar soția sa delicată, elegantă, foarte brunetă.

Acest cuplu avea o situație specială în aristocrația franceză, datorită exclusiv scrupulozității cu care-și alegea relațiile. Făcînd parte din mica nobilime, fără valoare, fără spirit, animat în toate acțiunile sale de o dragoste nemăsurată pentru ceea ce este considerat select, cuviincios și distins, frecventînd mereu numai casele cele mai nobile, exprimîndu-și sentimentele regaliste, pioase, corecte în cel mai înalt

grad, tot respectînd ceea ce trebuie respectat și disprețuind ceea ce trebuie disprețuit, neșovăind niciodată asupra vreunui detaliu de etichetă, cuplul ajunsese să treacă în ochii multora, drept cea mai aleasă floare a *high-life*-ului. Părerile lor reprezentau un fel de cod al manierelor elegante, iar prezența lor într-o casă constituia pentru gazde un veritabil certificat de onorabilitate.

Soții Corbelle erau rude cu contele de Guilleroy.

— Ei, dar unde-i amfitrioana? întrebă ducesa.

— Vă rog s-aveți răbdare numai o clipă, răspunse contele. Vine imediat, v-a pregătit o surpriză.

Pe vremuri, cînd doamna de Guilleroy, măritată abia de-o lună, își făcuse intrarea în lume fiind prezentată ducesei de Mortemain, aceasta se îndrăgosti numaidecît de ea, o adoptă și o patronă.

De douăzeci de ani, prietenia dintre ele nu se dezmințise niciodată și cînd ducesa spunea: „Micuța mea", în vocea ei mai răsuna emoția acelui capriciu subit și persistent. De altfel, la ea acasă avusese loc întîlnirea pictorului cu contesa.

Musadieu se apropie.

— Ducesă, ați fost să vedeți expoziția nonconformiștilor?

— Nu, ce mai e și asta?

— Un grup de artiști noi, impresioniști în stare de transă. Sînt printre ei doi foarte viguroși.

Nobila doamnă murmură, cu dispreț:

— Nu-mi plac glumele acestor domni.

Autoritară, impulsivă, nu admitea nici o altă părere în afara propriilor opinii fundamentate exclusiv pe conștiința poziției sale sociale; fără ca măcar să-și dea seama de asta, ea îi considera pe artiști și pe savanți drept niște mercenari inteligenți, însărcinați de Dumnezeu să-i distreze pe aristocrați sau să le facă anumite servicii și își întemeia aprecierile pe gradul de uimire și de plăcere irațională pe care i-o provoca vederea unui obiect oarecare, lectura unei cărți ori relatarea unei descoperiri.

De statură înaltă, masivă, greoaie, congestionată, vorbind totdeauna cu voce tare, ducesa trecea drept o personalitate de mare anvergură pentru că nimic n-o putea tulbura, pentru că își permitea să spună orice și proteja pe toata lumea, pe prinții detronați prin recepțiile oferite în onoarea lor și chiar pe însuși Atotputernicul, prin generozitatea sa față de cler și dărnicia față de biserică.

— Ați auzit, ducesă? Se pare c-a fost arestat asasinul Mariei Limbourg, reluă Musadieu.

Curiozitatea ducesei se trezi brusc.

— Nu, povestiți-mi tot, răspunse ea.

El îi relată amănuntele. Înalt, foarte slab, purtînd o vestă albă și butoni cu diamante la cămașă, Musadieu vorbea fără să gesticuleze, cu

un aer corect ce-i permitea să rostească afirmațiile foarte îndrăznețe în care se specializaze. Foarte miop, părea să nu vadă niciodată pe nimeni, în ciuda *pince-nez*-ului, iar cînd se așeza s-ar fi zis că toată osatura trupului său se curbează, luînd forma fotoliului. Torsul îndoit devenea extrem de mic, se scufunda ca și cum coloana vertebrală, ar fi fost din cauciuc; picioarele încrucișate unul peste altui păreau două panglici împletite, iar brațele lungi, sprijinite de cele ale fotoliului, lăsau să spînzure niște mîini palide, cu degete interminabile. Părul și mustața, vopsite artistic, cu niște meșe albe, „uitate" cu abilitate, constituiau un frecvent subiect de glumă.

Tocmai cînd îi explica ducesei că bijuteriile prostituatei asasinate fuseseră dăruite de către prezumtivul asasin altei femei de moravuri ușoare, ușa marelui salon se deschise din nou, cît era de largă și două femei blonde, cu rochii de dantelă albă, semănînd ca două surori de vîrste foarte diferite, una puțin prea coaptă, cealaltă puțin prea tinerică, una cam prea plină, cealaltă cam prea subțire, înaintară ținîndu-se de talie și surîzînd.

Invitații izbucniră în strigăte și aplauze. Cu excepția lui Olivier Bertin, nimeni nu știa de întoarcerea Annettei de Guilleroy, așa că apariția fiicei alături de mamă care, văzută de la o oarecare distanță, părea aproape tot atît de proaspătă și chiar ceva mai frumoasă, căci deși floare cam prea deschisă, ea nu încetase de a fi strălucitoare, în timp ce tînăra, deocamdată incomplet dezvoltată, abia începea să devină frumoasă, îi făcu să le găsească pe amîndouă fermecătoare.

Entuziasmată, ducesa bătu din palme, exclamînd:

— Doamne, ce spectacol minunat, să le vezi așa, una lîngă alta! Priviți, domnule de Musadieu, cît de mult seamănă!

Toți cei prezenți se apucară să le compare; imediat, se constituiră două tabere. După Musadieu, soții Corbelle și contele de Guilleroy, contesa și fiica sa nu semănau decît la ten, la păr și în special la ochi, care erau absolut aceiași, pătați la fel de puncte negre, aidoma unor minuscule picături de cerneală căzute pe irisul albastru. Dar peste puțină vreme, după ce tînăra va deveni femeie, ele nu vor mai semăna aproape de loc.

Ducesa și Olivier Bertin erau dimpotrivă de părere că ele semănau în totul și că numai diferența de vîrstă le făcea să pară diferite.

— Fata s-a schimbat mult în ultimii trei ani, constată pictorul. N-aș fi recunoscut-o, n-o să mai îndrăznesc s-o tutuiesc!

Contesa izbucni în rîs.

— Ia te uită! Tare-aș vrea să te văd adresîndu-te Annettei cu „dumneavoastră"!

Tînăra, a cărei îndrăzneală născîndă apărea de sub aerele de o zburdălnicie încă timidă, spuse:

— Dimpotrivă, eu nu voi mai îndrăzni să-i zic „tu" domnului Bertin.

Mama îi zîmbi.

— Poți păstra acest prost obicei, îți dau voie. Curînd, veți fi din nou prieteni.

Dar Annette clătină din cap.

— Nu, nu pot, m-aș jena.

După ce-o îmbrățișă, ducesa începu s-o examineze, cu interes, în chip de expertă în materie.

— Hai, fetițo, uită-te-n ochii mei! Da, ai exact aceeași privire ca maică-ta; n-o să arăți rău peste cîtva timp, cînd o să prinzi puțin lustru. Trebuie să te mai îngrași, nu prea mult, un pic; ești prea pirpirie.

— Vai, nu-i băgați în cap așa ceva! strigă contesa.

— De ce?

— E atît de plăcut să fii subțirică! O să m-apuc și eu să urmez o cură de slăbire.

La care doamna de Mortemain se supără, uitînd, în mînia sa aprinsă, de prezența unei fete.

— Of, mereu același lucru! Vă luați, toate, după moda care cere să fii numai piele și os, pentru că astea-s mai ușor de îmbrăcat decît carnea. Femeile din generația mea erau grase și frumoase! Azi, văd că au trecere cele slabe. Asta mă face să mă gîndesc la vacile Egiptului. Vă mărturisesc că nu-i înțeleg pe bărbații care au aerul să vă admire scheletele. Pe timpuri, erau mai pretențioși.

Tăcu o clipă, înconjurată de zîmbetele celorlalți, apoi reluă:

— Ia exemplu de la maică-ta, mititico, arată foarte bine, exact cum trebuie să fie. Imit-o.

Trecură în sufragerie. După ce toată lumea se așeză, Musadieu relansă discuția.

— După părerea mea, bărbații trebuie să fie slabi, căci ei sînt făcuți pentru activități ce reclamă îndemînare și agilitate, incompatibile cu burta. Situația femeilor este oarecum diferită. Nu credeți că am dreptate, Corbelle?

Corbelle rămase perplex, ducesa fiind grasă, spre deosebire de soția lui care era mai mult decît slabă! Dar baroana sări în ajutorul bărbatului ei, pronunțîndu-se cu hotărîre pentru sveltețe. Chiar în urmă cu un an, fusese silită să lupte contra unui început de îngrășare, reușind foarte repede să-i vină de hac.

— Spuneți-mi și mie, cum ați procedat? întrebă doamna de Guilleroy.

Baroana-i explică metoda utilizată de către toate femeile elegante ale epocii. Nu se bea absolut nimic în timpul mesei. Abia la o oră după masă e permisă o ceașcă de ceai, foarte cald, fierbinte. Metoda dădea rezultat la oricine. Cîte exemple uimitoare de femei grase care au ajuns, în trei luni, mai subțiri ca o lamă de cuțit! Exasperată, ducesa

izbucni:

— Dumnezeule, ce stupid e să te torturezi astfel! Vouă ăstora nu vă place nimic, absolut nimic, nici măcar șampania. Ia spune, Bertin, dumneata care ești artist, ce crezi despre asta?

— Pe legea mea, doamnă, eu sînt pictor, trupul modelului îl acopăr oricum cu stofa, deci mi-e egal! Dac-aș fi fost sculptor, poate că m-aș fi plîns...

— Dar ca bărbat, ce preferi?

— Știu eu?... o eleganță ceva mai bine hrănită, adică ceea ce bucătăreasa mea numește o găinușă hrănită cu grăunțe. Nu prea grasă, ci plinuță și fină.

Comparația îi făcu să rîdă; neîncrezătoare, contesa își privi fiica și murmură:

— Nu, e foarte drăguț să fii slabă, femeile care rămîn subțiri nu îmbătrînesc.

Această nouă afirmație stîrni și ea discuții, societatea de față împărțindu-se în mai multe tabere. Totuși, căzură cu toții de acord asupra unui fapt, și anume că o persoană foarte grasă nu trebuie să slăbească prea brusc.

Observația dădu loc unei treceri în revistă a femeilor cunoscute și unor aprecieri privitoare la grația, șicul și frumusețea lor. Musadieu o socotea pe blonda marchiză de Lochrist ca fiind de-un farmec inegalabil, în timp ce Bertin, spunea același lucru despre doamna Mandeliere, o femeie brunetă, cu fruntea îngustă, ochi întunecați și gura puțin cam mare, dar cu niște dinți sclipitori.

Bertin era așezat alături de Annette; deodată, întorcîndu-se spre ea, îi spuse:

— Ia aminte, Nanette. Tot ce discutăm noi aici, vei auzi repetîndu-se cel puțin o dată pe săptămînă, pînă la bătrînețe. În opt zile, o să știi pe de rost tot ce gîndește lumea noastră despre politică, femei, piese de teatru și despre toate celelalte. Nu vei avea altceva de făcut decît să schimbi din cînd în cînd numele oamenilor sau titlurile operelor. După ce ne vei auzi expunîndu-ne și apărîndu-ne opiniile, o să ți-o alegi în liniște pe a ta, dintre cele pe care trebuie să le ai și pe urmă n-o să mai fie nevoie să te gîndești la nimic, niciodată; singura ta treabă va fi să te odihnești.

Fără să-i răspundă, fata înălță spre el o privire malițioasă, în care juca o inteligență tinerească, vioaie, abia ținută în frîu, gata parcă s-o ia razna.

Dar ducesa și Musadieu, care jonglau cu ideile ca și cum ar fi fost niște mingi, fără să observe că-și trimeteau mereu aceleași mingi, protestară în numele gîndirii și activității umane.

Atunci Bertin se strădui să demonstreze cît de lipsită de valoare este inteligența oamenilor din mediile mondene, chiar a celor mai

instruiți, o inteligență nealimentată și lipsită de țel, cît de puțin întemeiate le sînt convingerile; vorbi despre insuficienta preocupare și despre indiferența cu care se tratează activitățile spirituale, despre gusturile lor schimbătoare și îndoielnice.

Cuprins de unul din acele accese de indignare pe jumătate sincere, pe jumătate artificiale, pe care le iscă la început dorința de a te arăta elocvent și pe care le înflăcărează deodată intervenția rațiunii obiective, de obicei întunecată de bunăvoință, el demonstra faptul că niște oameni care au drept unică preocupare în viață să facă vizite și să ia masa în oraș ajung să devină, printr-o fatalitate inevitabilă, niște făpturi inconsistente și drăguțe, dar banale, agitate de ocupații vagi, de convingeri și de dorințe superficiale.

Mai arătă că la acești oameni nimic nu-i profund, înflăcărat, sincer; cultura lor intelectuală fiind nulă, iar erudiția lor un simplu lustru exterior, ci rămîn, la urma urmei, niște manechine ce dau doar iluzia unor personaje de elită, ceea ce nu sînt. Demonstra că fragilele rădăcini ale instinctelor lor, dezvoltate pe un teren convențional și nu aievea, îi determină să nu iubească nimic cu adevărat, că însuși luxul existenței lor reprezintă o satisfacere a vanității și nu împlinirea unor rafinate necesități trupești, fiindcă în casele lor se mănîncă prost și se beau vinuri inferioare, foarte scump plătite.

— Ei trăiesc, încheie el, alături de viața reală, fără sa vadă sau să pătrundă ceva; alături de știință, pe care-o ignoră; alături de natură, pe care nu știu s-o privească; alături de fericire, căci sînt incapabili să se bucure din suflet de ceva anume; alături de frumusețea lumii sau de frumusețea artei, despre care vorbesc fără a o fi descoperit și chiar fără să creadă în existența ei, fiindcă ignoră beția de a gusta din desfătările vieții și ale inteligenței. Sînt incapabili să se atașeze de vreun lucru pînă la a-l iubi exclusiv, de a se interesa de ceva pînă la a fi iluminat de fericirea de a înțelege.

Baronul de Corbelle crezu de datoria lui să ia apărarea societății aristocratice.

O făcu cu argumente inconsistente și imposibil de combătut, argumente din acelea care se topesc în fața rațiunii ca zăpada dinaintea focului, și pe care nu le poți apuca, argumente absurde și triumfătoare de preot de țară care demonstrează existența lui Dumnezeu. Drept încheiere, el îi compară pe nobili cu caii de curse care, la urma urmei, nu servesc la nimic, dar care sînt mîndria rasei cabaline.

Jenat de prezența unui asemenea adversar, Bertin își impuse o tăcere disprețuitoare și politicoasă. Deodată însă, iritat de imbecilitatea baronului, îi întrerupse cu abilitate discursul și descrise, fără a omite nimic, o zi de la răsăritul pînă la apusul soarelui, din viața unui domn bine-crescut.

Toate detaliile schițau, surprinse cu finețe, o siluetă de un comic irezistibil. Parcă-l vedeau pe acest domn, îmbrăcat de către valet, enunțînd mai întîi bărbierului, venit să-l radă, cîteva idei generale, apoi, cu ocazia plimbării de dimineață, interesîndu-se la grăjdari de sănătatea cailor, pășind după aceea mărunt pe aleile din Bois de Boulogne, avînd doar grijă să salute și să fie salutat, pe urmă dejunînd în fața soției, care se plimbase și ea în cupeu, adresîndu-i-se numai ca să-i înșire numele persoanelor zărite în cursul dimineții; trecînd apoi, pînă noaptea tîrziu, din salon în salon, încercîndu-și istețimea în discuții cu semenii și cinînd la vreun prinț unde era analizată atitudinea Europei, pentru a-și încheia în sfîrșit seara în lăcașul dansului, la Operă, unde timidele sale pretenții de om de lume erau inocent satisfăcute de aparența unui loc rău famat.

Portretul era atît de exact, fără ca ironia sa să jignească pe cineva anume, încît hohotele de rîs făcură ocolul mesei.

Cuprinsă de o veselie abia reținută, pozînd în mare doamnă, ducesa simțea în piept mici fiori discreți.

—Nu, zău, e teribil de nostim, o să mor de rîs, spuse ea, în sfîrșit.

Încă pornit, Bertin ripostă:

— Vai, doamnă, în lumea bună nu se moare de rîs. Abia dacă se zîmbește din colțul gurii. Pentru a-și dovedi bunul gust, toți au complezența de a avea aerul că se amuză și de a simula rîsul. Se imită foarte bine grimasa, dar nu se rîde niciodată, de fapt. Duceți-vă la teatrele populare, să vedeți acolo ce înseamnă rîs. Mergeți pe la burghezii care se distrează, veți vedea cum hohotesc de mai să leșine. Intrați în dormitoarele soldățești și-o să vedeți oameni sufocați de rîs, cu ochii plini de lacrimi, zvîrcolindu-se pe paturi din cauza farselor vreunui mucalit. Dar în saloanele noastre nu se rîde. Vă asigur că totul e un simulacru, chiar și rîsul.

Musadieu îl opri.

— Ești prea sever! Dumneata însuți, dragul meu, mi se pare că nu disprețuiești totuși această lume de care-ți bați joc atît de bine.

— Ba chiar o iubesc, zîmbi Bertin.

— Și atunci?

— Mă autodisprețuiesc puțin, ca un metis de rasă îndoielnică.

— Nu faci decît să pozezi, spuse ducesa.

Și cum el se apăra împotriva acestei acuzații, ea încheie discuția declarînd că tuturor artiștilor le place să exagereze.

După care conversația cuprinse toate subiectele cu putință, devenind generală, banală și dulce, amicală și discretă; cînd dineul ajunse la capăt, contesa arătă deodată paharul plin aflat pe masă, exclamînd:

— Ei bine, iată că n-am băut nimic, nici o picătură, să vedem dac-o să slăbesc!

Înfuriată, ducesa vru s-o silească să bea măcar o înghițitură, două de apă minerală, dar nu izbuti.

-— Of, ce proastă! strigă ea. Iată că fiică-sa i-a sucit capul. Te rog, Guilleroy, împiedic-o pe soția dumitale să comită această nebunie.

Contele, care tocmai îi explica lui Musadieu modul de funcționare al unei batoze mecanice inventată în America, n-o auzi.

— Ce nebunie, ducesă?

— Nebunia de a dori să slăbească.

Guilleroy îi aruncă soției sale o privire binevoitoare și indiferentă.

— Vedeți, n-am obiceiul să mă opun dorințelor ei.

Contesa se ridică, luîndu-și vecinul de braț; contele i-l oferi pe al său ducesei și toți trecură în salonul cel mare, budoarul din fund fiind rezervat numai pentru recepțiile de zi.

Era o încăpere vastă și foarte luminoasă. Pe cei patru pereți, panouri largi și frumoase tapetate cu mătase bleu-pal în motive antice, prinse în chenare alb-aurii, căpătau sub lumina lustrei și a lămpilor o nuanță lunară, dulce și însuflețită. Pe panoul principal, în mijloc, portretul contesei realizat de Olivier Bertin, părea că umple, că dă viață salonului. Acolo era locul lui potrivit, amestecînd în însuși aerul încăperii surîsul acela de femeie tînără, grația privirii, farmecul diafan al părului său blond. Devenise de acum o tradiție, un fel de exercițiu de politețe, ca semnul crucii făcut la intrarea într-o biserică, să se complimenteze modelul ce slujise pictorului întru realizarea operei sale, ori de cîte ori cineva se oprea dinaintea acesteia.

Musadieu nu se abătea niciodată de la acest obicei. Părerea sa de specialist acreditat de către stat avînd valoarea unei expertize legale, el își făcea o datorie din a afirma adesea, cu convingere, superioritatea tabloului realizat de Bertin.

— Iată realmente cel mai frumos portret modern pe care-l cunosc, spuse Musadieu. În el palpită o viață prodigioasă.

Contele de Guilleroy, în care obișnuința de a auzi elogiindu-se această pînză înrădăcinase convingerea că posedă o capodoperă, se apropie pentru a supralicita; în cîteva minute, ambii acumulară toate formulele tehnice uzitate pentru a celebra calitățile vizibile sau ascunse ale tabloului.

Privirile tuturor invitaților, înălțate spre perete, păreau topite de admirație; obișnuit cu asemenea laude, cărora nu le acorda mai multă atenție decît întrebărilor despre starea sănătății schimbate convențional cu cineva întîlnit pe stradă, Olivier Bertin se apucă totuși să îndrepte lampa cu oglindă, instalată dinaintea portretului, dirijînd lumina cum trebuia, întrucît servitorul o pusese, din neglijență, cam strîmb.

Apoi se așezară, iar ducesa se adresă contelui, care se apropiase de ea:

— Cred că nepotul meu o să treacă să mă caute, și o să vă ceară o ceașcă de ceai.

De la o vreme, dorințele lor coincideau; și le intuiseră, fără a și le fi împărtășit deocamdată, nici măcar prin aluzii.

După ce se ruinase complet la joc, fratele ducesei de Mortemain, marchizul de Farandal, murise în urma unei căzături de pe cal, lăsînd o văduvă și un fiu. Acum în vîrstă de douăzeci și opt de ani, acest tînăr, unul din cei mai solicitați conducători de cotilion din Europa, atît de renumit încît era chemat uneori la Viena sau la Londra pentru a încorona prin tururi de vals unele baluri princiare, deși lipsit de avere, rămînea prin situația, numele, originea și rudeniile sale aproape regale unul dintre bărbații cei mai căutați și invidiați din Paris.

Trebuia să-și consolideze gloria juvenilă de dansator și sportiv printr-o căsătorie bogată, cît mai bogată și să înlocuiască succesele mondene prin succese politice. De îndată ce va ajunge deputat, marchizul urma să devină, grație acestui fapt, unul din stîlpii viitoarei monarhii, unul din consilierii regelui, unul din șefii partidului.

Bine informată, ducesa știa cît de uriașă era averea contelui de Guilleroy, tezaurizator prudent, ocupînd un simplu apartament, deși ar fi putut trăi, în chip de mare senior, într-unul din cele mai frumoase palate din Paris. Ducesa aflase de speculațiile sale totdeauna fericite, îi cunoștea flerul de financiar subtil, participarea la afacerile cele mai fructuoase lansate în ultimii zece ani, și plănuise să-și căsătorească nepotul cu fiica deputatului normand, căruia acest mariaj i-ar asigura, la rîndu-i, o poziție preponderentă în societatea prinților și a aristocraților din anturajul lor. Guilleroy, care făcuse de asemenea o căsătorie bogată și-și sporise apoi, prin abilitatea sa, o frumoasă avere personală, nutrea acum ambiții mai înalte.

El credea cu tărie în întoarcerea regelui și voia ca în ziua aceea să fie în măsură să profite de eveniment, în modul cel mai complet cu putință.

Ca simplu deputat, contele nu însemna mare lucru. Ca socru al marchizului de Farandal, ai căror strămoși fuseseră colaboratori intimi, fideli și prețuiți ai casei regale franceze, ar înainta în rang.

În plus, prietenia ducesei față de soția lui mai conferea acestei încuscriri un caracter de intimitate extrem de prețios; temîndu-se ca marchizul să nu întîlnească vreo altă fată care să-l seducă, o rechemase pe Annette, pentru a grăbi evenimentele.

Presimțindu-i și ghicindu-i planurile, doamna de Mortemain le sprijini printr-o complicitate tăcută; chiar în această seară, deși nu fusese prevenită de brusca întoarcere a fetei, își convocase nepotul la familia de Guilleroy pentru a-l obișnui, cu timpul, să intre cît mai des în casa lor.

Pentru prima oară, contele și ducesa pomeniră, prin aluzii, de

dorința lor comună și, înainte de a se despărți, un adevărat tratat de alianță era practic încheiat.

La celălalt capăt al salonului, invitații rîdeau. Domnul de Musadieu tocmai îi relata baroanei de Corabelle felul cum decursese prezentarea unei ambasade negre la președintele Republicii, cînd fu anunțat marchizul de Farandal.

Tînărul își făcu apariția, oprindu-se în prag. Printr-un gest rapid și familiar, își puse monoclul pe ochiul drept și-l fixă acolo, ca pentru a inspecta salonul în care urma să pătrundă, dar și pentru a oferi, poate, celor dinăuntru, răgazul de a-l vedea și a-și marca totodată intrarea. Pe urmă, printr-o mișcare imperceptibilă a sprîncenei și obrazului, lăsă să cadă bucățica de sticlă ancorată de un fir de mătase neagră și se îndreptă cu vioiciune spre doamna de Guilleroy, căreia-i sărută mîna întinsă, înclinîndu-se foarte mult. Procedă la fel cu mătușa sa, apoi salută strîngînd celelalte mîini, trecînd de la unul la altul cu o dezinvoltură plină de eleganță.

Era un tînăr înalt, cu un început de chelie, cu mustață roșcată, o ținută de ofițer și alură englezească, de sportman. Văzîndu-l simțeai că-i unul din acei bărbați ale căror membre sînt mai antrenate decît capul și care nu iubesc decît activitățile ce solicită forța și efortul fizic. Era totuși instruit, căci învățase și continua și acum să studieze, zilnic, cu o mare încordare cerebrală, tot ceea ce socotea că i-ar putea fi util mai tîrziu: istoria, înverșunîndu-se asupra datelor și înșelîndu-se în privința învățămintelor demne de tras din evenimentele trecutului, și noțiunile elementare ale economiei politice necesare unui deputat, abecedarul sociologiei pentru uzul claselor conducătoare.

Musadieu îl prețuia, afirmînd despre el: „Va ajunge un om de valoare”. Bertin îi aprecia abilitatea și vigoarea. Frecventau amîndoi același club de scrimă, vînau adesea împreună și se întîlneau, călare, pe aleile din Bois. Astfel se născuse între ei o simpatie a gusturilor comune, acea legătură secretă, instinctivă, pe care o creează între doi bărbați, un subiect de conversație gata găsit, plăcut amîndurora.

Cînd fu prezentat Annettei de Guilleroy, marchizul întrevăzu pe loc combinațiile mătușii sale și, după ce se înclină, o inspectă pe fată cu o privire rapidă, de cunoscător.

O găsi drăguță și mai ales promițătoare, din punct de vedere fizic; condusese atîtea baluri încît se specializase în materie de fete și era în stare să prezică aproape fără greș viitorul frumuseții lor, ca un expert care degustă un vin încă prea nou.

Schimbă cu ea doar cîteva fraze insignifiante, apoi se așeză alături de baroana de Corbelle, începînd să pălăgească cu voce redusă.

Invitații se retraseră devreme și după ce toată lumea plecă, fata se culcă, lămpile fură stinse și servitorii se urcară în camerele lor de la mansardă; parcurgînd în lung și-n lat salonul luminat numai de două

luminări, contele o reținu vreme îndelungată pe contesă, care moțăia într-un fotoliu; își expuse speranțele, analiză amănunțit atitudinea ce trebuia păstrată, prevăzu toate combinațiile posibile, șansele și măsurile ce trebuiau luate.

Era tîrziu cînd se retrase, în sfîrșit, încîntat de seara petrecută cu atîta folos, murmurînd:

— Sînt convins că treaba o să se aranjeze.

III

„CÎND MAI VII PE LA MINE, dragul meu? Nu te-am văzut de trei zile și mi se pare nespus de mult... Fata îmi ocupă destul timp, dar știi că nu mă pot lipsi de tine.”

Pictorul, care creiona niște schițe, căutînd mereu un nou subiect, reciti biletul contesei: deschîzînd apoi sertarul unui scrin, îl depuse pe teancul de scrisori îngrămădite acolo de la începutul legăturii lor.

Beneficiind de înlesnirile vieții mondene, se obișnuiseră să se vadă aproape zilnic. Din cînd în cînd, ea îl vizita acasă și, lăsîndu-l să lucreze, se instala pentru o oră sau două în fotoliul în care-i pozase pe vremuri. Dar cum se cam temea de bîrfelile servitorilor, prefera ca loc al acestor întîlniri zilnice, al acestor scurte momente de dragoste, fie propria ei casă, fie vreun salon.

Stabileau cu puțin înainte aceste întîlniri, ce-i păreau totdeauna firești domnului de Guilleroy.

Cel puțin de două ori pe săptămînă, pictorul mînca la contesă, împreună cu alți cîțiva prieteni; luni, el o saluta cu regularitate în loja ei de la Operă, apoi aranjau să se vadă în cutare sau cutare casă, unde întîmplarea îi aducea la aceeași oră. Olivier știa serile cînd ea nu ieșea și atunci trecea să bea o ceașcă de ceai, simțindu-se acolo ca acasă, atît de duios și de sigur instalat în această afecțiune stabilă, atît de captivat de obișnuința de a o găsi într-un anume loc, de a petrece lîngă ea cîteva clipe, de a schimba cu ea cîteva cuvinte, de a-și confrunta gîndurile, încît îl încerca o neostoită nevoie s-o revadă, deși înflăcărarea iubirii sale se atenuase de multă vreme.

Dorința de a avea o familie, o casă plină de viață, o masă comună cu alții, seri cînd discuți la nesfîrșit cu ființe pe care le cunoști de mult, acea necesitate a contactului, a confruntării, a intimității, ce dormitează în orice suflet, și pe care fiecare burlac o plimbă din ușă-n ușă, pe la prietenii cărora le lasă totdeauna ceva din el, adăuga sentimentelor sale afectuoase o pondere rezultată din egoism. În această casă unde era iubit, răsfățat, unde găsea tot, putea să-și mai aline și să-și odihnească singurătatea.

De trei zile nu-și mai vizitase prietenii, pe care întoarcerea fetei îi agitase desigur destul de mult și se plictisea; era chiar puțin supărat că nu l-au chemat mai devreme, căci din delicatețe hotărîse să nu-i

solicite el primul.

Scrisoarea contesei îl stîrni ca o lovitură de bici. Pendula arăta ora trei după-amiază. Se gîndi să treacă imediat pe la ea, pentru a o găsi înainte de a apuca să plece.

Valetul se ivi de îndată ce-l sună.

— Cum e timpul, Joseph?

— Foarte frumos, domnule.

— Cald?

— Da, domnule.

— Pregătește-mi vesta albă, jacheta albastră, jobenul gri.

Avea întotdeauna o ținută foarte elegantă; dar deși croitorul care-i lucra era adeptul stilului clasic, modul cum purta Olivier veșmintele, cum mergea, cu mijlocul strîns într-o vestă albă, cu jobenul de fetru gri, ușor lăsat pe spate, era suficient pentru a-ți da imediat seama că e artist și celibatar.

Cînd ajunse la contesă, i se spuse că doamna tocmai se pregătea să facă o plimbare prin Bois. O așteptă, mulțumit.

Conform obiceiului, se apucă să măsoare salonul, mergînd de la un scaun la altul, de la un perete către fereastră, prin încăperea cufundată în penumbră de perdelele lăsate. Pe mesele ușoare, cu picioarele aurite, zăceau într-o dezordine căutată bibelouri de toate felurile, inutile, frumoase și costisitoare. Erau acolo cutiuțe vechi din aur cizelat, tabachere împodobite cu miniaturi, statuete de fildeș, apoi obiecte din argint mat, foarte la modă, de o severitate comică, în care se manifesta gustul englezesc; un minuscul cuptor de bucătărie și deasupra, o pisică bînd dintr-o cratiță, o cutie pentru țigări de forma unei pîini mari, o cană pentru chibrituri; într-un scrin, se afla o găteală completă de păpușă, coliere, brățări, inele, broșe, cercei cu briliante, safire, rubine, smaragde, fantezie microscopică ce părea executată de bijutierii din Lilliput.

Din cînd în cînd, Olivier atingea cîte un obiect dăruit de el la vreo aniversare, îl lua, îl învîrtea, îl examina cu o indiferență melancolică, apoi îl punea la loc.

Într-un colț, cîteva cărți rareori deschise, luxos legate, erau puse la îndemînă pe o măsuță susținută de un singur picior, așezată în fața unei canapele arcuite. Pe aceeași măsuță se mai vedea *Revista celor două lumi,* cam uzată, cu unele pagini îndoite pe la colțuri, ca și cum ar fi fost citită și răscitită, apoi alte publicații, cu filele încă netăiate, ca de exemplu *Artele moderne,* pe care trebuia s-o ai numai din cauza prețului, abonamentul costînd patru sute de franci pe an, și *Foaia liberă, o* plachetă subțirică, cu coperte albastre, în care se dezlănțuiau poeții cei mai recenți, porecliți „furioșii”.

Între ferestre, biroul contesei, mobilă cochetă datînd din secolul trecut, pe care-și scria răspunsurile la problemele urgente ce se iveau

în cursul recepțiilor. Alte cîteva opere și pe acest birou, cărți familiare, care vădeau spiritul și inima femeii: Musset, *Manon Lescaut, Werther;* și pentru a dovedi că cititoarea nu e străină de senzațiile complicate și de misterele psihologiei, *Florile răului, Roșu și negru, Femeia în secolul XVIII, Adolphe.*

Alături de volume, o splendidă oglindă de mînă, capodoperă a unui argintar, cu oglinda fixată pe un careu de catifea brodată, astfel încît să poată fi admirată lucrătura ciudată, în aur și argint, de pe dos.

Berlin o luă și se privi în ea. De cîțiva ani, îmbătrînea teribil de repede și, cu toate că acum chipul său putea fi considerat mai original decît înainte, obrajii căzuți și pielea încrețită începeau să-l întristeze.

O ușă se deschise în spatele lui.

— Bună ziua, domnule Bertin, spuse Annette.

— Bună, puștoaico. Ce mai faci?

— Foarte bine. Dar dumneavoastră?

— Chiar nu vrei să mă tutuiești?

— Nu pot, zău, mă jenez.

— Ce copilărie!

— Da, mă jenez de dumneavoastră. Mă intimidați.

— Dar de ce?

— Pentru că... pentru că nu sînteți nici destul de tînăr, nici destul de bătrîn!

Pictorul izbucni în rîs.

— Față de un asemenea argument, nu mai insist. Fata roși brusc, pînă la rădăcina părului și reluă, tulburată:

— Mama m-a trimis să vă spun că o să coboare imediat și să vă întreb dacă vreți să veniți cu noi în Bois de Boulogne.

— Da, cu plăcere. Mergeți numai voi?

— Nu, și ducesa de Mortemain.

— Foarte bine, vă însoțesc.

— Scuzați, mă duc să-mi pun pălăria.

— Du-te, fetițo.

Imediat după plecarea ei, intră contesa, cu chipul acoperit de un voal subțire, gata de plimbare. Ea îi întinse mîinile.

— Greu te mai vede omul. Ce mai faci?

— N-am vrut să vă deranjez în asemenea momente.

— Olivier!

În felul în care-i pronunță numele, reproșurile se îmbinau cu tandrețea.

— Ești cea mai bună femeie din lume, spuse el, emoționat de intonația aceea tulburătoare.

O dată această mică ceartă de îndrăgostiți încheiată și rezolvată, ea reveni la obișnuitul ton monden.

— Mergem s-o luăm pe ducesă de acasă și pe urmă facem un tur

prin Bois. Trebuie să-i arătăm Nanettei tot ce-i de văzut pe-acolo.

Landoul îi aștepta sub bolta porții.

Bertin se instală în fața celor două femei, iar trăsura se urni din loc, în mijlocul zgomotului produs de caii ce fornăiau, făcînd să răsune gangul.

De-a lungul marelui bulevard ce cobora spre biserica Madeleine, întreaga veselie a noii primăveri părea să se reverse din cer asupra tuturor viețuitoarelor.

Aerul călduț și soarele așterneau ceva sărbătoresc pe chipurile bărbaților și dragoste pe cele ale femeilor, îi făceau să zburde pe pușteni și pe ajutorii de bucătari, îmbrăcați în alb, care-și depuseseră coșurile pe bănci pentru a se juca și fugări cu frații lor, pușlamalele de pe stradă; cîinii păreau foarte grăbiți; canarii portăreselor răgușiseră de-atîta cîntat; numai bătrînele gloabe înhămate la trăsuri înaintau într-un trap de muribunde, copleșite parcă de veșnica lor oboseală.

— Oh, ce zi frumoasă, ce bine-i să trăiești, murmură contesa. Sub revărsarea atît de vie a Luminii, pictorul le contemplă, una după alta, pe mamă și pe fiică. Desigur, se deosebeau, dar totodată semănau atît de mult încît una era exact continuarea celeilalte, făcută din același sînge, din aceeași carne, animată de aceeași viață. În special ochii lor, albaștri, pigmentați cu picățele negre, de un albastru foarte proaspăt la fată, puțin decolorat la mamă, fixau atît de evident asupra lui aceeași privire, în timp ce le vorbea, încît se aștepta să le audă dîndu-i răspunsuri identice. Stimulîndu-le la rîs și pălăvrăgeală, era surprins să constate că avea în față două femei cît se poate de diferite, una care-și trăise de-acum viața, cealaltă care abia urma s-o trăiască. Nu, nu era în stare să prevadă ce va deveni această copilă atunci cînd inteligența sa juvenilă, influențată de gusturi și instincte încă adormite, se va deștepta, deschizîndu-se tuturor evenimentelor lumii. Era o micuță și frumușică persoană nouă, pregătită pentru cine știe ce întîmplări și pentru dragoste, ignorată și ignorantă deocamdată, care ieșea din port ca o navă abia lansată la apă, în vreme ce maică-sa revenea acolo, după ce traversase existența și iubise!

Fu cuprins de duioșie la gîndul că ea îl alesese tocmai pe el și că această femeie, mereu frumoasă, ce se legăna în mersul landoului, în aerul călduț de primăvară, îl mai prefera încă altor bărbați.

Aruncîndu-i o privire recunoscătoare, înțelese ca ea i-a ghicit gîndurile și o simți mulțumindu-i, printr-o ușoară atingere a rochiei.

— Într-adevăr, ce zi frumoasă, murmură Olivier, la rîndu-i.

După ce o luară de acasă, din strada Varenne, pe ducesă, goniră spre Domul Invalizilor, traversară Sena și ajunseră pe Champs-Elysees, urcînd apoi spre Arcul de Triumf din piața Etoile, în mijlocul unui val compact de trăsuri.

Fata se așezase alături de pictor, de-a-ndărătelea și scruta cu ochi

avizi și naivi fluviul de echipaje. Din timp în timp, cînd ducesa și contesa răspundeau vreunui salut cu o scurtă mișcare din cap, ea întreba: „Cine sînt ăștia?” El spunea. „Familia Pontaiglin”, sau „Soții Puicelci”, sau „Contesa de Lochrist”, sau „Frumoasa doamnă Manndliere”.

Însoțiți de uruitul roților și legănați de arcurile trăsurii, parcurgeau acum aleea ce ducea către Bois de Boulogne. Echipajele, mai rare decît înainte de Arcul de Triumf, păreau să se întreacă într-o cursă fără sfîrșit. Trăsurile, landourile greoaie, caleștile solemne, se depășeau rînd pe rînd, întrecute la rîndul lor de vreo trăsură deschisă, ușoară, rapidă, trasă de-un singur trăpaș, ducînd cu o viteză nebună, prin toată această mulțime mișcătoare, burgheză sau aristocratică, vreo tînără femeie care străbătea nepăsătoare toate mediile, toate clasele sociale, toate ierarhiile, iar rochia ei luminoasă și îndrăzneață arunca trăsurilor pe lîngă care trecea un parfum straniu, de floare necunoscută.

— Cine-i această doamnă? întreba Annette.

— Nu știu, răspundea Bertin, în timp ce ducesa și contesa schimbau un zîmbet.

Copacii își refăcuseră coroanele bogate, privighetorile acestui parc parizian cîntau prin frunzișul proaspăt și cînd trăsura celor patru se încadră în lungul șir ce mergea la pas, apropiindu-se de lac, începu un schimb necontenit de saluturi, surîsuri și cuvinte amabile, de la un vehicul la altul, în timp ce roțile aproape că se atingeau. Deodată, totul căpătă înfățișarea unei flotile lunecînde de bărci, populată de doamne și domni cuminți și înțelepți. Ducesa, al cărui cap se apleca în fiece clipă dinaintea pălăriilor ridicate sau a frunților înclinate, părea să treacă în revistă și să rememoreze ceea ce știa, gîndea și presupunea despre oameni, pe măsură ce aceștia defilau prin fața ei.

— Atențiune, puștoaico, iat-o din nou pe doamna Manndliere, podoaba țării!

Într-o trăsură ușoară și cochetă, frumusețea națională lăsa să i se admire, sub o aparentă indiferență pentru această glorie indiscutabilă, ochii mari, întunecați, fruntea îngustă sub casca de păr negru și gura voluntară, puțin cam prea energică.

— E totuși foarte frumoasă, spuse Bertin.

Contesei nu-i plăcea să-l audă lăudînd alte femei, înălță încetișor din umeri și nu răspunse nimic.

Dar tînăra, în care se trezi dintr-o dată instinctul rivalității, îndrăzni să-l contrazică.

— Nu găsesc.

Pictorul se întoarse spre ea.

— Cum, nu ți se pare frumoasă?

— Nu, parc-ar fi muiată-n cerneală.

Încîntată, ducesa izbucni în rîs.

— Bravo, micuțo! Iată șase ani de cînd jumătate din bărbații Parisului leșină în fața acestei negrese! Cred că-și bat joc de noi. Mai bine uită-te la contesa de Lochrist!

Singură într-un landou, însoțită numai de un caniș alb, fină ca un bibelou, blondă, cu ochii negri, cu linii delicate ce serveau de cinci-șase ani drept temă pentru entuziasmul admiratorilor săi, contesa saluta cu un zîmbet încremenit pe buze.

Dar nici de data asta Nanette nu se arătă prea încîntată.

— E cam veștejită, șopti ea.

Bertin, care de obicei în discuțiile ce se învîrteau zilnic în jurul acestor două rivale n-o susținea pe contesă, se supără deodată pentru această intoleranță copilărească.

— Drace, spuse el, îți place sau nu, contesa e fermecătoare și îți doresc să ajungi tot atît de frumoasă ca ca!

— Ei, lasă, interveni ducesa, dumneata remarci numai femeile care-au trecut de treizeci de ani. Fetița are dreptate, nu le lauzi decît cînd s-au ofilit.

— Dați-mi voie, o femeie nu-i realmente frumoasă decît la maturitate, cînd întreaga expresivitate iese la suprafață! exclamă el.

Dezvoltînd apoi ideea că prima prospețime nu-i decît lustrul unei frumuseți ce abia se coace, Olivier demonstra că bărbații înzestrați cu bun gust nu se înșală acordînd mai puțină atenție tinerelor pline de strălucire și că au dreptate să nu le proclame „frumoase” decît în ultima perioadă a evoluției lor.

Măgulită, contesa murmură:

— Judecata asta de artist e perfect justă. Un chip tînăr este foarte drăguț, dar întotdeauna cam banal.

Pictorul insistă, indicînd momentul cînd o anumită figură, pierzînd puțin cîte puțin grația nehotărîtă a tinereții, adoptă forma sa definitivă, caracterul, fizionomia.

La fiecare cuvînt, contesa îl aproba convinsă, cu o ușoară clătinare a capului; cu cît mai tare își afirma el crezul, patetic ca un avocat ce pledează, cu însuflețirea unui suspect ce-și susține cauza, cu atît mai tare îl aproba contesa prin gesturi și priviri, de parcă s-ar fi aliat împotriva unei primejdii, a unei opinii false și amenințătoare. Annette nu-i asculta deloc, preocupată numai de ceea ce se petrecea în jur. Chipul ei adesea rîzător devenise grav; amețită de bucuria pe care i-o dădea contemplarea mișcării, nu mai spunea nimic. Soarele, frunzele, trăsurile, viața aceasta atît de frumoasă, bogată și veselă, toate erau pentru ea.

În fiecare zi se va putea plimba astfel, pe aici, cunoscută la rîndul ei, salutată, invidiată; iar bărbații, arătîndu-și-o, vor spune poate că-i foarte frumoasă. Căută să identifice personajele cele mai elegante, se

interesă mereu cum le cheamă, fără a se ocupa de altceva decît de aceste silabe asociate ce-i deșteptau uneori în suflet un ecou de stimă și admirație, născut încă de pe vremea cînd le citise numele prin jurnale ori în manualele de istorie. Nu se putea obișnui cu defilarea atîtor celebrități și-i venea greu să creadă în autenticitatea lor, avînd senzația că asistă la un spectacol. Trăsurile de piață îi inspirau un dispreț amestecat cu dezgust, o stare de jenă și iritare.

— Găsesc că n-ar trebui lăsate să treacă pe aici decît trăsurile de lux, spuse ea deodată.

— Și-n cazul ăsta, ce facem cu egalitatea, libertatea și fraternitatea, domnișoară? replică Berlin.

Ea schiță o strîmbătură care însemna: „Toarnă altora poveștile astea, nu mie", după care reluă:

— S-ar putea rezerva o altă pădure pentru aceste trăsuri, de exemplu cea de la Vincennes.

— Ai rămas în urmă, fetițo, încă n-ai aflat că noi înotăm în plină democrație. De altfel, dacă vrei să vezi Bois de Boulogne purificat de orice amestec, vino dimineața și nu vei găsi aici decît lume subțire, floarea, crema societății.

Și-i prezentă un tablou, unul din acelea pe care le picta atît de bine, al Bois-ului matinal, cu cavalerii și amazoanele sale, al acelei comunități aristocratice în care toți se cunosc pe nume, după înrudiri, titluri, însușiri și vicii și se tutuiesc ca și cum ar trăi toți în același cartier sau orășel.

— Dumneavoastră veniți deseori pe-aici? îl întrebă fata.

— Foarte des; locul oferă realmente cel mai minunat spectacol din Paris.

— Veniți călare, dimineața?

— Da, desigur.

— Și pe urmă, după-amiază, faceți vizite?

— Da.

— Atunci, cînd mai lucrați?

— Vezi, eu lucrez numai cîteodată, de asta am ales meseria de pictor, pentru că-i pe gustul meu. Iar ca portretist al frumoaselor doamne nobile, sînt obligat să le văd mereu și să le urmez, pe cît posibil, peste tot.

— Adică și călare și pe jos, murmură fata, fără să zîmbească. El îi aruncă o privire piezișă, satisfăcută și admirativă, ce părea să spună: „Ia te uită, sclipiri de spirit de pe-acum, ai stofă, matale".

Îi învălui deodată o adiere rece, venită de foarte departe, din cîmpia largă abia trezită la viață; și întregul Bois, această pădure cochetă, sensibilă la frig și mondenă, începu să freamăte.

În cîteva clipe, curentul făcu să tremure, înfiorate, frunzele subțiri aninate de crengi și stofele de pe umeri. Parcă dintr-o singură mișcare,

toate femeile își strînseră pe brațe și la gît veșmintele pînă atunci lăsate pe spate, iar caii începură să gonească de la un capăt la altul al aleii, ca și cum briza rece și neplăcută ce se năpustise asupra lor le-ar fi biciuit spinările.

Se întoarseră repede în oraș, însoțiți de zgomotul cristalin al hățurilor scuturate, sub razele piezișe și incandescente ale apusului de soare.

— Mergeți acasă? îl întrebă contesa pe Olivier, căruia-i cunoștea tabieturile.

— Nu, la club.

— Să vă lăsăm acolo, în drum?

— M-ar aranja de minune.

— Și cînd ne invitați la un dejun, împreună cu ducesa?

— Oricînd, fixați dumneavoastră ziua.

Bertin, acest pictor îndrăgostit de parizience, pe care admiratoarele îl botezaseră „un Watteau realist", iar detractorii „un fotograf de rochii și mantouri", primea adesea, fie la dejun, fie la cină; invita frumoasele modele cărora le imortalizase înfățișarea, și nu numai pe ele, ci pe toate celebritățile, toate femeile cunoscute, iar ele veneau cu multă plăcere la aceste mici festinuri organizate în locuința lui de burlac.

— Poimîine v-ar conveni? Ce spuneți, ducesă? întrebă doamna de Guilleroy.

— Desigur, ești tare drăguță! Domnul Bertin nu se gîndește niciodată la mine pentru asemenea reuniune. Se vede că nu mai sînt tînără.

Obișnuită să considere casa pictorului aproape ca pe a sa proprie, contesa reluă:

— Vom fi numai noi, cei patru de-aici, adică ducesa, Annette, eu și dumneata, nu-i așa, maestre?

— Categoric, nimeni altcineva, aprobă el coborînd din landou. O să poruncesc să vi se pregătească niște raci alsacieni.

— Oh, o să-i stîrnești fetei pasiuni culinare!

Oprindu-se dincolo de portieră, Olivier le salută, apoi se precipită, prin intrarea principală, în vestibulul clubului; aruncă pardesiul și bastonul grupului de valeți ce se ridicaseră ca niște soldați la trecerea unui ofițer, pe urmă urcă scara largă, trecu pe dinaintea altei brigăzi de servitori îmbrăcați cu pantaloni scurți, împinse o ușă și se simți deodată înviorat, întinerit, auzind la capătul culoarului zgomotul continuu al floretelor încrucișate, tropăiturile caracteristice și exclamațiile lansate cu voce tare: „— Atins! — La mine! — Alături! — Primit! — Atins! — La dumneata!"

În sala de arme, îmbrăcați în uniforme cenușii, cu veste de piele, pantaloni strînși la glezne, un fel de șorț lăsat deasupra abdomenului,

cu un braț înălțat, fluturînd prin aer, cu celălalt strîngînd în mănușa enormă cîte-o floretă subțire și suplă, scrimeurii se ghemuiau și se destindeau cu agilitatea rapidă și precisă a unor păpuși mecanice.

Alții se odihneau, discutau, încă gîfîind, congestionați, transpirați, ștergîndu-și fruntea și gîtul cu batistele; așezați pe bancheta pătrată care mărginea pereții sălii, cîțiva trăgători priveau asalturile în curs de desfășurare, Liverdy contra lui Landa și maestrul cercului, Taillade, contra marelui Rocdiane.

Surîzător, simțindu-se ca acasă, Bertin strîngea mîini.

— Te provoc! îi strigă baronul de Baverie.

— Îți stau la dispoziție, amice.

Trecu în vestiar pentru a se dezbrăca.

De mult nu se mai simțise atît de agil și de viguros; presimțind că va realiza asalturi excelente, se grăbea, cu o nerăbdare de elev care se pregătește de joacă. De îndată ce avu adversarul în față, îl atacă cu ardoare și, după zece minute în care-l atinsese de unsprezece ori, îl obosi atît de tare, încît baronul capitulă. Apoi încrucișa spada cu Punisimont și cu confratele Amaury Maldant.

Pe urmă, dușul rece îi îngheță mușchii încă încordați, reamintindu-i de băile făcute pe la douăzeci de ani cînd se arunca în apele Senei, în plină toamnă, din înălțimea podurilor de la periferie, pentru a-i epata pe burghezi.

— Cinezi aici? îl întrebă Maldant.

— Da.

— Am aranjat o masă cu Liverdy, Rocdiane și Landa. Grăbește-te, e șapte și un sfert.

Plină de bărbați, sala de mese zbîrnîia de voci. Se aflau acolo toți hoinarii nocturni ai Parisului, trîntorii și întreprinzătorii, toți cei care, cu începere de la ora șapte seara nu mai știu ce să facă și mănîncă la Club pentru a se agăța, printr-o întîmplare norocoasă, de cineva sau de ceva.

După ce se așezară, bancherul Liverdy, un bărbat de vreo patruzcci de ani, viguros și îndesat, îi spuse lui Bertin:

— Erai ca turbat, astă-seară.

— Da, azi mă simt în stare să comit cine știe ce năzdrăvănie, răspunse pictorul.

Ceilalți zîmbiră, iar peisagistul Amaury Maldant, un ins scund, slab și chel, purtînd o barbă căruntă, arboră un aer șiret.

— În aprilie, și eu parcă-s plin de o sevă nouă; datorită ei, îmi mai cresc cîteva frunze, maximum o jumătate de duzină, dar pe urmă totul se transformă în sentiment; niciodată nu dau și fructe.

Marchizul de Rocdiane și contele de Landa îi deplînseră soarta. Amîndoi, mai în vîrstă decît el, fără ca vreun ochi oricît de expert să le poată ghici numărul anilor, membri ai cercului de scrimă, călăreți și

spadasini cărora antrenamentele permanente le oțeliseră trupurile, se lăudau, că-s mai tineri, în toate privințele, decît desfrînații nevricoși din noua generație.

Rocdiane, un bărbat de rasă, ce frecventa toate saloanele, dar suspectat de cele mai felurite matrapazlîcuri bănești, ceea ce nu era de mirare — cum spunea Bertin — după ce trăise atîta vreme prin tripouri, căsătorit, despărțit de soția care-i plătea o rentă, administrator al unor bănci belgiene și portugheze, afișa pe figura sa de Don Quichotte o onoare nu prea imaculată, de gentilom gata la orice, onoare pe care-o spăla, din timp în timp, în sîngele vreunei împunsături de spadă.

Contele de Landa, un colos bun la suflet, mîndru de talia și umerii săi, deși căsătorit și tată a doi copii, nu se hotăra decît cu mare greutate să cineze acasă de trei ori pe săptămînă; în celelalte zile rămînea la club, cu prietenii, după ședințele de scrimă.

„Clubul e o familie — spunea el —, familia acelora care încă n-au alta, a celor ce n-o vor avea niciodată și a celor ce se plictisesc într-a lor."

Pornită pe capitolul femei, conversația trecu din anecdote în amintiri și din amintiri în lăudăroșenii, ajungînd finalmente la confidențe indiscrete.

Marchizul de Rocdiane lăsa să i se ghicească amantele prin indicații precise, dar fără a dezvălui și numele acestor femei de lume, stimulîndu-și amicii să le identifice singuri. Bancherul Liverdy le desemna pe ale sale numai prin prenume. Povestea, de exemplu. „Eram pe-atunci în cele mai strînse relații cu nevasta unui diplomat. Într-o seară, părăsind-o, i-am spus: «Micuța mea Marguerite...»" Văzînd zîmbetele celorlalți se oprea, apoi relua: „Vai, cum de mi-a scăpat! Ar trebui adoptat obiceiul de-a numi toate femeile Sophie..."

Foarte rezervat, Olivier Bertin avea obiceiul să declare, cînd era întrebat:

— Eu unul mă mulțumesc cu modelele mele.

Se făceau că-l cred, iar Lancia, un banal vînător de fuste, se exalta la gîndul tuturor acelor frumoase curtezane care bat străzile și a tinerelor femeiuști, plătite cu zece franci pe oră, ce se dezbrăcau dinaintea pictorului.

Pe măsură ce se goleau sticlele, acești „bătrînei", cum îi numeau membrii mai tineri ai clubului, acești bărbați în vîrstă, cu fețele congestionate, se înflăcărau tot mai mult, zguduiți de dorințe reînviate și de ardori fermentate.

După cafea, Rocdiane lăsa să-i scape indiscreții mai veridice și uita femeile de lume, pentru a celebra farmecul cocotelor de rînd.

— Parisul — spunea el, cu un pahar de Kummel în mînă — este singurul oraș de pe glob unde bărbații nu îmbătrînesc, singurul loc

unde, la cincizeci de ani, dacă ești solid și bine conservat, găsești oricînd o puștoaică de optsprezece primăveri, frumoasă ca un înger, gata să te iubească.

Landa, căruia-i plăcea Rocdiane mai ales cînd era băut, ca acum, îl aproba cu entuziasm, enumerînd fetișcanele ce-i dădeau zilnic dovezi de adorație.

Însă Liverdy, mai sceptic și pretinzînd că știe exact cît valorează în realitate femeile, murmură:

— Da, ele vă spun că vă adoră...

— Mi-o și dovedesc, dragul meu, ripostă Landa.

— Asemenea dovezi nu contează.

— Mie-mi ajung.

— Drace, dar fetele astea sînt sincere! exclamă Rocdiane. Credeți că o fîșneață frumușică și săracă, de douăzeci de ani, care se distrează de vreo cinci-șase ani, mă înțelegeți, distracție pariziană, și pe care mustățile noastre au deprins-o și au răsfățat-o cu gustul sărutărilor, mai poate să facă vreo deosebire între un bărbat de treizeci de ani și unul de șaizeci? Ei, ași, ce glumă bună! Cîte nu vede una ca asta, trecută prin ciur și prin dîrmon! Iată, fac pariu că în fundul sufletului îi place mai mult, că realmente preferă un bătrîn bancher unui domnișor spilcuit. Credeți că ele gîndesc ca Liverdy? Dar ce, parcă bărbații au aici vreo vîrstă? Ei, dragul meu, noi ăștia întinerim încărunțind, și cu cît albim mai mult, cu atît mai mult ni se șoptește că sîntem iubiți, cu atît mai mult ni se oferă dovezi, și cu atît mai mult o credem.

Se ridicară de la masă congestionați și biciuiți de alcool, gata să se avînte în orice aventură și începură să delibereze asupra programului de urmat în acea seară; Bertin propuse circul, Rocdiane hipodromul, Maldant cabaretul Eden, iar Landa, Folies-Bergeres, cînd un zgomot de viori acordate, ușor, îndepărtat, le ajunse la urechi.

— Ia te uită, azi e muzică la club? zise Rocdiane.

— Da, răspunse Bertin. Ce-ar fi să petrecem aici vreo zece minute înainte de a ieși în oraș?

— Haideți.

Traversară un salon, sala de biliard, o sală de joc și ajunseră într-un fel de lojă ce domina galeria orchestrei. Cufundați în fotolii, patru domni așteptau cu un aer de reculegere, în timp ce dedesubt, printre rîndurile de scaune goale, alți vreo doisprezece domni vorbeau, stînd jos sau în picioare.

Dirijorul bătu ușor cu bagheta în pupitru; începură să cînte.

Olivier Bertin adora muzica, îi plăcea ca un narcotic. Ea îl făcea să viseze.

Imediat ce-l atingea valul sonor stîrnit de instrumentele orchestrei se simțea transportat, cuprins de un fel de beție a nervilor, iar trupul

și mintea îi deveneau incredibil de vibrante. Imaginația sa o lua razna, ca o nebună, îmbătată de melodie, în dulci visări și reverii minunate. Cu ochii închiși, picioarele încrucișate și brațele relaxate, asculta sunetele și vedea lucruri ce-i treceau pe dinainte, dar și prin suflet.

Orchestra executa o simfonie de Haydn, iar pictorul, de îndată ce-și coborî pleoapele, revăzu aleile din Bois, mulțimea trăsurilor din jur și, în fața sa, în landou, pe contesă și pe Annette. Le auzea vocile, le urmărea cuvintele, simțea legănarea trăsurii, respira aerul îmbibat de mirosul frunzelor.

Vorbindu-i, vecinul îi întrerupse de trei ori această viziune, dar ea se reconstitui de fiecare dată, la fel cum după o călătorie pe mare tangajul vaporului pare să reînceapă în nemișcarea patului.

Visul se extinse apoi, prelungindu-se într-un voiaj îndepărtat, cu cele două femei instalate mereu dinainte-i, cînd într-un vagon de tren, cînd la mesele unor hoteluri străine. Îl întovărășiră astfel tot timpul cît dură muzica, de parcă datorită acelei plimbări în plin soare imaginea chipurilor lor s-ar fi imprimat în adîncul ochilor săi.

Un moment de tăcere, pe urmă vocile celorlalți și zgomotul scaunelor mișcate din loc alungară ceața visării; alături, cei patru prieteni dormitau, simulînd cu naivitate o atenție preschimbată în somn.

— Ei, ce facem mai departe? îi întrebă el, trezindu-i.

— Eu, răspunse Rocdiane, cu sinceritate, am chef să mai trag aici un pui de somn.

— Și eu la fel, îl imită Landa.

Bertin se ridică.

— În cazul ăsta, mă întorc acasă. Mă simt cam obosit.

Dimpotrivă, se simțea plin de energie, dar dorea să plece de teama unuia din acele finaluri de seară, în jurul mesei de baccara de la club, pe care le cunoștea prea bine. Se întoarse deci acasă și a doua zi după o noapte agitată care-l adusese în acea stare de activitate cerebrală caracteristică artiștilor, numită inspirație, se hotărî să nu iasă nicăieri și să lucreze toată ziua.

A fost o zi minunată, una din acele zile de creație spontană, cînd ideea pare să coboare în degete și să se fixeze singură pe pînză.

Cu ușile închise, izolat de lume, în liniștea casei sale interzisă acum altora, în pacea prietenoasă a atelierului, cu privirea limpede, spiritul lucid, dar efervescent și vioi, Olivier gustă din fericirea dăruită numai artiștilor, de a-și zămisli operele într-o mare bucurie. În timpul unor asemenea ore de lucru, nimic nu mai exista pentru el în afară de bucata de pînză pe care, sub mîngîierea penelului, se înfiripa o imagine; în cursul acestor crize de fecunditate, încerca o senzație stranie și binefăcătoare, de viață intensă, copleșitoare, ce i se împrăștia prin tot corpul, îmbătîndu-l. Seara, se simți frînt, cuprins de

o oboseală sănătoasă și adormi legănat de gîndul plăcut al dejunului din ziua următoare.

Acoperi masa cu flori și le oferi musafirelor sale un meniu extrem de îngrijit, căci doamna de Guilleroy era o gurmandă rafinată; în ciuda scurtei, dar energicei lor rezistențe, pictorul își sili invitatele să bea șampanie.

— Micuța o să se îmbete, protestă contesa.

— Pentru numele lui Dumnezeu, trebuie să înceapă și ea o dată, îi replică ducesa, indulgentă.

Revenind în atelier, convivii erau cam agitați, stimulați de acea veselie spumoasă care-ți dă iluzia zborului, de parcă ți-ar fi crescut aripi la picioare.

Avînd o ședință la Comitetul mamelor franceze, ducesa și contesa trebuiau s-o ducă acasă pe fată, înainte de a se duce la sediul societății; Bertin se oferi să facă o plimbare și s-o ducă pînă în bulevardul Malesherbes. Astfel, plecă împreună cu Annette.

— Să facem un ocol, spuse ea.

— Vrei să dăm o raită prin parcul Monceau? E un loc foarte plăcut. O să ne uităm la țînci și la guvernantele lor.

— Desigur, mi-ar face plăcere.

Ajunși în strada Velasquez, trecură dincolo de grilajul aurit și monumental ce slujește drept blazon și intrare acestui parc elegant ca o bijuterie, care-și etalează în centrul Parisului grația artificială, verdele primăvăratec, înconjurat de o centură de rezidențe princiare.

De-a lungul aleilor largi, ce-și desfășoară curbele savante străbătînd peluzele și pîlcurile de arbori, o mulțime de bărbați și femei, așezați pe scaune metalice, privesc defilarea trecătorilor, în timp ce pe potecile umbroase, înfundate sub pomi și șerpuind ca niște rîulețe, un grup de copii scormonesc nisipul, aleargă, sar coarda, sub ochii nepăsători ai bonelor sau cei grijulii ai mamelor. Copacii enormi, cu coroanele rotunjite ca niște cupole monumentale din frunze, castanii impozanți, cu crengile grele, pigmentate de ciorchini roșii sau albi, sicomorii distinși, platanii decorativi, cu trunchiul savant torsionat, împodobesc largile pajiști ondulate în perspective seducătoare.

E cald, turturelele uguiesc prin frunziș și se vizitează de la un vîrf la altul, în timp ce vrăbiile se scaldă în curcubeiele cu care soarele luminează pulberea de apă împrăștiată de stropitori pe iarba fină. Pe soclurile lor, statuile albe par fericite în mijlocul acestei vegetații plină de prospețime. Un tînăr de marmoră își scoate din picior un spin invizibil, ca și cum abia acum o clipă s-ar fi înțepat urmărind-o pe Diana care aleargă ceva mai încolo, îndreptîndu-se către lacul cel mic, încătușat între boschetele unde se adăpostește și un templu ruinat.

Alte statui se îmbrățișează, îndrăgostite și reci, de-a lungul tufișurilor, sau visează, cuprinzîndu-și genunchii cu brațele. O cascadă

spumegă și se rostogolește peste niște stînci frumoase. Un copac, cioplit ca o coloană, susține sfori de iederă; un mormînt afișează o inscripție. Pilonii de piatră înălțați pe gazon nu izbutesc să evoce Acropolea, după cum nici acest părculeț elegant nu trezește în minte imaginea pădurilor virgine.

Iată locul artificial, încîntător, pe care orășenii îl frecventează pentru a contempla florile de seră și a admira, cum ar admira pe-o scenă spectacolul vieții, această agreabilă reprezentație oferită de natura atît de frumoasă în plin centrul Parisului.

De ani de zile, Olivier Bertin venea aproape zilnic aici, uitîndu-se la pariziencele ce se mișcau pe alei ca în adevăratul lor cadru. „Este un parc făcut pentru toalete distinse, spunea el; aici, cei prost îmbrăcați te dezgustă". Rătăcea ore întregi pe-acolo, cunoștea toate plantele și pe toți cei ce se plimbau de obicei prin parc.

Se plimba pe alei împreună cu Annette, cu privirile atrase și înveselite de viața pestriță și agitată a grădinii.

— Vai, ce scump e! exclamă tînăra.

Se oprise să admire un băiețel cu bucle blonde, care-o fixa cu ochii săi albaștri, cu un aer uimit și fermecat.

Apoi, trecu în revistă toți copiii; plăcerea de a vedea aceste păpuși vii și împodobite, o făcea vorbăreață și comunicativă.

Mergea cu pași mici și-i șoptea lui Bertin observațiile sale sau reflecțiile privitoare la copilași, la mamele și guvernantele lor. Puștii voinici îi smulgeau exclamații de bucurie, iar cei palizi o umpleau de milă.

Bertin o asculta, amuzat de purtarea ei mai mult decît de cea a țîncilor și, fără să-și uite meseria, murmură: „E delicios!", gîndind că ar trebui să picteze un tablou rafinat, un colț de parc și buchetul de bone, mame și copii. Cum de nu se gîndise, pînă acum, la asta?

— Îți plac puștanii ăștia?

— Sînt adorabili.

Urmărind-o cum se uită la ei, îi intuia dorința de a-i lua în brațe, de a-i săruta, de a-i mîngîia, o dorință carnală, duioasă, de viitoare mamă; și se mira de instinctul nevăzut, ascuns în acest trup de fată.

Întrucît părea dispusă să vorbească, Olivier se interesă de preferințele și gusturile ei. Cu o naivitate plină de drăgălășenie, ea își mărturisi speranțele de succes și celebritate mondenă, își dori cai frumoși, precizînd că se pricepe la cai ca un adevărat geambaș, căci hergheliile ocupau o bună parte din fermele de la Roncieres; cît privește alegerea unui viitor logodnic, problema i se părea la fel de ușor de rezolvat ca și găsirea unui apartament în nenumăratele locuințe libere din Paris.

Se apropiară de lacul pe care două lebede și șase rațe pluteau fără grabă, la fel de curate și de calme ca niște păsări de porțelan și trecură

pe dinaintea unei femei tinere, așezată pe un scaun, cu o carte deschisă pe genunchi și cu ochii înălțați spre cer, cu sufletul pierdut în visare.

Încremenise acolo, ca o figurină de ceară. Urîtă, umilă, modest îmbrăcată — o fată care nu se gîndește deloc să placă, poate o învățătoare, visînd transportată, furată de-un cuvînt sau de-o frază ce-i vrăjise inima. Tîrîtă de avîntul speranțelor sale, continua, desigur, aventura începută în carte.

Bertin se opri, surprins.

— E frumos să-ți lași gîndurile să rătăcească astfel, spuse el.

După ce-o depășiră, se întoarseră fără ca ea să-i bage în seamă, într-atîta își concentrase întreaga atenție în urmărirea zborului îndepărtat al fanteziei sale.

— Ia spune, mititico, te-ar deranja dacă te-aș ruga să-mi pozezi de cîteva ori?

— Nu, dimpotrivă!

— Privește-o bine pe această domnișoară care se plimbă printr-o lume ideală!

— Cea de pe scaun?

— Da. Ei bine, te vei așeza și tu la fel, pe un scaun, vei deschide o carte pe genunchi și vei încerca s-o imiți. Ai visat vreodată cu ochii deschiși?

— Desigur.

— La ce?

Încercă să-i smulgă o confesiune despre reveriile ei albastre; dar fata nu voia deloc să-i răspundă, îi deturna întrebările, contempla rațele care înotau după bucățelele de pîine aruncate de o doamnă și părea jenată, ca și cum întrebarea ar fi atins în ea o coardă sensibilă.

Pentru a schimba subiectul, ea se apucă să-i povestească viața dusă la Roncieres; își aminti de bunică-sa, căreia îi citea ceasuri întregi, cu voce tare, în fiecare zi, și care trebuia să fie acum foarte singură și foarte tristă.

Ascultînd-o, pictorul se simțea ușor ca o pasăre și vesel cum nu mai fusese niciCînd. Tot ce auzea acum, toate micile, frivolele și mediocrele detalii ale acelei existențe simple, de fetișcană, îl amuzau și-l interesau.

— Să ne așezăm puțin, propuse el.

Găsiră loc chiar pe mal, iar cele două lebede veniră să plutească exact în fața lor, sperînd să primească ceva de mîncare.

Bertin simțea cum se trezesc în el amintirile, acele amintiri dispărute, înecate în uitare și care revin brusc, cîteodată, cine știe din ce cauză. Se iveau, repede, de toate felurile, simultane, atît de numeroase încît îl încerca senzația unei mîini care i-ar scormoni mîlul memoriei.

Căută motivele acestei fierberi ce-i răscolea trecutul; o mai simțise, o mai remarcase de cîteva ori, dar parcă mai puțin decît azi. Există totdeauna o cauză care determină asemenea evocări subite, o cauză materială simplă — un miros, adesea o adiere parfumată. De cîte ori vreo rochie de femeie nu-i aruncase, în treacăt, o dată cu boarea parfumului ce se evaporă, un întreg ansamblu de amintiri legate de niște evenimente de mult uitate! Pe fundul unor flacoane vechi, de toaletă, regăsise adeseori și fragmente ale vieții sale; toate mirosurile rătăcitoare, ale străzilor, cîmpiilor, caselor, mobilelor, plăcute sau neplăcute, adierile calde ale serilor de vară, cele reci ale serilor de iarnă, îi reînviau totdeauna în suflet reminiscențe îndepărtate, ca și cum mirosurile ar fi păstrat în ele lucrurile moarte, îmbălsămate, aidoma aromelor ce conservă mumiile.

Oare iarba udă sau castanii în floare să fi dat astfel viață trecutului? Nu. Atunci ce? Ochilor să le datoreze oare alarma de-acum? Ce văzuseră ei? Nimic. Poate că una din persoanele întîlnite semăna cu vreun chip de odinioară și, fără s-o fi recunoscut, deșteptase în el întîmplări trecute.

Nu era cumva de vină vreun sunet? Destul de des, un pian auzit din întîmplare, o voce necunoscută, ori chiar o flașnetă cîntînd, într-o piață, o arie demodată, îl întineriseră brusc cu douăzeci de ani, umflîndu-i pieptul de o emoție uitată.

Chemarea continua să răsune, fără încetare, insesizabilă, aproape iritantă. Din toate lucrurile aflate în preajmă-i, care anume îi reînvia astfel emoțiile stinse?

— E cam răcoare, să mergem, spuse el.

Se ridicară și reîncepură să se plimbe.

Bertin îi privea pe săracii așezați pe bănci, pentru care închirierea unui scaun însemna o cheltuială prea mare.

La rîndu-i, Annette îi observa și ea; o neliniștea existența lor, chiar profesia lor și se mira că avînd o înfățișare atît de nenorocită, ei vin să lenevească astfel în această frumoasă grădină publică.

Iar Olivier revenea, mai mult decît înainte, în trecut. I se părea că o muscă îi bîzîie în urechi și i le umple cu zumzetul confuz al unor zile de mult apuse.

Văzîndu-l visînd, tînăra îl întrebă:

— Ce-i cu dumneavoastră? Păreți trist.

Un fior îi străbătu inima. Cine pronunțase acele cuvinte? Ea sau maică-sa? Nu mama cu vocea ei de acum, ci cu cea de altădată, atît de schimbată încît abia o recunoscuse.

-— N-am nimic; prezența ta mă dispune cît nu-ți închipui, ești tare drăguță și mi-o reamintești pe maică-ta, răspunse el zîmbind.

Cum de nu remarcase mai curînd ecoul straniu al vocii odinioară atît de familiare, ce ieșea acum dintre aceste buze tinere?

— Mai spune ceva, o rugă el.

— Despre ce?

— Spune-mi ce te-au învățat profesoarele. Țineai la ele?

Fata reîncepu să vorbească.

Iar el o asculta, cuprins de o tulburare crescîndă, pîndea, aștepta, în mijlocul frazelor acestei copile aproape străine inimii sale, un cuvînt, un sunet, un rîs, ce păreau rămase în gîtlejul ei încă din vremea tinereții mamei sale. Cîteodată, anumite intonații îl făceau să se înfioare, uimit. Desigur, între cuvintele lor existau unele deosebiri, ale căror raporturi nu le remarcase de la început, astfel încît adesea nu mai semănau deloc; dar aceste deosebiri făceau cu atît mai izbitoare subitele redeșteptări ale glasului matern. Pînă acum, constatase numai asemănarea lor fizică, cu un ochi prietenesc și curios, dar iată că misterul vocii renăscute le amesteca într-atîta încît întorcînd capul pentru a n-o mai vedea pe Annette, se întreba uneori dacă nu cumva contesa era cea care-i vorbea astfel, în urmă cu doisprezece ani.

Apoi cînd, năucit de această evocare, se întorcea iar spre ea, regăsea, întîlnindu-i privirea, ceva din acea slăbiciune pe care i-o strecurau în suflet ochii mamei sale, în primele momente ale iubirii lor.

Dăduseră de acum de trei ori ocol parcului, trecînd de fiecare dată pe dinaintea acelorași persoane, acelorași bone, acelorași copii.

Acum, Annette studia clădirile care înconjoară grădina și se interesa de numele celor ce locuiau în ele.

Voia să știe totul despre toți acești oameni, punea întrebări cu o curiozitate lacomă, părea că dorește să-și umple memoria-i de femeie cu informații și-l asculta și cu ochii, nu numai cu urechile, cu chipul luminat de dorința de a ști.

Ajungînd la pavilionul care desparte cele două porți de pe bulevardul exterior, Bertin observă surprins că se făcuse ora patru.

— Vai, trebuie să ne întoarcem, spuse el.

Se îndreptară, încet, spre bulevardul Malesherbes.

După ce se despărți de Annette pictorul coborî către piața Concorde, pentru a face o vizită pe malul celălalt al Senei.

Fredona, îi venea să alerge, ar fi sărit cu plăcere peste bănci, atît de ușor se simțea. Parisu-i apărea strălucitor, mai frumos ca oricînd. „Fără îndoială, gîndea el, primăvara ne întinerește pe toți!”

Trăia unul din acele momente cînd sufletul, cuprins de efervescență, pricepe totul cu mai multă satisfacție, cînd ochiul vede mai bine, culegînd impresii mai vii și mai limpezi, cînd omul gustă o bucurie aprinsă privind și simțind, ca și cum o mînă atotputernică ar fi purces să reîmprospăteze toate culorile pămîntului, să însuflețească mișcările muritorilor și să remonteze în noi, ca într-un ceas pe cale să se oprească, acțiunea senzațiilor. Culegînd cu privirea mii de detalii

amuzante, Olivier, reflectă: „Și cînd te gîndești că există zile cînd nu găsesc subiecte de pictat!”

Și își simțea mintea atît de liberă și de clarvăzătoare, încît întreaga sa operă artistică anterioară i se păru banală; pe loc concepu o manieră nouă de exprimare a vieții, mai veridică și mai originală. Îl cuprinse deodată dorința de a se înapoia acasă, de a lucra; se întoarse din drum și se închise în atelier.

Dar de îndată ce se regăsi, singur, în fața pînzei începute, ardoarea ce-i clocotise mai înainte în sînge se stinse brusc. Simțindu-se obosit, se lungi pe divan și începu să viseze.

Genul de indiferență ferice în care trăia, acea nepăsare de bărbat mulțumit căruia aproape toate dorințele îi sînt satisfăcute, i se scurgea încetișor din suflet, ca și cum i-ar fi lipsit ceva. Își simțea casa goală și atelierul pustiu. Privind în jur, i se păru că vede trecînd umbra unei femei a cărei prezență îl desfăta. De foarte multă vreme nu mai trăise nerăbdarea îndrăgostitului ce așteaptă sosirea unei amante, și iată că, deodată, știind-o departe, o dorea lîngă el, cuprins de o nerăbdare tinerească.

Amintindu-și cît de mult se iubiseră, se înduioșa; regăsea, în vastul apartament ce-i adăpostise atît de des, nenumărate amintiri legate de ea, de gesturile ei, de cuvintele și sărutările ei. Îi reveneau în minte anumite zile, ceasuri, clipe; parcă pluteau în juru-i, atingîndu-l, mîngîierile ei de demult.

Se ridică, neputînd să stea locului și începu să umble, de colo-colo, gîndindu-se pentru a nu știu cîta oară că-n ciuda acestei legături ce-i umpluse existența, rămăsese foarte singur, mereu singur. După orele lungi de lucru, cînd privea în jur, amețit, cînd bărbatul din el se trezea și revenea la viață, nu vedea și nu găsea la îndemîna vocii și palmelor sale decît niște pereți. Neavînd o femeie în casă și neputînd s-o întîlnească pe cea pe care-o iubea decît cu precauții de hoț, fusese silit să-și tîrască ceasurile de inactivitate prin toate localurile publice unde se găsesc, adică unde se cumpără felurite mijloace de omorîre a timpului. Căpătase tabieturi, frecventa la zile fixe clubul, circul și hipodromul, se obișnuise să meargă la operă, adică să meargă cam peste tot numai pentru a nu se întoarce acasă, în casa în care ar fi rămas desigur bucuros dacă ar fi trăit alături de ea.

Pe vremuri, după anumite ceasuri de dragoste pătimașă, suferise îngrozitor din cauza imposibilității de a o lua și de a o păstra alături de el; mai tîrziu, cînd pasiunea i se mai potolise, acceptase fără să se mai revolte, despărțirea, împreună cu libertatea pe care aceasta i-o oferea; acum, o regreta din nou, ca și cum ar fi reînceput s-o iubească.

Astfel, această întoarcere a dragostei îl cotropi brusc, aproape fără motiv, poate pentru că era frumos afară, ori pentru că nu de mult reauzise vocea întinerită a femeii iubite. Cît de puțin trebuie pentru a

umple de emoție inima unui bărbat, a unui bărbat care îmbătrînește, la care amintirea se transformă în regret!

Ca și altădată, creștea în el nevoia de a o revedea, pătrunzîndu-i în suflet și-n trup ca o febră; iar Olivier începu să se gîndească la ea, aproape ca un tînăr îndrăgostit, exagerîndu-i calitățile și exaltîndu-se, dorind-o astfel cu atît mai intens; apoi, deși o văzuse chiar în cursul dimineții, se hotărî să meargă la ea în aceeași seară, pentru a bea împreună o ceașcă de ceai.

Orele-i părură prea lungi; îndreptîndu-se spre casa din bulevardul Malesherbes, îl cuprinse o teamă apăsătoare că n-o va găsi și că va fi silit să petreacă și această seară singur, așa cum petrecuse atîtea altele.

Dar la întrebarea: „Contesa-i acasă?", lacheul îi răspunse: „Da, domnule," ceea ce-l umplu de bucurie.

— Tot eu sînt, spuse el pe un ton jovial, apărînd în pragul salonașului; aici, cele două femei lucrau sub abajururile roz ale unei lămpi englezești, din metal, cu două brațe, susținută de o tijă lungă și subțire.

— Dumneata? Mă bucur! exclamă contesa.

— Da, eu. M-am simțit foarte singur și am venit...

— Ce drăguț!

— Așteptați pe cineva?

— Nu... dar... parcă poți să știi?

Olivier se așeză, privind cu un dispreț evident împletitura din lînă groasă, cenușie, la care lucrau amîndouă, pline de însuflețire, servindu-se de niște andrele lungi, de lemn.

— Ce lucrați? întrebă el.

— Niște cuverturi.

— Pentru săraci?

— Bineînțeles.

— Sînt foarte urîte.

— Sînt foarte călduroase.

— Posibil, dar arată foarte urît, mai ales într-un apartament Ludovic al XV-lea, unde totul mîngîie ochiul. Dacă nu de dragul săracilor, măcar de dragul prietenilor ar trebui să faceți pomeni mai elegante.

— Doamne, bărbații ăștia! spuse contesa, ridicînd din umeri. Acum, peste tot se confecționează asemenea cuverturi.

— Știu, dragă prietenă, o știu chiar prea bine. Nu mai poți face seara o vizită fără să vezi tîrîndu-se pe cele mai frumoase toalete și pe mobilele cele mai cochete astfel de zdrențe. În primăvara asta bîntuie un soi de filantropie de prost-gust.

Pentru a verifica dacă are dreptate, contesa întinse împletitura la care lucra pe scaunul îmbrăcat în mătase, de lîngă ea, apoi conveni cu

indiferență:

— Da, e într-adevăr urîtă.

Și reîncepu să lucreze. Cele două capete, aproape lipite, aplecate sub brațele îngemănate ale lămpii, primeau pe păr un jet de lumină roșietică, ce se împrăștia pe carnea obrajilor, pe rochiile și pe mîinile lor în mișcare; își priveau opera cu atenția degajată și permanentă caracteristică femeilor obișnuite cu această activitate a degetelor, pe care ochiul o urmărește, fără a se gîndi la ceea ce fac.

În cele patru colțuri ale încăperii, alte patru lămpi din porțelan chinezesc, instalate pe niște coloane vechi, din lemn aurit, răspîndeau asupra tapiseriilor o lumină dulce și uniformă, atenuată de abajururile de dantelă așezate deasupra globurilor.

Bertin luă un scaun foarte jos, un fotoliu pitic pe care reușea, cu chiu cu vai, să se așeze, dar care-i plăcuse totdeauna pentru discuțiile purtate cu contesa, căci astfel stătea aproape la picioarele ei.

— Ați făcut azi o plimbare lungă cu Nane, prin parc...

— Da. Am stat de vorbă ca niște vechi prieteni. Țin mult la fata dumneavoastră. Vă seamănă în toate privințele. Cînd pronunță anumite fraze, parcă v-ați fi uitat vocea în gura ei.

— Soțul meu mi-a spus-o adeseori.

Le privea cum lucrează, scăldate în lumina lămpilor, iar gîndul ce-l făcea de multe ori să sufere, ce-l necăjise chiar azi, amintirea apăsătoare a locuinței sale pustii, încremenite, tăcute, veșnic rece, îl întristă ca și cum abia acum și-ar fi înțeles pentru prima oară așa cum trebuie izolarea.

Oh, cît de mult ar fi vrut să fie soțul acestei femei, și nu amantul ei! Pe vremuri, proiecta s-o răpească, să i-o ia acelui bărbat, să i-o fure. Astăzi, era gelos pe el, pe soțul înșelat care era instalat lîngă ea pentru totdeauna, în rutina casei sale, dezmierdat de prezența ei. Privind-o, își simțea inima plină de vechi amintiri renăscute, pe care-ar fi vrut să i le spună. Într-adevăr, o mai iubea, poate chiar ceva mai mult, oricum mult mai mult azi decît crezuse în ultima vreme; iar nevoia de a-i mărturisi această întinerire a iubirii sale, de care ea va fi desigur foarte satisfăcută, îl făcea, să dorească expedierea fetei la culcare, cît mai repede cu putință.

Obsedat de dorința de a rămîne singur cu ea, de a se apropia și de a-și culca fruntea pe genunchii ei, de a-i cuprinde mîinile, făcînd-o să scape cuvertura săracului, andrelele de lemn și ghemul de lînă, ce s-ar rostogoli sub vreun scaun, cît i-ar permite firul desfășurat, Olivier privea mereu ceasul, nu mai vorbea deloc și se gîndea că realmente este o mare greșeală să deprinzi fetele să-și petreacă seara împreună cu cei mai în vîrstă.

Un zgomot de pași tulbură liniștea salonului alăturat și lacheul băgînd capul pe ușă, anunță:

— Domnul de Musadieu.

Bertin avu o ușoară tresărire de furie, repede înfrînată și cînd strînse mîna inspectorului de la Departamentul Artelor, simți dorința de a-l lua de umeri și de a-l arunca afară.

Musadieu era plin de noutăți: ministrul urma să cadă și se vorbea de un scandal, în legătură cu marchizul de Rocdiane. Privind-o pe fată, el adăugă:

— O să vă relatez asta mai tîrziu.

Contesa își înălță privirea spre pendulă și constată că s-a făcut ora zece.

— E timpul să te culci, îi spuse fetei.

Fără să răspundă, Annette își împături lucrul, înfășură firul de lînă pe ghem, își sărută mama pe obraz, întinse mîna celor doi musafiri și plecă grăbită, alunecînd parcă fără a agita, în trecere, aerul încăperii.

— Ei, ce-i cu scandalul acela? întrebă contesa, după ieșirea fetei.

Se spunea că marchizul de Rocdiane, despărțit prin bună înțelegere de soția sa care-i plătea o rentă considerată de el drept insuficientă, găsise un mijloc sigur și original pentru a o obliga s-o dubleze. Urmărită, din ordinul său, marchiza se lăsase surprinsă în flagrant delict și trebuise să răscumpere, printr-o rentă nouă, procesul-verbal întocmit de către comisarul de poliție.

Curioasă, contesa-l asculta, cu mîinile nemișcate, ținînd pe genunchi lucrul întrerupt.

Bertin, pe care după plecarea fetei prezența lui Musadieu îl exaspera, se supără și afirmă, cu indignarea omului care știe, dar care n-a vrut să pomenească nimănui de o asemenea calomnie, că afirmația nu era decît o minciună odioasă, una din acele bîrfeli nerușinate cărora niște oameni cu educație n-ar trebui să le dea niciodată ascultare și să le repete. În picioare, sprijinit de șemineu, el manifesta o supărare crescîndă, iritat ca omul dispus să facă din povestea discutată o problemă personală.

Rocdiane îi era prieten și, chiar dacă în unele cazuri ĺ s-a putut reproșa ușurința, nu putea fi acuzat, și nici măcar bănuit, de vreo acțiune realmente suspectă. Surprins și încurcat, Musadieu se apăra, dădea înapoi, se scuza.

— Permiteți, spunea el, am auzit povestea asta chiar adineauri, la ducesa de Mortemain.

— Cine v-a relatat-o? Vreo femeie, desigur, rînji Bertin.

— Nu, nicidecum; marchizul de Farandal.

— Asta nu mă miră din partea lui! răspunse pictorul, crispîndu-se.

Pentru o clipă, în cameră se așternu tăcerea. Contesa reîncepu să lucreze.

— Știu sigur că acuzația e falsă, reluă Olivier, pe un ton ceva mai calm.

De fapt nu știa nimic, auzind acum pentru prima oară de această aventură.

Simțind că situația-i primejdioasă, Musadieu își pregăti retragerea; tocmai spunea că trebuie să plece, pentru a face o vizită familiei Corbelle, cînd apăru contele de Guilleroy, care se întorcea de la un dineu luat în oraș.

Copleșit, Bertin se așeză din nou, pierzînd nădejdea să se mai poată debarasa acum și de soț.

— Ați aflat de marele scandal despre care vorbește toată lumea astă-seară? întrebă contele.

Cum nimeni nu-i răspunse, el reluă:

— Se pare cu Rocdiane și-a surprins nevasta în flagrant delict și o face să plătească foarte scump această lipsă de discreție.

Atunci Bertin, adoptînd un aer dezolat, cu vocea si gesturile pătrunse de durere, punînd o mînă pe genunchiul lui Guilleroy, repetă în termeni amicali și prevenitori tot ce păruse adineauri să-i arunce în obraz lui Musadieu.

Iar contele, pe jumătate convins, necăjit de faptul că repetase în mod ușuratic un lucru îndoielnic și poate compromițător, își pledă ignoranța și nevinovăția. Într-adevăr, se răspîndesc atîtea povești false și răuvoitoare!

Dintr-o dată, toți căzură de acord asupra faptului că lumea acuză, bănuiește și calomniază cu o ușurință deplorabilă. Și timp de cinci minute, cei patru părură convinși că toate șoaptele conțin numai minciuni, că soțiile n-au niciodată amanții de care-s bănuite, că bărbații nu comit niciodată infamiile ce li se atribuie, și că aparențele sînt la urma urmei mult mai urîte decît fondul.

Bertin, care de la sosirea lui Guilleroy încetase să-l mai deteste pe Musadieu, îi adresă acestuia cuvinte măgulitoare și-i alese subiectele preferate, deschizînd robinetul întregii sale elocvențe. Și contele părea mulțumit, socotindu-se omul ce poartă pretutindeni cu el împăcarea și cordialitatea.

Pășind neauziți pe covoarele groase, doi servitori aduseră măsuța de ceai, pe care apa clocotindă aburea într-un frumos aparat strălucitor, sub flacăra albăstrie a unei lămpi cu spirt.

Contesa se sculă, prepară băutura caldă cu ceremonialul și precauțiile deprinse de la ruși, apoi îi oferi o ceașcă lui Musadieu, alta lui Bertin și reveni cu niște farfurioare pe care se aflau sandvișuri cu pateu de ficat și prăjituri făcute după rețete austriece și englezești.

Apropiindu-se de măsuța cu rotile pe care se mai aliniau siropuri, lichioruri și pahare, contele prepară un grog, apoi se strecură în camera alăturată și se făcu nevăzut.

Stînjenit iarăși de prezența lui Musadieu, Bertin simți cum îl cuprinde din nou dorința de a-l sili să plece pe acest indezirabil care

perora plin de vervă, distribuia anecdote, repeta fel de fel de zvonuri, sau născocea altele. Pictorul consulta necontenit pendula, ale cărei limbi se apropiau de miezul nopții. Contesa-i observă privirile, înțelese că el dorea să-i vorbească și, cu îndemînarea caracteristică femeilor de lume, capabile să schimbe cu abilitate, prin nuanțe imperceptibile, tonul unei discuții și atmosfera unui salon, dînd de înțeles, fără a o afirma deschis, că trebuie să rămîi sau să pleci, ea răspîndi, ca și cum ar fi deschis o fereastră, o anumită răceală în jur numai prin atitudine, prin expresia feței și plictiseala din ochi.

Musadieu simți acest curent de aer ce-i înghețа gîndurile și, fără să se întrebe de ce, dori deodată să se ridice și să plece.

Din politețe, Bertin îl imită. Cei doi bărbați se retraseră împreună, traversînd cele două saloane, urmați de contesă care continua să discute cu pictorul. Ea-l reținu în pragul anticamerei, pentru o explicație oarecare, în timp ce Musadieu, ajutat de un valet, își îmbrăca paltonul. Cum doamna de Guilleroy continua să-i vorbească lui Bertin, după ce așteptă cîteva secunde dinaintea ușii în josul scării, mențiнută deschisă de către celălalt valet, inspectorul se decise să iasă singur, pentru a nu mai sta în picioare în fața unui servitor.

În spatele lui, ușa fu închisă încetișor, iar contesa se adresă pictorului, cu o dezinvoltură perfectă:

— Dar, de fapt, de ce plecați atît de repede? Nu-i încă nici douăsprezece. Mai rămîneți cîteva minute.

Intrară împreună în salonaș.

— Doamne, cît m-a agasat animalul ăla! spuse Olivier de îndată ce se așezară.

— Și de ce, mă rog?

— Parcă-mi răpea un pic din tine.

— Oh, nu prea mult.

— Poate, dar mă incomoda.

— Ești gelos?

— Nu-i obligatoriu să fii gelos, pentru a constata că cineva te deranjează.

Își reluase fotoliul cel scund și, instalat acum foarte aproape de ea, se apucă să frămînte între degete stofa rochiei, mărturisindu-i ce suflu fierbinte îi trecuse toată ziua prin inimă.

Ea îl asculta surprinsă, fermecată, plimbîndu-și alene degetele prin părul lui cărunt, mîngîindu-l încetișor, ca pentru a-i mulțumi.

— Cît aș dori să trăiesc alături de tine! exclamă el.

Se gîndea mereu la acel soț culcat, dormind desigur într-o cameră alăturată, și reluă:

— De fapt, numai căsătoria poate uni realmente două ființe.

— Bietul de tine, murmură contesa, cuprinsă de milă față de el dar și față de ea însăși.

Pictorul își lipi obrazul de genunchii ei și o privi cu tandrețe, cu o tandrețe ușor melancolică, ușor îndurerată, mai puțin febrilă decît mai înainte, cînd fiica, soțul și Musadieu îl despărțeau de ea.

Continuînd să-și plimbe degetele ușoare prin părul lui și zîmbind, contesa îi spuse:

— Doamne, cum ai albit! Ultimele fire negre au dispărut!

— Da, știu, merge repede...

Femeia se temu că l-a întristat.

— Lasă, la drept vorbind încă din tinerețe ai fost cărunt. De cînd te știu, erai tărcat.

— Adevărat.

Pentru a îndepărta complet unda de tristețe pe care o stîrnise, ca se aplecă, îi cuprinse capul în palme și-i depuse pe frunte cîteva din acele sărutări lungi și pline de dragoste ce par să nu aibă sfîrșit.

Apoi se priviră, încercînd să-și descopere reciproc în fundul ochilor reflexul afecțiunii ce-i unea.

— Tare-aș vrea să petrec o zi întreagă împreună cu tine, șopti el. Se simțea agitat, într-un chip obscur, de o inexprimabilă nevoie de intimitate.

Cu puțin timp înainte, crezuse să plecarea celorlalți ar fi deajuns pentru a-și realiza dorința aceea trezită în el încă de dimineață; iar acum, cînd rămăsese în sfîrșit singur cu iubita, cînd simțea pe frunte căldura palmelor ei și pe obraz, prin rochie, căldura trupului ei, se regăsea pradă aceleiași tulburări, aceleiași nevoi de dragoste neștiută și fugară.

În clipele ce urmară, își imagină că poate în afara acestei case, într-o pădure unde ar fi absolut singuri, fără nimeni în jur, neliniștea din suflet i-ar putea fi diminuată și calmată.

— Doamne, ce copil ești! Doar ne vedem aproape zilnic, răspunse ea.

Olivier o imploră să găsească mijlocul de a merge să ia prînzul cu el, undeva prin împrejurimile Parisului, așa cum făcuseră pe vremuri, de vreo patru-cinci ori.

Ea își manifestă mirarea față de acest capriciu atît de greu de realizat acum, cînd i se întorsese fiica.

Promise c-o să încerce, totuși, de-ndată ce soțul ei va pleca la Ronces, ceea ce nu se va întîmpla decît după vernisajul din sîmbăta următoare.

— Cînd te mai pot vedea? întrebă el.

— Mîine seară, la familia Corbelle. Pe urmă, treci pe-aici joi, pe la trei, dacă ești liber; mi se pare că vineri urmează să mîncăm amîndoi, la ducesă.

— Da, perfect.

Se ridică.

— La revedere.

— La revedere, dragul meu.

Olivier rămase în picioare, neputîndu-se hotărî să plece, căci nu găsise aproape nimic din cele ce venise să-i spună, iar mintea-i era plină de lucruri neexprimate, umflată de vagi efuziuni ce nu ieșiseră la lumină.

— La revedere, repetă el, apucîndu-i mîinile.

— Cu bine, dragule.

— Te iubesc.

Ea-i aruncă unul din acele zîmbete prin care o femeie arată unui bărbat, într-o clipă, tot ceea ce i-a dăruit.

— La revedere, repetă el pentru a treia oară, cu inima încordată, și plecă.

IV

S-AR FI ZIS CĂ-N ZIUA ACEEA toate trăsurile Parisului veniseră în pelerinaj la Palatul Industriei. Încă de la nouă dimineața, ele mișunau pe toate străzile, pe bulevarde și poduri, spre această hală destinată artelor plastice, unde întregul Paris artistic invită întregul Paris monden să asiste la vernisajul a trei mii patru sute de tablouri.

Mulțimea ce formase cozi se înghesuia la intrări; apoi, disprețuind sculptura, urca imediat spre galeriile de pictură. Chiar în timp ce urcau treptele, oamenii ridicau ochii către pînzele expuse de-a lungul scării, unde se atîrnă de obicei picturile de vestibul; era vorba fie de opere de dimensiuni neobișnuite, fie de opere care nu putuseră fi refuzate. În Salonul Pătrat, mișuna o lume efervescentă și zgomotoasă. Pictorii, în reprezentație de dimineață pînă seara, erau ușor de recunoscut după gesturile autoritare, agitația și vocile lor sonore. Se apucau să-și tîrîie prietenii, trăgîndu-i de mînecă, spre anumite tablouri pe care le arătau cu degetul întins, însoțind gestul de exclamații și o mimică energică, de experți. Erau de tot soiul: unii înalți cu părul lung, purtînd pălării moi, negre sau gri, de forme indescriptibile, largi și rotunjite, ca niște acoperișuri, cu boruri lăsate ce le umbreau tot pieptul. Alții erau scunzi, dinamici, subțirei sau îndesați, cu gîtul înfășurat într-un fular, îmbrăcați cu vestoane sau vîrîți în acele ciudate costume specifice studenților de la Arte Plastice.

Se mai găseau acolo și pictori aparținînd clanului artiștilor de bulevard, eleganți, gomoși, ori clanului academic, corecți, împodobiți cu rozetele roșii ale decorațiilor enorme sau microscopice, conform concepției fiecăruia despre eleganță și bun gust, ori clanului pictorilor burghezi asistați de familii care-și înconjurau tatăl ca un cor triumfal.

Pe cele patru panouri uriașe, pînzele admise la locul de onoare al Salonului Pătrat atrăgeau încă de la intrare privirile, prin strălucirea tonurilor și scînteierea ramelor, prin violența și prospețimea culorilor lăcuite, însuflețite, orbitoare sub lumina brutală ce cădea de sus.

Chiar în fața intrării se afla portretul președintelui Republicii, în timp ce pe un alt perete, un general cu pieptul acoperit de aur, cu o pălărie de pene de struț și cu pantaloni din postav roșu, se învecina cu niște nimfe complet goale, adăpostite sub sălcii, și cu o navă în pericol, aproape înghițită de un val. Un episcop de pe timpuri

excomunicîndu-l pe un rege barbar, o stradă din Orient acoperită de cadavrele ciumaților și umbra lui Dante în excursie prin infern, atrăgeau și captivau privirile prin irezistibila lor violență de expresie.

În încăperea imensă se mai vedeau o șarjă de cavalerie, tiraliori într-o pădure, vaci la pășunat, doi seniori din secolul trecut duelîndu-se la un colț de stradă, o nebună așezată pe o piatră, un preot împărtășind un muribund, țărani la secerat, rîuri, un apus de soare, un clar de lună, în sfîrșit eșantioane din tot ce se face, fac și vor face pictorii pînă la sfîrșitul lumii.

În mijlocul unui grup de confrați celebri, membri ai Academiei și ai juriului, Olivier se antrenase într-un schimb de opinii. Îl chinuia o senzație de indispoziție, de neliniște, cu privire la tabloul expus de el, al cărui succes nu-l simțea, în ciuda felicitărilor pline de curtenie.

Se precipită spre intrare, unde apăruse ducesa de Mortemain.

— Contesa n-a sosit încă? întrebă aceasta.

— N-am văzut-o.

— Dar domnul de Musadieu?

— Nici pe el.

— Îmi promisese să mă aștepte, la ora zece, în capătul scării, pentru a mă conduce prin expoziție.

— Îmi permiteți să-l înlocuiesc, ducesă?

— Nu, nu. Prietenii au nevoie de dumneata. Oricum ne revedem ceva mai tîrziu, căci sper să luăm dejunul împreună.

Musadieu se apropie în fugă. Fusese reținut la sculptură cîteva minute, se scuză el, abia trăgîndu-și sufletul.

— Pe-aici, ducesă, pe-aici, începem din dreapta.

Abia dispăruseră într-un vîrtej de capete cînd intră contesa de Guilleroy la braț cu fiică-sa, căutîndu-l cu privirile pe Olivier.

El le zări și se apropie de ele, salutîndu-le.

— Doamne, cît sînteți de frumoase! Zău, Nanette devine tot mai frumoasă. În opt zile s-a schimbat mult.

O scrută cu ochii săi pătrunzători, adăugînd:

— Liniile sînt mai dulci, mai topite, tenul mai luminos. De-acum este mult mai puțin fetiță și mult mai pariziancă.

Apoi reveni brusc la marele eveniment al zilei.

— Să începem din dreapta, ca s-o întîlnim pe ducesă.

Contesa, la curent cu toate problemele picturii și preocupată ca un expozant, se interesă:

— Ce se spune?

— Salonul pare reușit. Un Bonnat remarcabil, două excelente Carolus Duran, un Puvis de Chavannes admirabil, un Roll uimitor, foarte nou, un Gervex de mare finețe, și mulți alții, Beraud, Cazin, Duez, în sfîrșit o grămadă de lucrări bune.

— Dar dumneata? întrebă ea.

— Mi se fac complimente, dar nu-s mulțumit.
— Dumneata nu ești mulțumit niciodată.
— Ba da, uneori. Dar azi cred sincer că am dreptate.
— De ce?
— Nu știu nici eu.
— Hai să vedem...

Cînd ajunseră în fața tabloului — două țărăncuțe scăldîndu-se într-un rîuleț — un grup se oprise și-l admira. Faptul o bucură pe contesă, care-i șopti:

— Dar e delicios, e o adevărată bijuterie! E cel mai bun lucru pe care l-ai făcut vreodată.

Olivier se lipi de ea, îndrăgostit, recunoscător pentru fiecare cuvînt ce-i alina suferința, ca un pansament pus pe-o rană. Îi fulgerau prin minte argumente menite să-l convingă că ea are dreptate, că vede desigur just cu ochii ei inteligenți, de pariziancă. Pentru a-și alunga propriile temeri, Olivier uită că de doisprezece ani el e cel care-i reproșează tocmai faptul că admiră exagerat de mult dulcegăriile, delicatețea elegantă, sentimentalismul, nuanțele bastarde ale modei, și niciodată arta, arta adevărată, pură, eliberată de ideile, tendințele și prejudecățile mondene.

„Să vedem și restul", spuse el și le antrenă mai departe. Le plimbă vreme îndelungată, din sală în sală, arătîndu-le pînzele, explicîndu-le subiectele, simțindu-se foarte fericit alături de ele, prin ele.

— Cît e ceasul? întrebă deodată contesa.
— Douăsprezece și jumătate.
— Oh, repede la masă! Cred că ducesa ne și așteaptă la Ledoyen, unde m-a împuternicit să vă aduc, în cazul cînd n-o mai întîlnim prin expoziție.

Instalat în mijlocul unui pîlc de pomi și arbuști, restaurantul vibra ca un stup prea plin. Un zumzet confuz de voci, chemări, clinchete de pahare și farfurii zbura în jurul lor izbucnind afară prin toate ușile și ferestrele larg deschise. Mesele, îngrămădite, încercuite de oameni care tocmai mîncau, erau răspîndite în șiruri lungi pe terasele învecinate, de-o parte și de alta a trecerii înguste pe unde chelnerii goneau, asurziți, înnebuniți, ținînd deasupra capetelor platouri, încărcate cu pește, fructe și carne.

Sub galeria circulară, bărbații și femeile formau o aglomerație ce părea o magmă vie. Toți rîdeau, strigau, beau și mîncau, înveseliți de vinuri și cuprinși de acea bună dispoziție care se pogoară asupra Parisului, în anumite zile, o dată cu soarele.

Contesa, Annette și Bertin fură conduși de un chelner în salonul de sus, rezervat, unde-i aștepta ducesa.

Intrînd acolo, pictorul îl zări, alături de mătușa sa, pe marchizul de Farandel care zîmbea curtenitor, întinzînd brațele pentru a primi

umbrelele și mantourile contesei și Annettei. Scena îl dezgustă în asemenea măsură, încît simți deodată dorința de a rosti cuvinte jignitoare și brutale.

Ducesa explică întîlnirea cu nepotul și plecarea lui Musadieu, ce-l însoțea pe ministrul Artelor; iar Bertin, la gîndul că acest domnișor de marchiz se va căsători cu Annette, că pentru ea venise acolo, că o și privea ca pe o femeie menită patului său, fu cuprins de enervare și revoltă, ca și cum i s-ar fi ignorat drepturile, niște drepturi sacre și misterioase.

De îndată ce se instalară la masă, marchizul, așezat alături de fată începu să se ocupe de ea cu aerul amabil al bărbatului autorizat să o curteze.

Arunca priviri curioase, ce-i păreau pictorului prea îndrăznețe și pătrunzătoare, zîmbete aproape tandre și satisfăcute, uzînd de o galanterie familiară și totodată oficială. În purtările și cuvintele sale apărea de-acum o hotărîre adoptată, ca anunțul unei viitoare luări în stăpînire.

Ducesa și contesa păreau să ocrotească și să aprobe această postură de pretendent și schimbau între ele priviri complice.

De îndată ce terminară masa, se întoarseră la Expoziție. Înghesuiala era atît de mare, încît părea cu neputință să mai poată intra cineva. Înăuntru, în săli, căldura emanată de mulțimea de privitori și mirosul fad al rochiilor și costumelor ude de transpirație, dădeau naștere unei atmosfere grețoase și apăsătoare. Nu se mai uitau la tablouri, ci la fețe și toalete; toți își căutau cunoscuții; uneori, străbătută ca de o undă de energie, mulțimea îngrămădită se desfăcea o clipă, pentru a lăsa să treacă scara dublă, înaltă, a lustruitorilor de tablouri, care strigau:

— Doamnelor și domnilor, atențiune!

Peste, cinci minute, contesa și Olivier se pomeniră despărțiți de ceilalți. El voi să-i caute dar ea îl opri, sprijinindu-se de brațul lui.

— Nu-i mai plăcut în doi? Lasă-i, oricum am convenit ca dacă ne pierdem unii de alții, să ne reîntîlnim la ora patru, la bufet.

— Așa e, spuse el.

Dar era obsedat de gîndul că marchizul o însoțește pe Annette, că el continuă desigur s-o curteze cu rafinament și că se învîrte în juru-i, cu înfumurarea sa galantă.

— Mă mai iubești? murmură contesa.

— Da, sigur că da, răspunse el cu un aer preocupat. Și se strădui, pe deasupra capetelor celorlalți să descopere pălăria cenușie a domnului de Farandal.

Simțindu-l neatent și voind să-i întoarcă gîndurile către ea, contesa reluă:

— De-ai ști cît de fermecător mi s-a părut tabloul pe care l-ai expus acum! E capodopera ta.

Olivier zîmbi, uitînd deodată de tineri, pentru a nu-și mai reaminti decît de neliniștea ce-l chinuise dimineață.

— Găsești într-adevăr că...?

— Da, îl prefer oricărui altuia.

— Mi-a dat destulă bătaie de cap.

Cu vorbe drăgăstoase, ea îl îmbrobodi din nou, știind prea bine, și nu de ieri, de azi că nimic n-are mai multă influență asupra unui artist decît măgulirea tandră și continuă. Captivat, înviorat, încîntat de aceste cuvinte atît de plăcute, el se porni iar să vorbească, văzînd-o și auzind-o numai pe ea în această viermuială plutitoare.

Dornic să-i mulțumească cumva, Olivier îi murmură la ureche:

— Am o poftă nebună să te sărut.

Cuprinsă de o emoție fierbinte, contesa ridică spre el ochii strălucitori și-și repetă întrebarea:

— Va să zică, tot mă mai iubești?

Iar pictorul îi răspunse cu tonul pe care ea îl dorea, și nu-l auzise mai înainte:

— Da, te iubesc, scumpa mea Any.

— Treci cît mai des să mă vezi, serile, șopti ea. Acum, c-o am pe Annette aici, o să ies destul de rar din casă.

De cînd simțea în el această surprinzătoare redeșteptare a dragostei, o însuflețea o mare bucurie. Pe măsura ce Olivier se liniștea, o dată cu încărunțirea și trecerea anilor, se temuse tot mai puțin că l-ar putea seduce o altă femeie, dar îi era o frică îngrozitoare ca nu cumva, sătul de singurătate, el să se căsătorească. Această frică veche creștea fără încetare, făcînd-o să conceapă combinații irealizabile, menite să-l rețină alături de ea cît mai mult cu putință, pentru ca el să nu-și mai petreacă serile atît de lungi în tăcerea rece a locuinței sale pustii. Neputînd să-l atragă și să-l rețină la nesfîrșit, ea îi sugera felurite distracții; îl trimitea la teatru, îl împingea în societate, prefera să-l știe printre femei decît în tristețea copleșitoare a apartamentului său.

Contesa dădu glas gîndului ce-o măcina pe ascuns.

— Ah, de-aș putea să te țin tot timpul lîngă mine, cum te-aș mai răsfăța! Promite-mi c-o să vii foarte des, căci eu n-o să mai ies deloc în oraș.

— Îți promit.

— Mamă, murmură o voce la urechea ei.

Contesa tresări, întorcîndu-se brusc. Annette, ducesa și marchizul li se alăturau chiar în clipa aceea.

— S-a făcut patru, sînt foarte obosită și aș dori să plec, spuse ducesa.

— Și eu plec, nu mai pot, o imită contesa.

Ajunseră la scara interioară care pornește din galeriile unde se

aliniază acuarelele și desenele și domină imensa grădină acoperită cu sticlă unde-s expuse operele sculptorilor.

De pe platforma acestei scări, se putea cuprinde cu privirea, de la un capăt la altul, sera uriașă, plină de statuile înșirate pe poteci în jurul pîlcurilor de arbuști verzi, ridicîndu-se pe deasupra mulțimii ce acoperea solul aleilor, cu vălul său negru și mișcător. Bucățile de marmoră țîșneau din această cascadă întunecată de umeri și pălării, perforînd-o în mii de locuri și erau atît de albe încît păreau luminoase.

În timp ce Bertin saluta doamnele la ieșirea din Expoziție, contesa de Guilleroy îl întrebă, cu voce foarte scăzută:

— Deci vii astă-seară?

— Desigur.

Pictorul se întoarse apoi în Expoziție, pentru a diseca, împreună cu confrații, impresiile zilei.

Sculptorii și pictorii se ațineau, în grupuri, în jurul statuilor și la bufet; discutau aprins, ca-n fiece an, susținînd sau atacînd aceleași idei, cu aceleași argumente, despre unele opere aproape identice cu cele din anii trecuți. Olivier, care de obicei se anima în asemenea dispute, fiind specializat în replici și atacuri deconcertante și avînd o reputație de teoretician spiritual de care era mîndru, se agită mult, dornic să se pasioneze; însă răspunsurile pe care le dădea, din obișnuință, nu-l interesau mai mult decît cele pe care le primea și simțea o poftă nebună să plece de acolo, să nu-i mai audă, să nu mai înțeleagă, știind dinainte tot ce se va spune despre străvechile dileme privitoare la artă, pe care le cunoștea sub toate aspectele.

Iubea totuși aceste lucruri și le iubise pînă acum într-un mod aproape exclusivist, dar azi era abătut de la ele de o preocupare frivolă și tenace, de una din acele griji mărunte ce par să nu ne afecteze cîtuși de puțin și care rămîn prezente în ciuda tuturor, orice-ai zice și orice-ai face, înfipte în minte ca un spin nevăzut, îngropat în carne.

Își uitase pînă și îndoielile legate de tabloul cu femeile la scăldat, pentru a nu-și mai aminti decît de atitudinea supărătoare a marchizului față de Annette. Ce-i păsa lui, la urma urmei? Avea vreun drept? De ce-ar voi să împiedice această căsătorie potrivită, dinainte hotărîtă, convenabilă din toate punctele de vedere? Dar nici un raționament nu izbutea să alunge impresia de indispoziție și nemulțumire ce-l cuprinsese văzîndu-l pe Farandal vorbind și zîmbind în chip de logodnic, mîngîind cu privirea chipul fetei.

Seara, cînd intră în salonul contesei și-o regăsi pe aceasta, împreună cu fiică-sa, împletind sub lumina lămpii cuverturi pentru săraci, îi veni foarte greu să-și înfrîneze pornirea de a vorbi despre marchiz în termeni ostili și batjocoritori și de a-i arăta Annettei întreaga banalitate ascunsă sub prețiozitatea elegantă a tînărului.

De multă vreme, în cursul acestor vizite de după cină, Olivier începuse să cadă în niște tăceri somnolente, sau adopta atitudini comode, în chip de vechi prieten care nu se mai jenează. Cufundat în fotoliul său, picior peste picior, cu capul lăsat pe spate, vorbind, visa cu ochii deschiși, odihnindu-și trupul și sufletul în această intimitate liniștită. Dar iată că deodată, fu din nou cuprins de energia și dinamismul bărbaților ce se străduiesc să placă, pe care-i preocupă ceea ce urmează să spună și care caută, în prezența anumitor persoane, replici cît mai strălucitoare și mai originale, pentru a-și împodobi ideile și a le face atrăgătoare. Nu mai lăsă discuția să se tîrîie, ci o susținu și o dinamiză, răscolind-o cu verva sa; cînd izbutea să le facă pe cele două femei să izbucnească într-un rîs din inimă, sau cînd le simțea emoționate, sau cînd le vedea înălțînd spre el priviri uimite, sau cînd își încetau lucrul pentru a-l asculta, el era străbătut de un freamăt de plăcere, de o mică tresărire de triumf ce-i răsplătea efortul făcut.

Acum, revenea de fiecare dată cînd le știa singure și poate niciodată nu petrecuse seri atît de agreabile.

Doamna de Guilleroy, căreia această asiduitate îi liniștea temerile necontenite, făcea tot posibilul pentru a-l atrage și reține. Refuza dineuri în oraș, baluri, spectacole, numai pentru a-și oferi bucuria ca, ieșind la ora trei, să arunce în cutia telegrafului mica depeșă albastră cu cuvintele: „Pe diseară”. La început, vrînd să rămînă cît mai repede în doi, cum dorea el, o trimitea pe fată la culcare imediat ce pendula începea să bată ora zece. Apoi, într-o bună zi, văzînd că Olivier se arată surprins de acest obicei și-i cere, rîzînd, să n-o mai trateze pe Annette ca pe un copilaș care n-a fost cuminte, ea acordă un sfert de oră suplimentar, pe urmă o jumătate, mai tîrziu o oră. De altfel, el nu mai rămînea prea mult după plecarea fetei, ca și cum jumătate din farmecul ce-l reținea în acest salon s-ar fi dus o dată cu ea. Apropiind imediat scăunelul preferat de picioarele contesei, se instala chiar lîngă ca și-și lipea, din cînd în cînd, cu un gest de alint, obrazul de genunchii ei. Ea-i dădea o mînă, pe care el o cuprindea între palmele sale, iar efervescența interioară scăzîndu-i brusc, înceta să vorbească și părea să se odihnească, într-o tăcere tandră, după efortul depus.

Cu flerul ei de femeie, contesa înțelese treptat că Annette îl atrăgea aproape tot atît de mult cît și ea. Faptul n-o supără, bucuroasă că el a putut găsi alături de ele ceva din atmosfera familială de care-l lipsise; și-l încătușa mereu mai tare între ea și fiică-sa, jucînd rolul mamei, astfel încît Olivier să se simtă într-o oarecare măsură tatăl acestei fete, și ca o nouă nuanță de tandrețe să se adauge la tot ce-l captiva în această casă.

Cochetăria ei veșnic trează, dar neliniștită de cînd simțea, din toate părțile, ca pe niște înțepături încă imperceptibile, nenumăratele

atacuri ale vîrstei, adoptă o linie mai activă. Pentru a ajunge la fel de zveltă ca Annette, continua să nu mai bea nimic, și subțierea vizibilă a taliei sale îi redete într-adevăr aerul din tinerețe, astfel încît, din spate, abia de le puteai deosebi; dar chipul, slăbit, suferea consecințele acestui regim. Pielea, destinsă, se încrețea, căpătînd o nuanță gălbuie, ce făcea și mai strălucitoare prospețimea superbă a fetei. Văzînd asta, contesa începu să-și machieze fața ca o actriță, astfel încît, în plină zi, era de o paloare cam suspectă; în schimb seara, la lumina lămpilor, avea acum acea strălucire artificială și fermecătoare care asigură femeilor bine fardate un ten incomparabil.

Constatarea acestei decăderi fizice, ce-o obliga să recurgă la artificii, îi modifică obiceiurile. Evită, pe cît posibil, confruntările la lumina zilei, și le căută pe cele de seară, care-o avantajau. Cînd se simțea obosită, palidă, arătînd mai bătrînă decît de obicei, acuza migrene tactice, preferînd să piardă unele baluri sau spectacole; dar în zilele cînd simțea că arată bine, triumfa și juca rolul surorii mai mari, cu o modestie gravă, de mămică. Dorind să poarte totdeauna rochii aproape identice cu cele ale fetei, îi comanda acesteia toalete de femeie, cam prea serioase pentru vîrsta ei; iar Annette, la care se manifesta tot mai pregnant un caracter vesel și deschis, le purta cu o vivacitate scînteietoare, ce-o făcea și mai atrăgătoare. Tînăra se preta din toată inima manevrelor cochete ale maică-si, jucînd cu ea, instinctiv, mici scene grațioase, știa s-o sărute la momentul oportun, s-o cuprindă drăgăstoasă pe după mijloc, să scoată în evidență, printr-un gest, sau o mîngîiere, printr-o improvizație ingenioasă, cît de frumoase-s amîndouă și cît de mult seamănă.

Tot văzîndu-le împreună și comparîndu-le necontenit, Bertin ajunsese aproape să le confunde în anumite momente. Cîteodată, dacă fata i se adresa tocmai cînd el privea în altă parte, era silit să se întrebe: „Care dintre ele a vorbit?” Adesea chiar se distrau cu acest joc al confuziei, cînd erau numai ei trei în salonul cu tapiserii Ludovic al XV-lea. Atunci, el închidea ochii și le ruga să-i adreseze amîndouă aceeași întrebare, mai întîi într-o ordine, apoi în alta, încercînd să le identifice vocile. Ele se străduiau să realizeze intonații identice, să rostească aceleași fraze cu același accent și o făceau cu atîta abilitate încît deseori el nu le putea deosebi. Într-adevăr, ajunseseră la o asemănare atît de mare pe acest plan încît servitorii răspundeau „Da, doamnă”, tinerei și „Da, domnișoară”, mamei.

Tot imitîndu-și și copiindu-și mișcările, pentru a se amuza, dobîndiseră o asemenea similitudine în gesturi și ținută încît, cînd o zărea pe vreuna din ele traversînd zona de penumbră din fundul salonului, însuși domnul de Guilleroy le confunda, la tot pasul, și întreba: „Tu ești Annette, sau e maică-ta?”

Din această asemănare naturală și voită, reală și studiată, se

născuse în mintea și-n sufletul pictorului impresia bizară a unei făpturi duble, veche și nouă, foarte cunoscută și aproape ignorată, a două trupuri făurite unul după altul din aceeași carne, a aceleiași femei, continuată, întinerită, redevenită ceea ce fusese cîndva. Și trăia alături de ele, împărțit între ele două, frămîntat, tulburat, nutrind pentru mamă o pasiune redeșteptată și învăluind fiica într-o tandrețe obscură.

PARTEA A DOUA

I

„PARIS, 20 IULIE, ORA UNSPRE-ZECE SEARA

Dragul meu, mama a murit. Plecăm la Roncieres, peste o oră. Nu veni, căci nu anunțăm pe nimeni. Compătimește-mă și gîndește-te la mine.

A ta.
Any”

„21 iulie, la amiază

Sărmană prietenă, aș fi plecat în ciuda celor scrise de tine, dacă nu m-aș fi obișnuit să consider toate dorințele tale ca pe niște ordine. De ieri încoace, mă gîndesc la tine cu o durere sfîșietoare. Parcă văd călătoria tăcută pe care-ai făcut-o noaptea trecută, așezată în fața soțului și fiicei tale, în vagonul abia luminat ce vă tîra spre moarta voastră. Vă vedeam pe toți trei, sub lampa care pîlpîia, pe tine plîngînd și pe Annette hohotind. Am văzut sosirea voastră în gară, oribilul drum cu trăsura, intrarea în castel printre servitori, felul cum v-ați repezit pe scări, spre camera aceea, spre patul în care-i culcată ea, prima voastră privire către ea și sărutul depus pe chipul tras și încremenit. Și m-am gîndit la inima ta, la biata ta inimă, la această sărmană inimă ce-mi aparține pe jumătate și care se frînge, care suferă atît de mult, care te înăbușă și care mă chinuie atîta și pe mine, acum.

Îți sărut ochii plini de lacrimi, profund îndurerat.

Olivier”

„Roncieres, 24 iulie

Dragul meu, scrisoarea ta mi-ar fi făcut mult bine dacă ar exista ceva care să-mi poată face bine, în nenorocirea ce m-a lovit. Am înmormîntat-o ieri și de cînd bietul ei trup lipsit de viață a ieșit din această casă, mi se pare că sînt singură pe pămînt. Ne iubim mama aproape fără s-o știm, pe nesimțite, căci asta-i tot atît de firesc ca și viața; și nu ne dăm seama cît de adînci sînt rădăcinile acestei iubiri decît în momentul despărțirii finale. Nici o altă afecțiune nu se poate compara cu ea, căci toate celelalte rezultă din întîlniri, în timp ce ea este din naștere; toate celelalte ne sînt oferite mai tîrziu, de către hazardul existenței, pe cînd ea viețuiește din prima clipă, în

însuși sîngele nostru. Și apoi, în fond, odată cu ea chiar întreaga mea copilărie dispare pe jumătate, căci mica mea viață de fetiță era tot atît a ei cît și a mea. Numai ea o mai cunoștea ca mine, știa o grămadă de nimicuri datînd din acele vremuri îndepărtate și scumpe care sînt, care au fost primele dulci emoții ale inimii mele. Numai ei puteam să-i mai spun: «Îți mai amintești, mamă, de ziua cînd...? Îți amintești de păpușa de porțelan pe care mi-a dăruit-o bunica?» Mormăiam amîndouă un lung și minunat șirag de mici și drăgălașe amintiri, pe care nimeni pe lume nu le mai știe, afară de mine. A murit deci o parte din mine, cea mai veche, cea mai bună. Am pierdut sărmana inimă în care micuța fetiță ce-am fost cîndva mai trăia încă, întreagă, nealterată. Acum, nimeni n-o mai cunoaște, nimeni nu-și mai reamintește de micuța Anne, de fustele ei scurte, de rîsetele și de mutrișoarele pe care le făcea.

Și va veni o zi, care poate nu este prea departe, cînd voi pleca la rîndul meu, lăsînd-o singură pe această lume pe scumpa mea Annette, așa cum mama m-a lăsat acum pe mine. Cît de triste-s toate astea, brutale, crude! Totuși, nu ne gîndim la ele niciodată; nu privim in jurul nostru cum moartea răpește pe cîte cineva în fiece clipă, așa cum ne va lua în curînd și pe noi. Dac-am privi-o, dacă ne-am gîndi la ea, dacă nu ne-am lăsa în asemenea măsură înșelați, înveseliți și orbiți de tot ce se petrece sub ochii noștri, n-am mai putea trăi, căci vederea acestui masacru fără sfîrșit ne-ar înnebuni.

Sint atît de frîntă, atît de disperată încît nu mai am putere să fac nimic. Zi și noapte mă gîndesc la sărmana mea mamă, întemnițată în lada aia, îngropată sub pămînt, expusă ploilor, și al cărei obraz bătrîn, pe care-l sărutam cu atîta dragoste, nu mai este decît o putreziciune înfiorătoare. Doamne, ce oroare!

Cînd l-am pierdut pe tata, abia mă măritasem și n-am resimțit toate acestea ca acum. Da, compătimește-mă, gîndește-te la mine, scrie-mi, am atîta nevoie de tine, acum...

Anna”

„Paris, 25 iulie

Scumpă și nefericită prietenă,

Durerea ta mă apasă îngrozitor. Nici eu nu mai văd acum viitorul în culori trandafirii. De la plecarea ta sînt pierdut, părăsit, lăsat la voia întîmplării, lipsit de orice refugiu. Totul mă obosește, mă plictisește și mă irită. Mă gîndesc fără încetare la tine și la Annette a noastră, vă simt pe amîndouă departe tocmai cînd aș avea atîta nevoie să fiți aproape de mine.

E *de necrezut cît de departe vă simt și cît îmi lipsiți. Niciodată, chiar pe cînd eram mai tînăr n-ai însemnat pentru mine totul ca acum. De cîtva timp am presimțit această criză care trebuie să fie ca un fel de toamnă*

tîrzie. Ceea ce se petrece cu mine este atît de bizar încît ți-n să-ți spun și ție. Închipuie-ți că, de cînd lipsiți, nu mai pot să mă plimb. Altădată, și chiar în ultimele luni, preferam oricărei alte distracții să merg absolut singur pe străzi, hoinărind, contemplînd oamenii și lucrurile, gustînd bucuria de a vedea și plăcerea de a bate străzile, cu pas ușor. Mergeam încotro vedeam cu ochii, fără o destinație precisă, așa, de dragul de a merge, de a respira, de a-mi lăsa gîndurile slobode. Acum, nu mai pot. De îndată ce cobor în stradă, mă chinuie o neliniște, o frică de orb ce și-a pierdut cîinele. Devin neliniștit, exact ca un călător care-a rătăcit drumul într-o pădure, și trebuie să mă înapoiez acasă. Parisul îmi pare pustiu, îngrozitor, amenințător. Mă întreb: «Unde să mă duc?» Îmi răspund: «Nicăieri, doar am ieșit la plimbare». Ei bine, nu pot, nu mai pot să mă plimb așa, fără țintă. Numai gîndul de a umbla fără țel mă strivește de oboseală și mă copleșește de plictiseală. Și atunci mă duc să-mi tîrîi melancolia la club.

Știi de ce? Numai și numai fiindcă voi nu mai sînteți aici. Sînt absolut sigur de asta. Cînd vă știu la Paris, nu mai există plimbare inutilă, pentru că s-ar putea să vă întîlnesc pe oricare stradă. Pot merge oriunde, pentru că voi două puteți fi oriunde. Dacă nu te văd pe tine, pot măcar s-o întîlnesc pe Annette care-i o emanație a făpturii tale. Și una și alta îmi umpleți bulevardele de speranță, speranța de a vă recunoaște, fie c-ați veni de departe spre mine, fie cu v-aș ghici prezența, văzîndu-vă din spate. Și atunci orașul devine captivant, iar femeile a căror siluetă seamănă cu a voastră îmi tulbură sufletul cu toată animația străzii, îmi stimulează atenția, îmi umplu ochii, îmi reînvie dorința de a vă vedea.

O să mă găsești desigur foarte egoist, sărmană prietenă, pentru că-ți vorbesc astfel despre singurătatea mea de bătrîn porumbel ce gungurește și se alintă, în vreme ce tu plîngi cu lacrimi amare. Iartă-mă, sînt atît de obișnuit să fiu răsfățat de tine încît strig: «Ajutor"! cînd nu te am aici.

Îți sărut picioarele, poate ți se face milă de mine.

Olivier"

„Roncieres, 30 iulie

Dragul meu,

Îți mulțumesc pentru scrisoarea ta. Am atîta nevoie să știu că mă iubești! Am petrecut zile îngrozitoare. Am crezut că realmente durerea o să mă ucidă și pe mine. O simțeam în mine, ca un nod de suferință închis în piept și care creștea, necontenit, mă înăbușea, mă strangula. Medicul chemat să-mi calmeze crizele de nervi, ce mă cuprindeau de patru-cinci ori pe zi, mi-a făcut injecții cu morfină, ceea ce m-a adus aproape de nebunie, iar căldurile toride de acum mi-au agravat starea, aruncîndu-mă într-o surescitare apropiată de delir. După furtuna cea mare, de vineri, m-am mai liniștit. Trebuie să-ți spun că, din ziua înmormîntării, nu mai plîngeam de loc, și iată că-n timpul uraganului, a cărui apropiere mă răscolise, am

simțit dintr-o dată că lacrimile reîncep să-mi curgă din ochi, lente, rare, mărunte, fierbinți. Oh, aceste prime lacrimi, cît rău fac! Mă sfîșiau ca niște gheare, iar gîtu-mi era atît de strîns încît nu-mi permitea nici să răsuflu. Apoi, lacrimile deveniră mai dese, mai mari,, călduțe. Îmi țîșneau din ochi ca dintr-un izvor, și veneau atît de numeroase, încît a trebuit să iau altă batistă. Iar nodul, dureros părea să se înmoaie, să se topească, să mi se scurgă prin ochi.

Din acel moment, plîng de dimineață pînă seara, și asta mă salvează. Omul ar ajunge să înnebunească de-a binelea, ori să moară, dacă n-ar putea plînge. Și eu sînt foarte singură. Soțul meu face turnee prin regiune și am insistat s-o ia și pe Annette cu el, ca s-o distreze și s-o consoleze, pe cît posibil. Merg amîndoi cu trăsura, sau călare, pînă la nouă-zece leghe de Roncieres și ea se întoarce îmbujorată de tinerețe, în ciuda tristeții, și cu ochii strălucind de viață, însuflețiți de aerul cîmpiei și de excursia făcută. Ce frumos e să ai vîrsta ei! Cred c-o să mai rămînem aici încă vreo cincisprezece zile, poate chiar trei săptămîni; pe urmă, deși în luna august, ne vom întoarce la Paris, pentru motivele pe care le cunoști.

Îți trimit restul de inimă ce mi-a rămas.

Any"

"Paris, 4 august

Scumpa mea, nu mai rezist; trebuie să te întorci, căci altfel sînt sigur c-o să mi se întîmple o nenorocire. Mă-ntreb dacă nu sînt bolnav, în asemenea măsură mă dezgustă tot ce făceam de atîta vreme cu oarecare plăcere, ori cu resemnare indiferentă. În primul rînd, e atît de cald la Paris încît fiece noapte seamănă cu o baie de aburi, de opt-nouă ore. Mă scol, epuizat de oboseala acestui somn în etuvă și mă plimb vreme de un ceas ori două prin fața unei pînze albe, intenționînd să desenez ceva pe ea. Dar nu mai am nimic în minte, nici în ochi, nici în mînă. Am încetat să mai fiu pictor! Străduania inutilă de a lucra este exasperantă. Chem modele să-mi pozeze, le aranjez, și cum ele îmi oferă atitudini, mișcări, expresii pe care le-am pictat pe săturate, le pun să se îmbrace și le dau afară. Într-adevăr, nu mai sînt în stare să văd nimic nou și asta mă face să sufăr ca și cum aș fi orbit. Ce se petrece cu mine? Oboseală a ochiului, ori a creierului, epuizarea resurselor creatoare, ori slăbirea nervului optic? Cine știe! Mi se pare c-am terminat investigarea colțului neexplorat ce mi-a fost dăruit spre fructificare. Nu mai văd decît ceea ce știe oricine: fac ce-au făcut toți pictorii fără talent; nu mai am decît o viziune și o putere de observație de pedant ridicol. Pe vremuri, și timpul acela nu-i prea depărtat, numărul noilor subiecte îmi apărea nelimitat și găseam, pentru a le exprima, o asemenea varietate de mijloace încît dificultatea de a-l alege pe cel mai potrivit mă făcea să ezit îndelung. Or, iată că, deodată lumea subiectelor întrezărite s-a micșorat, investigația mea a devenit neputincioasă și sterilă.

Oamenii care trec nu mai au nici un sens pentru mine; nu mai găsesc în fiecare ființă umană acel caracter și acea savoare pe care-mi plăcea atît de mult să le discern și să le scot la lumină. Cred c-aș putea totuși realiza un foarte frumos portret al fiicei tale. Oare pentru că-ți seamănă atît de mult vă confund, în gîndurile mele? Da, s-ar putea.

Deci, după ce m-am străduit să schițez un bărbat sau o femeie care să nu semene cu toate modelele cunoscute, mă decid să merg să dejunez undeva, căci nu mai am curajul să mă așez, singur, în sufrageria mea. Bulevardul Malesherbes are aerul unui drum de pădure închis într-un oraș mort. Toate casele emană vidul. Pe șosea, stropitorile aruncă evantaie de ploaie albă, împroșcînd grinzile caldarîmului, din care se înalță vapori de gudron ud și de grajd abia spălat; iar de la un capăt la altul al pantei ce coboară dinspre parcul Monceau spre Saint-Augustin, se zăresc cinci-șase forme negre, trecători oarecare, furnizori sau servitori. Umbra platanilor întinde în jurul rădăcinii, pe trotuarele încinse, o pată bizară de aparență lichidă, ca o apă împrăștiată și care tocmai s-ar zvînta. Nemișcarea frunzelor de pe crengi și a siluetelor cenușii ale arborilor întinse pe asfalt, exprimă oboseala orașului ars de soare, dormitînd și asudînd aidoma unui muncitor adormit pe o bancă, în bătaia razelor fierbinți. Da, transpiră, scîrba asta de oraș, și pute îngrozitor prin gurile canalelor, ferestruicile pivnițelor și bucătăriilor, prin pîraiele ce cară jegul străzilor. Atunci mă gîndesc la acele dimineți de vară, petrecute în livada ta plină de flori de cîmp, ce dau aerului un gust de miere. Apoi intru, gata scîrbit, în restaurantul unde iau masa bărbați toropiți, cheli și burtoși, cu vesta descheiată și frunți lucind de transpirație. Toate mîncărurile suferă din cauza căldurii, pepenele se veștejește sub gheață, pîinea e muiată, mușchiul flasc, legumele răsfierte, brînza purulentă, fructele răscoapte în vitrină. Și ies de acolo îngrețoșat, și mă întorc acasă pentru a încerca să trag un pui de somn, pînă la ora cinei, pe care-o iau la club.

La club, îi regăsesc totdeauna pe Adelman, Maldant, Rocdiane, Landa și atîția alții, care mă plictisesc și mă obosesc ca niște flașnete. Fiecare își are pozele și laitmotivele sale, pe care le aud de cincisprezece ani, și ți le toarnă toți o dată, seară de seară, în acest club care este, se pare, un loc unde mergi să te distrezi. Ar trebui să-mi schimb generația de care ochii, urechile și sufletul meu sînt sătule pînă-n gît. Toți ăștia fac neîncetat cuceriri; se laudă cu ele și se felicită unul pe altul.

După ce casc de atîtea ori cîte minute sînt între orele opt și douăsprezece, mă întorc acasă să mă culc și mă dezbrac gîndindu-mă că mîine va trebui s-o iau de la capăt.

Da, scumpa mea, am ajuns la vîrsta cînd viața de burlac devine insuportabilă, fiindcă pentru mine nu mai există nimic nou sub soare. Un burlac trebuie să fie tînăr, curios, avid. Cînd ai pierdut aceste însușiri, devine primejdios să rămîi singur. Doamne, cît mi-am iubit odinioară libertatea, înainte de a te iubi pe tine mai mult decît pe ea! Și cît m-apasă

ea astăzi! Pentru un holtei bătrîn ca mine, libertatea este vidul, peste tot vidul, este drumul morții, fără vreun obstacol care să te împiedice să-i vezi capătul, este aceeași întrebare repetată fără încetare: ce trebuie să fac? La cine pot merge în vizită, pentru a nu fi singur? Și merg de la un coleg la altul, din strîngere de mînă în strîngere de mînă, cerșind un pic de prietenie. Culeg numai firimituri, care la un loc nu alcătuiesc o bucată. — Da, Tu, te am pe Tine, iubito, dar nu ești a mea. Poate chiar de la tine mi se trage anxietatea de care sufăr, căci tocmai dorința apropierii de tine, a prezenței tale, a unui acoperiș comun deasupra capetelor noastre, a acelorași pereți între care să închidem existențele noastre, a unui țel comun ce ne-ar uni sufletele, nevoia acestei comunități de speranțe, de necazuri, de bucurii, de veselie și de tristețe, chiar și de bunuri materiale, tocmai dorința aceasta îmi strecoară în inimă atîta suferință. Ești a mea, adică fur cîte puțin din tine, din cînd în cînd. Dar aș vrea să respir mereu același aer ca și tine, să împart totul cu tine, să nu mă servesc decît de lucruri ce ne-ar aparține amîndurora, să simt că tot ce mă face să trăiesc este și al tău, paharul din care beau, scaunul pe care mă odihnesc, pîinea pe care-o mănînc și focul ce mă încălzește.

La revedere, și întoarce-te cît mai repede. Mi-e foarte greu, departe de tine.

Olivier”

„Roncieres, 6 august

Dragul meu, sînt bolnavă și atît de obosită încît nu m-ai recunoaște. Cred c-am plîns prea mult. Trebuie să mă restabilesc puțin înainte de a mă întoarce, căci nu vreau să mă arăt înaintea ta așa cum sînt acum. Soțul meu pleacă poimîine la Paris și o să-ți aducă vești despre noi. El speră să te ia, să cinați undeva și mă însărcinează să te rog să-l aștepți, acasă la tine, în jurul orei șapte.

În ceea ce mă privește, de îndată ce mă voi simți un pic mai bine și n-o să mai am înfățișarea asta de fantomă, care mă sperie chiar și pe mine, o să mă întorc alături de tine. Nici eu n-am pe altcineva pe lume decît pe Annette și pe tine și vreau să ofer fiecăruia dintre voi tot ce-o să pot da, fără să-l păgubesc pe celălalt.

Întind ochii care-au plîns atît, ca să-i săruți.

Anne”

Cînd primi această scrisoare ce-i anunța noua amînare a întoarcerii, Olivier simți o dorință nestăpînită de a lua o trăsură pentru a merge la gară și trenul pentru a merge la Roncieres; pe urmă, gîndindu-se că domnul de Guilleroy trebuie să se întoarcă a doua zi, se resemnă și începu să aștepte sosirea soțului cu aproape tot atîta nerăbdare cu cît ar fi așteptat-o pe cea a soției.

Niciodată nu-l mai iubise pe Guilleroy atît ca în aceste douăzeci și patru de ore de așteptare.

Cînd îl văzu intrînd, se repezi spre el, cu brațele deschise, exclamînd:

— Ce fericit sînt că te văd, dragă prietene!

Și celălalt părea foarte satisfăcut, bucuros mai ales că s-a întors la Paris, căci de trei săptămîni încoace viața în Normandia nu fusese prea veselă.

Cei doi bărbați se instalară pe o canapea mică, de două locuri, într-un colț al atelierului, sub un baldachin drapat cu țesături orientale și-și strînseră din nou mîinile, cu același aer înduioșat.

— Cum se mai simte contesa? întrebă Bertin.

— Of, nu prea bine. A fost foarte zguduită, foarte afectată, și își revine extrem de încet. Mărturisesc chiar că mă îngrijorează.

— Dar de ce nu se întoarce la Paris?

— Nu pricep nici eu. Mi-a fost imposibil s-o conving să se întoarcă aici.

— Ce face toată ziua?

— Doamne, plînge, se gîndește la maică-sa. Asta nu-i face bine deloc. Tare-aș vrea să se hotărască să schimbe aerul, să părăsească locul unde s-a petrecut nenorocirea, mă înțelegi?

— Dar Annette?

— A, e o adevărată floare ce se deschide!

Olivier, nu-și putu reține un zîmbet de bucurie.

— Ea a suferit mult? mai întrebă el.

— Da, desigur, mult, dar știi, durerea nu ține mult la optsprezece ani.

După o scurtă tăcere, Guilleroy reluă:

— Unde mergem să mîncăm, dragă prietene? În ce mă privește, am mare nevoie să mă dezmorțesc, s-aud puțin zgomot și să văd puțină mișcare.

— Cred că-n perioada asta, cafeneaua Ambasador este cea mai indicată.

Se îndreptară spre Champs-Elysees, ținîndu-se de braț. Cuprins de înviorarea specifică parizienilor ce revin acasă și pentru care orașul, după fiecare absență, le apare întinerit și plin de posibile surprize, Guilleroy îi cerea necontenit pictorului mii de detalii, cu privire la ce se mai întîmplase, la ce se mai spusese; iar Olivier, după cîteva răspunsuri indiferente, în care se ghicea toată plictiseala singurătății sale, aducea vorba despre Roncieres, căuta să capteze de la interlocutor, să culeagă din juru-i acel ceva aproape material pe care-l lasă în noi făpturile de care abia ne-am despărțit, emanația subtilă a altor oameni pe care-o iei cu tine, părăsindu-i, pe care-o păstrezi în tine cîteva ore și care se evaporă cînd schimbi atmosfera, locul.

Cerul greu al serii de vară apăsa orașul și bulevardul pe care începeau să salte, de sub frunzișul des, refrenele vioaie ale concertelor în aer liber. Instalați pe terasa cafenelei Ambasador, cei doi priveau sub picioarele lor băncile și scaunele încă goale, din incinta închisă pînă la mica scenă pe care diseuzele își etalau toaletele strălucitoare și trupurile trandafirii, sub lumina amestecată a zilei și a globurilor electrice. Mirosul fripturilor, al sosurilor și al mîncărurilor gătite, plutea purtat de adierile pe care și le trimiteau castanii și cînd cîte-o femeie trecea, căutîndu-și locul rezervat, urmată de-un bărbat în costum negru, ea își așternea în drum parfumul îmbătător și proaspăt al rochiei și al trupului.

— Zău, îmi place mai mult aici, decît acolo, la țară, murmură Guilleroy, încîntat.

— Iar eu, spuse Bertin, aș fi preferat mai curînd să mă aflu acolo, decît aici.

— Serios?

— Zău! Găsesc că Parisu-i infect, vara asta.

— Ei, dragul meu, Parisul rămîne tot Paris.

Deputatul părea să trăiască una din zilele sale de mulțumire, una din acele rare zile de efervescență necontrolată cînd oameni de obicei gravi se-apucă de prostii. Contemplară două cocote ce mîncau la o masă vecină împreună cu trei domni, tineri, slabi și de o corectitudine superlativă și-l descosea cu viclenie pe Olivier cu privire la toate femeiuștile cunoscute ale căror nume le auzea citate în fiecare zi. Apoi murmură, cu tonul unui regret profund:

— Ai mare noroc c-ai rămas burlac. Poți să vezi și să faci ce poftești...

Dar pictorul protestă și, asemenea tuturor acelora pe care-i torturează o obsesie, îl luă pe Guilleroy drept confident al tristeții și izolării sale. După ce spuse tot, recitînd pînă la capăt litania melancoliei sale, povestind cu naivitate, împins de nevoia de a-și ușura sufletul, cît de mult și-ar fi dorit dragostea și intimitatea unei femei care să viețuiască alături de el, contele conveni, la rîndu-i, că mariajul are și părți bune. Recăpătîndu-și elocvența parlamentară pentru a lăuda dulceața vieții sale de familie, el o elogie din suflet pe contesă, în timp ce Olivier îl aproba, dînd mereu din cap, cu gravitate.

Bucuros că aude vorbindu-se despre ea, dar gelos pe această fericire intimă pe care Guilleroy o celebra din obligație, pictorul sfîrși prin a murmura, cu o convingere sinceră:

— Da, dumneata ai avut un mare noroc.

Flatat, deputatul se arătă de acord cu această afirmație; apoi reluă:

— Tare-aș vrea s-o văd de-acum înapoi; sînt realmente îngrijorat din cauza ei. Uite, fiindcă tot te plictisești la Paris, ar trebui să pleci la Roncieres și s-o readuci acasă. Pe dumneata o să te asculte, pentru că-i

ești cel mai bun prieten; în timp ce un soț... știi cum e...

— Nici nu-mi doresc altceva! spuse Olivier, încîntat. Dar, nu crezi că va fi contrariată, văzîndu-mă că sosesc așa...?

— Nu, nici gînd. Te rog, du-te, dragă prietene.

— În cazul ăsta, accept. O să plec mîine, cu trenul de ora unu. E necesar să trimit o telegramă?

— Nu, las-că mă ocup eu de asta. O s-o previn, ca să-ți trimită o trăsură la gară.

Imediat ce terminară masa, se întoarseră pe bulevard; dar după numai o jumătate de oră, contele îl părăsi brusc pe pictor, pretextînd o afacere urgentă, de care, chipurile, uitase cu desăvîrșire.

II

ÎMBRĂCATE ÎN DOLIU, CONTESA și fiica ei tocmai se așezaseră față-n față, în vasta sufragerie de la Roncieres, pentru a prînzi. Portretele naiv pictate ale strămoșilor, unul în cuirasă, altul în redingotă, unul pudrat ca orice ofițer francez de gardă, celălalt în uniformă de colonel din perioada Restaurației, aliniau pe pereți galeria foștilor Guilleroy, încadrați în rame vechi, cu bronzul scorojit. Pășind fără zgomot, doi valeți începură să le servească pe cele două femei, care păstrau tăcerea; în jurul lustrei de cristal, suspendată deasupra mesei, muștele bîzîiau și se învîrteau, formînd un norișor de puncte negre.

— Deschideți ferestrele, e cam răcoare aici, spuse contesa.

Cele trei ferestre înalte, din podea la plafon și mari cît niște vitrine, fură larg deschise. Un suflu călduț, purtînd mirosul ierbii încinse și zgomotele îndepărtate ale cîmpiei, pătrunse brusc prin aceste largi deschizături, amestecîndu-se cu aerul cam umed al încăperii adînci, închisă între pereții groși ai castelului.

— Vai, ce bine e! exclamă Annette, inspirînd adînc.

Ochii celor două femei se întoarseră spre lumea de afară; priveau cum se întinde, sub cerul de un albastru pur, ușor voalat de bruma amiezii ce scînteia pe cîmpul impregnat de soare, lunga peluză verde a parcului, cu insulițele sale de pomi împrăștiate din loc în loc și perspectiva deschisă spre depărtări, peste ogorul galben iluminat pînă la orizont de cascada aurie a grînelor coapte.

— După-masă, o să facem o plimbare mai lungă, spuse contesa. Am putea merge pe jos pînă la Berville, pe malul rîului, căci pe cîmp ne-ar fi prea cald.

— Da, mamă, și-l luăm și pe Julio, ca să stîrnească potîrnichile.

— Știi doar că tatăl tău interzice distracția asta.

— Oh, măcar acum, cînd el e plecat la Paris! E atît de amuzant să-l vezi pe Julio la pîndă! Ia te uită la el, cum necăjește vacile. Doamne, ce caraghios e!

Împingîndu-și scaunul, ea se ridică și alergă la una din ferestre, de unde strigă: „Curaj, Julio, la atac!”

Trei vaci grase, sătule de iarbă, toropite de căldură, se odihneau pe peluză, culcate pe-o parte, cu burțile proeminente respinse de duritatea solului. Alergînd de la una la alta cu lătrături, țopăieli

nebunatice și cu o mînie jucăușă, simulat furioasă, un ogar de vînătoare alb-roșcat, zvelt, ale cărui urechi creț e își luau zborul la fiecare săritură, se înverșuna să scoale în picioare cele trei animale grase, care refuzau. Acesta era desigur jocul favorit al cîinelui, joc reînceput de fiecare dată cînd zărea vacile culcate. Nemulțumite, dar cîtuși de puțin speriate, ele îl fixau cu ochii lor mari umezi, întorcînd capul pentru a-l urmări.

— Aport, Julio, aport! strigă Annette, de la fereastră.

Stimulat, ogarul căpătă curaj, lătră mai tare, se aventură pînă la crupa vacilor, făcîndu-se că vrea să le muște. Ele începură să se neliniștească și tremurăturile nervoase ale pielii, cu care alungau de obicei muștele, deveniră mai frecvente și mai lungi.

Deodată, lansat într-un salt din care nu reuși să se oprească la timp, cîinele ajunse în plin elan atît de aproape de o vacă încît, pentru a nu se izbi de ea, trebui să sară pe deasupra. Atins din zbor, voluminosul animal se sperie și, înălțînd mai întîi capul, se ridică apoi cu încetineală pe cele patru picioare, fornăind cu putere. Văzînd-o în picioare, celelalte două vaci o imitară imediat; iar Julio se apucă să execute în jurul lor un dans triumfal, în timp ce Annette îl felicita.

— Bravo, Julio, bravo!

— Hai, ajunge, vino să mănînci, draga mea, spuse contesa.

Dar tînăra, ducîndu-și mîna streașină la ochi anunță:

— Ia te uită, curierul de la telegraf!

Pe poteca nevăzută, pierdută printre lanurile de grîu și ovăz, o bluză albastră părea să alunece la suprafața spicelor, îndreptîndu-se spre castel, în pas cadențat.

— Dumnezeule, murmură contesa, numai de n-ar aduce vreo veste proastă.

Încă se mai cutremura de acea groază pe care o lasă multă vreme în noi moartea, aflată dintr-o telegramă, a unei ființe iubite. Acum, nu mai izbutea să rupă banderola lipită și să desfacă hîrtia albastră, fără să nu simtă cum îi tremură degetele și cum i se moaie inima, și fără să nu-i mai treacă prin minte gîndul că din această hîrtie albastră, ce se desface atît de greu, avea să se ivească vreo supărare ce-o va face din nou să plîngă.

Dimpotrivă Annette, plină de curiozitate juvenilă, se bucura de orice eveniment neprevăzut. Inima ei, pe care viața abia acum o lovise pentru întîia oară, nu se aștepta decît la bucurii de la geanta neagră și redutabilă agățată de umărul poștașilor, care seamănă atîtea emoții pe străzile orașelor și pe ulițele satelor.

Contesa nu mai mînca, urmărindu-l cu gîndul pe acel bărbat ce venea spre ea, ducînd cîteva cuvinte scrise, cîteva cuvinte de care ea va fi poate rănită, ca de-o lovitură de cuțit în gîtlej. Teama de ceea ce va afla o făcea să gîfîie și încerca să ghicească care-ar putea fi vestea

atît de urgentă. În legătură cu ce? De la cine? Se gîndi la Olivier. O fi bolnav? Poate chiar mort?

Cele zece minute, cît trebui să aștepte, i se părură interminabile; apoi, după ce rupse hîrtia și recunoscu semnătura soțului, citi: *„Te anunț că prietenul nostru Bertin plecă spre Roncieres, cu trenul de unu. Trimite trăsura la gară. Sărutări”.*

— Ce este, mamă? întrebă Annette.

— Domnul Olivier Bertin vine să ne vadă.

— Vai, ce bine-mi pare! Cînd sosește?

— Curînd.

— La ora patru?

— Da.

— Oh, e-atît de drăguț!

Contesa păli, căci de cîtva timp creștea în ea o îngrijorare necunoscută, iar brusca sosire a pictorului îi părea o amenințare la fel de neplăcută, ca oricare alt rău la care s-ar fi putut aștepta.

— Te vei duce să-l întîmpini cu trăsura, se adresă ea fetei.

— Dar tu nu mergi, mamă?

— Nu, o să vă aștept aici.

— De ce? O să se supere.

— Nu mă simt prea bine.

— Adineauri proiectai să mergi pe jos pînă la Berville.

— Da, dar mîncarea mi-a făcut rău.

— O să-ți treacă îndată...

— Nu prea pare, chiar o să urc în camera mea. Trimite pe cineva să anunțe imediat ce sosiți.

— Bine, mamă.

Apoi, după ce porunci să se pregătească trăsura din vreme și să se aranjeze camera oaspetelui, contesa intră în dormitor și se încuie pe dinăuntru.

Pînă atunci, viața ei se scursese fără vreo suferință, tulburată numai de dragostea lui Olivier și agitată de grija ei de a-l păstra. Izbutise s-o facă să iasă mereu victorioasă în această luptă necontenită. Inima ei, legănată de elogii și succese, devenise o inimă pretențioasă, de femeie frumoasă și modernă, căreia i se cuvin toate bucuriile vieții: consimțise la o căsătorie strălucită, în care înclinațiile nu avuseseră nici un cuvînt de spus, acceptase apoi iubirea ca pe un complement al unei existențe fericite, își luase partea dintr-o legătură vinovată, în mare măsură din pricina chemării ei viguroase, și puțin și din religiozitate pentru acest sentiment în sine, ca o compensație față de banalitatea existenței; se stabilise, se baricadase în această fericire dăruită de hazard, fără altă dorință decît de a o proteja împotriva surprizelor oricînd posibile. Acceptase deci cu o bunăvoință de femeie frumoasă evenimentele agreabile ce se produceau și, neavînd o fire

aventuroasă, fiind prea puțin atrasă de nevoia de noutate și de tentațiile necunoscutului, dar tandră, tenace și prevăzătoare, satisfăcută de prezent, neliniștită prin natura ei, de gîndul la ziua de mîine, ea știuse să profite de plăcerile pe care i le oferea Destinul, cu o prudență econoamă și perspicace.

Însă puțin cîte puțin, fără ca ea să aibă curajul să și-o mărturisească, i se strecurase în suflet apăsarea obscură provocată de zilele ce trec, de bătrînețea ce se apropie. În mintea ei, gîndul subzista sub forma unei permanente neliniști. Dar știind prea bine că declinul vieții n-are limite, că o dată început nu-l mai poți opri, și cedînd instinctului ce-i semnala primejdia, ea închise ochii, lăsîndu-se să alunece, urmărind să-și conserve visul, să evite amețeala abisului și disperarea neputinței.

Trăi deci zîmbitoare, nutrind un fel de orgoliu artificial pentru faptul că a rămas atît de mult timp frumoasă; iar cînd Annette apăru alături de ea, cu prospețimea celor optsprezece ani pe care-i avea, în loc să sufere din cauza acestei vecinătăți contesa fu chiar mîndră că, datorită grației savante a maturității sale, ea mai poate fi preferată acestei fetițe înflorită în strălucirea orbitoare a primei tinereți.

Se credea la începutul unei perioade fericite și liniștite, cînd moartea mamei sale veni s-o lovească în plină inimă. În primele zile, trăi una din acele disperări profunde ce nu lasă loc altui gînd. De dimineață pînă seara era copleșită de dezolare, încercînd să-și rememoreze miile de lucruri legate de defunctă, replicile familiare, chipul ei de altădată, rochiile pe care le purtase odinioară, ca și cum și-ar fi îngrămădit în adîncul memoriei aceste relicve și ar fi cules, din trecutul dispărut pentru totdeauna, toate măruntele amintiri intime din care să-și alimenteze crudele ei reverii. Apoi, cînd ajunse la un asemenea grad de disperare încît avea, la tot pasul, crize de nervi și sincope, întreaga suferință acumulată izbucni în lacrimi, scurgîndu-i-se din ochi ziua și noaptea.

Într-o dimineață, cînd camerista intră în dormitor, deschise obloanele, trase perdelele și-o întrebă: „Cum se simte doamna, azi?”, ea-i răspunse, simțindu-se distrusă și epuizată de-atîta plîns: „— Vai, nu mă simt nicicum. Nu mai pot”.

Servitoarea, care ținea platoul cu ceai, își privi stăpîna întinsă între cearceafurile albe; înduioșată de paloarea ei, bîigui pe un ton sincer și trist:

— Într-adevăr, doamna arată foarte rău. Doamna ar trebui să se îngrijească.

Tonul cu care fuseseră rostite aceste cuvinte strecură în inima contesei o îndoială dureroasă și, imediat după plecarea cameristei, se ridică și merse la oglinda cea mare, ca să-și vadă chipul.

Privindu-și propria imagine rămase stupefiată, îngrozită de

brazdele din obraji, de ochii roșii, de ravagiile provocate de cele cîteva zile de suferință. Fața pe care-o cunoștea atît de bine, pe care-o studiase atît de des, în fel și fel de oglinzi, căreia-i știa toate expresiile, pozele drăgălașe, zîmbetele, căreia-i corectase de-atîtea ori paloarea, înlăturînd urmele clipelor de oboseală și ridurile cît de mici, abia vizibile, pe la colțurile ochilor, fața aceasta îi păru deodată a fi a unei alte femei, o față necunoscută, în curs de descompunere, incurabil bolnavă.

Ca să-și poată vedea mai bine chipul și să constate proporțiile răului ce-o lovise pe neașteptate, ea se apropie și mai mult de oglindă, atingînd-o aproape cu fruntea; respirația ei aburi sticla, mascînd, ștergînd aproape total imaginea palidă pe care-o contempla. Fu nevoită atunci să ia o batistă, ca să înlăture ceața propriei răsuflări; apoi, tremurînd sub imperiul unei emoții febrile și bizare, își făcu un îndelungat și răbdător examen al alterărilor suferite. Cu degete îndemînatice, întinse pielea obrajilor, o netezi pe cea de pe frunte, își ridică părul, îndepărtă pleoapele pentru a cerceta albul ochilor. Pe urmă deschise gura, inspectă dinții ce-și pierduseră în parte luciul și pe care sclipeau punctișoare aurii, se alarmă din cauza lividității gingiilor și gălbejelii ce-i cuprinsese pomeții obrajilor și tîmplele.

Efectua cu atîta concentrare această trecere în revistă a frumuseții sale declinante, încît nu auzi zgomotul ușii și tresări speriată cînd camerista, oprindu-se în spatele ei, îi spuse:

— Doamna a uitat să-și bea ceaiul.

Încurcată, jenată c-a fost surprinsă astfel, contesa se răsuci pe scaun, iar camerista, intuindu-i starea de spirit, reluă:

— Doamna a plîns prea mult, nimic nu zbîrcește mai mult pielea ca lacrimile. Cînd omul plînge, sîngele se transformă în apă.

— Mai e și bătrînețea, șopti contesa, cuprinsă de tristețe.

— Vai, doamnă, dar dumneavoastră mai aveți mult pînă acolo! protestă femeia. Cîteva zile de odihnă și toate astea vor dispare fără urmă. Dar trebuie să vă plimbați și să evitați plînsul.

De îndată ce fu îmbrăcată, contesa coborî în parc și, pentru prima oară de la moartea mamei sale, vizită mica livadă unde-i plăcea pe vremuri să îngrijească florile si să le culeagă, apoi ajunse la rîu și se plimbă de-a lungul apei pînă la ora dejunului.

Așezîndu-se la masă, alături de Annette și dinaintea soțului ei, încercă să afle ce gîndesc cei doi.

— Azi mă simt mai bine. Sper că-s mai puțin palidă.

— Din păcate, arăți încă destul de rău, răspunse contele.

Inima i se strînse și o dorință de a plînge îi umezi ochii, căci se deprinsese cu lacrimile.

Pînă seara, și a doua zi, ca și-n zilele următoare, fie că se gîndea la defunctă sau la ea însăși, simțea la tot pasul cum hohotele îi umflă

gîtul și urcă spre pleoape; pentru a le împiedica să izbucnească și să-i brăzdeze iar obrajii, le reținea și, printr-un efort supraomenesc de voință, îndreptîndu-și gîndurile către alte probleme, dominîndu-le, înfrîngîndu-le, abătîndu-le de la necazurile trăite, se silea să se consoleze, să se distreze, să uite de tristețe, pentru a-și redobîndi tenul sănătos de mai înainte.

Nu voia mai ales să se întoarcă la Paris și să-l întîlnească pe Olivier Bertin înainte de a fi redevenit ea însăși. Dîndu-și seama c-a slăbit prea mult, că trupul femeilor de vîrsta ei trebuie să fie plin pentru a-și păstra prospețimea, ea bătea drumurile și colinda pădurile din vecinătate, în căutarea apetitului pierdut; deși nu izbutea și revenea foarte obosită, se silea să mănînce cît mai mult.

Contele, care dorea să se întoarcă acasă, nu-i înțelegea de loc încăpățînarea. Pînă la urmă, față de opoziția ei înverșunată, el declară că va pleca singur, lăsîndu-i soției libertatea de a se întoarce la Paris cînd va crede de cuviință.

Λ doua zi, ea primi telegrama ce-i anunța sosirea lui Olivier...

Atît de mult se temea de prima privire a acestuia, încît îi venea să fugă. Ar fi preferat să întîrzie revederea cu încă o săptămînă sau două. Îngrijindu-te, îți poți schimba cu desăvîrșire înfățișarea, într-o săptămînă; se știe că femeile, chiar cele tinere și sănătoase, pot deveni de nerecunoscut de la o zi la alta, din te miri ce motiv. Iar gîndul de a apare dinaintea pictorului, în plină zi, în mijlocul naturii, sub soarele acesta de august, alături de o tînără atît de proaspătă, o neliniști într-o asemenea măsură încît luă hotărîrea subită de a nu merge la gară și de a-l aștepta și întîmpina în penumbra salonului.

Urcă în camera ei și-și lăsă gîndurile să rătăcească în voie. Adieri calde legănau, în răstimpuri, perdelele. Cîntul greierilor umplea aerul. Niciodată nu se simțise atît de tristă. Nu mai era marea durere copleșitoare ce-i măcinase inima, i-o sfîșiase, i-o distrusese, lîngă trupul neînsuflețit al bătrînei mame preaiubite. Acea durere, pe care-o crezuse de nevindecat, se atenuase în cîteva zile nemairămînînd decît o suferință a memoriei; acum însă, se simțea purtată, înecată într-un val profund de melancolie, în care alunecase încetișor și din care nu va mai scăpa.

Avea poftă să plîngă — o poftă irezistibilă — și nu voia. De cîte ori își simțea pleoapele umede și le ștergea cu energie, se ridica, mergea, privea parcul și, deasupra arborilor înalți, corbii ce-și plimbau pe cerul albastru zborul lor negru și lent.

Apoi trecu în fața oglinzii, își cîntări dintr-o privire înfățișarea, șterse urma unei lacrimi, atingînd colțul ochiului cu puful încărcat cu pudră și privi ceasul, încercînd să ghicească în care punct al drumului o fi ajuns Olivier.

Ca toate femeile lovite de o durere sufletească imaginară sau reală,

se lipea de el cu o tandrețe pătimașă. Olivier nu era oare pentru ea totul, totul, mai mult decît viața, adică ceea ce devine un bărbat cînd îl iubești numai pe el și cînd simți că îmbătrînești?

Deodată, răsună în depărtare pocnetul unui bici; alergă la fereastră și zări trăsura dînd ocol peluzei, în tropăitul puternic al celor doi cai. Instalat în fundul trăsurii, alături de Annette, Olivier își agită batista văzînd-o, iar ea răspunse acestui semnal salutîndu-l cu brațele. Pe urmă, contesa coborî cu inima bătînd, dintr-o dată foarte fericită, tremurînd din tot corpul de bucurie că-l simte atît de aproape, că-l va vedea și că-i va vorbi.

Se întîlniră în anticameră, dinaintea ușii salonului.

Pictorul își desfăcu brațele, cuprins de un elan irezistibil, și-i spuse cu glasul încălzit de o emoție autentică:

— Vai, cît de nefericită trebuie să fiți, contesă! Dați-mi voie să vă îmbrățișez!

Ea închise ochii, se înclină, se strînse la pieptul lui, întinzîndu-i obrazul, și-n timp ce el o săruta cu delicatețe, îi murmură la ureche: „Te iubesc”.

Fără să dea drumul mîinilor, pe care le strîngea ușor, Olivier o privi cu atenție.

— Ia să-ți vedem fața, mai suferă?

Contesa se simți gata să leșine.

— Da, puțin cam palidă, reluă el. Dar nu-i nimic grav.

— Ah, dragul meu, dragul meu prieten, bîigui ea recunoscătoare, negăsind ceva mai bun de spus.

Dar el se întoarse, căutînd-o din ochi pe Annette, care se făcuse nevăzută și zise pe neașteptate:

— Nu-i așa că-i ciudat s-o vezi pe fiică-ta în doliu?

— De ce? întrebă contesa.

Cuprins de-o animație extraordinară, el izbucni:

— Cum, „de ce”? Dar e în întregime portretul pe care ți l-am pictat, portretul tău făcut de mine! Ești chiar tu, așa cum te-am întîlnit pe vremuri, cînd am intrat s-o vizitez pe ducesă! Îți mai amintești de ușa aceea prin care-ai trecut, urmărită de privirile mele, asemenea unei fregate navigînd în bătaia tunurilor unui fort? Drace! Cînd am văzut-o adineauri pe puștoaică la gară, stînd dreaptă pe peron, îmbrăcată în doliu, cu chipul încadrat de coroana luminoasă a părului, mi s-a tăiat răsuflarea. Eram gata să plîng. Crede-mă, așa ceva te poate face să înnebunești, cînd ai cunoscut pe cineva cum te-am cunoscut eu pe tine, care am știut să te privesc ca nimeni altul, care te-am iubit atît și te-am reprodus pe pînză, *madame.* Uite, ca să știi, m-am gîndit chiar că înadins ai trimis-o singură la gară, ca să-mi provoci un șoc. Doamne-Dumnezeule, cît am fost de uimit! Era să-nnebunesc, crede-mă!

— Annette! Nane! strigă el apoi.

Tînăra, care se apucase să dea zahăr cailor, răspunse de afară:

— Sînt aici!

— Vino încoace.

Ea sosi, alergînd.

— Așează-te alături de maică-ta.

Fata se supuse și Olivier se apucă să le compare, repetînd mașinal, fără convingere: „Da, e uimitor, uimitor", căci ele se asemănau mai puțin acum, stînd una lîngă alta, decît înainte de-a părăsi Parisul; în toaleta sa neagră, tînăra căpătase o expresie nouă, de tinerețe strălucitoare, în timp ce mama nu mai avea de mult acea vîlvătaie fascinantă a părului și tenului, cu care-l zăpăcise odinioară pe pictor, cînd o zărise pentru întîia oară.

Pe urmă, Bertin și contesa intrară în salon. El părea foarte fericit.

— Ah, ce idee bună am avut, să vin încoace!

Apoi se corectă:

— Nu, de fapt soțul tău a avut-o, pentru mine. Chiar m-a însărcinat să te readuc acasă. Dar știi ce-ți propun eu? Desigur, nu știi. — Probabil, același lucru. — Ei bine, eu îți propun dimpotrivă, să rămîi aici. Pe arșița asta, Parisul e odios, în timp ce viața la țară este minunată. Doamne, ce plăcut e aici!

Amurgul umplea parcul de răcoare, făcea să tremure pomii, și să se ridice din pămînt aburi imperceptibili, ce aruncau asupra orizontului un voal ușor, transparent. În picioare, cu capetele plecate, cele trei vaci pășteau, lacome, iar patru păuni, cu bătăi puternice din aripi, se cățărau într-un cedru în care aveau obiceiul să doarmă, sub ferestrele castelului. Cîinii lătrau în depărtare, prin sat și prin aerul liniștit al înserării treceau chemări rostite de voci omenești, fraze aruncate peste cîmpie, de la un ogor la altul, precum și acele strigăte scurte și guturale cu care-s îmboldite vitele.

Cu capul descoperit, cu ochii lucind, pictorul respira din adîncul pieptului; simțind privirile contesei, ațintite asupră-i, șopti:

— Iată fericirea.

Femeia se lipi de pieptul lui.

— Fericirea nu durează niciodată.

— S-o apucăm cînd se arată.

— Pînă acum, nu-ți plăcea viața la țară, îi aminti ea, zîmbind.

— Azi îmi place, pentru că te-am regăsit aici. N-aș mai putea trăi undeva unde nu ești și tu. Tînăr fiind, poți să iubești de departe, prin scrisori, cu gîndul, prin pură exaltare spirituală, fie pentru că simți viața așternîndu-se dinaintea ta, fie pentru că ești dominat mai mult de pasiune decît de o nevoie sufletească efectivă; dimpotrivă, la vîrsta mea, dragostea a devenit o obișnuință de infirm, o oblojeală a inimii care, bătînd acum doar dintr-o singură aripă, zboară mai puțin către

ideal. Ea nu mai are disponibilități extatice, ci exigențe egoiste. Și-apoi, simt foarte bine că nu mai am timp de pierdut, pentru a mă bucura de cît mi-a mai rămas.

— Of, bătrînule! spuse ea, luîndu-i mîna.

— Așa e, nu mă contrazice, repetă el. Sînt bătrîn. Totul mi-o demonstrează, părul, caracterul care mi se schimbă, tristețea care se apropie. Drace, iată un lucru necunoscut mie pînă acum: tristețea! Dacă mi-ar fi spus cineva, cînd aveam treizeci de ani, că într-o bună zi voi deveni trist așa, fără nici un motiv, neclintit, în permanență nemulțumit, nu l-aș fi crezut. Asta dovedește că și inima mi-a îmbătrînit.

Ea-i răspunse cu convingere profundă:

— O, în ce mă privește, am inima foarte tînără; nu s-a schimbat deloc. Ba da, a întinerit, poate. Avea douăzeci de ani, acum nu are mai mult de șaisprezece.

Stătură astfel mult timp de vorbă, rezemați de pervazul ferestrei, confundîndu-se cu spiritul serii, aproape lipiți unul de altul, mai apropiați — în acest ceas de tandrețe, crepusculară ca și ziua ce asfințea — decît fuseseră vreodată.

— Doamna contesă e servită, anunță un valet, intrînd în salon.

— Ați chemat-o și pe fiica mea? întrebă ea.

— Domnișoara este de-acum în sufragerie.

Se așezară, toți trei, la masă. Obloanele erau trase, iar cele două candelabre cu cîte șase luminări, luminînd chipul Annettei, îi învăluiau capul într-o pulbere aurie. Surîzînd, Bertin o privi îndelung.

— Doamne, ce frumoasă-i în negru! exclamă el.

Și se întoarse plin de admirație spre contesă, ca pentru a-i mulțumi mamei pentru plăcerea oferită.

Cînd reveniră în salon, luna se înălțase deasupra copacilor din parc; grămada lor întunecată părea un fel de insulă întinsă, iar cîmpia din jur semăna cu o mare ascunsă sub ceața joasă ce plutea deasupra pămîntului.

— Mamă, să mergem să ne plimbăm, te rog, spuse Annette.

Contesa consimți.

— Îl iau și pe Julio.

— Bine, dacă dorești.

Ieșiră. Tînăra mergea înaintea lor, jucîndu-se cu cîinele. Trecînd pe lîngă peluză, auziră gîfîitul vacilor trezite, ce-și simțiseră dușmanul și ridicară capul spre a cerceta împrejurimile. Sub pomi, mai departe, luna împrăștia printre crengi o ploaie de raze fine, ce alunecau pînă la pămînt, scăldînd frunzele și se împrăștiau pe alee, în mici băltoace de lumină galbenă. Annette și Julio alergau, părînd să aibă, în această noapte senină, o inimă identică, veselă și liberă, a cărei beție izbucnea în țopăielile lor.

Prin luminișurile în care undele lunii coborau ca în niște fîntîni, tînăra trecea aidoma unei arătări, iar pictorul o rechema, fermecat de această vedenie neagră, al cărei chip limpede strălucea. Apoi, după ce fata se îndepărta din nou, el apuca și strîngea mîna contesei, și-i căuta adeseori buzele, cînd traversau zone de umbră mai groasă, ca și cum imaginea Annettei i-ar fi reînviat, în răstimpuri, febra interioară.

Ajunseră în sfîrșit la marginea pădurii, de unde se întrezăreau vag, în depărtare, din loc în loc, pîlcurile de arbori de pe lîngă ferme. Prin ceața lăptoasă ce scălda cîmpurile, orizontul își pierdea limitele, iar tăcerea fragilă, vie, a acestui spațiu întins, luminos și cald, era plină de-o speranță inexprimabilă, de indefinibila așteptare ce face ca nopțile de vară să pară atît de dulci. Sus, departe, pe cer, cîțiva norișori lungi și subțiri păreau făuriți din solzi de argint. Stînd cîteva clipe nemișcat, auzeai cum pacea nocturnă e străbătută de un confuz și continuu murmur de viață, de mii de sunete delicate, a căror armonie era mai apropiată de tăcere.

Alături de ei, o prepeliță își lansă țipătul repetat, iar Julio, ciulindu-și urechile, se furișă spre cele două note de flaut ce indicau poziția păsării. Annette îl urmă, tot atît de ușoară ca și el, ținîndu-și răsuflarea și aplecîndu-se.

— Ah, de ce oare asemenea momente trec atît de repede? șopti contesa, rămînînd singură cu pictorul. Nu poți apuca, nu poți păstra nimic. N-ai vreme nici măcar să guști din bunătățile vieții, că ea s-a și terminat.

Olivier îi sărută mîna și-i spuse, zîmbind:

— Astă-seară nu fac filozofie. Mă mulțumesc să trăiesc clipa de față.

— Nu mă iubești cît te iubesc eu, murmură ea.

— Cum poți vorbi așa?

Contesa îl întrerupse.

— Nu protesta. Precum foarte bine ai spus-o singur înainte de cină, tu iubești în mine acea femeie care-ți satisface necesitățile sufletești, care nu te-a necăjit niciodată, ci dimpotrivă a adus puțină fericire în viața ta. Asta o știu, o simt. Da, am conștiința, bucuria fierbinte de a fi fost pentru tine bună, utilă, de ajutor. Tu ai iubit, și mai iubești încă, tot ce găsești plăcut în mine, atențiile față de tine, admirația pe care ți-o arăt, grija de a-ți fi pe plac, pasiunea mea, faptul că m-am dăruit cu totul ție, cu făptura mea intimă. Dar nu pe mine mă iubești, înțelege! Simt asta ca pe-un curent de aer rece. Iubești în mine mii de lucruri, frumusețea care se duce, devotamentul, faptul că-s socotită spirituală, părerea bună pe care-o are lumea despre mine, cea pe care o port eu în suflet despre tine; dar nu pe mine, nu exclusiv pe mine mă iubești, pricepi?

El izbucni într-un rîs degajat, amical.

— Nu, nu prea te înțeleg. Scena pe care mi-o faci, reproșurile astea,

sînt foarte neașteptate.

— Of, Doamne! exclamă ea. Voiam să te fac să înțelegi cît de mult te iubesc eu! Vezi, caut dar nu găsesc. Cînd mă gîndesc la tine, și mă gîndesc în permanență; simt în adîncul sufletului și făpturii mele o beție indescriptibilă pentru că-ți aparțin și o nevoie irezistibilă de a-ți dărui și mai mult din mine. Aș vrea să mă sacrific într-un mod absolut, căci atunci cînd iubești nu există nimic mai frumos decît să dai, să dai mereu, tot, tot, viața, gîndurile, trupul, tot ce ai, să simți că dai și să fii gata să riști totul pentru a da și mai mult. Te iubesc atît încît doresc să sufăr pentru tine, încît am ajuns să-mi iubesc temerile, chinurile, gelozia, durerea pe care o trăiesc cînd nu te mai simt tandru cu mine. Iubesc în tine omul acela pe care numai eu l-am descoperit un om care nu-i cel ce aparține lumii, cel admirat, cunoscut, ci unul doar al meu, care nu se mai poate schimba, care nu poate îmbătrîni, pe care nu pot să nu-l mai iubesc, fiindcă-l privesc cu niște ochi ce nu-l văd decît pe el. Dar astea-s lucruri imposibil de spus. Nu există cuvinte pentru a le exprima.

Cu vocea abia șoptită, Olivier repetă de cîteva ori la rînd:

— Draga, scumpa, iubita mea Any...

Sărind, Julio se întoarse alături de ei, fără să fi găsit prepelița care tăcuse la apropierea sa, iar Annette îl urmă, sufocată de atîta alergătură.

— Nu mai pot, spuse ea. O să mă agăț de dumneata, domnule pictor!

Se sprijini de brațul liber al bărbatului și reveniră astfel acasă, cu el la mijloc, mergînd încet pe sub pomii negri. Nu mai vorbeau. Olivier înainta, dominat de ele, pătruns de-un fel de fluid feminin al cărui contact îi invadase întreaga ființă. Nu încerca să le privească, pentru că le știa alături, și închidea chiar ochii ca să le simtă mai bine. Ele îl conduceau, îl dirijau, iar el mergea înainte, îndrăgostit de amîndouă, de cea din stînga ca și de cea din dreapta, fără a ști care era la stînga, care la dreapta, care era mama și care fiica. Se abandonă de bună voie, cu o senzualitate inconștientă și subtilă, acestei senzații tulburătoare. Căută chiar să le amestece în inima lui, să nu le mai deosebească cu gîndul și-și legănă dorința în farmecul acestei confuzii. Această mamă și această fiică, atît de asemănătoare, nu constituiau oare o singură femeie, iar fata nu venise pe lume numai pentru a-i reîntineri vechea dragoste față de mamă?

Cînd pătrunse în castel și redeschise ochii, i se păru că adineauri petrecuse cele mai minunate clipe din viață, că trăise cea mai stranie, mai greu de analizat și mai completă emoție pe care-o poate gusta un bărbat, îmbătat de o tandrețe unică, prin seducția emanată de două femei.

— Ce seară minunată! spuse el, de îndată ce se regăsi între ele, la

lumina lămpilor.

— Mie nu mi-e somn deloc! strigă Annette. Cînd e un timp atît de frumos, mi-aș petrece toată noaptea plimbîndu-mă.

Contesa privi pendula.

— Vai, s-a făcut unsprezece și jumătate! Trebuie să te culci, draga mea.

Se despărțiră, mergînd fiecare către camera sa. De îndată ce rămase singură, tînăra, care n-avusese chef să se culce, adormi imediat.

A doua zi, la ora obișnuită, după ce trase perdelele și deschise obloanele, camerista aduse ceaiul și-și privi stăpîna, încă adormită.

— Doamna are azi o mină mai bună, constată ea.

— Adevărat?

— Vă asigur. Chipul doamnei este mai odihnit.

Fără să se fi privit încă în oglindă, contesa știa precis că așa era. Își simțea inima ușoară, nici nu-i mai percepea bătăile, acum trăia iar. Sîngele ce-i curgea prin vine nu mai era iute, ca-n ajun, cald, îngreunat de febră, plimbîndu-i enervarea și neliniștea prin toți mușchii, ci-i răspîndea în trup o senzație călduță, de bine, și o fericire plină de încredere.

Cînd servitoarea ieși, merse să se privească în oglindă. Fu oarecum surprinsă, căci se simțea atît de bine încît se-aștepta să se găsească întinerită, într-o singură noapte, cu cîțiva ani. Apoi înțelese cît de naivă era această speranță și, după o cercetare amănunțită, se resemnă să constate numai că are tenul ceva mai curat, ochii mai puțin obosiți, buzele mai fragede decît în ajun. Cum sufletu-i era mulțumit, nu se lăsă cuprinsă de întristare și zîmbi, gîndind: ,,Da, peste cîteva zile voi arăta cum trebuie. Am fost prea greu lovită pentru a mă reface, atît de repede".

Rămase însă multă, foarte multă vreme așezată în fața măsuței de toaletă, pe care erau etalate, într-o ordine plină de grație, pe-un șervet de muselină cu dantelă pe margine, dinaintea unei splendide oglinzi din cristal gravat, toate micile instrumente de înfrumusețare, cu monograma ei, împodobită cu o coroană, pe mînerul de fildeș. Așteptau acolo, zeci de obiecte, atrăgătoare, felurite, menite unor secrete operații delicate, unele din oțel, fine și tăioase, de forme bizare, ca niște unelte de chirurgie destinate copiilor, altele rotunde și drăguțe, din pene, din puf ori din pielea unor animale necunoscute, folosite pentru a întinde pe obrazul moale mîngîietoarele pudre frumos mirositoare, esențele uleioase, și parfumurile lichide.

Le manevră îndelung, cu degete experte, plimbă atingerea lor, mai suavă decît un sărut, de la buze la tîmple, corectînd nuanțele imperfect regăsite, scoțînd în evidență ochii, îngrijind genele. Cînd coborî, în sfîrșit, era aproape sigură că prima privire pe care Olivier i-o va arunca, nu îi va fi prea defavorabilă.

— Unde-i domnul Bertin? se adresă ea servitorului întîlnit în vestibul.

— Domnul Bertin este în livadă, a început o partidă de tenis, cu domnișoara, răspunse omul.

Îi auzea de departe, anunțînd punctele.

Rînd pe rînd, vocea sonoră a pictorului și cea subțire a tinerei strigau: cincisprezece, treizeci, patruzeci, avantaj, egal, avantaj, joc...

Livada, în interiorul căreia fusese bătătorit un teren pentru tenis, era un careu mare de iarbă plantat cu meri, încadrat de parc, de grădina de zarzavat și de fermele aflate în subordinea castelului. De-a lungul taluzului ce-l limita pe trei laturi, ca meterezele unei tabere fortificate, se plantaseră flori, lungi straturi de flori felurite, de cîmp sau soiuri mai alese, trandafiri în mare cantitate, garoafe, heliotropi, fucsii, rezede și multe altele încă, ce dădeau aerului un gust de miere, după cum susținea Bertin. De altfel albinele, ale căror stupi își aliniau domurile de paie de-a lungul peretelui din spaliere al grădinii de zarzavat, învăluiau acest cîmp înflorit cu zborul lor auriu și zumzăitor.

Exact în mijlocul livezii fuseseră doborîți cîțiva meri, pentru a se obține locul necesar tenisului; un fileu uns cu catran, întins de-a latul la jumătatea acestui spațiu, îl împărțea în două zone egale.

De-o parte Annette, cu fusta neagră ridicată, capul descoperit, arătîndu-și gleznele și pulpele pînă la jumătate cînd se repezea să prindă mingea din zbor, mergea, venea, alerga, cu ochii strălucitori și obrajii încinși, obosită, sufocată de jocul corect și sigur al adversarului.

Olivier, purtînd un pantalon din flanelă albă, strîns pe talie deasupra cămășii din același material, și o caschetă cu cozoroc, de asemenea albă, cu abdomenul lui cam proeminent, aștepta mingea foarte calm, îi aprecia cu precizie căderea, o primea și-o reexpedia fără grabă, fără să alerge, cu siguranța elegantă, atenția pasionată și îndemînarea unui profesionist, îndemînare pe care-o dovedea în orice exercițiu fizic.

Annette fu prima care observă sosirea contesei.

— Bună dimineața, mamă! strigă ea. Așteaptă un minut, ca să terminăm partida.

Această neatenție de-o clipă îi fu fatală. Mingea, rapidă și joasă, o depăși, aproape rostogolindu-se, atinse pămîntul și ieși afară din teren.

În timp ce Bertin striga: „Am cîștigat!”, iar tînăra, surprinsă, îl acuza de-a fi profitat de neatenția ei, Julio, dresat să caute și să găsească mingile rătăcite, ca pe niște potîrnichi pitite printre mărăcini, se-aruncă după cea care se rostogolea prin iarbă, o apucă delicat între dinți și-o readuse, dînd din coadă.

Acum, pictorul o salută și el pe contesă; grăbit însă să reînceapă jocul, însuflețit de dispută, mulțumit că se simte atît de suplu, el nu

aruncă asupra acestui obraz, ce se îngrijise îndelung, special pentru el, decît o privire scurtă și distrată; după care, întrebă:

— Permiteți, contesă? Mă tem să nu răcesc și să nu fac o nevralgie.

— Da, desigur, răspunse ea.

Se așeză pe o grămadă de fîn, cosit chiar în acea dimineață, pentru a nu-i deranja pe combatanți și-i urmări, simțind dintr-o dată o oarecare apăsare pe suflet.

Iritată de faptul că pierdea mereu, fiică-sa se agita, se încorda, scotea țipete de necaz sau de triumf, se repezea de la un capăt la altul al propriului careu și adesea, cînd sărea, șuvițe de păr îi cădeau, desfășurîndu-se și răspîndindu-i-se pe umeri. Strîngînd racheta între genunchi ea le apuca și-n cîteva clipe le lega la loc cu mișcări pline de nerăbdare, înfigînd cu putere acele în masa de păr.

Iar Bertin îi striga, din partea cealaltă, contesei:

— Ei, așa-i că-i frumoasă astfel, și proaspătă ca însăși ziua?

Da, era tînără, putea să alerge, să se-ncingă, să se îmbujoreze, să-și fluture părul, să înfrunte pe oricine, să îndrăznească orice, căci totul o înfrumusețea.

Pe urmă, cînd reîncepură să joace, plini de ardoare, contesa, din ce în ce mai melancolică, se gîndi că Olivier preferă această partidă de tenis, această țopăială copilărească, această plăcere specifică pisoilor ce sar după ghemotoacele de hîrtie, desfătării de a se așeza lîngă ea, de a o simți alături, iubitoare, în căldura acestei dimineți.

Cînd clopotul sună, în depărtare, anunțînd dejunul, i se păru că o eliberează, că-i ia o greutate de pe suflet. Dar în timp ce se întorcea spre casă, sprijinită de brațul lui, el îi spuse:

— M-am amuzat ca un copil. Este grozav de bine să fii sau să te crezi tînăr. Ah, da, da, numai asta contează! Cînd nu-ți mai place s-alergi, s-a terminat cu tine!

Ridicîndu-se de la masă, contesa, care ieri nu fusese la cimitir, propuse să meargă acolo împreună și plecară toți trei spre sat.

Trebuiau să traverseze pădurea, pe unde curgea un rîuleț numit Rainette, desigur din cauza broscuțelor ce-l populau, apoi să străbată o porțiune de cîmpie înainte de a ajunge la biserica înălțată în mijlocul unui grup de case locuite de către băcan, brutar, măcelar, cîrciumar și alți cîțiva mici comercianți de la care se aprovizionau țăranii.

Drumul într-acolo fu parcurs în tăcere, cu reculegere, căci gîndul la defunctă le apăsa sufletul. Cele două femei îngenuncheară lîngă mormînt și se rugară îndelung. Încovoiată, contesa încremenise cu batista la ochi, fiindcă nu voia să plîngă și lacrimile să-i curgă iar pe obraji. Se rugă altfel decît pînă acum, fără să-și mai invoce mama prin acel apel disperat lansat sub marmora mormîntului, pînă ce avea impresia că simte, după emoția ei devenită sfîșietoare, că moarta o aude, o ascultă, ci pur și simplu bîiguind cu mult zel cuvintele

consacrate ale rugăciunilor *Pater noster* și *Ave Maria.* Azi n-ar fi avut forța și tensiunea spirituală necesară acestui soi de chinuitoare convorbire fără răspuns cu ceea ce presupunea a fi rămas din ființa dispărută, în jurul gropii ce-i ascundea rămășițele pământești. Alte obsesii pătrunseseră în inima ei de femeie, zdruncinîndu-i-o, torturînd-o, distrugînd-o; și ruga sa fierbinte urca spre cer, plină de implorări obscure. Îl adora pe Dumnezeu, pe neînduplecatul Dumnezeu care a azvîrlit pe pămînt toate bietele creaturi, pentru ca el să aibă milă de ea tot atît cît de cea rechemată în împărăția Lui.

N-ar fi putut preciza ce-i cere de fapt, atît de ascunsă și confuză mai era încă neliniștea sa, dar simțea că are nevoie de ajutorul divin, de un sprijin supranatural împotriva primejdiilor și inevitabilelor suferințe ce se apropie.

După ce îndrugase și ea cîteva formule, cu ochii închiși, Annette se abandonă unei reverii prelungite, căci nu voia să se ridice în picioare înaintea maică-si. Bertin le contempla, gîndind că tabloul pe care-l are dinainte e fermecător și regretînd oarecum că nu-i e permis să facă o schiță.

La întoarcere, începură o discuție despre existența umană, agitînd pe îndelete ideile amare și poetice ale acelei filozofii inerte, decepționiste, ce reprezintă subiectul preferat de conversație al bărbaților și femeilor pe care viața i-a rănit într-o oarecare măsură și ale căror suflete se apropie, unindu-se prin necazurile îndurate.

Annette, care nu era cîtuși de puțin coaptă pentru asemenea gînduri, se îndepărta mereu de ei și culegea, de pe marginea drumului, flori de cîmp.

Dorind s-o rețină lîngă el și scos din fire de faptul c-o vedea mereu plecînd, Olivier n-o părăsea din ochi. Îl enerva faptul că ea se arăta mai interesată de culorile plantelor decît de frazele pe care le rostea el. Resimțea o indispoziție inexprimabilă din cauză că nu reușea s-o captiveze și s-o domine, ca pe maică-sa, și dorința de a întinde mîna, de a o apuca, de a o reține, de a-i interzice să mai plece. O simțea prea sprintenă, prea tînără, prea indiferentă, prea liberă, liberă ca pasărea, ca un cățelandru neascultător, care nu se întoarce, care are în vine independența, acel admirabil instinct al libertății pe care vocea stăpînului și biciul încă nu i l-au înăbușit.

Pentru a o atrage, vorbi despre lucruri mai vesele și-i puse cîteva întrebări, străduindu-se să-i trezească dorința de a asculta și curiozitatea de femeie; dar se părea că vîntul capricios al înălțimilor sufla prin gîndurile Annettei, ca prin niște spice unduitoare, luîndu-i atenția și împrăștiind-o în spațiu, căci ea abia răspundea, privind distrată, aruncînd între două alergări cuvîntul banal așteptat din parte-i, după care se întorcea la florile ei. Pînă la urmă, Olivier fu cuprins de exasperare, mușcat parcă de o nerăbdare puerilă, iar cînd

fata veni s-o roage pe contesă să primească primul buchet, pentru ca ea să poată culege altul, el o apucă de cot și-i strînse brațul, ca să nu-i mai scape. Ea se zbătu, rîzînd, se smuci cu toată puterea, încercînd să fugă; atunci împins de instinctul de bărbat și văzînd că nu-i poate seduce atenția, pictorul recurse la metoda celor slabi, oferind o tentație cochetăriei ei feminine, cumpărînd-o.

— Spune-mi ce floare preferi, pentru că vreau să-ți comand o broșă, începu el.

Ea tresări, surprinsă.

— Ce fel de broșă?

— Din pietre de aceeași culoare; din rubine, dacă-ți plac macii; din safire, dacă-ți plac albăstrelele, cu o frunzuliță din smaragde.

Chipul Annettei se lumină de acea bucurie tandră care însuflețește trăsăturile femeilor atunci cînd li se făgăduiesc daruri.

—Albăstrelele-s atît de drăguțe, spuse ea.

— Fie deci o albăstrea. O vom comanda de îndată ce ne întoarcem la Paris.

Fata nu se mai îndepărtă, reținută lîngă el de gîndul bijuteriei, pe care încerca acum s-o vadă, să și-o imagineze.

— Durează mult executarea unui asemenea obiect? întrebă ea.

Olivier rîse, simțind-o captivată.

— Nu știu, depinde, e o muncă dificilă. O să-l zorim pe bijutier.

Deodată, fata fu zguduită de-un gînd îngrozitor.

— Dar n-o să pot purta broșa, de vreme ce-s în doliu!

Își trecu brațul pe sub cel al fetei și-o lipi de el.

— Ei și, o s-o păstrezi pentru sfîrșitul doliului, iar între timp nimic nu te împiedică s-o contempli.

Ca și în seara trecută, se afla între ele două, ținut, strîns, captiv între umerii lor și pentru a le vedea ridicînd spre el ochii aceia albaștri, atît de asemănători, presărați cu punctișoare negre, li se adresa pe rînd, întorcînd capul cînd într-o parte, cînd în alta. Acum, în plin soare, el o confunda mai puțin pe contesă cu Annette, dar confunda din ce în ce mai mult fata cu amintirea reînviată a ceea ce fusese mama. Dorea să le îmbrățișeze pe amîndouă deodată, pe una pentru a regăsi pe obraz și ceafă ceva din acea prospețime roză și blondă savurată odinioară, reapărută azi în chip miraculos, pe cealaltă pentru că continua s-o iubească și resimțea chemarea viguroasă a unei vechi obișnuințe. În acest moment, constata și înțelegea că dorința, diminuată de timpul scurs, și afecțiunea lui pentru ea se reînsuflețiseră la vederea tinereții renăscute.

Annette plecă din nou să adune flori. Olivier n-o mai rechemă, ca și cum satisfacția contactului temporar cu brațul ei l-ar fi calmat, dar îi urmări în continuare toate mișcările, cu plăcerea pe care-o încerci la vederea unor ființe sau lucruri ce-ți captivează ochiul și-l îmbată. Cînd

ea se întorcea, aducînd cîte-un buchet, el inspira mai profund, căutînd, pe negîndite, în aerul agitat de alergarea fetei, ceva din ea, puțin din răsuflarea sau din căldura pielii sale. O privea transportat, ca pe-o auroră, ca și cum ar fi ascultat o muzică divină, tresărind de satisfacție cînd ea se apleca, se ridica, înălța simultan ambele brațe pentru a-și îndrepta părul. Cu fiecare ceas care trecea, prezența fetei trezea în sufletul lui evocarea trecutului. Rîsetele, gesturile pline de drăgălășenie, mișcările ei, readuceau pe buzele bărbatului gustul sărutărilor date și primite odinioară; ea făcea din trecutul îndepărtat, a cărui senzație precisă o pierduse, un fel de prezent visat; confunda epocile, datele, vîrstele inimii lui și, reaprinzîndu-i emoțiile răcite, amesteca pe nesimțite ziua de ieri cu cea de mîine, amintirea cu speranța.

Scormonindu-și memoria, Olivier se întrebă dacă-n perioada ei cea mai înfloritoare contesa avusese un asemenea farmec suplu de căprioară, farmec îndrăzneț, capricios, irezistibil ca grația unui animal liber care aleargă și sare de colo-colo. Nu. Ea fusese mai cizelată, mai puțin sălbatică. Fată de la oraș, apoi femeie de oraș, ce nu sorbise niciodată aerul cîmpului și nu se tăvălise prin iarbă, ea devenise frumoasă la umbra pereților și nu sub razele soarelui de pe cer.

Cînd ajunseră înapoi la castel, contesa se instală la măsuța scundă de lîngă fereastră și se apucă să scrie cîteva scrisori; Annette urcă în camera sa, iar pictorul ieși iar la plimbare, mergînd încet pe potecile circulare ale parcului, cu o țigară în gură și cu mîinile la spate. Dar nu se îndepărtă atît încît să piardă din vedere fațada albă sau acoperișul ascuțit al casei. Cînd imaginea ei dispărea în dosul vreunui pîlc de arbori ori al vreunui desiș de arbuști, simțea o umbră pe inimă, ca atunci cînd un nor acoperă cerul, iar cînd casa reapărea prin deschizăturile din zidul verde, el se oprea cîteva secunde pentru a contempla cele două șiruri de ferestre înalte. Apoi, reîncepea să meargă.

Se simțea agitat, dar mulțumit. Ce anume-l mulțumea? Totul, totul.

Aerul îi părea pur, iar viața plăcută, în această zi. Îi fierbea din nou prin trup o agilitate de băiețandru, dorința de a o lua la fugă și de a prinde cu mîna fluturii galbeni care zburdau pe pajiște de parc-ar fi fost suspendați la capătul unor fire elastice. Fredona, dispus, arii din opere. Repetă de cîteva ori la rînd fraza celebră a lui Gounod: „Lasă-mă să-ți contemplu chipul”, descoperind în ea o expresie de o gingășie profundă, pe care n-o intuise niciodată astfel.

Deodată, se întrebă cum de putuse deveni, atît de repede, în asemenea măsură diferit de el însuși. Ieri, la Paris, nemulțumit de toate, dezgustat, iritat; astăzi calm, mulțumit de toate, de parcă un zeu binevoitor i-ar fi schimbat sufletul. „Zeul ăsta, gîndi el, n-ar fi făcut rău să-mi schimbe totodată și trupul, întinerindu-mă un pic.” Pe

neașteptate, îl zări pe Julio vînînd într-un tufiș. Îl chemă, iar cînd cîinele veni să-și pună capul fin, împodobit cu niște urechi lungi, cîrlionțate, sub mîna lui, Olivier se așeză pe iarbă pentru a-l putea dezmierda mai bine, îi șopti cuvinte drăgăstoase, îl culcă pe genunchi și, cuprins de duioșie în timp ce-l mîngîia, îl sărută, aidoma femeilor, a căror inimă se emoționează în orice ocazie.

După cină, în loc să iasă ca-n ajun, petrecură seara în salon, în familie.

— Va trebui totuși să plecăm! spuse deodată contesa.

— Te rog, încă nu pomeni de asta! exclamă Olivier. Cînd nu eram aici, nu voiai să părăsești Roncieres. Cum am venit, nu te mai gîndești decît cum să pleci mai repede.

— Dar dragă prietene, spuse ea, doar nu putem rămîne aici la nesfîrșit, noi trei...

— Nu-i nicidecum vorba de a rămîne la nesfîrșit, ci numai de cîteva zile. De cîte ori n-am stat la voi săptămîni de-a rîndul?

— Da, dar în alte circumstanțe, cînd casa era deschisă tuturor.

Atunci Annette interveni, alintîndu-se:

— Oh, mamă, numai cîteva zile, două sau trei! Mă antrenează atît de bine la tenis... Mă cam supăr eu cînd pierd, dar pe urmă sînt atît de fericită că fac progrese!

În cursul dimineții, contesa proiectase să prelungească pînă duminică șederea misterioasă a prietenului ei, iar acum, deodată, voia să plece, fără să știe de ce. Această zi, pe care o sperase atît de bună, îi lăsa în suflet o tristețe inexprimabilă și pătrunzătoare, o neliniște nemotivată, tenace și confuză ca o presimțire.

Cînd se află iarăși singură, în camera ei, căută să descopere cauza acestui nou acces de melancolie.

Suferise oare una din acele emoții imperceptibile, a cărei atingere fusese atît de fugară încît rațiunea nu și-o reamintea, dar a cărei vibrație persista în coardele cele mai sensibile ale sufletului? Poate. Care anume? Își aminti cîteva contrarietăți nemărturisite, între miile de nuanțe de sentiment prin care trecuse, fiecare minut adăugînd cîte una! Ori ele erau realmente prea mărunte pentru a-i provoca această descurajare. „Sînt prea pretențioasă, gîndi ea. N-am dreptul să mă neliniștesc astfel.”

Deschise fereastra, pentru a respira aerul nopții și rămase acolo, sprijită cu coatele de pervaz, privind luna.

Un zgomot ușor o făcu să aplece capul. Olivier se plimba prin fața castelului. „De ce-a zis că se întoarce în camera lui? se întrebă ea. De ce nu m-a prevenit c-o să iasă iar și nu mi-a cerut să-l însoțesc? Știe doar foarte bine că asta m-ar fi bucurat enorm. Oare la ce visează?”

Gîndul că el n-o dorise ca însoțitoare, că preferase să se plimbe singur într-o noapte atît de frumoasă, trăgînd din țigara al cărei capăt

aprins îl vedea de sus, singur, cînd i-ar fi putut oferi bucuria de a o lua cu el; gîndul că el n-avea în permanență nevoie de ea, că n-o dorea necontenit, îi aruncă în inimă un nou ferment de amărăciune.

Tocmai era pe punctul să închidă fereastra, ca să nu-l mai vadă și să nu mai fie tentată să-l strige, cînd el ridică ochii și-o zări.

— Cum asta, visezi privind la stele, contesă? strigă pictorul.

— Da, ca și tine, după cum văd, replică ea.

— O, eu fumez, pur și simplu.

Contesa nu putu rezista dorinței de a întreba:

— De ce nu m-ai prevenit că ieși să te plimbi?

— Voiam doar să fumez o țigară. De altfel, mă întorc imediat în cameră.

— Atunci, bună seara, dragul meu.

— Bună seara, contesă.

Se dădu înapoi, pînă atinse scăunelul, se așeză și începu să plîngă; iar camerista, chemată ca s-o ajute la dezbrăcat, văzîndu-i ochii roșii, îi spuse cu compasiune:

— Vai, doamnă, iar o să arătați rău, mîine.

Contesa dormi prost, febrilă, agitată de coșmaruri. Imediat ce se deșteptă, înainte de a suna, deschise singură fereastra și trase draperia, pentru a se privi în oglindă. Avea fața trasă, pleoapele umflate, tenul galben; supărarea resimțită fu atît de violentă încît intenționă să se declare bolnavă, să rămînă în pat și să nu se mai arate pînă seara.

Apoi o cuprinse deodată nevoia irezistibilă de a pleca, de a pleca imediat, cu primul tren, de a părăsi acest ținut luminos, unde se vedeau prea multe, sub soarele orbitor al cîmpiei — oboseala de nești a necazurilor și a vieții. La Paris, se trăiește în penumbra camerelor în care, chiar în plină zi, draperiile grele nu lasă să pătrundă decît o lumină blîndă, redusă. Acolo, va redeveni ea însăși, frumoasă, de o paloare pe potriva acelei lumini stinse și discrete. Atunci, îi trecu pe dinaintea ochilor chipul Annettei, îmbujorat, ciufulit, atît de proaspăt cînd juca tenis. Înțelese îngrijorarea necunoscută ce-i tulburase sufletul. Nu era de loc geloasă pe frumusețea fiicei sale! Nu, desigur, dar simțea, își mărturisea pentru întîia oară, că nu mai trebuia să se arate vreodată alături de ea, în plin soare.

Sună și, înainte de a-și bea ceaiul, dădu ordinele necesare în vederea plecării, scrise cîteva depeșe, ba chiar comandă telegrafic dineul pentru diseară, puse la punct socotelile domeniului, împărți ultimele instrucțiuni; pradă unei nerăbdări febrile și crescînde, rezolvă toate acestea în mai puțin de o oră.

Cînd coborî și le comunică hotărîrea luată, Annette și Olivier se arătară foarte surprinși. Pe urmă, văzînd că nu li se oferă nici o

explicație clară pentru această plecare bruscă, începură să protesteze și-și manifestară nemulțumirea pînă-n clipa despărțirii, în incinta gării din Paris.

Întinzînd mîna pictorului, contesa îl întrebă:

— Vrei să vii mîine să iei prînzul cu noi?

El o privi, încă îmbufnat și-i răspunse:

— Voi veni, desigur. De fapt, mi-e indiferent, dar felul în care ai procedat n-a fost prea frumos. Ne simțeam atît de bine, acolo, în trei!

III

DE ÎNDATĂ CE RĂMASE NUMAI CU fiică-sa, în cupeul care le ducea spre casă, contesa se simți deodată liniștită, calmă, ca și cum abia ar fi ieșit dintr-o criză periculoasă. Respira mai ușor, zîmbea caselor din jur, recunoștea plină de bucurie întreg orașul acesta, ale cărui detalii familiare dăinuie mereu în ochii și-n sufletul adevăraților parizieni. Fiecare prăvălioară abia zărită o făcea să le prevadă pe următoarele, aliniate de-a lungul bulevardului și să ghicească figura negustorului, atît de frecvent întrevăzută înapoia vitrinei. Se simțea salvată! De ce anume? Asigurată! Față de ce? Plină de încredere! În legătură cu care subiect?

Cînd trăsura se opri sub arcada porții, coborî fără grabă și intră ca într-un refugiu în umbra scării, apoi în cea a salonului și mai tîrziu în umbra camerei sale. Rămase în picioare cîteva clipe, mulțumită de a se regăsi acolo, în siguranță, scăldată de lumina vagă și cețoasă a Parisului, acea lumină filtrată care te lasă să ghicești tot atît pe cît vezi, în care poți arăta ceea ce place și să ascunzi ce nu-ți convine; iar amintirea subconștientă a acelei lumini violente ce inunda cîmpia mai persista încă în ea, ca senzația unei suferințe nemărginite.

Cînd coborî pentru cină, soțul care sosise chiar atunci, o sărută, afectuos și zîmbitor.

— Aha, știam eu că amicul Bertin o să vă readucă acasă. Am fost bine inspirat cînd vi l-am trimis.

Annette răspunse cu acel ton grav, deosebit, pe care-l adopta cînd glumea păstrînd o înfățișare foarte serioasă:

— O, a avut destulă bătaie de cap. Mama nu se putea hotărî.

Iar contesa, cam încurcată, nu spuse nimic.

Poarta fiind zăvorîtă, nimeni nu-i vizită în seara aceea. A doua zi, doamna de Guilleroy își petrecu tot timpul prin diferite magazine, pentru a alege și comanda cele necesare. Încă din tinerețe, aproape chiar din copilărie, îi plăceau îndelungile ședințe de probat, desfășurate dinaintea oglinzilor marilor case de mode. De cum pășea într-un asemenea magazin, o cuprindea bucuria la gîndul tuturor detaliilor apropiatei repetiții minuțioase ce se va desfășura în aceste culise ale vieții pariziene. Adora foșnetul rochiilor „domnișoarelor” ce se precipitau s-o întîmpine, zîmbetele, ofertele, întrebările lor; iar doamna croitoreasă, modistă sau corsetieră, era pentru ea o persoană

importantă, pe care o trata ca pe-o artistă, cînd își exprima părerea pentru a cere un sfat. Îi plăcea și mai mult să se simtă manevrată de mîinile pricepute ale tinerelor care-o dezbrăcau și o îmbrăcau, făcînd-o să pivoteze încetișor dinaintea propriei sale imagini grațioase. Fiorul pe care degetele lor ușoare i-l provocau pe piele, pe gît, prin păr, reprezenta una din cele mai bune și mai agreabile delectări ale existenței sale de femeie elegantă.

Azi însă, avea să treacă cu o anume neliniște prin fața tuturor acestor oglinzi sincere, fără voal și cu capul descoperit. Prima vizită, la modistă, o mai liniști. Cele trei pălării pe care le alese îi veneau minunat, se asigurase că așa e după ce patroana îi spusese, cu convingere:

— Oh, doamnă contesă, blondele n-ar trebui să renunțe niciodată la doliu. Plecă de acolo foarte satisfăcută și intră, plină de încredere, la ceilalți furnizori.

Ajungînd acasă, găsi un bilet din partea ducesei, care trecuse s-o vadă și o anunța că va reveni diseară. Scrise cîteva scrisori, apoi își lăsă gîndurile să rătăcească o vreme, surprinsă că această simplă schimbare de loc era în stare să alunge, într-un trecut ce părea de-acum îndepărtat, marea nenorocire ce-i sfîșiase sufletul. Nici nu-i venea să creadă că întoarcerea de la Roncieres se produsese abia ieri, atît de mult i se modificase starea de spirit după ce revenise la Paris, ca și cum această mică deplasare i-ar fi cicatrizat rănile.

Sosit la ora cinei, Bertin exclamă, văzînd-o:

— Ești uluitoare, astă-seară!

Cuvintele lui îi împrăștiară în tot corpul o undă caldă de fericire.

Ridicîndu-se de la masă, contele, care avea o adevărată pasiune pentru biliard, îl provocă pe Bertin la o partidă; cele două femei îi însoțiră în sala de biliard, unde li se servi cafeaua.

Bărbații încă mai jucau cînd fu anunțată sosirea ducesei și reveniră cu toții în salon. În același timp, se prezentară și soții Corbelle, cu glasuri profund îndurerate. După tonul plîngăreț al cuvintelor se păru, vreme de cîteva minute, că toată asistența avea să izbucnească în lacrimi; dar încet-încet, după numeroase întrebări și manifestări de compasiune, își făcu loc un alt curent de idei; timbrul vocilor se limpezi deodată și se apucară să discute cu naturalețe, ca și cum umbra nenorocirii ce întunecase chipurile tuturor, doar cu o clipă mai înainte, s-ar fi împrăștiat brusc.

Atunci Bertin, se ridică, o luă de mînă pe Annette, o conduse sub portretul maică-si, în jetul de lumină al lămpii și întrebă:

— Nu găsiți că-i uimitor?

Ducesa fu atît de surprinsă, încît păru înmărmurită.

— Doamne, e cu putință, e cu putință? repetă ea, zguduită. Dar e o reînviere! Cum de nu mi-am dat seama de cînd am intrat? Oh, micuța

mea Any, cum te regăsesc, eu care te-am cunoscut atît de bine atunci, în timpul primului tău doliu de femeie, nu, era al doilea, căci îți pierdușești mai înainte tatăl! Oh, Annette, în doliul ăsta, dar e întreagă maică-sa, revenită pe pămînt. Ce miracol! Fără acest portret, nu ne-am fi dat seama! Fiica ta îți seamănă mult, în realitate, dar seamănă încă și mai mult cu această pînză.

Aflînd de întoarcerea doamnei de Guilleroy și dornic să se numere printre primii care să-i prezinte „omagiul îndureratei sale simpatii" își făcu apariția și Musadieu.

Zărind-o pe Annette în picioare, alături de portret, cuprinsă în același con de lumină și părînd sora vie a celei pictate acolo, își întrerupse brusc perorația.

— Ia te uită, e unul din lucrurile cele mai uimitoare ce mi-a fost dat să văd vreodată! exclamă el.

La rîndul lor și soții Corbelle, ale căror convingeri urmau totdeauna părerile unanim acceptate, se minunară, cu o ardoare ceva mai reținută.

Contesa avu o strîngere de inimă. Senzația se accentua, încet-încet, ca și cum exclamațiile de surprindere ale tuturor acestor oameni i-ar fi comprimat inima, îndurerînd-o. Fără a spune nimic, își privea fiica alături de propria sa imagine și o cuprindea o iritare surdă. Ar fi dorit să le strige: „Dar mai tăceți o dată! Știu prea bine că-mi seamănă!".

Pînă la sfîrșitul serii rămase melancolică, pierzîndu-și din nou încrederea în sine, abia regăsită în ajun.

Bertin stătea de vorbă cu ea, cînd fu anunțat marchizul de Farandal. Văzîndu-l intrînd și îndreptîndu-se către stăpîna casei, pictorul se ridică și se strecură în spatele fotoliului acesteia, murmurînd: „Fir-ar să fie, numai găliganul ăsta ne mai lipsea, acum", apoi, făcînd un ocol, ajunse la ușă și-o șterse.

După ce primi complimentele noului venit, contesa îl căută din ochi pe Olivier, pentru a relua discuția care-o interesa. Nevăzîndu-l nicăieri, întrebă:

— Cum, maestrul a plecat?

— Cred că da, draga mea, l-am zărit adineauri cum o ștergea englezește, îi răspunse soțul.

Ea fu foarte surprinsă, căzu pe gînduri cîteva clipe, apoi începu să discute cu marchizul.

De altfel, obișnuiții casei se retraseră curînd, cu discreție, căci după nenorocirea ce-o lovise, contesa nu făcuse decît să le întredeschidă ușa.

Cînd fu din nou singură, întinsă în patul ei, toate temerile ce-o asaltaseră la țară reapărură. Ele se formulau acum tot mai clar; o încercau mai cu putere; se simțea bătrînă!

În această seară înțelesese pentru prima oară că-n salonul ce-i

aparținea, unde pînă atunci fusese singura femeie admirată, complimentată, sărbătorită, iubită, o alta, fiica sa, îi lua locul. Înțelesese asta dintr-o dată, simțind cum omagiile se îndreaptă acum către Annette. În acest regat care-i casa unei femei frumoase, în acest regat unde ea nu suportă nici o umbră, de unde îndepărtează cu o grijă discretă și tenace orice element primejdios de comparație, unde nu permite accesul celor egale cu ea decît pentru a încerca să le domine, vedea prea bine ca fiică-sa era acum pe punctul să devină suverană. Cît fusese de ciudată acea strîngere de inimă, resimțită cînd toate privirile se întorseseră spre Annette, pe care Bertin o ținea de mînă, în picioare, alături de tablou. Atunci se simțise deodată dispărută, deposedată, detronată. Toată lumea se uita la Annette, nimeni nu se mai întorsese către ea! Era atît de obișnuită să audă complimente și elogii, ori de cîte ori i se admira portretul, era atît de sigură de frazele măgulitoare, de care nu ținea cont cîtuși de puțin, dar totuși atît de mîngîietoare, încît acest abandon, această defecțiune neașteptată, această adulație, abătută deodată, întreagă, asupra fiicei sale, o răscolise, o uluise, o frămîntase mai mult decît dac-ar fi fost vorba de cine știe ce rivalitate, în cine știe ce împrejurări.

Avînd însă una din acele firi care, în orice criză, după primul moment de descurajare, reacționează, luptă și găsesc argumente spre a se consola, ea se gîndi că o dată fata căsătorită, deci cînd vor înceta să mai trăiască sub același acoperiș, nu va mai avea de suportat această comparație veșnică, ce începea să-i devină extrem de dezagreabilă, din privirile amantului ei.

Totuși, zguduirea fusese prea puternică. Avu febră și nu dormi deloc.

Dimineața, se sculă frîntă de oboseală și atunci se ivi în ea o nevoie acută de reconfortare, de ajutor, de sprijinul cuiva în stare s-o vindece de toate aceste necazuri, de toate aceste mizerii fizice și psihice.

Se simțea realmente atît de indispusă, de slabă, încît îi trecu prin minte să-și consulte medicul. Avea să cadă, poate, grav bolnavă, căci nu era firesc să treacă în cîteva ore, prin aceste faze succesive de suferință și liniște. Îi telegrafie deci să vină și aștepte.

Cel chemat sosi pe la unsprezece. Era unul din acei medici mondeni serioși, cărora titlurile și decorațiile le garantează capacitatea, a căror abilitate este cel puțin egală cu știința lor și care dispun de cuvinte potrivite, mai sigure decît leacurile în sine, pentru a combate în special bolile specifice femeilor.

Intră, salută, își privi pacienta și-i zîmbi.

— Liniștiți-vă, nu-i nimic grav. Cu niște ochi ca ai dumneavoastră, nu puteți fi realmente bolnavă.

Pe loc, ea îi fu recunoscătoare pentru acest început și-i descrise stările de slăbiciune, nervozitatea, accesele de melancolie, apoi, fără a

insista, îi vorbi despre înfățișarea ei descompusă, îngrijorătoare. După ce-o urmări cu un aer concentrat, fără a o chestiona de altfel asupra altui lucru în afară de pofta de mîncare, ca și cum ar fi cunoscut exact natura secretă a acestei suferințe feminine, o ascultă, o examină, palpă cu vîrful degetelor carnea umerilor, îi cîntări brațele, ghicindu-i neîndoielnic gîndurile și înțelegînd cu finețea sa de practician ce ridică orice văl că ea-l consultă mai curînd pentru frumusețe decît pentru sănătate, medicul spuse:

— Da, avem nițică anemie, tulburări nervoase. Nu-i de mirare, deoarece ați îndurat, de curînd, o mare încercare. O să vă dau o mică rețetă, care va pune totul în ordine. Dar, înainte de orice altceva, trebuie să mîncați lucruri întăritoare, să consumați supă de vacă, să nu beți apă, ci bere. O să vă indic o marcă excelentă. Nu vă obosiți stînd de veghe și plimbați-vă cît mai mult. Dormiți cît puteți, căutați să vă îngrășați puțin. E tot ce vă pot recomanda, stimată și frumoasă doamnă.

Ea-l ascultase cu un interes deosebit, căutînd să descifreze toate subînțelesurile.

Se agăță de ultimele cuvinte.

— Da, am slăbit. Eram cam prea plinuță la un moment dat și mi-am anemiat organismul, supunîndu-l la dietă.

— Fără doar și poate. Nu-i prea greu să rămîi slab, cînd ai fost astfel din totdeauna, dar cînd slăbești din principiu, o faci de regulă în detrimentul vreunei părți a organismului. Din fericire, asta se remediază repede. La revedere, doamnă.

Contesa parcă se și simțea mai bine, reconfortată; ceru să i se aducă pentru dejun, berea ce-i fusese indicată, chiar de la centrul de desfacere a acesteia, pentru a se asigura că-i proaspătă.

În clipa cînd se ridica de la masă, fu introdus Bertin.

— Tot eu sînt, spuse el, iar am venit. Vreau să-ți pun o întrebare. Ai vreo altă treabă, acum?

— Nu, nimic. De ce mă întrebi?

— Dar Annette?

— Nici ea.

— Atunci puteți veni la mine, pe la patru?

— Da, dar de ce?

— Schițez chipul Reveriei, de care ți-am pomenit cînd te-am întrebat dacă fata ar putea să-mi acorde, adică să-mi pozeze cîteva minute. Mi-ați face un mare serviciu dac-ați veni azi, numai pentru o oră. Vrei?

Contesa șovăia, nemulțumită fără a ști de ce. Totuși, răspunse:

— De acord, dragul meu, vom fi la tine la ora patru.

— Mulțumesc. Ești amabilitatea personificată.

Plecă să pregătească pînza și să-și studieze subiectul, pentru a nu

obosi prea mult modelul.

Atunci contesa ieși, singură, mergînd pe jos, ca să-și completeze cumpărăturile. Coborî către străzile mai mari, din centru, apoi reveni pe bulevardul Malesherbes, cu pași înceți, căci o dureau picioarele. Trecînd prin fața bisericii Saint-Augustin, o cuprinse dorința de a intra și de a se odihni înăuntru. Împinse ușa capitonată, suspină ușurată inspirînd aerul răcoros din naosul imens, luă un scaun și se așeză.

Era la fel de evlavioasă ca cele mai multe dintre parizience. Credea în Dumnezeu fără a avea vreo îndoială, neputînd admite existența Universului fără existența unui creator. Dar asociind, așa cum face toată lumea, atributele divinității cu natura materiei create în raza ei de vedere, ea personifica Atotputernicul după ceea ce știa din opera sa, fără să aibă idei foarte clare asupra a ceea ce ar putea fi, în realitate, acest misterios fabricant.

Credea cu fermitate în el, îl adora teoretic și se temea foarte vag de el, căci îi ignora pe deplin intențiile și dorințele, neavînd decît o încredere foarte limitată în preoți, pe care-i considera, global, drept niște feciori de țărani refractari la serviciul militar. Tatăl ei, burghez parizian, neimpunîndu-i pînă la căsătorie principii exagerat de bigote, ea practicase religia cu oarecare nepăsare.

După aceea, noua sa situație reglîndu-i mai strict obligațiile formale față de Biserică, se conformase cu punctualitate acestei servituți suportabile.

Patrona numeroase creșe și, întrucît se afla în centrul atenției, nu lipsea niciodată duminica de la slujba de o oră, dădea pomeni pentru ea, direct și pentru restul lumii, prin intermediul unui abate, vicarul parohiei de care aparținea.

Se rugase adesea din obligație, așa cum soldatul face de gardă la ușa generalului. Cîteodată, se rugase pentru că-și simțea sufletul greu, mai ales în acele situații cînd se temuse că Olivier o va părăsi. Fără a încredința atunci cerului cauza implorărilor sale, tratîndu-l pe Dumnezeu cu aceeași ipocrizie naivă ca pe soț, ea-i cerea ajutor. La moartea tatălui ei, pe vremuri, apoi foarte recent la cea a mamei, avusese crize violente de fervoare creștină, materializate în implorări pasionate și elanuri către Cel ce veghează asupra noastră și ne consolează.

Și iată că azi, în această biserică în care intrase adineauri din întîmplare, simți deodată o nevoie profundă să se roage, să se roage nu pentru ceva sau cineva, ci pentru ea, pentru ea însăși, așa cum mai făcuse nu de mult, la mormîntul mamei sale. Avea nevoie, de undeva de ajutor și-l chema pe Dumnezeu, acum, așa cum chemase, în aceeași dimineață, un medic.

Rămase multă vreme în genunchi, în tăcerea bisericii, pe care-o tulbura din cînd în cînd cîte un zgomot de pași. Apoi, deodată, ca și

cum o pendulă ar fi bătut în inima ei, se trezi din amintiri, își privi ceasul, tresări văzînd că se făcuse aproape patru și plecă grăbită să-și ia fata, pe care Olivier o și aștepta probabil.

Îl găsiră pe Bertin în atelier, studiind pe pînză schița Reveriei sale. El voia să reproducă exact ceea ce văzuse în parcul Monceau, cînd se plimbase cu Annette; o fată săracă, pierdută în visuri, cu o carte deschisă pe genunchi. Ezitase îndelung dacă s-o facă urîtă sau frumoasă. Urîtă, ar avea mai mult caracter, ar trezi mai multe gînduri, mai multă emoție, ar conține mai multă filozofie. Frumoasă, ea ar fi mai seducătoare, ar răspîndi mai mult farmec, ar place mai mult.

Dorința de a realiza un studiu după chipul tinerei sale prietene fu hotărîtoare. Frumoasă fiind, visătoarea va putea cîndva să-și împlinească visul poetic, într-o zi sau alta, în timp ce urîtă, ea ar rămîne condamnată la o reverie fără speranță și fără sfîrșit.

De îndată ce cele două femeî intrară, Olivier spuse, frecîndu-și mîinile:

— Va să zică o să colaborăm, domnișoară Nane.

Contesa părea îngrijorată. Se instală într-un fotoliu și-l privi pe Olivier cum așază în plină lumină un scaun de grădină, din sîrmă împletită. Deschise biblioteca, pentru a alege o carte, apoi ezită o clipă.

— Ce citește de obicei fiica dumneavoastră?

— Doamne, dă-i ce vrei. Eventual, un volum de Victor Hugo.

— *Legenda secolelor?*

— Da, mi-ar face plăcere.

— Fetițo, așază-te aici și ia această culegere de versuri, spuse el. Caută pagina... pagina 336, unde o să găsești o bucată intitulată *Oameni sărmani.* Soarbe-o ca și cum ai bea cel mai bun vin, cît poți de încet, cuvînt cu cuvînt, și lasă-te îmbătată, lasă-te înduioșată. Ascultă ce-o să-ți șoptească inima. Apoi, închide cartea, ridică ochii, gîndește-te și visează... Eu o să-mi pregătesc uneltele de lucru.

Olivier se duse într-un colț, ca să-și pregătească paleta; dar în timp ce golea pe lemnul subțire tuburile de plumb din care ieșeau încolăcindu-se mici șerpi colorați, se întorcea din cînd în cînd pentru a o privi pe tînăra absorbită de lectură.

Inima i se strîngea, degetele-i tremurau, nu mai știa ce face și confunda tonurile, amestecînd grămăjoarele de pastă, căci retrăia pe neașteptate, în această apariție reînviată, în același loc, după doisprezece ani, un irezistibil elan emoțional.

Fata terminase lectura și acum privea drept înainte. Apropiindu-se, el observă în ochii ei două lacrimi limpezi care, desprinzîndu-se, îi curgeau pe obraji. Tresări, cuprins de unul din acele frisoane ce-l fac pe un bărbat să-și piardă capul și murmură, întorcîndu-se spre contesă:

— Dumnezeule, cît e de frumoasă!

Dar rămase înmărmurit în fața chipului livid și convulsionat al doamnei de Guilleroy.

Cu ochii ei mari plini de-un fel de teroare, ea-i contempla, pe el și pe fiică-sa. Cuprins de neliniște, Olivier se apropie, întrebînd:

— Ce s-a întîmplat, vă e rău?

— Vreau să vă vorbesc.

Ridicîndu-se, ea-i spuse precipitat Annettei:

— Așteaptă o clipă, draga mea, am să-i spun două vorbe domnului Bertin.

Apoi trecu imediat în salonașul vecin, unde pictorul își lăsa adesea vizitatorii să aștepte. El o urmă, cu mintea încețoșată, nepricepînd nimic. De îndată ce fură singuri, contesa-i apucă mîinile, bîiguind:

— Olivier, te implor, Olivier, n-o mai pune să-ți pozeze!

— Dar de ce? murmură el, tulburat.

Ea-i răspunse, cu o voce agitată:

— „De ce”? Mai întrebi? Cum, nu simți și singur de ce? Vai, ar fi trebuit s-o pricep mai de mult, eu, dar abia adineauri am descoperit-o!... Nu-ți pot spune nimic acum, nimic... Du-te și cheam-o pe Annette. Spune-i că mi s-a făcut rău, trimite pe cineva să aducă o trăsură și treci să te interesezi de sănătatea mea peste o oră. O să te primesc singură!

— Dar spune-mi și mie, ce ai?

Contesa părea pe punctul de a face o criză de nervi.

— Lasă-mă. Nu vreau să vorbesc aici. Du-te, cheamă fata și adu o trăsură.

Olivier trebui să se supună și se întoarse în atelier. Fără a bănui ceva, Annette reîncepuse să citească, cu inima inundată de tristețe din pricina acelei povești poetice, ce-i stîrnea mila.

— Mama ta e indispusă, îi spuse Olivier. Cînd a intrat în salonaș, i s-a făcut rău. Du-te lîngă ea. O s-aduc puțin eter.

Ieși, dădu fuga în dormitor, luă un flacon, apoi se întoarse.

Le găsi plîngînd, una în brațele celeilalte. Înduioșată de *Oameni sărmani,* Annette plîngea din pricina atîtor emoții, iar contesa se mai ușurase, amestecîndu-și suferința cu această dulce tulburare și unindu-și lacrimile cu cele ale fiică-si.

Pictorul așteptă cîteva clipe, fără a îndrăzni să li se adreseze și privindu-le, se simți apăsat la rîndu-i de o melancolie de neînțeles.

— Haideți, gata... Vă simțiți mai bine? spuse el, în sfîrșit.

— Da, oarecum, răspunse contesa: Nu-i nimic grav. Ați trimis după o trăsură?

— Da, sosește imediat.

— Mulțumesc, dragă prietene și nu te speria. Am avut prea multe necazuri, în ultima vreme.

— Trăsura e la scară! anunță curînd unul dintre servitori.

Frămîntat de temeri nemărturisite, Bertin îșI susținu pînă la trăsură prietena atît de palidă și încă slăbită, a cărei inimă o simțea, zbătîndu-i-se sub corsaj.

Cînd rămase singur, se întrebă: „Oare ce s-o fi întîmplat cu ea? De unde o asemenea criză?" Și se apucă să caute, rătăcind în jurul adevărului fără a îndrăzni să-l descopere. Pînă la urmă, se apropie de el: „Să vedem, își spuse, crede oare că-i fac curte fiică-si? Nu, ar fi prea de tot!" Și combătînd, cu argumente ingenioase și loiale această presupusă convingere, Olivier se indignă că ea a fost în stare să atribuie, fie și o clipă, unei afecțiuni sănătoase, aproape paterne, o anume tentă de galanterie. Treptat, creștea în el o iritare surdă împotriva contesei; în nici un caz, nu putea accepta ca ea să îndrăznească să-l bănuiască de o asemenea josnicie, de o atît de incalificabilă infamie și își făgăduia să-i riposteze imediat, să-i vorbească limpede, să-și exprime revolta în termeni lipsiți de menajamente.

Se duse s-o viziteze, dornic să clarifice cît mai repede situația. În tot timpul drumului, frămîntat de o enervare crescîndă, pregăti raționamentele și frazele ce trebuiau să-l disculpe și să-l răzbune pentru o astfel de bănuială.

O găsi întinsă pe șezlong, cu chipul alterat de suferință.

— Ei bine, îi spuse el cu o voce seacă, explică-mi și mie, draga mea, scena stranie de adineauri.

Copleșită de durere, ea-i răspunse:

— Cum, încă n-ai înțeles?

— Mărturisesc că nu.

— Hai, Olivier, scrutează-ți bine sufletul.

— Sufletul meu?

— Da, străfundul inimii tale.

— Nu înțeleg. Fii mai clară.

— Caută bine, în adîncul inimii tale, dacă nu cumva găsești acolo ceva care ne amenință, pe noi amîndoi.

— Îți repet că nu pricep. Bănuiesc că există ceva în imaginația ta, dar în conștiința mea nu văd nimic rău.

— Nu vorbesc de conștiința, ci de inima ta.

— Nu știu să dezleg șarade. Te rog să-mi explici limpede.

Atunci, ea ridică încet brațele, apucă mîinile pictorului și i le strînse cu putere; apoi, ca și cum fiecare cuvînt i-ar fi sfîșiat sufletul, șopti:

— Păzește-te, dragul meu, ești pe cale să te îndrăgostești de fiica mea.

El își retrase brusc mîinile și, cu o însuflețire de om nevinovat ce luptă împotriva unei bănuieli rușinoase, cu gesturi precipitate, cuprins

de-o agitație crescîndă, se apără, acuzînd-o la rîndu-i pentru faptul că-l poate crede în stare de așa ceva.

Ea îl lăsă să vorbească în voie, cu o încăpățînare evident neîncrezătoare, sigură de ceea ce afirmase, apoi reluă:

— Dar nu te bănuiesc, dragul meu. Ignori ce se petrece în tine, așa cum o ignoram eu însămi, azi-dimineață. Mă tratezi de parcă te-aș acuza c-ai fi vrut s-o seduci pe Annette. O, nu, nici prin gînd nu mi-a trecut! Știu cît ești de cinstit, demn de toată stima și încrederea. Te rog numai, te implor, să-ți cercetezi cu luare-aminte sufletul, să vezi dacă afecțiunea pe care începi s-o ai pentru fata mea nu capătă, împotriva voinței tale, un caracter oarecum diferit de o simplă prietenie.

Olivier se supără și, agitîndu-se din ce în ce mai mult, se apucă din nou să-și pledeze onestitatea, așa cum făcuse și pe stradă, de unul singur, la venire.

Contesa aștepta să-și termine peroarația; apoi murmură, fără mînie, fără să se lase clintită din convingerile sale, dar îngrozitor de palidă:

— Olivier, știu prea bine tot ce-mi spui și gîndesc ca și tine. Dar sînt convinsă că nu mă înșel. Ascultă-mă, analizează, caută să înțelegi. Fata îmi seamănă prea mult, este într-o măsură prea mare o copie a ceea ce eram eu pe vremuri, cînd ai început să mă iubești, pentru ca tu să nu te îndrăgostești și de ea.

— Va să zică, izbucni el, îți permiți să-mi arunci un asemenea lucru în față, bazîndu-te pe o simplă supoziție, pe acest raționament ridicol: el mă iubește, fata îmi seamănă — deci o va iubi și pe ea!

Dar văzînd cum chipul contesei se schimbă tot mai mult, continuă pe un ton ceva mai blînd:

— Haide, scumpa mea Any, dar tocmai pentru că te regăsesc în ea, îmi place atît de mult puștoaica. Pe tine, numai pe tine te iubesc, cînd o privesc.

— Vezi, tocmai de asta am început să sufăr atît și să mă tem atît de tare. Încă nu-ți dai seama de ce simți. Peste puțin timp, n-o să te mai înșeli.

— Any, ți-ai pierdut mințile, crede-mă.

— Vrei dovezi?

— Da.

— În ciuda insistențelor mele, n-ai mai venit la Roncieres de trei ani încoace. Dar te-ai repezit imediat, cînd ți s-a propus să vii să ne iei pe amîndouă.

— Poftim! Îmi reproșezi că nu te-am lăsat singură, acolo, știindu-te bolnavă, după moartea mamei tale.

— Fie, nu insist! Altă dovadă: nevoia ta de a o revedea e atît de mare încît n-ai putut lăsa să treacă ziua de azi fără a-mi cere s-o aduc la tine, sub pretextul că vrei să-ți pozeze.

— Dar de ce nu presupui că pe tine doream să te văd?

— Acum argumentezi împotriva ta însuți, cauți să te autoconvingi, nu încerci să mă înșeli. Mai ascultă ceva. Alaltăieri, seara, de ce-ai plecat deodată, cînd a intrat marchizul de Farandal? Știi?

El ezită, extrem de surprins, foarte neliniștit, dezarmat de această observație. Apoi spuse, încetișor:

— Dar... nu știu... eram obosit... și-n fond, ca să fiu sincer, imbecilul ăla mă enervează.

— De cînd?

— Dintotdeauna.

— Iartă-mă, mai de mult te-am auzit lăudîndu-l. Altădată, îți plăcea. Fii absolut sincer, Olivier.

El reflectă cîteva clipe, căutîndu-și cuvintele.

— Da, se prea poate ca marea iubire pe care ți-o port să mă facă să-i iubesc atît de mult pe toți ai tăi încît să-mi modifice părerea despre neghiobul ăla; îmi e indiferent dacă-l întîlnesc din cînd în cînd, dar m-ar deranja să-l văd aproape zilnic la voi.

— Casa Annettei nu va fi și a mea. Dar destul. Știu că ai o fire cinstită. Știu că vei reflecta îndelung la cele ce ți-am spus acum. După ce vei analiza situația, vei înțelege că ți-am semnalat un mare pericol, și evită-l cît mai e timp să-l eviți. Ferește-te de el. Iar acum să schimbăm subiectul, vrei?

Indispus, neștiind prea bine ce trebuie să creadă, simțind într-adevăr nevoia să se gîndească mai adînc, Olivier nu mai insistă. Plecă, după un sfert de oră de conversație banală.

IV

OLIVIER SE-NTORCEA SPRE CASĂ cu pași mici, ca și cum ar fi aflat deodată un secret rușinos, de familie. Încercă să-și sondeze sufletul, să vadă clar în el, să citească acele pagini intime ale cărții interioare ce par lipite una de alta și pe care, uneori, numai un deget străin le poate întoarce, separîndu-le. Desigur, nu se credea îndrăgostit de Annette! Contesa, a cărei gelozie suspicioasă nu înceta să fie în stare de alarmă, prevăzuse de departe primejdia și o semnalase, înainte de a se înfiripa. Dar această primejdie se putea oare manifesta, mîine, poimîine, peste o lună? Tocmai la această întrebare sinceră se străduia el să răspundă cu onestitate. Desigur, micuța îi stimula pornirile sentimentale, dar asemenea porniri sînt atît de frecvente la bărbați încît nu trebuie confundate cele profunde cu cele inofensive. De exemplu, el adora animalele, mai ales pisicile, și nu putea să le vadă blana mătăsoasă fără a fi cuprins de o poftă irezistibilă, senzuală, de a le mîngîia spinarea moale și unduioasă, de a le săruta părul electrizat. Atracția ce-l împingea către Annette se asemăna oarecum cu aceste dorinți obscure și nevinovate, care se numără printre vibrațiile neîncetate și incontrolabile ale nervilor omenești. Ochii săi de artist și de bărbat erau seduși de prospețimea fetei, de acest izvor de viață frumoasă și limpede, de seva de tinerețe izbucnind din ea; iar inima lui, plină de amintirile îndelungatei legături cu contesa, găsind în extraordinara asemănare dintre mamă și fiică o reînviere a vechilor sentimente a emoțiilor adormite de la începutul iubirii lor, tresărise poate un pic, sub senzația unei redeșteptări. O redeșteptare? Da! Asta era? Acest gînd îl însenină. Acum, se simțea trezit la viață, după un somn ce durase ani de zile. Dac-ar fi iubit-o pe puștoaică, fără să-și dea seama, ar fi încercat alături de ea acea întinerire a întregii ființe care-l face pe bărbat să devină alt om, de îndată ce se aprinde în el flacăra unei dorinți noi. Nu, copila nu făcuse altceva decît să sufle într-un foc vechi! Tot pe mamă o iubea, dar ceva mai mult decît înainte, evident, din cauza fetei, a acestui reînceput a ceea ce fusese ea însăși. Și Olivier formulă această constatare, printr-un sofism liniștitor: „Nu iubim decît o dată! Inima poate fi deseori cuprinsă de emoție, cînd întîlnește o altă ființă: căci fiecare exercită asupra fiecăruia atracție sau respingere. Toate aceste influențe fac să se nască

prietenia, capriciile, pornirile posesive, pasiunile vii și efemere, dar nu adevărata dragoste. Pentru ca ea să existe, trebuie ca cele două ființe să fie într-un asemenea grad născute una pentru alta, să se simtă atașate prin atîtea gusturi comune, afinități fizice, spirituale, de caracter, prin mii de amănunte, încît toate acestea să formeze un mănunchi de legături. Ceea ce iubim, în esență, nu e nici doamna X, nici domnul Z, ci o femeie sau un bărbat, o creatură fără nume, făurită de Natură — această femelă uriașă — o creatură, o anumită formă, o inimă, un suflet, un mod general de a fi, care atrag ca un magnet simțurile noastre, ochii noștri, buzele, inima noastră, gîndirea noastră, toate pornirile noastre senzuale precum și cele izvorîte din inteligența noastră. Iubim un tip, adică înmănuncherea într-o singură persoană, a tuturor calităților umane care ne pot seduce, în mod izolat, la ceilalți."

Pentru Olivier, contesa de Guilleroy fusese un astfel de tip, iar durata legăturii lor, de care el nu se săturase niciînd, i-o dovedea cu prisosință. Cît despre Annette, ea semăna fizicește pînă la confuzie cu ceea ce fusese maică-sa și nu era deci nimic surprinzător în faptul că inima lui de bărbat se lăsase un pic surprinsă, fără a se lăsa și antrenată. Iubise cu patimă o femeie! O altă femeie, aproape identică, se născuse din ea. Nu putea realmente să se abțină de a transfera asupra celei de a doua un rest de afecțiune din atașamentul pasionat pe care-l resimțise pentru prima. Nu era nimic rău în asta; și nici un pericol. Numai privirea și memoria lui se lăsau iluzionate de această aparentă reînviere; instinctul însă nu se rătăcea, căci fata nu-i provocase nici cea mai mică tulburare ori dorință fizică.

Totuși, contesa îi reproșa că e gelos pe marchiz. Era oare adevărat? Își făcu din nou un sever examen de conștiință și constată că într-adevăr era puțin gelos. La urma urmei, ce era de mirare în asta? Nu sîntem oare geloși, în fiece clipă, pe bărbații care fac curte indiferent cărei femei? Pe stradă, la restaurant, la teatru, nu simțim oare un pic de dușmănie față de domnul care trece, sau intră, la braț cu o fată frumoasă? Oricine posedă o femeie este un rival. Este un mascul satisfăcut, un învingător invidiat de ceilalți masculi. Și-n fond, fără a intra în aceste considerații de ordin fiziologic, dacă era normai ca el să aibă pentru Annette o simpatie puțin surescitată de iubirea față de maică-sa, nu era firesc să simtă trezindu-se în el un pic de ură animalică împotriva viitorului soț? Va înăbuși fără nici o dificultate acest sentiment nedemn.

Cu toate acestea, în fundul sufletului persista o nemulțumire împotriva lui și a contesei. Raporturile lor cotidiene nu vor fi oare afectate de suspiciunea pe care o intuia în ea? Nu va fi el oare nevoit să-și supravegheze, cu o vigilență scrupuloasă și obositoare, toate cuvintele, gesturile, privirile, cele mai neînsemnate atitudini față de Annette, căci tot ce va face și va spune ar putea deveni suspect, în

ochii mamei? Se întoarse acasă morocănos și se apucă să fumeze, cu gesturi precipitate, de bărbat scos din fire, care consumă zece chibrituri pentru a-și aprinde țigara. Încercă zadarnic să lucreze. Mîna, ochiul și spiritul păreau dezvățate de pictură, ca și cum ar fi uitat-o, ca și cum n-ar fi cunoscut și practicat niciodată această meserie. Luă o pînză micuță, începută și pe care dorea s-o termine, un orb cîntînd la un colț de stradă, și o privi cu o indiferență absolută, cu o asemenea incapacitate de a o termina încît se așeză dinaintea ei, cu paleta în mînă, și o uită, deși continua s-o fixeze concentrat, dar cu gîndurile aiurea.

Pe urmă, nerăbdarea provocată de timpul care nu mai trecea o dată, de minutele interminabile, începu brusc sa-l roadă, cu febra sa insuportabilă. Pînă la cină, pe care urma s-o ia la club, ce să facă, de vreme ce nu putea lucra? Gîndul la stradă îl obosea, cu anticipație, îl umplea de dezgust pentru trotuare, trecători, trăsuri și prăvălioare; iar gîndul de a merge astăzi într-o vizită, de a face o vizită indiferent cui, iscă în el o ură subită față de toți cunoscuții.

Atunci, ce să facă? Să umble prin atelier, în lung și-n lat, privind la fiecare întoarcere spre acul pendulei, deplasat cu cîteva secunde? Vai, cît de bine cunoștea aceste drumuri, de la ușă pînă la scrinul încărcat cu bibelouri! În orele lui de vervă, elan, antren, de lucru fecund și realizat cu ușurință, acest du-te-vino prin încăperea vastă, plină de veselie, animată, încălzită de muncă, constituiau prilejuri minunate de recreiere; dar în orele de silă și neputință, în orele mizerabile cînd nimic nu părea să merite osteneala unui efort, a unei mișcări, ele însemnau plimbarea oribilă a pușcăriașului prin celula sa. Dac-ar putea măcar să doarmă, fie și un ceas, pe divan... Dar nu, n-o să doarmă, o să se frămînte pînă ce va tremura de exasperare. De fapt, de unde-i venea acest acces subit de proastă dispoziție? Gîndi: „Am devenit exagerat de nervos, de vreme ce cad într-o astfel de stare dintr-un motiv neînsemnat”.

Se gîndi atunci să ia o carte. Volumul *Legenda secolelor* rămăsese pe scaunul unde-l pusese Annette. Îl deschise, citi două pagini de versuri și nu le înțelese. N-ar fi înțeles mai mult dacă ar fi fost scrise într-o limbă necunoscută. Se înverșuna și reîncepu lectura, pentru a constata, din nou, că într-adevăr nu le poate pătrunde sensul. „Haida-de, își spuse, mi se pare c-am luat-o razna!” Dar o inspirație bruscă îl liniști în privința celor două ceasuri pe care trebuia să le petreacă într-un fel, pînă la cină. Porunci să i se pregătească baia și rămase întins în cadă, moleșit, calmat de apa caldă, pînă-n clipa cînd valetul, aducînd lenjeria, îl deșteptă din picoteală. Atunci plecă la club, unde se aflau reuniți, ca de obicei, prietenii săi. Fu întîmpinat cu brațele deschise și cu exclamații prietenești, deoarece nu mai călcase pe acolo de cîteva zile.

— Mă întorc de la țară, spuse el.

Cu excepția peisagistului Maldant, toți cei de față profesau un dispreț profund față de sat. Ce-i drept, Rocdiane și Landa mergeau la țară, la vînătoare, dar străbătînd cîmpiile și pădurile nu gustau decît plăcerea de a vedea cum cad sub plumbii lor, ca niște zdrențe cu pene, fazanii, prepelițele sau potîrnichile, sau de a privi iepurașii ce se poticneau, fulgerați, ca clovnii, dîndu-se peste cap de cinci-șase ori la rînd, arătîndu-și, la fiecare tumbă, peticul de blană albă din coadă. În afară de aceste plăceri specifice toamnei și iernii, ei considerau că la țară s-ar plictisi de moarte. „Prefer femeile, frumuseților naturii!", spunea Rocdiane.

Ca întotdeauna, dineul fu zgomotos și vesel, animat de discuții ce nu aduceau nimic neprevăzut. Pentru a se dispune, Bertin vorbi mult. Îl găsiră amuzant; dar imediat după ce-și bău cafeaua și jucă șaizeci de puncte, la biliard, cu bancherul Liverdy, plecă, se plimbă cîteva minute între biserica Madeleine și strada Taitbout, trecu de trei ori prin fața Vodevilului, întrebîndu-se dacă să intre, fu cît pe-aci să ia o trăsură pentru a merge la hipodrom, se răzgîndi și se îndreptă spre Circul Nou; pe urmă, fără motiv, fără vreun gînd anume, fără să recurgă la vreun pretext, o cotii brusc, parcurse în sens invers bulevardul Malesherbes își încetini pasul, și se apropie de locuința contesei de Guilleroy. „Va considera oare ciudat faptul că vin astă-seară?" gîndi el. Dar se liniști, apreciind că dorința lui de a se interesa din nou de starea ei nu-i va părea de loc surprinzătoare.

Contesa era singură cu Annette, în salonașul din fund și continua să lucreze la cuvertura destinată săracilor.

Cînd îl zări, ea spuse:

— Ia te uită, dumneata, dragă prietene?

— Da, eram îngrijorat, am vrut să vă văd. Cum vă mai simțiți?

— Destul de bine, mulțumesc.

Ea așteptă cîteva clipe, apoi adăugă, marcînd ostentativ aluzia:

— Dar dumneata?

Olivier izbucni în rîs, arborînd un aer degajat și-i răspunse:

— O, eu mă simt bine, chiar foarte bine. Temerile dumneavoastră nu erau cîtuși de puțin fondate.

Contesa ridică ochii, oprindu-se din tricotat și îndreptă spre el o privire arzătoare, de rugă și de îndoială.

— Vă asigur că-i purul adevăr, spuse el.

— Cu atît mai bine, șopti contesa, cu un zîmbet cam forțat.

Olivier se așeză și, pentru prima oară de cînd frecventa această casă, îl cuprinse o neliniște progresivă, un fel de paralizie a ideilor, mai puternică decît cea care-l lovise în cursul zilei, în fața pînzei întinse pe șevalet.

— Poți continua, draga mea; asta nu-l deranjează pe oaspetele

nostru, spuse contesa fetei.

— Dar ce făcea? se interesă acesta.

— Studia o fantezie.

Annette se ridică și se îndreptă spre pian. Pictorul o urmări cu privirea, fără nici o intenție, ca de obicei, găsind-o frumoasă. Atunci, simți asupră-și ochii mamei și întoarse brusc capul, ca și cum ar fi căutat cine știe ce în colțul întunecat al salonului.

Contesa luă de pe masa de lucru o tabacheră micuță, din aur, pe care-o primise de la el, o deschise și-i întinse o țigară.

— Fumează, dragul meu, știi că asta îmi face plăcere cînd sîntem singuri aici.

Olivier se supuse, iar pianul începu să răsune. Era o melodie în stil vechi, grațioasă și facilă, una din acele compoziții ce păreau a fi fost inspirate autorului de o seară fermecătoare, de primăvară, cu clar de lună.

— De cine e? întrebă pictorul.

— De Schumann. Este puțin cunoscut, dar minunat.

Dorința de a o privi pe Annette creștea în sufletul lui; nu îndrăzni. N-ar fi avut de făcut decît o mică mișcare, o ușoară întoarcere a gîtului, căci și așa zărea cele două flăcărui ale lumînărilor de o parte și de alta a partiturii, dar intuia atît de bine, simțea atît de precis atenția suspicioasă a contesei, încît rămase nemișcat, cu ochii fixați drept înainte, interesat în aparență doar de firul de fum cenușiu ce ieșea din țigară.

— Nu mai ai nimic să-mi spui? murmură doamna de Guilleroy.

El zîmbi.

— Nu trebuie să te superi pe mine. Știi doar că muzica mă hipnotizează, că-mi absoarbe gîndurile. Vorbim peste cîteva clipe.

— Află că studiasem ceva special pentru tine, înainte de moartea mamei, spuse ea. E o melodie pe care nu ți-am mai cîntat-o niciodată, ai s-o auzi de îndată ce termină Annette; să vezi cît e de bizară.

Avea un real talent și-o înțelegere subită a emoției ce rezidă în sunete. Asta era una din cauzele influenței pe care o exercita asupra sensibilității pictorului.

De îndată ce Annette sfîrși o simfonie cîmpenească a lui Mehul, contesa se ridică, îi luă locul, și de sub degetele ei izvorî o melodie stranie, ale cărei fraze păreau, toate, niște plînsete, diferite, schimbătoare, numeroase, întrerupte pe alocuri de o notă unică, ce revenea fără încetare, căzînd în mijlocul cînturilor, retezîndu-le, scandîndu-le, rupîndu-le ca un neîntrerupt strigăt monoton, chinuitor, ca strigătul imposibil de domolit al unei obsesii.

Dar Olivier o fixa pe Annette, așezată acum în fața lui și nu auzea, nu înțelegea nimic.

O privea, golit de gînduri, delectîndu-se cu imaginea ei ca și cu un

lucru bun, necesar, de care fusese lipsit, sorbind-o cu sete, ca pe-o apă dătătoare de viață.

— Ce spui, îți place? întrebă contesa.

— Admirabil, superb! De cine e? exclamă el, trezit.

— Nu știți?

— Nu.

— Cum se poate, chiar nu știți?

— Zău, dacă vă spun...

— De Schubert.

Cu un aer profund convins, el afirmă:

— A, atunci nu mă mai mir. E superb! Tare-aș vrea s-o mai aud o dată.

Contesa reîncepu să cînte, iar el, întorcînd capul, reluă contemplarea fetei, ascultînd concomitent și muzica, pentru a gusta două plăceri deodată.

Pe urmă, cînd doamna de Guilleroy termină și-și reluă locul, pictorul se abandonă pur și simplu duplicității naturale a bărbatului și nu-și mai îndreptă ochii asupra profilului auriu al tinerei, care tricota, așezată în fața maică-si, de cealaltă parte a lămpii.

Deși n-o vedea, el gusta totuși dulceața prezenței sale, ca și cum ar fi adulmecat vecinătatea unui cămin cald; și-l chinuia dorința de a-i arunca priviri furișe, întorcîndu-și apoi ochii brusc către contesă, o dorință de elev ce se cațără pe fereastra dinspre stradă, de îndată ce profesorul se întoarce cu spatele.

Plecă devreme, deoarece graiul îi paralizase o dată cu mintea și tăcerea lui persistentă putea fi greșit interpretată.

Imediat ce se află în stradă, îl cuprinse o nevoie de a umbla fără țintă, la întîmplare, căci orice muzică ascultată continua să răsune în el multă vreme, îl arunca în reverii ce păreau urmarea visată și mai precisă a melodiilor. Sunetul notelor revenea, intermitent și fugitiv, aducînd măsuri izolate, diminuate, îndepărtate aidoma unui ecou, apoi tăcea, parc-ar fi lăsat gîndului să dea el un sens motivelor și să vagabondeze în căutarea unui anume ideal armonios și tandru. Coti la stînga, spre bulevard, zărind iluminația feerică a parcului Monceau, și se angajă pe aleea centrală, scăldată în lumina globurilor electrice. Un paznic se învîrtea pe-acolo, cu pași lenți; la răstimpuri, trecea cîte-o trăsură întîrziată; așezat pe o bancă scăldată într-un val albastru de lumină vie, la piciorul unui catarg de bronz ce purta un glob strălucitor, un bărbat citea un jurnal. Pe peluze și între pomi, alte focare răspîndeau, peste gazon și prin frunziș, lumina lor rece și viguroasă, însuflețind palid imensul parc citadin.

Cu mîinile la spate, Bertin mergea de-a lungul trotuarului și-și amintea de plimbarea făcută cu Annette, prin acest parc, cînd identificase în gura ei vocea mamei sale.

Se lăsă să cadă pe o bancă și, aspirînd răsuflarea proaspătă a ierbii ude, se simți asaltat de toate acele prevestiri pasionate care transformă sufletele adolescenților în canavaua incoerentă a unui nesfîrșit roman de dragoste. Odinioară, cunoscuse asemenea seri, acele seri de fantezie rătăcitoare cînd își lăsa dorința să hoinărească în aventuri imaginare, și se miră găsind în el această revenire a unor senzații ce nu se mai potriveau cu vîrsta.

Dar ca și nota tenace din melodia lui Schubert, amintirea Annettei, imaginea chipului ei plecat sub lampă, îmbinată cu bănuiala atît de bizară a contesei, îl invadară iar, obsesiv. Împotriva voinței sale, sufletul continua să-i fie preocupat de această întrebare ce-i sonda străfundurile impenetrabile unde încolțesc, înainte de a se naște, sentimentele omenești. Această scormonire încăpățînată îl tulbură; gîndul persistent la Annette părea să deschidă sufletului său un drum de dulci reverii; nu mai putea s-o alunge din minte; purta în el imaginea ei evocatoare, după cum pe vremuri, de îndată ce contesa îl părăsea, păstra senzația stranie a prezenței ei între pereții atelierului.

Deodată, enervat de această vrajă exercitată de o amintire, se ridică, murmurînd:

— Any a procedat într-un chip stupid, spunîndu-mi ceea ce mi-a spus. O s-ajung acum să mă gîndesc numai la puștoaică.

Se întoarse acasă, îngrijorat de el însuși. După ce se băgă în pat, simți că n-o să poată adormi, deoarece-i gonea prin vine un val de febră, iar în inimă îi fermenta o sevă de vis. Temîndu-se de insomnie, de una din acele insomnii enervante pe care le provoacă frămîntarea sufletească, se gîndi să încerce să citească o carte. De cîte ori o scurtă lectură nu-i servise drept narcotic! Se ridică deci și trecu în bibliotecă ca să-și aleagă o carte bine scrisă și liniștitoare; dar spiritul său, treaz fără voia lui, căută prin rafturi un nume de scriitor care să corespundă stării sale de exaltare și așteptare. Balzac, pe care-l adora nu-i spuse acum nimic; îi dete de o parte pe Hugo și pe Lamartine care, totuși, îl emoționau de obicei și se repezi, avid, asupra lui Musset, poetul celor foarte tineri. Luă un volum; îl deschise la întîmplare.

După ce se întinse la loc, în pat, începu să soarbă cu o sete de bețiv acele versuri facile, de bard inspirat care cîntă aurora existenței, ca o pasăre ce n-are suflu decît pentru dimineață și tace în fața luminii brutale a zilei, acele versuri ale unui poet care a fost, în primul rînd, un bărbat îmbătat de viață, ce și-a descărcat beția în trîmbițări de dragoste, explozive și naive, ecou al tuturor inimilor tinere, rătăcite de dorinți.

Niciodată Bertin nu înțelesese ca acum farmecul fizic al acestor poeme care impresionează simțurile și solicită foarte puțin inteligența. Cu ochii fixați pe versurile vibrante, își simțea sufletul înaripat de speranțe ca la douăzeci de ani; cuprins de-o amețeală juvenilă, citi

aproape întreg volumul. Cînd pendula bătu ora trei, constată cu uimire că însă nu-i e somn. Se sculă ca să închidă fereastra și să pună cartea pe masa din mijlocul camerei; dar, în contact cu aerul răcoros al nopții, îl fulgeră prin șale o durere — insuficient atenuată de cura de băi urmată la Aix — aducîndu-l la realitate, ca un avertisment, și-atunci îl respinse pe poet cu un gest iritat, spunîndu-și: „Trezește-te, bătrîn nebun!” Pe urmă se întinse în pat și stinse lumina.

A doua zi nu se duse la contesă, luînd chiar hotărîrea energică de a nu călca pe acolo decît peste două zile. Dar orice-ar fi făcut, fie că încerca să picteze, fie că porni să se plimbe, fie că-și tîrî melancolia din casă-n casă, peste tot îl tortura obsesia permanentă a celor două femei.

Întrucît își interzisese să treacă să le vadă se mai ușura gîndindu-se necontenit la ele, săturîndu-și mintea și inima cu amintirea lor. Adeseori, i se întîmpla ca-n acest fel de halucinație în care-l legăna izolarea sa, cele două figuri să se apropie, deosebite, precum le cunoștea, apoi să se suprapună, să se amestece, topite la un loc, nemaiformînd decît un singur chip, cam confuz, care nu mai era al mamei, și nici exact al fetei, ci al unei femei iubite cu patimă, odinioară, acum, veșnic.

Atunci, el avea remușcări pentru că o pornește astfel pe panta unor slăbiciuni dominante și primejdioase. Ca să li se sustragă, ca să le respingă și să se elibereze de acest vis captivant și dulce, el își îndreptă gîndurile către toate ideile inimaginabile, către toate subiectele posibile de reflecție și meditație. Zadarnic! Toate căile de evaziune pe care se angaja îl readuceau în același punct, unde întîlnea un chip tînăr, blond, ce părea instalat acolo pentru a-l aștepta. Era o vagă și inevitabilă obsesie, plutind asupră-i, învîrtindu-i-se în jur și oprindu-l indiferent de drumul ocolit pe care încercase să scape.

Confuzia dintre cele două ființe, care-l tulburaseră atît de mult în seara plimbării prin parcul de la Roncieres, reapărea în memoria lui de îndată ce, începînd să reflecteze și să raționeze, le evoca și se străduia să priceapă natura emoției ciudate care-i vibra în trup. Își spunea: „Ia să vedem, am oare pentru Annette mai multă tandrețe decît s-ar cuveni?” Atunci, scormonindu-și inima, o simțea arzînd de afecțiune pentru o femeie foarte tînără, înzestrată cu toate trăsăturile Annettei, dar care nu era ea. Și se liniștea, în chip laș, gîndind: „Nu, n-o iubesc pe puștoaică, sînt numai victima asemănării sale”.

Totuși, cele două zile petrecute la Roncieres rămîneau în sufletul lui ca o sursă de căldură, de fericire, de beție; cele mai mici amănunte îi reveneau unul cîte unul în minte, precise, mai savuroase chiar decît în momentul cînd se produseseră. Deodată, pe firul rememorării, revăzu drumul pe care-l urmase ieșind din cimitir, culesul florilor și-și aminti brusc că-i promisese fetei o broșă din safire, de îndată ce se vor

întoarce la Paris.

Hotărîrea anterioară se topi și, renunțînd să mai lupte, Olivier își luă pălăria și ieși, plin de emoție la gîndul plăcerii pe care i-o va face.

Cînd ajunse la contesa de Guilleroy, valetul îl informă:

— Doamna a plecat, dar domnișoara e aici.

Fu cuprins de o bucurie vie, ascuțită.

— Anunț-o c-aș vrea să-i vorbesc.

Apoi se strecură, cu pași ușori, în salon, ca și cum s-ar fi temut să nu fie auzit.

Annette se ivi aproape imediat.

— Bună ziua, scumpe maestre, spuse ea cu voce gravă.

El izbucni în rîs, îi strînse mîna și se așeză alături de ea.

— Ghici pentru ce am venit!

Ea căută cîteva secunde.

— Nu știu.

— Ca să te iau, împreună cu mama ta, la bijutier, să alegeți broșa din safire, albăstreaua pe care ți-am promis-o la Roncieres.

Chipul tinerei fete se lumină de bucurie.

— Oh, și mama care a plecat tocmai acum, spuse ea. Dar trebuie să se întoarcă curînd. O s-o așteptați, nu-i așa?

— Da, dacă n-o să dureze prea mult.

— Vai, ce jignire! „Prea mult”, stînd cu mine? Mă tratați ca pe o fetiță.

— Nu, șopti el, nu atît pe cît îți închipui.

Simțea în suflet o dorință de a place, de a fi curtenitor și spiritual, ca-n zilele cele mai zburdalnice ale tinereții sale; era una din acele dorințe instinctive care stimulează toate facultățile de seducție, făcîndu-i pe păuni să-și înfoaie coada și pe poeți să scrie versuri. Frazele i se îngrămădeau pe buze, grăbite, alerte; vorbi ca-n momentele sale cele mai bune. Însuflețită de această vervă, tînăra îi răspunse cu toată maliționzitatea și rafinamentul jucăuș ce încolțea în ea.

Deodată, în timp ce comenta o afirmație, el exclamă:

— Dar mi-ați... ai spus adeseori asta, și v-am răspuns...

Ea îl întrerupse, izbucnind în rîs.

— Ce eveniment, nu mă mai tutuiți! Mă confundați cu mama...

Bertin, roși tăcu, apoi bîlbîi:

— Asta s-a întîmplat pentru că mama ta mi-a afirmat de o sută de ori ideea asta.

Elocvența lui se stinse; nu mai știa ce să spună și acum îi era frică, o frică de neînțeles, de această fată.

— Iat-o pe mama, zise ea.

Auzise deschizîndu-se ușa primului salon; tulburat, ca și cum ar fi fost surprins comițînd o greșeală, Olivier îi explică contesei că-și

amintise deodată de promisiunea făcută și că venise să le ia pe amîndouă pentru a merge la bijutier.

— Am un cupeu, încheie el. Eu o să stau pe strapontină.

Plecară și după numai cîteva minute ajunseră la magazinul Montara.

După ce-și petrecuse toată viața în intimitatea femeilor, ocupîndu-se în permanență de ele, observîndu-le, studiindu-le reacțiile afective și descoperindu-le gusturile, nevoit să se priceapă ca și ele la toalete și la problemele modei, la toate micile detalii ale existenței lor intime, Bertin ajunsese să împărtășească adesea unele din trăirile lor; astfel, intrînd într-unul din acele magazine unde se vînd accesoriile fermecătoare și delicate ale frumuseții feminine, încerca deseori un fior de plăcere aproape asemănătoare cu cea care le făcea și pe ele să vibreze. Ca și ele, se interesa de toate nimicurile cochete cu care se împodobesc; ochii lui priveau cu plăcere stofele; dantelele îi atrăgeau mîinile; cele mai neînsemnate bibelouri de lux îi rețineau atenția. În magazinele de bijuterii, resimțea față de vitrine un fel de respect religios, ca dinaintea sanctuarelor seducției opulente; iar masa acoperită cu un postav de culoare închisă, pe care degetele suple ale giuvaergiului rostogoleau sclipitoarele pietre prețioase, îi impunea o anume stimă.

După ce le instală, pe contesă și pe fiica sa, în fața acestei mobile severe, pe care amîndouă își întinseră cu naturalețe mîinile, el explică ceea ce dorea; imediat, îi fură arătate modelele florale.

Apoi, patronul împrăștie în fața lor safire, din care trebuiră să aleagă patru exemplare. Operația dură mult. Cu vîrful unghiei, cele două femei rostogoleau pietrele pe postav, le ridicau cu precauție, le priveau la lumină, le studiau cu o atenție savantă și pasionată. După ce le puseră deoparte pe cele pe care le aleseseră, mai trebuiră trei smaralde din care să se facă frunzele, apoi un briliant foarte mic, menit să vibreze în centrul broșei ca o picătură de rouă.

Îmbătat de bucuria de-a dărui, Olivier se adresă contesei:

— Vreți să-mi faceți plăcerea să alegeți și două inele?

— Eu!

— Da. Unul pentru dumneata, unul pentru Annette! Permiteți-mi să vă fac aceste mici daruri în amintirea celor două zile petrecute la Roncieres.

Ea refuză. Pictorul insistă. Urmă o lungă discuție, o înfruntare de cuvinte și de argumente din care el ieși, nu fără greutate, victorios.

Li se prezentară inelele; unele, cele mai rare, așezate singure în niște sipete speciale, altele înregimentate pe genuri, în mari cutii pătrate, unde își aliniau, pe catifea, toate fanteziile monturilor. Olivier se așeză între cele două femei și se porni, ca și ele, cu aceeași curiozitate ardentă să culeagă unul cîte unul inelele de aur din micile

adîncituri în care erau fixate. Apoi le depunea pe postavul mesei, unde se îngrămădeau în două grupe, cele respinse de la prima vedere și cele din care urma să se facă alegerea.

Timpul trecea pe nesimțite cu această agreabilă și frumoasă muncă de selecție, mai captivantă decît toate plăcerile lumii, distractivă și variată ca un spectacol, emoționantă, aproape senzuală, o bucurie aleasă pentru niște inimi de femeie.

Pe urmă se apucară să compare, cu însuflețire, iar alegerea celor trei judecători, după destule ezitări, se opri asupra unui mic șarpe de aur, ce strîngea un frumos rubin între gură și coada răsucită.

Olivier se ridică, radios.

— Vă las trăsura mea, spuse el. Mai am cîteva drumuri de făcut. Mă duc.

Însă Annette o rugă pe contesă să se întoarcă acasă pe jos, vremea fiind foarte frumoasă. Doamna de Guilleroy consimți și, mulțumindu-i lui Bertin, se îndepărtară amîndouă pe stradă.

Merseră cîtva timp în tăcere, savurînd bucuria darurilor primite; apoi se apucară să vorbească despre toate bijuteriile văzute și pipăite. Le rămăsese în suflet un fel de scînteiere, un fel de clinchet plin de veselie. Străbăteau repede mulțimea ce umple trotuarele pe la ora cinci într-un amurg de vară. Unii bărbați se întorceau s-o privească pe Annette și murmurau, în treacăt, vagi cuvinte de admirație. De la începutul doliului, de cînd culoarea neagră dădea fiicei sale această frumusețe vie și strălucitoare, era prima oară cînd contesa ieșea, împreună cu ea prin Paris; senzația provocată de acest succes pe stradă, de atenția stîrnită, de complimentele șoptite, de micul curent de emoție măgulitoare pe care-l suscită într-o mulțime de bărbați trecerea unei femei frumoase, îi strîngea inima, comprimîndu-i-o încet-încet; era aceeași apăsare sufocantă resimțită cu o seară înainte cînd acasă, în salon, fata fusese comparată cu propriul ei portret. Fără să vrea, pîndea privirile atrase de Annette, le simțea venind de departe, atingîndu-i fața și alunecînd peste ea, pentru a se fixa apoi deodată pe chipul blondei ce mergea alături. Ghicea, vedea în ochii trecătorilor fulgerătoarele și mutele omagii adresate acestei tinereți înfloritoare, farmecului seducător al acestei prospețimi și gîndea: „Eram la fel de atrăgătoare ca și ea, dacă nu chiar mai mult”. Pe neașteptate, o săgetă amintirea lui Olivier și fu curpinsă, ca și la Roncieres, de o nevoie imperioasă de a fugi.

Nu mai voia să suporte lumina atît de crudă și fluviul omenesc, pe toți acești bărbați care nu se mai uitau la ea. Cît de departe, și totuși aproape, erau zilele cînd căuta, cînd provoca o paralelă între ea și fiica sa. Azi, care dintre acești trecători s-ar mai gîndi să le compare? Unul singur o făcuse, poate, adineauri, în prăvălia bijutierului. El? Oh, ce chin! S-ar putea oare ca el să nu aibă neîncetat în minte obsesia

acestei comparații? Desigur, el nu putea să le vadă împreună fără a se gîndi la asta și fără a-și aminti de vremea cînd, la fel de fragedă și de frumoasă, ea intra în casa lui, convinsă că este iubită!

— Mă simt rău, să luăm o trăsură, draga mea, spuse ea.

— Ce ai, mamă? întrebă Annette, îngrijorată.

— Nimic special, știi doar că de la moartea bunicii am adesea asemenea stări de slăbiciune.

V

IDEILE FIXE AU TENACITATEA mistuitoare a maladiilor incurabile. O dată intrate în suflet, ele îl devorează, nu-i mai lasă libertatea de a se gîndi la nimic, de a se bucura de cel mai mic lucru. Orice-ar fi făcut, acasă sau aiurea, singură sau înconjurată de lume, contesa nu mai putea izgoni din ea gîndul înfiripat în momentul cînd se întorsese acasă împreună cu Annette: „Este oare cu putință ca Olivier, revăzîndu-le aproape zi de zi, să nu aibă în minte, necontenit, ideea obsesivă de a le compara?”

O făcea, probabil împotriva voinței sale, fără încetare, torturat el însuși de această asemănare imposibil de ignorat măcar o clipă, pe care o accentua și mai mult imitarea altădată căutată a vocilor și gesturilor. De cîte ori intra Olivier, ea se gîndea imediat la această asociație, o citea în privirea lui, o ghicea și o comenta chiar în mintea și-n inima ei. Atunci, simțea o nevoie chinuitoare să se ascundă, să dispară, să nu se mai arate împreună cu fata.

De altfel, îndura acum suferințe multiple, nemaisimțindu-se acasă nici între proprii săi pereți. Acea senzație umilitoare de deposedare, pe care o trăise, într-o seară, cînd toți ochii o priviseră pe Annette alături de portretul ei, continua, se accentua, o exaspera uneori. Își reproșa necontenit această nevoie intimă de eliberare, dorința nemărturisită de a o determina pe fată să plece din casă, ca pe un musafir supărător și tenace; se străduia să obțină acest lucru cu o îndemînare instinctivă, nevoită din nou să lupte pentru ca, în ciuda tuturor circumstanțelor, să-l păstreze pe bărbatul pe care-l iubea.

Neputînd să zorească prea mult căsătoria, amînată puțin și de recentul lor doliu, contesa se temea, resimțea o teamă confuză, profundă, ca proiectul să nu fie cumva compromis de cine știe ce eveniment, și căuta, aproape fără voia ei, să facă să se nască în inima Annettei puțină afecțiune pentru marchiz.

Întreaga diplomație abilă pe care-o întrebuințase atîta amar de vreme ca să-l păstreze pe Olivier, luă acum o formă nouă, mai subtilă, mai ascunsă; se străduia să-i facă pe tineri să se placă, fără ca cei doi

bărbați să se întîlnească vreodată.

Întrucît pictorul, reținut de tabieturile specifice muncii sale, nu dejuna niciodată în oraș și nu sacrifica decît serile prietenilor, de obicei, ea îl invită adesea pe marchiz la dejun. Acesta sosea răspîndind în jur animația plimbărilor călare, un anume suflu de aer matinal. Și vorbea cu veselie despre toate evenimentele mondene, ce par să plutească zi de zi asupra Parisului amator de hipism, strălucitor, ce se redeșteaptă toamna prin aleile din Bois de Boulogne. Ascultîndu-l, Annette se amuza, prindea gust pentru preocupările din ziua respectivă ale tînărului, pe care el i le împărtășea, foarte proaspete și învelite într-o poleială atrăgătoare. Se stabilea între ei o intimitate juvenilă, o camaraderie afectuoasă, pe care preferința comună și pasionată pentru cai o accentua în mod natural. Cînd marchizul nu era de față, contesa și contele îl elogiau cu multă abilitate, spuneau despre el exact ceea ce trebuia pentru ca fata să înțeleagă că nu depinde decît de ea să-l ia de soț, dacă-i place.

De altfel, ea înțelese asta foarte curînd și, raționînd cu candoare, găsea firesc să-l ia de bărbat pe acest tînăr frumos care-i va oferi, printre alte satisfacții și pe aceea pe care-o prefera oricărei alteia: să galopeze în fiecare dimineață, alături de el, pe un armăsar pur-sînge.

În chip firesc, într-o bună zi, după o strîngere de mînă și un zîmbet, se pomeniră logodiți și se discută despre căsătorie ca despre ceva de mult timp stabilit. Marchizul începu acum să aducă daruri. Ducesa o trata pe Annette ca pe propria sa fiică. Deci toată această afacere fusese încălzită, de comun acord, la focul mic al intimității, în timpul orelor calme ale zilei, iar marchizul, avînd în plus încă multe alte ocupații, relații, servituți și îndatoriri, venea rareori seara în vizită.

Atunci era rîndul lui Olivier. El cina cu regularitate, în fiecare săptămînă, la bunii săi prieteni și continua totodată să apară pe neașteptate, între orele zece și douăsprezece noaptea, pentru a le cere o ceașcă de ceai.

Din clipa-n care intra, contesa începea să-l supravegheze, frămîntată de dorința de a ghici ce se petrece în sufletul lui. Fiecare gest, fiecare privire îi era imediat analizată de către contesă, pe care o tortura următorul gînd: „Este imposibil ca el să n-o iubească, văzînd-o alături de mine”.

Olivier aducea la rîndu-i, cadouri. Nu trecea o săptămînă fără ca el să nu apară cu cîte două pachețele în mînă, oferind unul mamei și altul fiicei; deschizînd cutiile, ce conțineau adeseori obiecte prețioase, contesa avea o strîngere de inimă. Cunoștea prea bine această dorință de a dărui pe care, ca femeie, ea nu putuse niciodată să și-o satisfacă, dorința de a aduce ceva, de a face cuiva o plăcere, de a cumpăra pentru cineva anume, de a găsi, într-o prăvălie, un bibelou cît mai atrăgător.

Odinioară, pictorul mai trecuse printr-o astfel de criză și ea-l văzuse în numeroase rînduri, intrînd cu același zîmbet, cu același gest, ținînd un pachețel în mînă. Pe urmă se vindecase, iar acum reîncepea. Pentru cine? N-avea nici o îndoială în privința asta. Sigur că nu pentru ea!

Olivier arăta obosit, slăbit. Din asta, ea deduse că suferă. Îi compară intrările, înfățișarea, ținuta, cu atitudinea marchizului, pe care grația Annettei începuse de asemenea să-l emoționeze. Însă nu era deloc același lucru; domnul de Farandal era captivat, Oliver Bertin iubea! Sau cel puțin așa credea ea, în orele sale de chin, pentru ca pe urmă, în minutele de calm, să mai tragă nădejde că s-a înșelat.

Adesea, rămînînd singură cu el, era cît pe-aci să-l întrebe, să-l roage, să-l implore să spună deschis, să mărturisească, să nu-i ascundă nimic. Ar fi preferat să știe și să plîngă pentru o certitudine, în loc să sufere astfel pentru o îndoială, și să poată citi în inima lui ferecată, unde simțea cum crește o altă iubire.

Această inimă la care ținuse mai mult decît la propria-i viață, pe care o supraveghease, încălzise, animase, cu duioșia ei, de doisprezece ani încoace, de care se crezuse sigură, pe care o sperase definitiv dobîndită, cucerită, supusă, pasionată, devotată pentru tot restul vieții, iată că-i scăpase acum printr-o oribilă, de neconceput și monstruoasă fatalitate. Da, inima lui se închisese, deodată, cu un secret înăuntru. Nu mai putea pătrunde acolo, printr-un cuvînt familiar, nu mai putea să-și strîngă acolo afecțiunea, ca într-un adăpost fidel, accesibil numai pentru ea. La ce mai folosește să iubești, să te dăruiești fără rezerve, dacă brusc, cel căruia i-ai oferit întreaga ta ființă și existență, totul, tot ce ai pe acest pămînt, îți scapă astfel pentru că i-a plăcut un alt chip și atunci îți devine, în cîteva zile, aproape un străin?

Un străin! El, Olivier? Doar el îi vorbește ca și pînă acum, cu aceleași cuvinte, aceeași voce, același ton. Și totuși s-a interpus ceva între ei, ceva inexplicabil, insesizabil, impenetrabil, aproape nimic, acel nimic care face să se îndepărteze o iolă cînd vîntul își schimbă direcția.

Olivier se îndepărta, într-adevăr, se îndepărta de ea, zi de zi cîte un pic, prin toate privirile pe care le arunca Annettei. Evita să-și scruteze inima. Simțea din plin dragostea ce fermenta acolo, atracția ei irezistibilă, dar nu voia să înțeleagă, se lăsa în voia evenimentelor și întîmplărilor neprevăzute ale vieții.

Pictorul nu mai avea altă grijă decît cea a cinelor și serilor petrecute între aceste două femei, îndepărtate prin doliu de orice manifestare mondenă. Neîntîlnind în casa lor decît figuri indiferente, ca soții Corbelle sau, mai frecvent, Musadieu, el se credea într-un fel singur cu ele pe lume; întrucît nu se mai întîlnea deloc cu ducesa și cu marchizul, cărora li se rezervaseră diminețile și mesele de prînz,

Bertin încercă să-i uite, bănuind că nunta ar fi fost amînată pentru o dată nedeterminată.

De altfel, Annette nu pomenea niciodată în fața lui de domnul de Farandal. O făcea oare dintr-un soi de pudoare instinctivă, sau poate datorită uneia din acele intuiții misterioase ale inimii de femeie, care te face să presimți ceea ce ignori?

Săptămînile treceau una după alta fără a schimba ceva în acest fel de viață și apoi veni toamna, aducînd deschiderea sesiunii parlamentare mai devreme decît de obicei, din cauza agravării situației politice.

În ziua redeschiderii, după dejunul de-acasă, contele de Guilleroy urma să ia cu el, la ședința Parlamentului pe doamna de Mortemain, pe marchiz și pe Annette. Numai contesa, izolată în durerea ei mereu crescîndă, declarase că va rămîne acasă.

Se ridicară de la masă și serviră cafeaua în salonul mare, foarte bine dispuși. Fericit de reluarea dezbaterilor parlamentare, singura sa plăcere, contele vorbea aproape spiritual despre situația actuală și despre dificultățile Republicii; marchizul, definitiv amorezat, îi răspundea cu vioiciune, privind-o pe Annette; iar ducesa era mulțumită aproape în egală măsură de emoția nepotului și de necazurile guvernului. În salon era cald, datorită primului val, concentrat, emanat de caloriferele abia repuse în funcțiune; era o căldură de stofe, de covoare, de pereți, între care se evaporă rapid parfumul florilor asfixiate. În această încăpere închisă, unde-și mai răspîndea aroma și cafeaua, domnea o atmosferă intimă, familială, de mulțumire, în clipa cînd ușa se deschise dinaintea lui Olivier Bertin.

El se opri în prag, atît de uimit, încît ezită să intre, surprins ca un soț înșelat care își vede nevasta comițînd adulterul. Îl sufoca o mînie confuză, o asemenea emoție încît recunoscu că inima îi e măcinată de iubire. Tot ce i se ascunsese și tot ce-și ascunsese el însuși îi apăru limpede, cînd îl văzu pe marchiz instalat în această casă în chip de logodnic!

Într-o tresărire de exasperare, Olivier descifră tot ce nu voise să știe și tot ce nu îndrăzniseră să-i spună. Nu se întrebă deloc de ce-i ascunseseră toate aceste preparative de nuntă. O ghici imediat; iar ochii săi, dintr-o dată duri, îi întîlniră pe cei ai contesei, care roși. Se înțeleseră reciproc.

După ce se așeză, cîteva clipe domni tăcerea; prezența lui neașteptată paralizase avîntul spiritual al celorlalți; apoi ducesa îi adresă cîteva cuvinte; el răspunse cu o voce tăioasă, cu un timbru straniu, subit alterat.

Îi privi pe acești oameni din jur, care începuseră să pălăvrăgească, și își spuse: „M-au lucrat. Mi-o vor plăti”. Era supărat mai ales pe contesă și pe Annette a cărei „inocentă” disimulare o intui brusc.

Ridicînd ochii spre pendulă, contele exclamă:

— Oh, e timpul să plecăm!

Apoi se întoarse către noul venit.

— Mergem la deschiderea sesiunii parlamentare. Soția mea rămîne singură acasă. Vrei să ne însoțești? Mi-ar face mare plăcere.

— Nu, mulțumesc, răspunse sec Olivier. Ședința dumneavoastră nu mă atrage.

Atunci Annette se apropie de el, cu o expresie plină de drăgălășenie.

— Haideți, zău, veniți cu noi, scumpe maestre. Sînt sigură că ne veți amuza mai mult decît toți deputații.

— Nu, nu vin. O să vă distrați mai bine fără mine.

Simțindu-l nemulțumit și supărat și dorind să se arate amabilă, ea insistă.

— Ba da, veniți, domnule pictor. Vă asigur că, în ce mă privește, nu mă pot lipsi de dumneavoastră.

Lui Olivier îi scăpară atît de repede cîteva cuvinte încît el nu putu nici să le rețină, nici să le modifice tonul.

— Ași! Vă lipsiți și dumneavoastră de mine, ca toată lumea!

Oarecum surprinsă de tonul lui, fata exclamă:

— Asta mai lipsea! Iată că domnul renunță iar să mă mai tutuiască.

Pe buzele pictorului se ivi unul din acele zîmbete crispate ce trădează suferința interioară; răspunse, schițînd un mic salut:

— Oricum tot va trebui să mă obișnuiesc s-o fac, într-o bună zi.

— De ce asta?

— Pentru că vă veți căsători, iar soțul dumneavoastră, oricine ar fi el, va avea dreptul să găsească deplasată deprinderea mea de a vă tutui.

Contesa se grăbi să intervină:

— O să ai atunci destul timp să te gîndești la asta. Dar sper că Annette nu se va căsători cu un bărbat atît de susceptibil încît să se formalizeze din cauza familiarității unui vechi prieten.

— Haideți, la drum, să mergem! strigă contele. O să întîrziem!

Cei care urmau să-l însoțească se ridicară și ieșiră o dată cu el, după strîngerile de mînă și sărutările de rigoare, pe care ducesa, contesa și fiică-sa le schimbau întotdeauna, atît la venire cît și la plecare.

Rămaseră singuri. Ea și el, în picioare, îndărătul ușii capitonate, închise.

— Ia loc, dragul meu, spuse ea încetișor.

— Nu, mulțumesc, plec și eu, replică el, aproape violent.

— Vai, dar de ce? murmură contesa, rugător.

— Pentru că, după cît se pare, nu-i ora mea. Îți cer iertare că am venit neanunțat.

— Olivier, ce-i cu tine?

— Nimic, regret numai c-am tulburat o petrecere de familie.

Ea-i apucă mîna.

— Ce vrei să spui? Era momentul să plece, pentru că asistă la deschiderea sesiunii. Eu rămîneam oricum acasă. Dimpotrivă, ai fost extrem de inspirat venind azi, cînd sînt singură.

Pictorul rînji.

— Inspirat, da, am fost inspirat!

Ea-i cuprinse ambele mîini și, privindu-l în fundul ochilor, murmură cu voce foarte scăzută:

— Recunoști c-o iubești?

Olivier își desprinse mîinile, neputînd să-și mai stăpînească nervii.

— Dar ești de-a dreptul nebună, cu ideea asta!

Contesa-l apucă iar de braț și-l imploră, înfigîndu-și degetele în mușchii lui:

— Olivier, recunoaște, mărturisește! Mai bine să știu, sînt sigură de asta, dar prefer să mi-o spui! Prefer...! Vai, nu poți înțelege ce chin a ajuns viața mea!

El ridică din umeri.

— Ce pot să-ți fac? E vina mea dacă-ți pierzi capul?

Ea-l ținea, încercînd să-l tragă în salonul celălalt, din fund, unde nu puteau fi auziți de nimeni. Îl tîra, trăgîndu-l de haină, cramponată de el, gîfîind. După ce reuși să-l aducă pînă la micul divan rotund îl sili să se așeze apoi se instală și ea alături.

— Olivier, scumpul meu, singurul meu prieten, te rog, spune-mi c-o iubești. O știu, o simt în tot ce faci, nu mă mai îndoiesc, asta mă ucide, dar vreau s-o aud din gura ta!

Cum el continua să se zbată, contesa se prăbuși, în genunchi, la picioarele lui. Vocea i se transformă într-un horcăit.

— Oh, dragul meu, unicul meu iubit, e adevărat că ești îndrăgostit de ea?

Încercînd să se ridice, el strigă:

— Ba nu, nu! Îți jur că nu!

Ea îi acoperi gura cu palma bîiguind:

— Te rog, nu mă minți. Și așa sufăr prea mult!

Apoi, lăsîndu-și capul pe genunchii bărbatului, izbucni în lacrimi.

Olivier nu-i mai vedea decît ceafa, o grămadă de păr blond în care se amestecau multe fire albe și fu străbătut de o milă imensă, de o imensă durere.

Apucînd între degete această coamă grea, el o îndreptă, violent, ridicînd spre el cei doi ochi pierduți, din care șiroiau lacrimile. Apoi își lipi pe rînd buzele de fiecare din acești ochi umezi, repetînd:

— Any, Any! Draga, scumpa mea Any!

Încercînd să zîmbească, ea apelă la acea voce nesigură, specifică

copiilor pe care-i sufocă o durere:

— Oh, dragul meu, spune-mi că mă mai iubești un pic și pe mine!

Olivier reîncepu s-o sărute.

— Da, te iubesc, scumpa mea Any!

Femeia se ridică și se așeză lîngă el, cuprinzîndu-i din nou mîinile, îl privi lung și-i șopti, cu tandrețe:

— Ne iubim de-atîta timp... dragostea noastră n-ar trebui să se sfîrșească astfel.

— De ce s-ar sfîrși? o întrebă el, strîngînd-o la piept.

— Pentru că sînt bătrînă și pentru că Annette seamănă prea mult cu ceea ce eram cînd m-ai cunoscut!

Fu rîndul lui să-i acopere gura îndurerată cu palma.

— Iar? Te implor, nu mai vorbi despre asta. Îți jur că te-nșeli!

— Numai să mă mai iubești puțin și pe mine! repetă ea.

— Dar te iubesc, o asigură el iar.

Apoi rămaseră tăcuți multă vreme, mînă-n mînă, foarte înduioșați și foarte triști.

În sfîrșit, contesa rupse tăcerea, murmurînd:

— Ah, orele ce-mi mai rămîn de trăit nu vor fi prea vesele.

— O să mă silesc să ți le fac cît mai plăcute.

Umbra acelui cer înnorat ce precede cu două ore amurgul se răspîndea în salon și-i învăluia încet-încet în ceața cenușie a serilor de toamnă.

Pendula sună.

— Stăm de prea mult timp aici, împreună, spuse ea. Ar trebui să pleci, pentru că ceilalți s-ar putea întoarce, iar noi arătăm prea tulburați.

Olivier se ridică, o îmbrățișă, sărutîndu-i ca pe vremuri buzele întredeschise, apoi traversară în sens invers cele două saloane, ținîndu-se de braț ca niște soți.

— La revedere, dragul meu.

— La revedere, scumpa mea.

Și ușa se închise în urma lui.

Coborî scara, o coti spre biserica Madeleine, se apucă să meargă fără să știe ce face, ametit de parc-ar fi fost lovit, cu picioarele tremurînd, cu inima aprinsă și palpitînd, ca o zdreanță scuturată în mijlocul pieptului. Timp de două ore, sau trei, sau poate patru, merse încotro văzu cu ochii, cuprins de un fel de năuceală și de o slăbiciune fizică ce-i lăsau doar atîta putere încît să poată pune un picior înaintea celuilalt. Apoi se întoarse acasă, pentru a analiza situația.

Deci o iubea pe fetița aceea! Înțelegea acum tot ce trăise în preajma ei, de la plimbarea prin parcul Monceau cînd regăsise în gura ei chemarea cu greu identificată a altei voci, a vocii ce-i trezise, pe vremuri, inima, apoi întreg acel reînceput lent, irezistibil, al unei

iubiri încă nestinse, încă nerăcite, pe care se încăpățînase să nu și-o mărturisească.

Ce era de făcut? Dar ce putea face? După ce ea se va căsători, va evita s-o întîlnească prea des, iată soluția. Pînă atunci, trebuia să mai treacă pe la ei, pentru ca să nu se observe nimic și să-și ascundă secretul, de ochii tuturor.

Luă masa acasă, ceea ce nu i se mai întîmplase niciodată. Apoi porunci să se aprindă focul în șemineul cel mare din atelier, fiindcă noaptea se anunța foarte rece. Ceru chiar să se aprindă lustra, ca și cum s-ar fi temut de întunericul ce cuprinsese colțurile camerei, și se încuie. Ce emoție bizară, profundă, materializată, îngrozitor de tristă îl cuprindea! O simțea în gîtlej, în piept, în toți mușchii muiați, la fel ca-n sufletul său rătăcit. Pereții din jur îl apăsau: întreaga sa viață se concentrase în acest interior, cea de artist și cea de bărbat. Fiecare studiu realizat, agățat într-un cui, îi vorbea de un succes, fiecare mobilă îi șoptea o amintire. Dar succesul și amintirile erau lucruri trecute. Viața lui? Cît de scurtă, goală și cîrpită îi apărea ea acum. Pictase tablouri, iar tablouri, mereu tablouri și iubise o femeie. Își aminti serile de exaltare, de după întîlniri, din chiar acest atelier. Umblase nopți întregi, răvășit de febră. Bucuria dragostei împărtășite, bucuria succesului monden, beția unică a gloriei, îl făcuseră să savureze neuitate ceasuri de triumf intim.

Iubise o femeie și această femeie îl iubise. Prin ea, primise acel botez care descoperă bărbatului lumea misterioasă a emoțiilor și a tandreței. Ea-i deschisese aproape cu forța sufletul și acum el nu-l mai putea reînchide. O altă iubire pătrundea, în ciuda voinței lui, prin această breșă! O alta, sau mai curînd aceeași, reaprinsă de un chip nou, amplificată de întreaga forță pe care-o capătă, îmbătrînind, nevoia de dragoste. Deci, o iubea pe fata aceea! Degeaba lupta, rezista, nega, o iubea cu disperarea convingerii că ea nu-i va arăta nici un pic de îndurare, că va ignora de-a pururi chinul său atroce și că un altul o va lua de soție. La acest gînd ce revenea mereu, imposibil de alungat, era cuprins de o dorință animalică de a urla ca un cîine legat, căci se simțea neputincios, subjugat, înlănțuit ca și el. Din ce în ce mai nervos, pe măsură ce se gîndea mai departe, parcurgea încontinuu, cu pași mari, vasta încăpere luminată ca de sărbătoare. Pînă la urmă, nemaiputînd să suporte durerea acestei răni redeschise, vru să încerce s-o calmeze prin amintirea iubirii trecute, s-o înece în evocarea primei și marii sale pasiuni. Se duse și luă din dulapul în care-o păstra copia portretului contesei, pe care-o făcuse, pe vremuri, pentru el; o puse pe șevalet, se așeză dinaintea ei și începu s-o contemple. Încercă s-o revadă, s-o regăsească vie, așa cum o iubise odinioară. Dar tot Annette era acea care se ivea, mereu, pe pînză. Mama se evaporase, dispăruse, lăsînd în locul ei această figură deosebită, ce-i semăna într-un mod

straniu. Era puștoaica, cu părul ei puțin mai deschis, surîsul puțin mai copilăresc, aerul puțin mai ironic, și el simțea prea bine să aparțină cu trup și suflet acestei făpturi tinere, așa cum nu mai aparținuse vreodată altcuiva, precum o barcă ce se scufundă aparține valurilor!

Atunci sări în picioare și întoarse portretul, pentru a alunga această vedenie; apoi, întrucît se simțea copleșit de tristețe, se duse să ia din dormitor și să aducă în atelier sertarul scrinului în care dormeau toate scrisorile amantei sale. Zăceau acolo ca într-un pat, unele peste altele, formînd un strat gros de hîrtiuțe fragile. Își cufundă mîinile înăuntru, în toată această proză ce vorbea despre ei doi, în aceste rămășițe ale unei legături îndelungate. Privea sicriul strîmt, din scîndurele, ce adăpostea grămada de plicuri adunate, pe care era scris numele său, numai numele său, mereu... Se gîndi că o iubire, că tandra afecțiune dintre două ființe, că istoria a două suflete era povestită acolo, înăuntru, în valul îngălbenit de hîrtii pătate de peceți roșii; aplecîndu-se asupra lor, aspira un suflu vechi, parfumul plin de melancolie al scrisorilor ascunse.

Voi să le recitească și, scotocind în fundul sertarului, luă cîteva dintre cele mai vechi. Pe măsură ce le deschidea, ieșeau din ele amintiri precise, mișcătoare. Recunoscu multe scrisori pe care le purtase asupra lui, săptămîni de-a rîndul și regăsi, în scrisul mărunt ce-i șoptea cuvinte atît de dulci, emoțiile uitate, de altădată. Brusc, degetele sale întîlniră o batistă fină, brodată. Cum ajunsese acolo? Căută cîteva clipe, apoi își aminti! Într-o zi, chiar aici, ea plînsese pentru că era puțin geloasă și el îi furase batista udată de lacrimi, ca s-o păstreze!

Ce lucruri triste, cît de triste! Sărmana de ea!

Din fundul acestui sertar, din fundul trecutului său, toate aceste reminiscențe urcau ca un abur: nu mai era decît aburul impalpabil al realității secate. Suferea totuși pentru ea și plîngea pe aceste scrisori, așa cum îi plîngem pe morții ce nu mai sînt.

Dar tot acest amor vechi, răscolit, făcea să fermenteze în ei o ardoare nouă și tînără, o sevă irezistibilă de afecțiune care-i readucea în minte chipul strălucitor al Annettei. O iubise pe mamă, într-un elan pasionat de supunere voluntară, acum începea s-o iubească pe această fetiță, ca un sclav, ca un bătrîn sclav tremurător căruia i se pun niște cătușe pe care nu le va mai rupe nicicînd.

Simțea asta în străfundul ființei sale și era îngrozit.

Încercă să înțeleagă, cum și de ce îl stăpînea ea astfel? O cunoștea doar atît de puțin! Era numai o femeie a cărei inimă și suflet mai dormeau, deocamdată, somnul tinereții.

Cît despre el, ajunsese acum aproape la capătul vieții! Cum îl captivase oare această copilă, cu cîteva zîmbete și șuvițe de păr? Ah, surîsul și buclele acestei fetițe blonde, ce-i stîrneau dorința de a cădea

în genunchi și de a se izbi cu fruntea de pămînt!

Știm noi, știm noi oare de ce un obraz de femeie are dintr-o dată asupra noastră puterea unei otrăvi? Ni se pare c-am sorbit-o cu ochii, c-a devenit gîndul și carnea noastră! Ea te îmbată, ești ca nebun, trăiești din imaginea ei, pe care ai asimilat-o și-ai vrea să mori cu ea!

Cîtă suferință aduce uneori această putere feroce și de neînțeles a unei fizionomii asupra inimii unui bărbat!

Olivier începu să se plimbe; orele treceau; focul din cămin se stinsese. Frigul de afară pătrundea prin ferestre. Atunci se băgă în pat, unde continuă pînă la ziuă să se gîndească și să sufere.

Se sculă devreme, fără să știe pentru ce și nici ce avea să facă, agitat, cu nervii încordați, nehotărît ca o giruetă ce se învîrtește.

Tot căutînd o destindere pentru spirit și o ocupație pentru trup, își aminti că era exact ziua cînd cîțiva din membrii clubului se întîlneau, ca-n fiecare săptămînă, la Baia Maură, unde luau dejunul după masaj. Se îmbrăcă deci la repezeală, sperînd că baia de aburi și dușul îl vor calma, și ieși.

De îndată ce puse piciorul afară din casă, îl învălui un frig ascuțit, gerul aspru al primului îngheț, care distruge într-o singură noapte orice urmă de vară.

Pe toată întinderea bulevardului, cădea cu un zgomot sec și mărunt o ploaie deasă de frunze mari, galbene. Cît vedea cu ochii, se prăbușeau de la un capăt la celălalt al străzilor largi, între fațadele caselor, ca și cum toate codițele lor ar fi fost despărțite de crengi, chiar în acel moment, de tăișul fin al unei spade de gheață. Caldarîmul și trotuarele erau acoperite de frunze semănînd, pentru cîteva ore, cu aleile pădurilor, la începutul iernii. Acest frunziș mort foșnea sub pași și se îngrămădea uneori în valuri ușoare, sub palele de vînt.

Era una din acele zile de tranziție, care constituie sfîrșitul unui anotimp și începutul altuia și care au o savoare, sau o tristețe, aparte; tristețea agoniei, sau savoarea sevei ce renaște.

Trecînd pragul Băii Maure, gîndul la căldura cu care avea să-și desfete trupul, după ce străbătuse aerul înghețat al străzii, făcu să-i tresară sufletul întristat de un fior de satisfacție.

Se dezbrăcă la repezeală, își înfășură în jurul șoldurilor un prosop subțire pe care i-l întinse un băiat și dispăru dincolo de ușa capitonată deschisă înaintea sa.

Traversînd o galerie în stil maur, luminată de două felinare orientale, un suflu cald, sufocant, ce părea să vină de la un cuptor îndepărtat, îl făcu să respire ca și cum i-ar fi lipsit aerul. Pe urmă, un negru cu păr foarte creț, avînd doar o centură în jurul mijlocului, cu pieptul lucitor și membrele musculoase, se repezi în întîmpinarea lui, ridicînd o perdea atîrnată la extremitatea cealaltă; Bertin pătrunse în sala mare a băii, rotundă, înaltă, tăcută, aproape mistică, aidoma unui

templu. Lumina cădea de sus, prin cupolă și prin treflele din sticlă colorată, în imensa sală circulară, pardosită cu lespezi, cu pereți acoperiți de plăci de faianță decorate cu motive arabe.

Bărbați de toate vîrstele, aproape goi, mergeau încet, gravi, fără să vorbească; alții erau așezați pe banchete de marmoră, cu brațele încrucișate; iar alții discutau cu voce scăzută.

Aerul încins îl făcu să gîfîie încă de la intrare. Acolo, înăuntru, în acel circ înăbușitor, frumos ornamentat, unde era pusă la încălzit carnea omenească, pe undeva se învîrteau maseuri negri și arabi; cu picioare arămii, plutea ceva misterios și antic.

Primul chip zărit de către pictor fu cel al contelui de Landa. El circula asemenea unui gladiator roman, mîndru de pieptul său enorm și de brațele groase încrucișate peste acest piept. Obișnuit al băilor de aburi, el se credea înăuntru ca pe scenă, un actor aplaudat și judeca, în chip de expert, musculatura tuturor bărbaților solizi din Paris, pusă acolo în discuție.

— Bună ziua Bertin, spuse el.

Își strînseră mîinile, după care Landa reluă:

— Ce zici, tocmai bună vreme pentru sudație.

— Da, minunată.

— L-ai văzut pe Rocdiane? E acolo, jos. Am fost să-l iau de cum s-a trezit. O, ia privește, ce anatomie!

Pe lîngă ei trecu un domn scund, cu picioarele crăcănate, brațe subțiri, șolduri descărnate, provocînd un zîmbet disprețuitor acestor două vîrstnice exemplare model de vigoare masculină.

Zărindu-l pe pictor, Rocdiane se îndreptă spre el.

Luară loc pe-o bancă lungă de marmoră și se porniră să pălăvrăgească întocmai ca într-un salon. Băieți de serviciu treceau, oferind diferite băuturi. Se auzeau răsunînd palmele maseurilor pe trupurile goale și jetul precipitat al dușurilor. Un clipocit continuu de apă, pornit din toate colțurile, umplea vastul amfiteatru cu un zgomot ușor, ca de ploaie.

În fiecare clipă, cîte-un nou venit îi saluta pe cei trei prieteni, sau se apropia pentru a le strînge mîna. Așa procedară grăsanul duce de Harison, micuțul prinț Epilati, baronul Flach și alții.

— Ia te uită, Farandal, zise deodată Rocdiane.

Marchizul intră, cu mîinile în șolduri, mergînd cu acea siguranță de sine a bărbaților foarte bine clădiți, care n-au de ce să se jeneze.

— Un adevărat gladiator, flăcăul ăsta! murmură Landa.

Întorcîndu-se spre Bertin, Rocdiane reluă:

— E adevărat că se căsătorește cu fiica amicilor tăi?

— Așa cred, răspunse Olivier.

Dar întrebarea pusă acum, în fața acestui bărbat, în acel loc, făcu să treacă prin inima pictorului un tremur de disperare și de revoltă.

Oroarea tuturor realităților întrezărite îi apăru fulgerător, cu o asemenea acuitate încît luptă cîteva secunde împotriva unei porniri animalice de a se arunca asupra marchizului.

Pe urmă se ridică.

— Sînt obosit, spuse el. Mă duc chiar acum la masaj.

Un maseur arab tocmai trecea pe acolo.

— Ahmed, ești liber?

— Da, domnule Bertin.

Plecă cu pași grăbiți, pentru a evita să dea mîna cu Farandal, ce se apropia încet, dînd ocol sălii.

Rămase numai un sfert de oră în marea încăpere destinată odihnei, atît de calmă în centura ei de celule cu paturi înșirate în jurul unui careu de plante africane și unui jet de apă ce-și răsfira stropii, în mijloc. Avea impresia că-i urmărit, amenințat, că marchizul o să-l întîlnească și că va trebui să-i întindă mîna și să-l trateze ca pe un prieten, în ciuda dorinței de a-l ucide.

Curînd, se regăsi pe bulevardul acoperit de frunze moarte. Încetaseră să mai cadă, ultimele fiind desprinse de o rafală lungă. Covorul lor roșu și galben fremătă, se agita, se ondula de la un trotuar la altul, sub palele mai vii ale vîntului mereu în creștere.

Deodată, un fel de muget alunecă peste acoperișuri, acel urlet de fiară al furtunii care trece, și-n același timp năvăli pe bulevard un curent furios de aer, venit parcă dinspre biserica Madeleine.

Frunzele, toate frunzele căzute, se ridicau la apropierea sa, ca și cum l-ar fi așteptat. Alergau înaintea lui, îngrămădite și răsucite, ridicîndu-se în vîrtejuri pînă la creștetul caselor. El le alungă ca pe-o turmă, o turmă înnebunită care și-ar fi luat zborul, ar fi luat-o razna, gonind spre barierele Parisului, spre cerul liber al periferiei. Și cînd norul gros de frunze și praf dispăru dincolo de locurile mai înalte ale cartierului Malesherbes, caldarîmul și trotuarele rămaseră pustii, neînchipuit de goale și de curate.

„Unde-o s-ajung? Ce să fac? încotro s-o apuc?”, gîndi Bertin. Și se întoarse acasă, neputînd găsi vreun răspuns.

Un chioșc de ziare îi atrase privirea. Cumpără vreo șapte-opt, sperînd ca ele să-i ofere ceva interesant de citit, măcar pentru o oră sau două.

— Iau masa acasă, spuse el intrînd.

Urcă în atelier. Așezîndu-se, simți însă că nu poate rămîne acolo, deoarece tot trupul îi era cuprins de o nervozitate de fiară turbată.

Jurnalele parcurse nu putură să-i abată gîndurile nici un minut, iar faptele relatate îi rămîneau în ochi, fără a ajunge pînă la creier. În mijlocul unui articol pe care nici nu încercă să-l priceapă, numele de „Guilleroy” îl făcu să tresară. Era vorba de ședința Camerei, unde contele pronunțase cîteva cuvinte.

Atenția sa, trezită de acest apel, întîlni apoi numele celebrului tenor Montrose care trebuia să dea, spre sfîrșitul lui decembrie, o reprezentație unică, la Operă. Va fi, spunea ziarul, o magnifică solemnitate muzicală, căci tenorul Montrose, care părăsise Parisul de zece ani, repurtase recent succese fără precedent prin toată Europa și în America și-n plus urma să fie acompaniat de către ilustra cîntăreață suedeză Helsson, care nici ea nu mai fusese ascultată, la Paris, în ultimii cinci ani.

Deodată, Olivier avu ideea, născută parcă în străfundul inimii lui, să-i ofere Annettei plăcerea acestui spectacol. Apoi se gîndi că doliul contesei ridică un obstacol în calea acestui proiect și căută o soluție pentru a-l realiza, totuși. Trebuia să ia una din lojile de deasupra scenei, unde ocupanții erau aproape imposibil de văzut și dacă totuși contesa nu va voi să vină, să-i propună ca Annette să fie însoțită de către tatăl ei și de ducesă. În acest caz, loja respectivă va trebui oferită ducesei. Dar atunci ar fi nevoit să-l invite și pe marchiz!

Ezită și reflectă îndelung.

Desigur, căsătoria era hotărîtă, chiar fixată, fără nici o îndoială. Ghicea graba amantei lui de a o realiza și înțelegea că, într-un răstimp cît mai scurt cu putință, ea-și va da fiica lui Farandal. Nu se putea împotrivi nicicum. Nu putea nici să împiedice, nici să schimbe, nici să întîrzie acest eveniment îngrozitor! Și dacă tot trebuia să-l îndure, nu era mai bine să încerce să-și domolească sufletul, să-și ascundă suferința, să pară mulțumit, să nu se mai lase antrenat, ca adineauri, de pornirile sale?

Da, invitîndu-l și pe marchiz va adormi astfel bănuielile contesei și-și va rezerva o portiță prietenească spre interiorul tînărului menaj.

Îndată după dejun, merse la Operă, pentru a-și asigura reținerea uneia din lojile ascunse îndărătul cortinei. Loja îi fu reținută. Atunci, dădu fuga la familia Guilleroy.

Contesa apăru aproape imediat, încă foarte emoționată de scena sfîșietoare petrecută în ajun.

— Ce drăguț din partea ta c-ai revenit azi, spuse ea.

— V-am adus ceva, bîigui el.

— Ce anume?

— O lojă la Operă, chiar deasupra scenei, pentru reprezentația unică a lui Helsson și Montrose.

— Oh, dragă, ce păcat! Ai uitat că sînt în doliu?

— Doliul va împlini în curînd patru luni.

— Te asigur că nu pot primi.

— Dar Annette? Gîndește-te că o asemenea ocazie nu i se va mai prezenta, poate, niciodată.

— Cu cine să meargă?

— Cu tatăl ei și cu ducesa, pe care-o voi invita. Intenționez să-i ofer

și marchizului un loc.

Ea îl privi în adîncul ochilor, în timp ce o poftă nebună de a-l săruta îi creștea pe buze. Neputîndu-și crede urechilor, repetă:

— Marchizului?

— Desigur!

Contesa consimți imediat la acest aranjament.

El urmă pe un ton indiferent:

— Ați fixat data căsătoriei?

— Doamne, da, aproape definitiv. Avem motive s-o grăbim pe cît posibil, cu atît mai mult cu cît căsătoria copiilor fusese hotărîtă încă înainte de moartea mamei, îți amintești, nu?

— Da, perfect. Deci, cam pe cînd?

— Păi, la începutul lui ianuarie. Îți cer scuze că nu te-am anunțat mai demult.

Annette își făcu apariția. Olivier simți cum inima i se zbate-n piept ca un arc încordat și toată tandrețea ce-l împingea spre ea se topi deodată și făcu să se nască în el acea bizară animozitate pasionată în care se transformă dragostea cînd o biciuiește gelozia.

— V-am adus ceva, zise el.

— Deci, vă mențineți cu hotărîre la „dumneavoastră", observă fata.

Pictorul adoptă un aer patern.

— Ascultă-mă, fetițo. Sînt la curent cu evenimentul ce se pregătește. Te asigur că peste cîtva timp va fi indispensabil să-ți vorbesc astfel. Mai bine mai devreme, decît prea tîrziu.

Ea ridică din umeri, cu un aer nemulțumit, în vreme ce contesa tăcea, cu privirea pierdută și mintea încordată.

— Ce mi-ați adus? întrebă Annette.

Olivier îi vorbi despre reprezentație și despre invitațiile pe care sconta să le facă. Ea fu încîntată și, sărindu-i de gît, cu un entuziasm de puștancă, îl sărută pe ambii obraji.

Sub dubla atingere ușoară a acestei guriță pline de prospețime, el se simți gata să se prăbușească și înțelese că n-o să se vindece niciodată.

Crispată, contesa îi spuse fiicei sale:

— Știi că tatăl tău te așteaptă...

— Da, mamă, mă duc.

Plecă, trimițîndu-i alte cîteva sărutări din vîrful degetelor.

Imediat după ieșirea ei, pictorul întrebă:

— Vor pleca în voiaj de nuntă?

— Da, pentru vreo trei luni.

— Cu-atît mai bine, murmură el, fără să vrea.

— Ne vom relua vechea noastră viață, dinainte, spuse contesa.

— Sper, bîigui el.

— Pînă atunci, nu mă mai neglija.

— Nu, draga mea.

Avîntul manifestat în ajun, cînd o văzuse plîngînd, precum și dorința, exprimată adineauri, de a-l invita pe marchiz la reprezentația de la Operă, îi redaseră contesei puțină speranță.

Aceasta fu de scurtă durată. Nici nu trecuse bine o săptămînă și remarcă din nou pe chipul bărbatului iubit, cu o atenție chinuitoare și plină de gelozie, toate etapele supliciului său. Nu le putea ignora, căci trecuse ea însăși prin toate suferințele pe care le ghicea acum la el, iar prezența permanentă a Annettei îi reamintea, clipă de clipă, de zădărnicia eforturilor sale.

Totul o copleșea, și vîrsta și doliul. Cochetăria ei activă, savantă, ingenioasă, care o făcuse să triumfe pentru el, de-a lungul întregii sale vieți, era paralizată de această uniformă neagră ce-i sublinia paloarea și alterarea trăsăturilor, dînd prin contrast adolescenței fiicei sale o strălucire uimitoare. Cît de departe era vremea, atît de apropiată totuși, a întoarcerii Annettei la Paris, cînd ea însăși căutase, din orgoliu, similitudini vestimentare ce-i erau pe atunci favorabile. Acum, izbucnea în ea cu furie dorința de a-și smulge de pe trup aceste veșminte mortuare, ce-o torturau și-o urîțeau.

Dacă i-ar fi îngăduit să se slujească de toate resursele eleganței, dac-ar putea să aleagă și să utilizeze stofe de nuanțe delicate în armonie cu tenul ei, în stare să confere farmecului său agonizant o putere studiată, la fel de captivantă ca grația inertă a fetei, ar ști desigur să rămînă în continuare cea mai seducătoare dintre ele.

Cît de bine cunoștea efectul îmbătător al toaletelor de seară și al molaticelor toalete senzuale de dimineață, ca acel capot tulburător rezervat pentru dejunurile cu prietenii intimi și care lăsa femeii, pînă la amiază, un fel de savoare a trezirii din somn, impresia caldă, materială a patului abia părăsit și a dormitorului parfumat!

Ce-ar putea încerca însă sub această rochie mortuară, în această ținută de ocnaș, ce-o va acoperi vreme de un an întreg! Un an! Un an va rămîne încarcerată în acest doliu, inactivă și învinsă! Timp de un an, se va simți îmbătrînind zi de zi, ceas cu ceas, minut cu minut, în acest corset funebru! Cum o s-arate peste un an, dacă biata ei carne bolnavă va continua să se altereze astfel, din cauza angoaselor sufletești?

Aceste, gînduri n-o mai părăseau, îi stricau orice plăcere, transformau în durere tot ce-ar fi putut constitui o bucurie, nu-i mai lăsau neatinsă nici o distracție sau vreun prilej de mulțumire. Fremăta neîncetat de o nevoie exasperată de a scutura povara mizeriei ce-o strivea, căci fără această obsesie sfîșietoare ar fi fost încă atît de fericită, dinamică și sănătoasă! Își simțea sufletul proaspăt și vioi, inima încă tînără, trupul plin de ardoarea unei făpturi care abia începe să trăiască, cuprins de-o sete neostoită de fericire, mai mistuitoare chiar decît pe vremuri, și o nevoie devorantă de iubire!

Și iată că tot ce-i bun, toate lucrurile delicate, delicioase, romantice, care înfrumusețează viața și-i dau preț, se îndepărtau de ea, pentru că îmbătrînise! Se sfîrșise! Mai regăsea totuși în ea duioșii de fată și elanuri de femeie tînără. Nimic nu îmbătrînise, în afară de carnea și pielea ei nenorocită, această stofă a oaselor, încet-încet ofilită, roasă ca postavul întins pe lemnul unei mobile. Obsesia acestei decăderi era lipită de ea, transformată aproape într-o suferință fizică. Ideea fixă îi provocase o anume senzație în epidermă, senzația îmbătrînirii, continuă și perceptibilă ca cea care anunță frigul sau căldura. Contesa credea că simte în realitate, ca o vagă mîncărime, înaintarea lentă a ridurilor pe frunte, descompunerea țesuturilor din obraji și de pe gît și înmulțirea acelor nenumărate mici cute ce zdrențuiesc pielea obosită. Ca o ființă atinsă de-o boală devorantă și pe care mîncărimea o silește să se scarpine în permanență, percepția și teroarea acțiunii mărunte, abominabile, a timpului prea grăbit, îi sădiră în suflet nevoia irezistibilă de a o constata mereu în oglindă. Era silită, chemată, atrasă, să vadă și să revadă, cu priviri fixe, să recunoască necontenit, să pipăie cu degetul, ca pentru a se asigura mai bine, uzura de nești a anilor. La început, obsesia luă forma unui gînd intermitent, reapărut ori de cîte ori zărea, acasă sau aiurea, suprafața lustruită a cristalului temut. Se oprea pe trotuare pentru a se privi în vitrinele prăvăliilor, de parcă plăcile de sticlă cu care negustorii își împodobesc fațadele ar fi apucat-o de mînă. Obiceiul ăsta devenise o maladie, o idee fixă. Ducea în buzunar o pudrieră de fildeș, mare cît o nucă, al cărei capac interior adăpostea o oglinjoară și adeseori, chiar în timp ce mergea, o ținea deschisă în palmă și-o ridica pînă-n dreptul ochilor.

Cînd se așeza să citească sau să scrie, în salonul cu tapiserii, mintea ei, pentru o clipă abătută de această nouă îndeletnicire, revenea imediat la obsesia obișnuită. Lupta, încerca să se sustragă, să se gîndească la altceva, să continue treaba începută. Zadarnic, înțepătura dorinței o hărțuia și-n curînd mîna ei, abandonînd tocul sau cartea, se întindea cu o mișcare de neoprit spre vechea oglinjoară cu mîner de argint, ce zăcea pe birou. În cadrul oval, cizelat, întregul ei chip se închidea ca o figură de pe vremuri, ca un portret din secolul trecut, ca un pastel odinioară proaspăt, pe care soarele l-ar fi decolorat. Pe urmă, după ce se contempla îndelung, ea punea la loc, cu un gest obosit, micul obiect pe birou și se silea să se reîntoarcă la ocupația anterioară, dar înainte de a fi citit două pagini, sau de a fi scris douăzeci de rînduri, nevoia de a se privi renăștea în ea, atotputernică și chinuitoare; și întindea iarăși brațul, pentru a relua oglinda.

O mînuia acum ca pe un bibelou iritant și familiar pe care mîna nu-l poate părăsi, se servea de ea în fiece moment, cînd își primea prietenii și asta o enerva cumplit; răsucind-o între degete, o ura ca pe

o ființă vie.

Într-o bună zi, exasperată de această luptă dusă contra unei bucăți de sticlă, o azvîrli de perete, astfel încît crăpă și se făcu cioburi.

Dar după cîtăva vreme, soțul ei, care o dăduse la reparat, i-o înapoie mai limpede ca oricînd. Fu nevoită s-o primească și să mulțumească, resemnîndu-se s-o păstreze.

În fiecare seară, ca și-n fiecare dimineață, închisă în camera ei, reîncepea împotriva voinței sale examenul minuțios și răbdător al lentei și odioasei pustiiri.

Cînd se culca, nu putea dormi; reaprindea o lumină și rămînea, cu ochii deschiși, gîndind că insomniile și frămîntarea grăbesc desigur iremediabil acțiunea teribilă a timpului care gonește. În tăcerea nopții, asculta pendula, ce părea să murmure, cu tic-tacul său monoton și regulat „trece, trece, trece” și inima i se crispa de-o asemenea suferință încît, înfundîndu-și gura în cearșaf, gemea de disperare.

Pe vremuri avusese, ca toată lumea, noțiunea anilor ce trec și a schimbărilor pe care le aduc. Ca toată lumea spusese, își spusese, în fiecare iarnă, în fiecare primăvară sau vară: „M-am schimbat mult, față de anul trecut”. Dar fiind tot frumoasă, de-o frumusețe un pic diferită, nu se neliniștise. Astfel, în loc să constate calmă mersul lent al anotimpurilor, descoperea deodată, și înțelegea, formidabila goană a clipelor. Avu revelația subită a alunecării orelor, a acestei curse imperceptibile, înnebunitoare dacă te gîndeai la ea, a acestei defilări fără sfîrșit a micilor secunde grăbite, care macină trupurile și viața oamenilor.

După asemenea nopți nenorocite, se refugia în ațipeli prelungi, ceva mai liniștite, în căldura așternutului, după ce camerista îndepărta perdelele și aprindea focul. Zăcea obosită, somnolentă, nici adormită, nici trează, cuprinsă de o imobilitate cerebrală ce permitea renașterea speranței instinctive și providențiale cu care se alină și din care trăiesc, pînă în ultima lor clipă, inima și zîmbetul oamenilor.

Acum, în fiecare dimineață, de îndată ce-și părăsea patul, contesa se simțea stăpînită de o mare dorință de a se ruga Celui de Sus, pentru a obține din partea Lui o oarecare ușurare și consolare.

Îngenunchea dinaintea unui Crist mare, din lemn de stejar, un cadou primit din partea lui Olivier, o operă rară descoperită de el și, cu buzele strînse, cu acea voce din suflet cu care-ți vorbești ție însuți, înălța spre martirul divin o dureroasă și umilă implorare. Înnebunită de nevoia de a fi auzită și ajutată, naivă în disperarea ei ca toți credincioșii ce se prosternează, ea nu se îndoia că el o va asculta, că va da atenție cererii ei, că se va lăsa înduioșat de chinul ei. Nu-i cerea să facă pentru ea ceea ce nu făcuse niciodată pentru altcineva, să-i lase pînă la moarte farmecul, prospețimea și grația, îi solicita numai un pic de odihnă și răgaz. Desigur, trebuia să îmbătrînească și ea,

precum trebuia să moară! Dar de ce atît de repede? Doar unele femei rămîn frumoase multă vreme, pînă tîrziu! N-ar putea El să-i acorde dreptul de a se număra printre ele? Ce bun ar fi, Cel care suferise atît de mult, dacă i-ar mai lăsa numai pentru încă doi-trei ani, restul de seducție necesar ca să mai placă!

Ea nu-i spunea aceste lucruri, ci le gemea către El, însoțindu-le de vaietul confuz al ființei sale.

Pe urmă, după ce se ridica, se instala în fața măsuței de toaletă și, cu o încordare mintală la fel de aprinsă ca pentru rugăciune, mînuia pudrele, cremele, creioanele, pufurile și periuțele ce-i refăceau o frumusețe de statuie de ghips, banală și fragilă.

VI

PE BULEVARD, DOUĂ NUME pluteau pe buzele tuturor: Emma Helsson și Montrose. Cu cît te apropiai de Operă, cu atît le auzeai mai des. De altfel, afișe imense lipite pe coloanele Morris le azvîrleau în ochii trecătorilor, iar în atmosferă se simțea emoția unui eveniment deosebit.

Greoiul monument numit „Academia națională de muzică", ghemuit sub cerul întunecat, arăta publicului îngrămădit dinainte-i fațada sa pompoasă și alburie și colonada de marmoră a galeriei, pe care reflectoare ascunse o luminau ca pe-un decor.

În piață, garda republicană călare dirija circulația; nenumărate trăsuri soseau din toate colțurile Parisului, lăsînd să se întrevadă, îndărătul geamurilor coborîte, un amestec de stofe lucitoare și de chipuri palide.

Cupeurile și landourile se angajau în șir prin arcadele rezervate și, oprindu-se pentru cîteva clipe, lăsau să coboare doamne din lumea bună, sau mai puțin bună, trupuri prețioase, divin împodobite, învelite în cape de seară garnisite cu blană, pene sau dantele inestimabile.

De-a lungul celebrei scări se desfășura un urcuș feeric, o ascensiune neîntreruptă de cucoane îmbrăcate ca niște regine, ale căror gîturi și urechi aruncau sclipiri de diamante și ale căror rochii lungi se tîrau pe trepte.

Sala se umplu devreme, căci nimeni nu voia să piardă nici măcar o notă a celor doi iluștri artiști; întreg amfiteatrul acela uriaș, luminat de candelabrul strălucitor, era străbătut de un flux de oameni care se instalau și de marea rumoare a atîtor voci.

Din loja de deasupra scenei, ocupată de ducesă, Annette, conte, marchiz, Bertin și de domnul de Musadieu, nu se vedea nimic altceva decît culisele pline de oameni care pălăvrăgeau, alergau, strigau: mașiniști în bluze, domni în vestoane, actori în costume. Însă din dosul imensei cortine lăsate, se auzea zgomotul profund al mulțimii, se simțea prezența unei mase de oameni ce se foiau, surescitați, iar agitația lor părea să străpungă pînza, pentru a se răspîndi asupra decorurilor.

Urma să se joace *Faust.*

Musadieu povestea anecdote despre primele reprezentații ale acestei opere la Teatrul Liric, despre semiеșecul suferit atunci, urmat

de un triumf strălucit, despre interpreții de la debut, despre maniera lor de interpretare a fiecărei arii. Pe jumătate întoarsă spre el, Annette îl asculta cu acea curiozitate avidă, tinerească, în care învăluia întreaga lume și-n unele momente arunca asupra logodnicului ce avea să-i fie peste cîteva zile soț cîte o privire plină de tandrețe. Îl iubea acum, așa cum iubesc firile naive, adică iubea în el propriile sale speranțe de viitor. Beția primelor sărbători ale vieții și dorința arzătoare de fericire o făceau să freamăte de bucurie și așteptare.

Iar Olivier, care vedea totul, care știa totul, care coborîse toate treptele iubirii ascunse, neputincioase și geloase, pînă în focarul suferinței umane, unde inima pare să sfîrîie aidoma cărnii pusă pe-un grătar încins, rămase în picioare, în fundul lojei, învăluindu-i pe amîndoi într-o privire de prizonier torturat.

Se auziră cele trei lovituri și imediat micul ciocănit sec al baghetei, lovită de pupitrul dirijorului, reteză net orice mișcare, tusea și șoaptele; apoi, după o tăcere scurtă, profundă se înălțară primele măsuri ale uverturii, umplînd sala cu invizibilul și irezistibilul mister al muzicii ce se împrăștie prin trup, înnebunește nervii și spiritul cu febra sa plină de poezie, aproape materială și răspîndește, în aerul limpede pe care-l respirăm, miracolul undei sonore.

Olivier se așeză în fundul lojei, cuprins de o emoție dureroasă, ca și cum rănile inimii lui ar fi fost atinse de aceste tonuri.

Dar întrucît cortina se ridicase, el se sculă din nou și-l văzu pe doctorul Faust meditînd, în mijlocul unui decor reprezentînd cabinetul unui alchimist.

Mai auzise de douăzeci de ori această operă, pe care-o știa aproape pe dinafară, astfel că atenția sa, părăsind curînd spectacolul, se concentră asupra sălii. Deoarece cadrul scenei masca loja, nu putea vedea decît un sector limitat; dar chiar așa, sectorul întins între orchestră și galerie cuprindea o întreagă secțiune de public, în care recunoscu multe chipuri. Alături de orchestră, bărbați cu cravate albe, aliniați unul lîngă altul, păreau un muzeu de fețe familiare, de mondeni, artiști, ziariști, tot felul de oameni care nu lipsesc niciodată de acolo de unde merge toată lumea. Își numea, își însemna în minte femeile zărite la balcon și prin loji. Într-o avanscenă, contesa de Lochrist era realmente răpitoare, în timp ce puțin mai încolo, o doamnă proaspăt căsătorită, marchiza d'Ebelin, făcea încă de pe acum să se înalțe lornietele. „Frumos debut”, își spuse Bertin.

Spectatorii ascultau cu o atenție concentrată și cu multă simpatie pe tenorul Montrose, care se plîngea de viață.

„Ce glumă bună! Iată-l pe Faust, misteriosul și sublimul Faust, care-și cîntă oribilul dezgust și nimicnicia existenței; și această mulțime se întreabă cu neliniște dacă vocea lui Montrose nu s-a schimbat”, gîndi Olivier. Apoi ascultă ca și ceilalți; dincolo de cuvintele banale ale

libretului și de muzica ce-i trezea în adîncul sufletului percepții profunde, avu un fel de revelație a modului în care Goethe visase inima lui Faust.

Citise cîndva poemul și-l socotise foarte bun, fără a-l fi emoționat într-un mod deosebit și iată că, deodată, îi intui adîncimea insondabilă, astfel încît avu impresia că-n această seară devine el însuși Faust.

Ușor plecată peste marginea lojei, Annette asculta, transportată; murmure de satisfacție străbăteau asistența, fiindcă vocea lui Montrose era mai impunătoare și mai bogată decît în urmă cu cîțiva ani.

Bertin închisese ochii. De-o lună încoace, orice vedea, simțea sau intervenea în viața lui, era transformat pe loc într-un accesoriu al pasiunilor sale. Azvîrlea întreaga lume, precum și pe el însuși, drept hrană acestei idei fixe. Orice lucru frumos sau rar pe care-l observa, orice imagine fermecătoare, era imediat oferit, în minte, micuței sale prietene, și nu mai avea nici un gînd pe care să nu-l raporteze la dragostea lui.

Acum, resimțea în străfundul sufletului ecoul lamentărilor lui Faust; și izbucni în el dorința de a muri, de a sfîrși o dată cu chinurile, cu toată mizeria acestei iubiri fără ieșire. Privea profilul fin al fetei și-l vedea pe marchizul de Farandal, așezat în spatele ei, contemplînd-o la rîndu-i. Se simțea bătrîn, terminat, pierdut! Vai, să nu mai aștepți nimic, să nu mai speri, să nu mai ai nici măcar dreptul de a dori, să te simți descalificat, un pensionar al vieții, ca un funcționar ce-a depășit vîrsta, a cărui carieră s-a încheiat, ce tortură insuportabilă!

Izbucniră aplauze, Montrose triumfa de pe-acum. Ca din pămînt se ivi Mefisto-Labarriere.

Olivier, care nu-l auzise niciodată în acest rol, îi acordă cîtăva vreme atenție. Amintirea lui Aubin și a vocii sale de bas, atît de dramatice, apoi a lui Faure, atît de seducător cu vocea aceea de bariton, izbutiră să-i abată cîteva clipe gîndurile.

Dar deodată, o frază cîntată de Montrose cu o forță irezistibilă, îl emoționa pînă-n adîncul sufletului. Faust îi spunea Diavolului:

„Vreau o comoară care să le cuprindă pe toate celelalte,
Vreau tinerețea...”

Și tenorul apăru într-o vestă scurtă de mătase, cu mîneci, cu spada la șold și-n tocă cu pene pe cap, elegant, tînăr și frumos în ținuta sa manierată, de cîntăreț.

Un murmur se înălță. Era extrem de prezentabil și plăcea femeilor. Olivier resimți dimpotrivă un fior de dezamăgire, căci evocarea sfîșietoare a poemului dramatic al lui Goethe dispărea în această metamorfoză. De-acum încolo, el nu mai avu dinaintea ochilor decît o feerie presărată cu frumoase părți cîntate și niște actori talentați,

cărora nu le asculta decît vocea. Acest bărbat în vestă, acest tînăr frumos ce executa rulade, care-și arăta pulpele și vocea, îi displăcea. El nu era în nici un caz adevăratul, irezistibilul și sinistrul cavaler Faust, cel ce-avea s-o seducă pe Margareta.

Se așeză la loc și fraza pe care de-abia o auzise îi reveni în memorie:

„Vreau o comoară care să le cuprindă pe toate celelalte,
Vreau tinerețea...”

O murmură printre dinți, o fredonă cu durere în suflet, cu ochii mereu fixați pe ceafa blondă a Annettei, vizibilă în deschizătura pătrată a lojei, simțind în el toată amărăciunea acestei dorințe irealizabile.

În acel moment, Montrose încheie atît de perfect primul act, încît dezlănțui entuziasmul publicului. Cîteva minute în șir, răpăitul aplauzelor, tropăiturile și bravo-u-rile se rostogoliră prin sală ca o furtună. În toate lojile se vedeau femei ce-și loveau una de alta palmele înmănușate, în vreme ce bărbații, în picioare, în spatele lor, strigau și aplaudau.

Cortina căzu și se ridică de două ori la rînd, fără ca elanul spectatorilor să scadă. Apoi, cînd cortina fu lăsată pentru a treia oară, despărțind de public scena și lojile interioare, ducesa și Annette continuară să mai aplaude cîteva clipe și fură răsplătite printr-un mic salut discret pe care li-l adresă, numai lor, tenorul.

— Oh, ne-a observat! spuse fata.

— Ce artist admirabil! exclamă ducesa.

Iar Bertin, care se aplecase în jos, îl privea cu un sentiment confuz de iritare și dispreț pe actorul aclamat, dispărînd printre grinzile ce susțineau decorul, legănîndu-se ușor, pășind cu piciorul cabrat, mîinilc în șolduri și păstrînd poza nefirească a unui personaj de teatru.

Începură să discute despre el. Succesele sale făceau tot atîta senzație cît și talentul său. Trecuse prin toate capitalele, înconjurat de femei care, știindu-l dinainte irezistibil, se extaziau și aveau palpitații cînd îl vedeau intrînd în scenă. De altfel, el părea să dea prea puțină atenție acestui delir sentimental și se mulțumea cu victoriile muzicale; așa se spunea. Musadieu relată, în cuvinte foarte voalate din cauza prezenței Annettei, existența acestui frumos cîntăreț, iar ducesa, ambalîndu-se, înțelegea și aproba toate nebuniile pe care le-ar fi putut provoca artistul căci îl găsea seducător, elegant și distins pe-acest excepțional muzician. Rîzînd, conchise:

— De altfel, cum să reziști unei astfel de voci!

Olivier se supără și ripostă cu acreală. Realmente nu înțelegea cum poate să le placă acest cabotin, această permanentă întruchipare a unor tipuri umane cu care Montrose n-avea nimic comun, această personificare iluzorie a bărbatului ideal: tenorul nu era, după el, decît

un manechin nocturn, fardat, care interpretează în fiecare seară alte roluri.

— Sînteți geloși pe ei, constată ducesa. Voi ăștia, artiștii și bărbații din lumea bună, îi dușmăniți pe actori pentru că au mai mult succes decît voi.

Apoi se întoarse spre Annette:

— Ia spune, fetițo, tu care abia intri în viață și care privești cu ochi sănătoși, cum îl găsești pe tenorul ăsta?

— În ce mă privește, îl găsesc foarte bine, răspunse Annette cu un aer convins.

Răsunară cele trei lovituri ce anunțau actul doi, apoi cortina se ridică pentru scena petrecerii populare.

Pasajul lui Helsson fu superb. Și ea părea să aibă acum mai multă experiență decît pe vremuri și s-o utilizeze cu o mai mare siguranță. Devenise într-adevăr excelentă, aleasa, marea cîntăreață al cărei renume mondial îl egala pe cel al domnului Bismarck și al domnului de Lesseps.

Cînd Faust se avîntă spre ea, cînd rosti cu vocea lui încîntătoare fraza atît de plină de farmec:

„Nu ați permite oare, frumoasă domnișoară
Să vi se-ofere brațul, pentru a face drumul...”

La care blonda și atît de drăgălașa și atît de emoționanta Margareta îi răspunse:

„Și n-am deloc nevoie să mi se-ofere mîna
Nu, domnule, eu nu-s nici domnișoară, nici frumoasă...”

sala întreagă fu străbătută de un imens fior de plăcere.

Cînd cortina căzu, izbucniră aclamații formidabile, iar Annette aplaudă atît de mult încît Bertin simți dorința s-o apuce de mîini, ca s-o facă să înceteze. Inima-i era acum torturată de o nouă neliniște. În timpul antractului nu scoase nici o vorbă; obsedat, plin de ură, îl urmărea cu gîndul prin culise, pînă-n cabina sa unde-l vedea parcă pudrîndu-și iar obrajii, pe odiosul cîntăreț care-o răscolise pe fată într-un asemenea hal.

Apoi cortina se ridică pentru scena grădinii.

Un val de iubire febrilă izbucni și se răspîndi imediat prin sală, căci niciodată această muzică, ce părea să fie un flux continuu de sărutări, nu mai găsise doi interpreți de o asemenea valoare. Nu mai erau doi actori iluștri, Montrose și Helsson, ci două făpturi din lumea ideală, două ființe, dar totodată două voci: vocea eternă a bărbatului care iubește, vocea eternă a femeii care cedează; și ele susurau împreună

toată poezia tandreței umane.

Cînd Faust cîntă:

„Lasă-mă, lasă-mă să-ți contemplu chipul...”

în notele ce-și luară zborul din gura lui răsună un asemenea accent de adorație, de uitare de sine și de implorare, încît într-adevăr dorința de a iubi fremătă pentru o clipă în toate inimile.

Olivier își aminti că și el murmurase această frază, în parcul de la Roncieres, pe sub ferestrele unui castel. Pînă atunci, o socotise cam banală, iar acum ea-i venea pe buze ca un ultim strigăt de pasiune, ca o ultimă rugă, ca o ultimă speranță și favoare pe care o putea aștepta de la viață.

Pe urmă, nu mai ascultă și nu mai auzi nimic. Zărind-o tocmai atunci pe Annette cum duce batista la ochi, îl răvăși o criză acută de gelozie.

Plîngea! Deci inima ei de femeie se trezea, se însufleția, se agita, inimioara ei de femeie care încă nu știe nimic. Aici, aproape, la un pas, uitînd complet de el, ea trăia revelația felului în care dragostea este capabilă să răscolească ființa umană, și această revelație, această inițiere, îi venise de la acel mizerabil cabotin cîntător.

Încetase să-l mai deteste pe marchizul de Farandal, pe acest prost care nu vedea, nu știa și nu pricepea nimic! Dar cîtă aversiune resimțea față de bărbatul cu maiou strîns pe corp, pe care-l ilumina acest suflet de fată!

Îi venea să se arunce asupra ei ca asupra cuiva amenințat să fie zdrobit de un cal înnebunit, s-o apuce de braț, s-o tragă de acolo, s-o ia cu el, să-i spună; „Hai de-aici! Să plecăm! Te implor!” Cum mai asculta și palpita ea, și cît suferea el! Mai suferise și altădată, dar nu atît de crunt! Își reaminti, căci toate chinurile geloziei acționau acum ca niște răni redeschise. Se întîmplase mai întîi la Roncieres, la întoarcerea de la cimitir, cînd simțise pentru prima oară că ea-i scapă, că n-are nici o putere asupra ei, asupra acestei fetițe, independentă ca un animal tînăr. Însă acolo, cînd ea îl enerva părăsindu-l ca să culeagă flori, îl încerca o poftă brutală de a-i frîna pornirile, de a o reține trupește alături de el; astăzi, ceea ce-i scăpa pe nesimțite era însuși sufletul ei. Vai, această iritare mistuitoare, identificată acum, o mai trăise adeseori prin micile cicatrice nemărturisite ce par să provoace fără încetare răni inimilor îndrăgostite. Își reamintea toate senzațiile penibile, de gelozie meschină, căzînd asupră-i — mici lovituri — zile de-a rîndul. De cîte ori ea remarcase, admirase, îndrăgise, dorise ceva, îl făcuse gelos, de o gelozie permanentă și imperceptibilă pe tot ce absorbea timpul, privirile, atenția, veselia, uimirea și afecțiunea Annettei, căci toate acestea îi răpeau cîte puțin din ea. Fusese gelos pe

tot ce făcea fata fără el, pentru tot ce nu știa, gelos pe ieșirile și lecturile ei, pe tot ce părea să-i placă; fusese gelos pe un ofițer erou rănit în Africa și de care Parisul se ocupase timp de opt zile, pe autorul unui roman foarte lăudat, pe un tînăr poet necunoscut, pe care ea nici nu-l văzuse, dar ale cărui versuri fuseseră recitate de Musadieu, în sfîrșit pe toți bărbații ce erau lăudați în fața ei, chiar în mod convențional, fiindcă atunci cînd iubești o femeie nu poți suporta, fără teamă, chiar și faptul că ea se gîndește la altcineva cu o urmă de interes. Simți atunci nevoia imperioasă de a fi singur pe lume, în fața ochilor ei. Dorești ca ea să nu vadă, să nu cunoască, să nu aprecieze pe nimeni altul. De îndată ce ea pare pe punctul de a se întoarce pentru a aprecia sau recunoaște pe cineva, te arunci în calea privirii ei și dacă n-o poți abate sau absorbi în întregime, suferi pînă-n adîncul sufletului.

Olivier suferea astfel din cauza cîntărețului ce părea să semene și să culeagă dragostea în această sală de operă și ura pe toată lumea pentru triumful acestui tenor, pe femeile exaltate din loji și pe nerozii lor de bărbați, care contribuiau la apoteoza acestui înfumurat.

Un artist! Ei îl numeau artist, un mare artist! Și avea succes, bufonul ăsta, interpret al unei creații străine, un succes cum niciodată nu cunoscuse un creator! Vai, așa arată deci echitatea și inteligența societății înalte, a acestor diletanți ignoranți și pretențioși pentru care trudesc întreaga viață maeștrii artei omenești. Îi privea aplaudînd, strigînd, extaziindu-se; și vechea ostilitate ce fermentase totdeauna în fundul sufletului său orgolios, de parvenit, exasperată, se transforma într-o mînie turbată împotriva acestor imbecili, atotputernici numai prin dreptul originii și al banilor.

Pînă la sfîrșitul reprezentației rămase tăcut, devorat de gînduri; apoi, cînd uraganul entuziasmului final se calmă, Olivier oferi brațul ducesei, în timp ce marchizul îl luă pe cel al Annettei. Coborîră pe scara monumentală, în mijlocul unui val de bărbați și femei, într-un fel de cascadă magnifică și lentă de umeri dezgoliți, rochii somptuoase și haine negre. Afară, ducesa, fata, tatăl ei și marchizul urcară în același landou, iar Olivier Bertin rămase singur cu Musadieu, în pîața Operei.

Deodată, el simți un fel de afecțiune pentru omul acesta, sau mai curînd acea atracție naturală pe care-o încerci față de-un compatriot întîlnit într-o țară îndepărtată, căci acum avea senzația că-i pierdut în această îmbulzeală, străină, indiferentă, în timp ce cu Musadieu mai putea vorbi despre Annette.

Îl apucă deci de braț.

— Doar n-o să vă întoarceți imediat acasă, spuse el. Timpul e frumos, să mai facem un tur.

— Cu plăcere.

Se îndreptară spre biserica Madeleine, în mijlocul mulțimii noctambule, în acea agitație scurtă și violentă, de la miezul nopții, ce zguduie bulevardele la terminarea spectacolelor teatrale.

Musadieu avea mii de lucruri în cap, toate subiectele sale de conversație de ultimă oră, pe care Bertin le numea „meniul zilei", și-și revărsă elocvența asupra celor două-trei teme ce-l interesau cel mai mult. Pictorul îl lăsă să se ambaleze fără să-l asculte, ținîndu-l de braț, sigur că-l va face curînd să vorbească despre ea și mergea fără să vadă nimic în jur, claustrat în dragostea lui. Înainta, epuizat de criza de gelozie ce-l strivise aidoma unei prăbușiri, copleșit, de certitudinea că nu mai are nici un rost în lume.

Va suferi astfel, din ce în ce mai mult, fără a mai aștepta ceva. Va traversa niște zile pustii, una după alta, privind-o de departe cum trăiește, este fericită, este iubită, și iubind la rîndu-i, fără îndoială. Un amant! O să aibă, poate, un amant, așa cum și maică-sa avusese unul. Descoperea în el surse de suferință, atît de numeroase, variate și complicate, un asemenea aflux de nefericiri, atîtea sfîșieri inevitabile, se simțea într-o asemenea măsură pierdut, intrat pentru viitor într-o agonie inimaginabilă, încît nu putea crede că vreun altul ar mai fi suferit vreodată ca el. Și se gîndi la infantilismul poeților care-au inventat munca inutilă a lui Sisif, setea veșnică a lui Tantal, ficatul devorat al lui Prometeu! Vai, de-ar fi prevăzut, de-ar fi scormonit iubirea pătimașă a unui bărbat în vîrstă pentru o tînără, cum ar fi exprimat ei oare efortul abominabil și disimulat al unei ființe ce nu mai poate fi iubită, chinurile dorinței sterile și, mai teribilă decît ciocul unui vultur, o blondă delicată tăind în bucăți o inimă bătrînă.

Musadieu continua să vorbească; sub impulsul ideii fixe, Bertin îl întrerupse, murmurînd aproape fără să vrea:

— Annette era fermecătoare, astă-seară.

— Da, delicioasă...

Pentru a-l împiedica pe Musadieu să-și reia firul întrerupt al ideilor, pictorul adăugă:

— E mai frumoasă decît a fost maică-sa.

Celălalt aprobă, distrat, repetînd de cîteva ori la rînd: „Da... da... da", fără ca mintea sa să se fi fixat încă la această idee nouă.

Olivier se sili să-l mențină aici și, uzînd de șiretenie pentru a-l reține pe Musadieu printr-una din preocupările sale favorite, reluă:

— După căsătorie, salonul ei va fi unul din saloanele de frunte ale Parisului.

Asta fu deajuns, iar omul de lume convins care era inspectorul Artelor se porni să aprecieze, în chip savant, poziția pe care-o va ocupa marchiza de Farandal în societatea franceză.

Bertin îl asculta și parc-o vedea pe Annette într-un salon mare, plin de lumini, înconjurată de femei și de bărbați. Această viziune îl făcu și

mai gelos.

Parcurgeau acum bulevardul Malesherbes. Cînd trecură pe dinaintea casei familiei Guilleroy, pictorul își înălță ochii. Lumini păreau să sclipească în ferestre, dincolo de crăpăturile perdelelor. Îl săgetă bănuiala că ducesa și nepotul ei fuseseră poate invitați la o ceașcă de ceai. Se crispă, cuprins de-o mînie atroce, răscolitoare.

Continua să-l strîngă de braț pe Musadieu și, enunțînd din cînd în cînd cîte o părere opusă, îi activiza opiniile privitoare la viitoarea tînără marchiză. Vocea atît de banală ce vorbea despre ea făcea ca imaginea fetei să plutească prin întuneric, în jurul lor.

Cînd ajunseră în strada Villiers, dinaintea ușii pictorului, acesta întrebă:

— Intrați?

— Nu, mulțumesc. E tîrziu, mă duc să mă culc.

— Urcați totuși, măcar pentru o jumătate de ceas, să mai stăm puțin de vorbă.

— Nu, iartă-mă. E prea tîrziu.

Gîndul de-a rămîne singur, după chinurile sufletești abia îndurate, îl îngrozi pe Olivier. Pusese mîna pe cineva, n-avea de gînd să-l scape.

— Dacă veniți, vă las să alegeți o schiță. De mult țineam să vă ofer una.

Știind că pictorii n-au prea des accese de dărnicie și că memoria făgăduielilor e scurtă, Musadieu nu lăsă să-i scape ocazia. În calitate de inspector al Artelor, el poseda o galerie colecționată cu multă pricepere.

— Vă urmez.

Intrară.

Valetul, sculat din somn, le prepară groguri; iar conversația lîncezi cîtva timp asupra picturii. Bertin își prezentă schițele, rugîndu-l pe Musadieu s-o aleagă pe cea care-i place cel mai mult; iar acesta șovăia, jenat de lumina artificială care-l înșela în aprecierea nuanțelor de culoare. Pînă la urmă, alese un grup de fetițe sărind coarda pe-un trotuar; luîndu-și cadoul, vru să plece aproape imediat.

— O să v-o trimit acasă, spuse pictorul.

— Nu, prefer s-o am chiar astă-seară, ca s-o pot admira înainte de a mă culca.

Nimic nu-l putu reține și Bertin se regăsi iarăși singur, între pereții acestei închisori a amintirilor sale și a dureroasei tulburări ce-l frămînta.

În dimineața următoare, servitorul care intră să-i aducă ceaiul și ziarele își găsi stăpînul așezat în pat, atît de palid încît fu cuprins de frică.

— Vă simțiți rău? întrebă el.

— Nimic grav, o ușoară migrenă.

— Doriți să vă aduc ceva?
— Nu. Cum e vremea?
— Plouă, domnule.
— Bine. Ești liber.

După ce depuse pe măsuța obișnuită serviciul de ceai și ziarele, omul plecă.

Olivier luă *Le Figaro* și-l deschise. Editorialul era intitulat *„Pictură modernă”*. Conținea un elogiu ditirambic la adresa a patru-cinci pictori tineri care, înzestrați cu reale calități de coloriști, exagerate cu scopul de a obține efecte spectaculoase, aveau pretenția că-s revoluționari și inovatori de geniu.

Ca toți cei mai în vîrstă, pe Bertin îl supărau noii veniți, îl iritau cu exclusivismul lor, le contesta doctrinele. Se apucă deci să citească acest articol, cu o pornire de mînie rezultată dintr-o enervare anticipată; apoi, aruncîndu-și privirile mai jos, își zări numele, și cele cîteva cuvinte agățate la sfîrșitul unei fraze îl loviră ca un pumn tras în mijlocul pieptului: „...arta demodată a lui Olivier Bertin...”

Fusese totdeauna sensibil la critică și la elogii, dar în adîncul conștiinței sale, în ciuda vanității legitime, contestările îl făceau să sufere mai mult decît îl bucurau laudele, din cauza propriilor îndoieli, mereu alimentate de ezitări. Totuși, pe vremuri, în perioada lui de glorie, tămîierile fuseseră atît de numeroase încît îl făceau să uite înțepăturile. Azi, în fața presiunii permanente a noilor artiști și a noilor admiratori ai artei, felicitările deveneau tot mai rare și denigrarea mai accentuată. Se simțea înregimentat în batalionul bătrînilor pictori talentați, pe care tinerii nu-i tratează deloc ca pe niște maeștri; și întrucît era tot atît de inteligent pe cît de perspicace, suferea în prezent la cele mai neînsemnate insinuări tot atît cît și la atacurile directe.

Niciodată totuși vreo rană provocată orgoliului său de creator nu-l mai făcuse să sîngereze astfel. Gîfîia în timp ce recitea articolul, pentru a-i desluși cele mai fine nuanțe. El și alți cîțiva confrați erau aruncați la coș, cu o dezinvoltură jignitoare; se ridică, murmurînd aceste cuvinte, ce-i rămăseseră pe buze: „Arta demodată a lui Olivier Bertin...”

Niciodată încă o asemenea tristețe, o asemenea descurajare, o astfel de senzație că totul s-a terminat, că asistă la sfîrșitul făpturii sale fizice și raționale, nu-l mai azvîrliseră într-o prăbușire sufletească atît de disperată. Rămase pînă la ora două într-un fotoliu, dinaintea căminului, cu picioarele întinse spre foc, nemaiavînd putere nici să se miște, nici chiar pentru gestul cel mai mărunt. Apoi, crescu în el nevoia de consolare, de contactul unor mîini devotate, de vederea unor ochi credincioși, de compătimire, de ajutorul și mîngîiereă unor cuvinte prietenești. Merse deci, ca întotdeauna, la contesă.

Cînd intră, Annette era singură în salon, în picioare, întoarsă cu spatele, scriind la repezeală o adresă pe un plic. Pe masă, alături de ea, se găsea un exemplar din *Le Figaro,* desfăcut. Bertin văzu concomitent ziarul și fata și rămase pierdut, incapabil să mai înainteze. Vai, dacă l-o fi citit! Ea se întoarse, preocupată, grăbită, cu mintea frămîntată de grijile ei femeiești.

— Λ, bună ziua, domnule pictor. Mă veți scuza că trebuie să vă părăsesc. Croitoreasa e sus și are nevoie de mine. Înțelegeți, nu, în preajma căsătoriei croitoreasa este o persoană foarte importantă. O să v-o împrumut pe mama, care discută și face calcule împreună cu artista mea. Dac-o să am nevoie de ea, o să v-o răpesc pentru cîteva minute.

Și plecă, luînd-o la fugă, pentru a-și arăta graba.

Această plecare bruscă, fără un singur cuvînt de afecțiune, fără vreo privire cît de cît mai caldă pentru el, care-o iubea atît... atît... îl zbuciumă adînc. Ochii i se opriră atunci din nou asupra ziarului *Le Figaro* și gîndi: „Ea l-a citit! Glumesc pe socoteala mea, mă neagă. Ea nu mai crede în mine. Nu mai însemn nimic pentru ea".

Făcu doi pași spre jurnal, ca și cum s-ar fi îndreptat către un bărbat, pentru a-l pălmui. Apoi își spuse: „Poate că totuși nu l-a citit. E atît de preocupată, astăzi... Dar se va vorbi oricum în fața ei despre articol, astă-seară, la cină, cu siguranță, ceea ce-i va provoca dorința de a-l citi.

Cu o mișcare spontană, aproape inconștientă, luă ziarul, îl închise, îl împături și-l strecură în buzunar cu o îndemînare de hoț.

Contesa își făcu apariția. De îndată ce văzu chipul livid și convulsionat al pictorului, ea ghici că acesta atinsese limita suferinței. Schiță o mișcare spre el, un elan al bietului ei suflet, la fel de sfîșiat, al sărmanului ei trup, atît de strivit. Cuprinzîndu-l pe după umeri, privindu-l în fundul ochilor, ea exclamă:

— Oh, cît ești de nefericit!

De data asta el nu mai neagă; cu gîtul străbătut de spasme, bîigui:

— Da... da... da!

Contesa simți că bărbatul va începe să plîngă și-l trase în colțul cel mai întunecat al salonului, spre două fotolii ascunse îndărătul unui mic paravan din mătase veche. Se așezară amîndoi în spatele acestui fin perete brodat, disimulați și de umbra cenușie a unei zile ploioase.

Compătimindu-l sincer, adînc mîhnită de durerea lui, ea reluă:

— Bietul meu Olivier, cît suferi!

El își culcă capul cărunt pe umărul contesei.

— Mai mult decît îți închipui, șopti el.

— Oh, o știam, murmură femeia, copleșită de tristețe. Am simțit totul. Am văzut nenorocirea născîndu-se și crescînd!

Ca și cum ea l-ar fi acuzat, Olivier răspunse:

— Nu-i vina mea, Any.

— O știu foarte bine... Nu-ți reproșez nimic...

Și încetișor, întorcîndu-se puțin, își lipi buzele de unul din ochii bărbatului, unde găsi o lacrimă amară.

Tresări, ca și cum ar fi sorbit o picătură din disperarea lui și repetă, de cîteva ori la rînd:

— Ah, bietul meu băiat... sărmanul de tine... sărăcuțul de tine...

Apoi, după o clipă de tăcere, adăugă:

— De vină sînt inimile noastre, care n-au îmbătrînit. Pe-a mea o simt atît de vie!

El încercă să vorbească, dar nu putu, din cauza hohotelor ce-l înăbușeau. Contesa percepu accesele de sufocare din pieptul lipit de-al ei. Atunci, cuprinsă iar de teama egoistă pentru propria-i iubire, teamă ce-o măcina de multă vreme, exclamă cu accentul sfîșietor cu care se constată o nenorocire oribilă:

— Doamne, cît o iubești!

— Da, o iubesc! mărturisi el, încă o dată.

Ea reflectă cîteva clipe, apoi reluă:

— Pe mine nu m-ai iubit niciodată chiar atît?

Olivier nu negă, căci trecea printr-unul din acele momente cînd omul spune tot adevărul și murmură:

— Nu, eram prea tînăr pe-atunci.

Răspunsul o surprinse.

— Pentru că viața era prea dulce. Numai la o vîrstă ca a noastră poți iubi cu-atîta disperare.

— Ceea ce simți cînd ești lîngă ea seamănă cu ceea ce simțeai alături de mine? întrebă ea.

— Și da și nu... dar totuși este aproape același lucru. Te-am iubit atît cît poate fi iubită o femeie. Pe ea o iubesc ca pe tine, pentru că se identifică cu ființa ta; dar această dragoste a devenit ceva de neoprit și distrugător, mai tare decît moartea. Îi aparțin, așa cum o casă care arde aparține focului!

Contesa își simți mila secată de-o pală de gelozie și adoptă un ton consolator.

— Sărmanul meu prieten! Peste cîteva zile, Annette o să fie căsătorită și-o să plece. Cînd n-o s-o mai vezi, o să te vindeci, fără doar și poate.

Olivier scutură energic din cap.

— Of, sînt pierdut, absolut pierdut!

— Ba nu, nicidecum! Trei luni de zile n-o s-o mai vezi. Asta va fi suficient. Că doar trei luni ți-au fost de ajuns ca s-o iubești mai mult decît pe mine, deși mă cunoșteai de doisprezece ani.

Atunci, torturat de chinul său fără sfîrșit, el o imploră:

— Any, nu mă părăsi!

— Ce pot să fac, dragul meu?

— Nu mă lăsa singur.

— Voi veni să te văd oricînd vei dori.

— Nu. Ține-mă aici, cît mai mult posibil.

— Vei fi aproape de ea.

— Și aproape de tine.

— Nu trebuie s-o mai vezi, înainte de căsătorie.

— Any, te rog!

— Sau, măcar, cît mai puțin.

— Pot să rămîn aici, astă-seară?

— Nu, nu în starea în care te afli. Trebuie să te distrezi, să mergi la Club, la teatru, indiferent unde, numai aici nu.

— Te rog.

— Nu, Olivier, imposibil. Și-apoi, am invitat la cină niște oameni a căror prezență te-ar tulbura și mai mult.

— Ducesa? Și... el?

— Da.

— Dar am petrecut seara de ieri împreună cu ei.

— Și ce dacă? Nu vezi în ce hal ești?

— Îți promit să fiu calm.

— Nu, imposibil.

— Atunci, mă duc.

— Cine te zorește?

— Simt nevoia să umblu.

— Așa-i, mergi cît mai mult, plimbă-te pînă se lasă noaptea, obosește-te cît poți, și pe urmă culcă-te.

Bertin se ridică.

— Adio, Any.

— La revedere, dragul meu. Mîine dimineață, trec să te văd. Vrei să comit o mare imprudență, ca pe vremuri, să simulez că dejunez aici, la ora douăsprezece, și să iau masa cu tine, la unu și un sfert?

— Da, sigur că vreau. Ești atît de bună!

— Pentru că te iubesc.

— Și eu te iubesc.

— Oh, nu mai vorbi despre asta.

— Adio, Any.

— La revedere, dragul meu. Pe mîine.

— Adio.

El îi sărută mîinile, de cîteva ori la rînd, apoi tîmplele, apoi colțul buzelor. Avea acum ochii uscați și un aer hotărît. Cînd să iasă, o cuprinse, o învălui întreagă în brațele sale și, lipindu-și gura de fruntea ei, păru să bea, să aspire toată dragostea pe care ea i-o purta.

Plecă foarte repede, fără să se întoarcă.

Rămasă singură, contesa se prăbuși pe-un scaun și hohoti. Ar fi stat

astfel pînă la căderea serii, dacă Annette n-ar fi venit pe neașteptate s-o caute. Ca să aibă timp să-și șteargă ochii congestionați, contesa-i spuse:

— Mai am de scris un bilețel, draga mea. Du-te înapoi, te urmez peste cîteva clipe.

Pînă seara, trebui să se ocupe de problema, atît de importantă, a trusoului.

Ducesa și marchizul erau invitați la cină, în familie, de către părinții Annettei.

Tocmai se așezase la masă, discutînd încă despre reprezentația din ajun, cînd unul din valeți intră, aducînd trei buchete enorme.

Doamna de Mortemain exclamă, uluită:

— Dumnezeule, ce-i asta?

— Oh, ce frumoase sînt! strigă Annette. Cine ni le-o fi trimis?

— Olivier Bertin, fără nici o îndoială, îi răspunse maică-sa.

De cînd plecase pictorul, ea se gîndea la el. I se păruse atît de întunecat, atît de tragic, îi vedea atît de clar nefericirea lipsită de orice speranță, resimțea atît de atroce contralovitura acestei dureri, îl iubea atît de mult, atît de fierbinte și de complet încît presentimente lugubre îi zdrobeau inima.

Într-adevăr, în fiecare buchet se găsi cîte-o carte de vizită de-a pictorului. Pe ele erau scrise numele contesei, al ducesei și al Annettei.

Doamna de Mortemain se interesă:

— Prietenul vostru, Bertin, e bolnav? Ieri am observat că arăta destul de rău.

Iar doamna de Guilleroy o completă:

— Da, mă neliniștește oarecum, deși el nu se plînge.

Soțul ei adăugă:

— Oh, face și el ceea ce facem și noi, îmbătrînește. În ultimul timp, îmbătrînește chiar văzînd cu ochii. De altfel, cred că celibatarii se prăbușesc așa, deodată. Ei suferă căderi mai bruște decît ceilalți bărbați. Realmente, s-a schimbat foarte mult.

— Vai, da! suspină contesa.

Farandal încetă deodată să mai șușotească cu Annette și spuse·:

— În *Le Figaro* de azi-dimineață a apărut un articol extrem de neplăcut pentru Bertin.

Cînd era vorba de amantul ei orice atac, orice critică, orice aluzie defavorabilă la adresa talentului său o scotea din fire pe contesă.

— Oamenii de valoarea lui Bertin nu dau nici un pic de atenție unor asemenea grosolănii, spuse ea.

Guilleroy se arătă mirat.

— Ia te uită, un articol nefavorabil lui Olivier și eu nu l-am citit! Pe ce pagină e?

Marchizul îl informă.

— Chiar pe prima, în frunte, intitulat: *„Pictură modernă”*

Deputatul încetă imediat să se mai mire.

— Perfect. Nu l-am citit pentru că era vorba de pictură.

Toată lumea zîmbi, știind că în afară de politică și de agricultură domnul de Guilleroy nu se mai interesa și de alte probleme.

Apoi conversația își luă zborul spre alte subiecte, pînă ce trecură în salon pentru a bea cafeaua. Contesa nu asculta, răspundea într-o doară, obsedată de gîndul la ceea ce-ar putea face Olivier. Unde era? Unde cinase? Pe unde-și tîra, în clipa aceea, inima nevindecabilă? O chinuia acum regretul amar că l-a lăsat să plece, că nu l-a reținut; ghicea că rătăcește pe străzi, copleșit de durere, vagabondînd solitar, gonit de suferință.

Pînă la plecarea ducesei și a nepotului acesteia, contesa nu vorbi deloc, biciuită de temeri vagi și superstițioase, apoi se vîrî în pat și rămase întinsă, cu ochii deschiși în întuneric, gîndindu-se la el.

Un răstimp foarte lung se scurse astfel, cînd deodată i se păru că aude clopoțelul de la intrare. Tresări, se ridică, ascultă. Pentru a doua oară, clinchetul vibrant izbucni în noapte.

Sări din pat și apăsă cu toată puterea pe butonul electric destinat să o trezească pe cameristă. Apoi, cu o luminare în mînă, dădu fuga în vestibul.

Fără să deschidă ușa, întrebă:

— Cine-i acolo?

— V-aduc o scrisoare, răspunse o voce necunoscută.

— O scrisoare din partea cui?

— De la un medic.

— Care medic?

— Nu știu, s-a întîmplat un accident.

Fără a mai șovăi, ea deschise și se găsi în fața unui birjar ce purta un cilindru pe cap. Ținea în mînă o hîrtie pe care i-o întinse. Citi: *„Foarte urgent — Domnului conte de Guilleroy”*.

Scrisul nu-i era cunoscut.

— Intră, omule, spuse ea. Ia loc și așteaptă-mă.

Ajungînd dinaintea ușii soțului, inima începu să-i bată atît de tare încît nu fu în stare să-l strige. Lovi în lemn cu sfeșnicul metalic. Contele dormea și nu auzi.

Cuprinsă de nerăbdare, iritată, contesa lovi atunci cu piciorul și auzi vocea adormită, întrebînd:

— Cine-i acolo? Cît e ceasul?

— Eu sînt, răspunse ea. Trebuie să-ți dau o scrisoare urgentă, adusă de-un birjar. S-a produs un accident...

— Așteaptă, mă dau jos și vin imediat, îngăimă el de sub plapumă.

După un minut, apăru în halat. Doi servitori treziți de sonerii, sosiră în goană, o dată cu el. Erau înfricoșați, zăpăciți, zărind un străin

șezînd pe-un scaun, în sufragerie.

Contele apucase scrisoarea și-o învîrtea între degete, murmurînd:

— Ce-o fi? Nu-mi pot imagina...

— Dar citește o dată! izbucni ea, cuprinsă de febră.

El desfăcu plicul, dezdoi hîrtia, scoase o exclamație de stupoare, apoi își privi soția cu ochii rătăciți de groază.

— Doamne, ce s-a întîmplat? întrebă ea.

Abia putînd să vorbească, gîtuit de emoție, el bîlbîi:

— Vai, ce nenorocire! Mare nenorocire! Bertin a fost călcat de-o trăsură.

— Mort? urlă contesa.

— Nu, nu, uită-te și tu.

Ea-i smulse din mînă scrisoarea pe care i-o întindea și citi:

„Domnule, s-a întîmplat o mare nenorocire. Prietenul nostru, eminentul artist domnul Olivier Bertin, a fost trîntit de o trăsură, a cărei roată i-a trecut peste trup. Nu pot încă să mă pronunț asupra urmărilor probabile ale acestui accident ce-ar putea să nu fie grav, după cum ar putea avea un deznodămînt fatal imediat. Domnul Bertin vă roagă stăruitor și imploră pe doamna contesă de Guilleroy să vină să-l vadă chiar acum. Sper, domnule, că doamna contesă și dumneavoastră veți binevoi să dați curs dorinței prietenului nostru comun, care-ar putea să înceteze din viață încă înainte de a se lumina de ziuă.

Dr. de Rivil”

Contesa își privi soțul cu ochii larg deschiși, ficși, plini de groază. Apoi o năpădi deodată, ca un șoc electric, un val din acel curaj al femeilor care face uneori din ele, în ceasurile grele, cele mai curajoase ființe.

Se întoarse spre cameristă.

— Repede, mă îmbrac!

Camerista întrebă:

— Ce doriți să îmbrăcați?

— Nu contează. Orice. Jacques — se adresă ea soțului — să fii gata în cinci minute.

Revenind spre dormitor, cu sufletul răvășit, îl observă pe birjar, care continua să aștepte și-i spuse:.

— Ești cu trăsura?

— Da, doamnă.

— Bine, vom merge cu dumneata.

Apoi alergă în camera ei.

Nebunește, cu mișcări precipitate, azvîrlea pe ea, agăța, prindea cu agrafe, înnoda, își punea la întîmplare veșmintele; apoi, în fața oglinzii, își ridică și-și răsuci cu furie părul, privindu-și chipul palid și ochii buimaci fără a le mai acorda de data asta vreo atenție.

Cînd avu, în sfîrșit, mantoul pe umeri, se precipită spre dormitorul soțului ei, care încă nu era gata. Îl trase după ea.

— Haide o dată, îi spuse, gîndește-te că poate să moară.

Speriat, contele o urmă, poticnindu-se; pipăind cu piciorul scara întunecată, încercînd să distingă treptele ca să nu cadă.

Drumul fu scurt și tăcut. Contesa tremura atît de tare încît îi clănțăneau dinții; prin portieră, vedea goana felinarelor voalate de ploaie. Trotuarele luceau, bulevardul era pustiu, noaptea sinistră. Ajunși la destinație, găsiră poarta pictorului deschisă, loja portarului luminată și goală.

Medicul, doctorul de Rivil, un omuleț cărunt, scund, rotofei, foarte îngrijit, foarte politicos, le veni în întîmpinare din susul scării. O salută adînc pe contesă, pe urmă întinse mîna contelui.

Gîfîind, ca și cum urcatul treptelor i-ar fi epuizat tot aerul din piept, ea îl întrebă:

— Cum e, doctore?

— Vedeți, doamnă, sper că-i mai puțin grav decît crezusem în primul moment.

— N-o să moară, nu? exclamă ea.

— Nu. Cel puțin eu unul așa cred.

— Garantați?

— Nu. Spun numai că sper să mă găsesc în prezența unei simple contuzii abdominale, fără leziuni interne.

— Ce numiți dumneavostră „leziuni”?

— Rupturi.

— De unde știți că nu le are?

— Presupun.

— Și dac-ar avea?

— Oh, atunci ar fi foarte grav.

— Ar putea muri din cauza lor?

— Da.

— Curînd?

— Foarte curînd. În cîteva minute, sau chiar în cîteva secunde. Dar liniștiți-vă, doamnă, sînt convins că se va vindeca în cincisprezece zile.

Dorind să știe și să înțeleagă totul, contesa îl ascultase cu o atenție profundă.

— Ce ruptură ar putea avea? se interesă ea.

— O ruptură de ficat, de exemplu.

— Ar fi foarte periculoasă?

— Da... dar m-ar surprinde să survină acum vreo complicație. Să intrăm la el. Asta-i va face bine, căci vă așteaptă cu multă nerăbdare.

Pătrunzînd în cameră, contesa văzu mai întîi un cap foarte palid, culcat pe-o pernă albă. Cele cîteva lumînări și focul din cămin îl luminau, desemnînd profilul și scoțînd în evidență umbrele; pe chipul

livid, distinse ochii bolnavului, care-o priveau, apropiindu-se.

Tot curajul, toată energia și hotărîrea ei se stinseră în fața acestei figuri brăzdate și descompuse, ca cea a unui muribund. Bărbatul pe care-l văzuse cu puțină vreme în urmă, el, devenise acest lucru, acest spectru! Contesa murmură printre buze: „Vai, Dumnezeule- Doamne!" și începu să pășească spre pat, tremurînd de groază.

Olivier încercă să zîmbească, pentru a o liniști, dar grimasa rezultată din această tentativă fu înfiorătoare.

Cînd ajunse foarte aproape de pat, își puse încetișor mîinile peste cele ale rănitului, întinse de-a lungul trupului și bîigui:

— Oh, sărmanul meu prieten!

— Nu-i nimic... spuse, el cu voce foarte scăzută, fără să miște capul.

Îl contemplă, înnebunită de schimbarea produsă. Era atît de palid, încît părea să nu mai aibă nici o picătură de sînge sub piele. Obrajii scofîlciți păreau aspirați în interiorul feței, iar ochii erau și ei înfundați, ca și cum vreun fir i-ar fi tras înăuntru.

Pictorul văzu limpede groaza din ochii femeii și oftă.

— Uite în ce hal am ajuns.

Fixîndu-l în continuare, ea îl întrebă:

— Cum s-a întîmplat?

El făcea eforturi mari ca să vorbească și, din cînd în cînd, obrazul i se strîmba, cuprins de spasme.

— Nu m-am uitat în jur... mă gîndeam la altceva... la cu totul altceva... ah!... da... și o trăsură m-a trîntit și mi-a trecut peste mijloc... .

Ascultîndu-l, ea vedea accidentul, copleșită de spaimă.

— Ai sîngerat?

— Nu. Sînt numai cam vînăt... puțin strivit...

— Unde s-a întîmplat?

El răspunse foarte încet:

— Nu știu prea bine. Era foarte departe...

Contesa se prăbuși în fotoliul pe care i-l împinse medicul. Contele rămase în picioare, la capul patului, repetînd printre dinți:

— Vai, sărmane prieten... Doamne... ce nenorocire îngrozitoare!

Îl încerca realmente o mare durere, pentru că ținea mult la Olivier.

— Dar unde s-a întîmplat? insistă contesa.

Medicul îi răspunse:

— Eu însumi nu știu, sau mai bine zis nu pricep mai nimic din acest accident. S-a produs la Gobelins, aproape în afara Parisului! Cel puțin așa mi-a afirmat birjarul care l-a adus aici; cică l-ar fi luat dintr-o farmacie din cartierul acela, unde ar fi fost transportat la ora nouă seara!

Apoi se aplecă spre Olivier.

— E adevărat că accidentul a avut loc aproape de Gobelins?

Bertin închise ochii, ca pentru a-și aminti, și murmură:

— Nu știu.

— Dar încotro mergeați?

— Nu-mi mai amintesc. Mergeam la întîmplare.

Un geamăt pe care nu izbuti să și-l rețină scăpă printre buzele contesei; apoi, după un acces de sufocare ce-o lăsă cîteva secunde fără aer, ea își trase batista din buzunar, își acoperi ochii și izbucni într-un plîns sfîșietor.

Acum știa, înțelegea totul! O greutate insuportabilă, copleșitoare, i se prăvălise pe suflet: remușcarea pentru faptul că nu-l reținuse la ea, că l-a alungat, că l-a azvîrlit în stradă, unde el s-a rostogolit, beat de durere, sub roțile acelea.

Cu acea voce fără timbru pe care-o avea acum, pictorul șopti:

— Nu mai plînge. Asta-mi rupe inima.

Printr-o neînchipuită încordare a voinței, contesa încetă să hohotească, își descoperi ochii și-i fixă, măriți, asupra bolnavului, fără să-și mai crispeze chipul, pe care lacrimile continuau să curgă, încetișor.

Se priveau, nemișcați, cu mîinile împreunate pe cearceaf. Se priveau, uitînd că se mai află acolo și alte persoane, iar privirile lor purtau, de la o inimă la alta, o emoție supraomenească.

Stăruia între ei, fulgerătoare, mută și teribilă, evocarea tuturor amintirilor lor, a întregii lor iubiri, și ea zdrobită, a tot ceea ce-i apropiase și-i unise în viață, în chemarea ce-l dăruise pe unul celuilalt.

Privindu-se, nevoia de a-și vorbi, de a auzi acele mii de lucruri intime, atît de triste, pe care mai aveau să și le spună, se ivi pe buzele lor, irezistibilă. Ea simți că trebuie, cu orice preț, să-i îndepărteze pe cei doi bărbați ce se aflau în spatele ei, că trebuie să găsească un mijloc, un vicleșug, o idee, ea, femeia cu o imaginație atît de fecundă. Se apucă să se gîndească la asta, cu ochii mereu fixați asupra lui Olivier.

Soțul său și doctorul discutau, cu voce scăzută. Era vorba de îngrijirile care trebuiau acordate bolnavului.

Contesa întoarse capul spre doctor.

— Ați adus o infirmieră?

— Nu, prefer să trimit un intern, care va putea supraveghea mai bine bolnavul.

— Trimiteți-i pe amîndoi. Nici o precauție nu-i de prisos. Deoarece nu cred că veți rămîne chiar dumneavoastră pînă dimineață, nu ați putea să-i obțineți încă în noaptea asta?

— Într-adevăr, trebuie să mă întorc acasă. Mă aflu aici de patru ceasuri.

— Dar, dacă vă întoarceți, o să ne trimiteți infirmiera și internul?

— E destul de greu, în plină noapte. În sfîrșit, o să încerc.

— Trebuie.

— Or să-mi promită, dar se vor ține oare de cuvînt?

— Soțul meu vă va însoți și-i va aduce, de bună voie ori cu de-a sila.

— Dumneavoastră, doamnă, nu puteți rămîne singură aici.

— Eu!... izbucni ea, într-un fel de strigăt sfidător, de protest indignat împotriva oricărei opoziții la voința sa. Apoi le expuse, în cuvinte autoritare, care excludeau orice replică, imperativul situației. Trebuiau să obțină, în mai puțin de o oră, un intern și o infirmieră, pentru a preveni orice accident. Pentru a-i avea, era necesar ca cineva să-i ia din pat și să-i aducă. Numai soțul ei era capabil de un asemenea lucru. În acest timp, ea va rămîne alături de bolnav, ea, căci era dreptul și datoria ei. Își va împlini, pur și simplu, rolul de prietenă, rolul ei de femeie. De altfel, așa voia ea și nimeni n-ar fi în stare să-i schimbe hotărîrea.

Raționamentul era conform bunului simț. Trebuiră să-i dea dreptate, și se deciseră să-l urmeze.

Contesa se ridică în picioare, însuflețită de gîndul plecării lor, grăbită să-i știe cît mai departe și să rămînă singură. Ca să nu comită vreo greșeală în timpul absenței lor, ascultă cu atenție recomandările medicului, căutînd să înțeleagă cît mai bine, să rețină tot, să nu uite nimic. Valetul pictorului, în picioare alături de ea, asculta de asemenea, iar în spatele lui, nevastă-sa, bucătăreasa, care ajutase la primele pansamente, dădea din cap arătînd că și ea a priceput. După ce contesa recită ca pe o lecție toate instrucțiunile primite, îi grăbi pe cei doi bărbați să plece, repetîndu-i soțului:

— Întoarce-te repede, te rog, cît mai repede...

— Vă iau în cupeul meu, îi spuse doctorul contelui. Cu el, veți fi înapoi mai repede. Veți fi aici într-o oră..

Înainte de a pleca, medicul îl examină iar, îndelung, pe rănit, pentru a se asigura că starea lui nu se înrăutățise.

Guilleroy încă mai șovăia.

— Nu găsiți că-i imprudent ceea ce facem? întrebă el.

— Nu. Nu-i nici un pericol. Bertin n-are nevoie decît de odihnă și calm. Doamna de Guilleroy va binevoi să nu-l lase să vorbească și să-i solicite atenția cît mai puțin posibil.

Profund decepționată, contesa întrebă:

— Deci, n-am voie să-i vorbesc?

— Sigur că nu, doamnă! Luați un fotoliu și stați alături de el. Astfel nu se va simți singur și-i va fi mai bine; dar nici o oboseală, nici să nu vorbească și nici să nu se gîndească! Voi fi aici pe la nouă dimineața. La revedere, doamnă, vă prezint omagiile mele.

Salutînd-o adînc, doctorul plecă, urmat de conte, care repeta:

— Nu te frămînta, scumpa mea. În mai puțin de o oră, voi fi înapoi

și te vei putea întoarce acasă.

După plecarea lor, ea ascultă zgomotul ușii ce se închidea jos, apoi huruitul cupeului, îndepărtîndu-se pe stradă.

Valetul și bucătăreasa rămăseseră în cameră, așteptînd ordine. Contesa le porunci să plece.

— Vă puteți duce, le spuse ea. Dac-o să am nevoie de ceva, vă sun.

Plecară și ei, lăsînd-o singură cu Olivier.

Se lipi de pat și, punînd mîinile pe marginile pernei, de o parte și de alta a capului drag, se aplecă și-l privi cu intensitate. Apoi întrebă, atît de aproape de fața lui de parcă i-ar fi suflat cuvintele direct în obraz:

— Așa-i că te-ai aruncat intenționat sub trăsura aceea?

Silindu-se iar să zîmbească, el răspunse:

— Nu, ea s-a aruncat asupra mea.

— Nu-i adevărat, tu ai făcut-o.

— Nu, te asigur că ea.

După cîteva clipe de tăcere, cîteva din acele clipe cînd sufletele par să se înlănțuie prin priviri, ea murmură:

— Vai, dragul meu, scumpul meu Olivier! Cînd mă gîndesc că te-am lăsat să pleci, că nu te-am păstrat lîngă mine!

El răspunse cu convingere

— Asta mi s-ar fi întîmplat oricum, într-o bună zi.

Se priviră iar, încercînd să-și ghicească gîndurile cele mai ascunse.

— Nu cred c-o să-mi mai revin, reluă el. Sufăr foarte tare.

— Suferi chiar atît? bîlbîi ea.

— Vai, da!

Aplecîndu-se încă un pic, ea-i atinse fruntea, apoi ochii și obrajii cu sărutări lente, ușoare, delicate ca niște mîngîieri. Abia-l atingea cu vîrful buzelor, scoțînd un sunet ușor, aidoma copiilor care sărută. Și asta dură, mult, foarte mult timp. Olivier lăsa să cadă asupră-i această ploaie de mici și dulci mîngîieri ce păreau să-l liniștească, să-l învioreze, căci chipul contractat se schimonosea mai puțin decît înainte.

— Any? șopti el.

Ea încetă să-l sărute, ca să-l poată auzi.

— Ce-i, dragul meu?

— Trebuie să-mi faci o promisiune.

— Îți promit orice vrei.

— Dacă nu mor înainte de a se lumina de ziuă, jură-mi c-o vei aduce pe Annette, o dată, numai o dată! Cît aș vrea să nu mor fără s-o revăd... Gîndește-te că mîine... la ora asta... voi fi poate... voi fi închis, desigur, ochii pentru totdeauna... și că n-o să vă mai văd niciodată... eu... nici pe tine... nici pe ea...

Contesa îl opri, cu inima sfîșiată.

— Oh, taci!... taci... da, îți promit s-o aduc.

— Mi-o juri?

— Ți-o jur, scumpule... Dar taci, nu mai vorbi. Mă chinuiești îngrozitor... taci...

O convulsie bruscă îi schimonosi chipul; apoi, după ce aceasta trecu, Olivier șopti:

— Dacă nu mai avem decît cîteva clipe de petrecut împreună, să nu le irosim, să profităm de ele pentru a ne spune adio. Te-am iubit atît de mult...

Ea suspină.

— Și eu... cît te-am iubit, întotdeauna!

Pictorul adăugă:

— N-am avut parte de fericire decît prin tine. Numai ultimele zile au fost grele... Nicidecum din vina ta... Ah, biata mea Any... cît de tristă-i uneori viața... și cît de greu e să mori!...

— Taci, Olivier, te implor...

Fără s-o asculte, el continuă:

— Aș fi fost atît de fericit dacă n-ar fi existat fiică-ta...

— Taci... Dumnezeule! Taci...

Olivier părea să rătăcească cu gîndul, nu să-i vorbească...

— Ah! Cel ce-a inventat existența, așa cum e ea, și a făcut oamenii, a fost foarte orb, sau foarte rău...

— Olivier, te implor... Dacă m-ai iubit vreodată, taci... nu mai vorbi astfel.

O contemplă, cum stătea aplecată deasupra lui, ea însăși atît de lividă încît avea, la rîndu-i, un aer de muribundă, și tăcu.

Atunci contesa se așeză în fotoliu, alături de pat și-i luă iar mîna întinsă pe cearceaf.

— Acum, îți interzic să vorbești, spuse ea. Nu mai mișca și gîndește-te la mine, precum și eu mă gîndesc la tine.

Reîncepură să se privească, încremeniți, uniți prin contactul fierbinte al cărnii. Tremurînd, ea strîngea mîna febrilă pe care-o ținea, iar el răspundea acestor chemări închizînd ușor degetele. Fiecare din aceste apăsări le spunea cîte ceva, evoca o părticică din trecutul lor sfîrșit, răscolea în memorie amintirile sedimentate ale dragostei ce-i legase. Fiecare dintre ele era o întrebare ascunsă, fiecare era un răspuns misterios, triste întrebări și triste răspunsuri, acele „îți mai amintești?” ale unei vechi iubiri.

În această întîlnire dinainte de moarte, ce va fi poate ultima, sufletele lor retrăiau prin ani toată povestea pasiunii lor; și-n cameră nu se mai auzea decît trosnetul focului.

Deodată, ca ieșit dintr-un vis, tresărind de groază, el spuse:

— Scrisorile tale!

— Ce? Scrisorile mele? întrebă ea.

— Puteam să mor fără să le distrug.

— Ei și, ce-mi pasă! exclamă contesa. N-au decît să le găsească și să le citească, nu-mi pasă!

El ripostă:

— Nu vreau eu. Scoală-te, Any. Deschide sertarul de jos al biroului cel mare, acolo-s toate, toate. Trebuie să le iei și să le arunci în foc.

Ea rămase încremenită, crispată, ca și cum pictorul i-ar fi cerut să comită un act de lașitate.

— Any, te implor, reluă el. Dacă n-o faci, o să fiu tulburat, scos din fire, înnebunit. Gîndește-te că ar putea cădea în mîinile cine știe cui, vreunui notar, ori servitor... ori chiar ale soțului tău... Nu vreau!

Ea se ridică, încă șovăind, repetînd:

— Nu, e prea greu, prea crud, ce-mi ceri. Mi s-ar părea că m-ai pus să ard însăși inimile noastre.

Cu chipul descompus de neliniște, el continuă s-o implore.

Văzînd cît suferă, contesa se resemnă și se îndreptă spre mobila indicată. Deschizînd sertarul, văzu că-i plin pînă la margine de un vraf de scrisori, îngrămădite unele peste altele; și recunoscu, pe toate plicurile, cele două rînduri ale adresei pe care o scrisese atît de des. Știa aceste două rînduri — un nume de bărbat, un nume de stradă — așa cum își cunoștea propriul nume, așa cum poți ști cele cîteva cuvinte care ți-au reprezentat în viață toată speranța și toată fericirea. Privea aceste mici învelișuri pătrate ce conțineau tot ce știuse ea să spună despre dragostea ei, tot ce putuse smulge din ea pentru a-i dărui lui, cu un pic de cerneală, pe hîrtie albă.

Olivier încercă să-și miște capul, pe pernă, pentru a o privi și-i ceru încă o dată:

— Arde-le cît mai repede.

Atunci, contesa apucă două teancuri și le păstră cîteva clipe în mîini. I se păreau grele, dureroase, vii și moarte, atîtea lucruri diferite se găseau în ele, lucruri sfîrșite în acest moment, atît de dulci, trăite, visate. Era sufletul sufletului ei, inima inimii ei, esența ființei sale iubitoare, ceea ce ținea acolo; și-și reamintea cu ce delir le mîzgălise pe unele din ele, cu ce exaltare, cu ce beție de viață, de adorație pentru cineva anume, cu ce bucurie de a o spune.

Olivier repetă:

— Arde-le, arde-le, Any.

Apucîndu-le cu ambele mîini, aruncă în cămin cele două pachete de hîrtii, ce se împrăștiară căzînd peste lemne. Apoi apucă altele, din birou, și le azvîrli deasupra, pe urmă din nou altele, cu gesturi rapide, aplecîndu-se și ridicîndu-se imediat, pentru a termina cît mai repede această treabă îngrozitoare.

Cînd căminul fu plin și sertarul gol, contesa rămase în picioare, așteptînd, privind flacăra aproape înăbușită, ce se tîra pe laturile

acestui munte de plicuri. Le ataca pe margini, mistuia colțurile, alerga pe ciucurii de hîrtie, se stingea, reînvia, creștea. Curînd, de jur împrejurul piramidei albe se formă o centură vie, limpede, de foc, care umplu camera de lumină; iluminînd femeia ce stătea în picioare și bărbatul culcat, această lumină era însăși dragostea lor arzătoare, era iubirea lor ce se preschimba în cenușă.

Femeia se întoarse și-n strălucirea violentă a acestui rug, își zări iubitul aplecat, rătăcit, pe marginea patului.

— Totu-i acolo? întrebă el.

— Da, totul.

Dar înainte de a reveni alături de el, aruncă o ultimă privire acelei nimiciri, grămezii de hîrtii pe jumătate arse, ce se răsuceau și deveneau negre; văzu scurgîndu-se pe ele ceva roșu. S-ar fi zis niște picături de sînge. Păreau să iasă chiar din inima scrisorilor, a fiecărei scrisori, ca dintr-o rană și alunecau încetișor spre flacără, lăsînd în urmă o dîră purpurie.

Contesa primi în suflet șocul unei groaze supranaturale și se dete înapoi, ca și cum ar fi privit omorul cuiva, apoi înțelese, înțelese deodată că văzuse, pur și simplu, ceara sigiliilor ce se topea.

Se întoarse atunci către rănit și, ridicîndu-i încet capul, îl repuse cu grijă pe mijlocul pernei. Dar întrucît se mișcase, durerile i se accentuară. Acum horcăia, cu fața schimonosită de dureri cumplite și părea să fi uitat de prezența ei.

Contesa așteptă pînă ce se liniști puțin și-și înălță ochii, cu încăpățînare închiși, ca să poată să mai spună o vorbă.

În sfîrșit, îl întrebă:

— Suferi foarte mult?

El nu răspunse.

Se aplecă asupra lui și-i apăsă un deget pe frunte, ca să-l forțeze s-o privească. Într-adevăr, pictorul deschise ochii, niște ochi pierduți, nebuni.

Ea repetă, îngrozită:

— Suferi?... Olivier, răspunde-mi! Vrei să chem... fă un efort, spune-mi ceva, orice!

I se păru că-l aude bîiguind:

— Adu-o... mi-ai jurat...

Apoi se zbătu sub cearceafuri, cu trupul zgîrcit, cu chipul răvășit și strîmbat.

Contesa repetă:

— Olivier... Dumnezeule! Olivier, ce-i cu tine? Vrei să-1 chem pe...

Rănitul o auzise, căci îi răspunse:

— Nu.... nu-i nimic...

Păru într-adevăr să se liniștească, să sufere mai puțin, să recadă brusc într-un fel de amorțeală, de somnolență. Sperînd că va adormi,

ea se așează alături de pat, îi luă iar mîna și așteptă. Olivier nu mai mișca; zăcea cu bărbia-n piept, cu gura întredeschisă de respirația aceea scurtă, ce părea că-i răzuiește gîtlejul. Numai degetele i se agitau din cînd în cînd, independent de voința lui, aveau tresăriri ușoare, pe care contesa le percepea pînă-n fundul sufletului, care-o făceau să tremure atît de tare încît îi venea să urle. Nu mai erau acum acele mici apăsări voluntare ce povesteau, în locul buzelor ostenite, toate tristețile inimii, ci erau spasme nestăpînite, ce vorbeau numai despre chinurile trupului.

I se făcu frică, o frică înfiorătoare; o cuprinse o dorință nebună de a fugi, de a suna, de a chema, dar nu îndrăzni să se miște, ca să nu-l tulbure.

Zgomotul îndepărtat al trăsurilor ce goneau pe străzi pătrundea prin pereți; și ea ascultă dacă uruitul roților nu se oprește dinaintea porții, dacă soțul ei nu vine s-o elibereze, s-o smulgă o dată din această intimitate.

Pe cînd încerca să-și desprindă mîna din cea a lui Olivier, el o strînse și scoase un suspin profund. Pentru a nu-l tulbura, ea se resemnă să aștepte.

Focul agoniza în cămin, sub cenușa neagră a scrisorilor; două lumînări se stinseră, o mobilă trosni.

Întreaga clădire era mută, totul părea mort, afară de masivul orologiu flamand instalat pe scară, care bătea cu regularitate ora, jumătatea și sferturile, cîntînd în noapte trecerea timpului, modulînd-o pe tonuri diverse.

Nemișcată, contesa simțea cum îi crește în suflet o spaimă insuportabilă. Coșmaruri o asaltau; gînduri îngrozitoare îi tulburau mintea; și avu impresia că observă cum degetele lui Olivier se răceau în mîna ei. Era oare adevărat? Nu, sigur că nu! De unde-i venise totuși senzația unui contact înghețat, inexprimabil? Se ridică, pierdută de groază, ca să-i privească chipul. Era destins, impasibil, neînsuflețit, indiferent la orice mizerie, calm, cufundat deodată în Veșnica Uitare.

---- Sfârșit ----